

خزینۃ المعارف

۱۰۹۲ھ

اعنی

مکتوبات حضرت مرقح الشریعت بہار الدین ابوالعباس

محمد عبید اللہ رحمۃ اللہ علیہ

(فرزند حضرت خواجہ محمد معصوم سرسندی رحمۃ اللہ علیہ)

مرتبہ

پروفیسر ڈاکٹر غلام مصطفیٰ خاں صاحب دامت برکاتہ

ایم اے، ایل ایل بی، پی ایچ ڈی، ڈی لیٹ

صدر شعبہ اردو، سندھ یونیورسٹی، حیدرآباد

۱۳۹۳ھ
۱۹۷۳ء

ناشر:- عبدالغفار مبین عفی عنہ۔ سی ۵۔ دھوراجی کالونی۔ کراچی ۱۲

قیمت پانچ روپے

www.mujaaddidway.com

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بعد از حمد و صلوة عرض می شود که این مجموعه مکتوبات از حضرت مروّج الشریعت
بهاء الدین ابوالعباس محمد عبید اللہ رحمۃ اللہ علیہ (م ۸۳۰ھ) فرزند سوم حضرت خواجہ
محمد معصوم رحمۃ اللہ علیہ ابن حضرت مجدد الفیت ثانی شیخ احمد فاروقی سرہندی قدس سرہ
ہست کہ فرزند ایشان تاج الدین ابوالحسن محمد ہادی علیہ الرحمۃ بہ اسم تاریخی "خزینۃ المعارف"
ترتیب بخودہ بردند۔ خطی آل در کتاب خانہ حضرت مجدد و منامولانا ضیاء المشائخ صاحب
مذقلہ (ابن حضرت نوز المشائخ مجددی رحمۃ اللہ علیہ) در کابل محفوظ است کہ آن حضرت
ابن مسکین را نقل آن مرحمت فرمودہ اند۔ ادام اللہ نبیہم و تبرکاتہ۔

حضرت مولانا حافظ محمد ہاشم جان صاحب مجددی مذقلہ ہرادر روحانی ڈاکٹر مولانا
ابوالفتح صغیر الدین صاحب مدجدہ را خیلے تشکر ہستم کہ در تصحیح این نسخہ اعانت بے غایت
فرمودند جزا ہما اللہ فی الدارین احسن الجزاء۔ از مطالعہ این مکتوبات واضح می شود کہ حضرت
مروّج الشریعت مثل برادران خود یعنی حضرت خواجہ محمد نقشبند ثانی رحمۃ اللہ علیہ و حضرت
خواجہ محمد سعید الدین رحمۃ اللہ علیہ تربیت بادشاہ وقت اورنگ زیب عالمگیر و امراء
و علماء آن زمانہ فرمودند (تفصیل احوال در وقتہ القیومیہ مندرج است)۔

نقط۔ احقر۔ غلام مصطفیٰ خاں

۱۳۹۳ھ

افسوس کہ خطاط این مجموعہ کبریٰ حافظ حکیم ذوقی صاحب مصطفائی الہ آبادی بدستہ شنبہ یکم جمادی الثانی ۱۳۹۳ھ رحلت فرمود۔

فہرست مکتوبات

- پدربزرگوار خود۔ ۱۔ ۲
 خواجہ سیف الدین^۲۔ ۳
 مولانا بدرالدین سلطان پوری۔ ۴
 محمد حنیف کابلی۔ ۵۔ ۹۔ ۵۶
 عبدالصمد کابلی ۶۔ ۱۰۔ ۵۰
 مولانا ابوالقاسم لاہوری۔ ۷
 ملا حسن علی پشاوری۔ ۸
 بادشاہ اورنگ زیب^۳۔ ۱۱۔ ۶۶۔ ۹۴
 ۹۵۔ ۹۶۔ ۱۱۹۔ ۱۲۱۔ ۱۲۳۔ ۱۳۰
 مولانا فصیح الدین۔ ۱۲
 شیخ محمد اسمعیل۔ ۱۳
 مخدوم زادہ خواجہ محمد پیار سا^۲۔ ۱۵۔ ۳۶
 ۵۹۔ ۱۰۲۔ ۱۰۷۔ ۱۳۴۔ ۱۳۷۔ ۱۴۱
 ۱۴۸۔ ۱۵۲
 شیخ عبدالکریم کابلی۔ ۱۶۔ ۲۵
 خواجہ محمد غنی۔ ۱۷
 خواجہ محمد بقا۔ ۱۸۔ ۱۹
 حاجی حبیب اللہ بخاری۔ ۲۱۔ ۷۰
 شیخ علیم جلال آبادی۔ ۲۳
 مخدوم زادہ خواجہ محمد سالم^۲۔ ۲۴۔ ۱۲۰
 ۱۳۳۔ ۱۳۹۔ ۱۴۷
 خواجہ عثمان کولابی ۲۶
 محمد سرور۔ ۲۷
 خواجہ محمد فضل۔ ۲۹۔ ۳۰۔ ۳۱
 جلد ۱ الملکی جعفر خان۔ ۳۲۔ ۸۸۔ ۱۳۱
 حاجی محمد معقول۔ ۳۳۔ ۳۵۔ ۵۲۔ ۵۴
 ۶۱۔ ۶۷
 شیخ بایزید سہارنپوری۔ ۳۴۔ ۹۷۔ ۹۸
 ۹۹۔ ۱۰۰۔ ۱۰۱
 حافظ عبدالعزیز لاہوری۔ ۳۷۔ ۴۵۔ ۶۲
 مخدوم زادہ خواجہ سعد الدین^۲۔ ۳۸۔ ۱۳۲
 ۱۴۳۔ ۱۴۶
 خواجہ بدر۔ ۳۹
 حافظ صبور۔ ۴۰
 فنار خان۔ ۴۳
 صوفی محمود کشمیری۔ ۴۶۔ ۵۵۔ ۷۷۔ ۷۸

- میر محمد اسحق (مکرم جان) ۲۷-۲۳-۷۳-
 خواجہ عبد الآخر کا بی ۲۸-۵۱-
 جان محمد و شاہ محمد سلطان پوری ۲۹-۷۲-
 سید ابوالمنعانی ۵۷-۱۰۵-۱۰-
 مرزا محمد عادل بیگ و سلطان فتح اللہ وغیرہ
 ۵۸-۹۲-۹۳-
 میر محمد یحییٰ کا بی ۶۰-۷۵-۱۵۶-
 عبد الواحد قیام خانی ۶۳-
 خواجہ احمد بخاری ۶۵-
 شیخ فقیر اللہ بنگالی ۶۸-۸۰-
 میر محمد امین ۶۹-۷۱-
 حافظ محمد امین ۷۲-۱۲۵-
 خواجہ محمد یحییٰ ۷۹-
 شیخ نور محمد ۸۱-
 شیخ عبد الاحد ۸۳-
 حافظ محمد صادق ۸۲-۱۰۲-۱۱۰-
 مبارز خان ۸۹-
 محمد خان برکی بخاری ۹۰-
 شیخ عبد الرحمن گجراتی ۹۱-
 خواجہ ولی ۱۰۹-
 محمد میرک بدخشی ۱۱۱-۱۱۲-۱۱۳-۱۱۵-۱۱۶-
 ۱۱۷-۱۱۸-۱۲۲-۱۲۳-
 شاہ زادہ (؟) ۱۲۷-
 خواجہ محمد نفیس بند ثانی ۱۲۸-۱۲۹-
 شیخ عبدالسلام ۱۳۳-
 شیخ علیل اللہ ۱۵۰-
 ابوالمنظر برہان پوری ۱۵۳-۱۵۳-
 محمد ہادی (جامع مکتوبات) ۱۳-۲۰-۲۲-
 ۲۱-۵۳-۶۲-۷۴-۸۲-۸۵-۱۰۳-
 ۱۰۶-۱۳۵-۱۳۶-۱۳۸-۱۴۰-۱۴۲-
 ۱۴۵-۱۴۹-۱۵۱-
 یکے از خواجہ زادگان ۱۵۵-
 یکے از عرب ۱۱۳-
 مخلصات ۲۳-۲۸-۲۸-
 غیر معلوم ۸۶-۸۷-۱۲۶-

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

احمد الله حمداً لجميع ما حمده الحامدون من الأولين والآخرين وأشكركه
سُبْحانَهُ شُكْرًا يَزِيدُ عَلَى شُكْرِ جَمِيعِ الشَّاكِرِينَ فَيَسْبِحَانِ مَنْ لَا يَصِلُ حَمْدُ حَامِدٍ إِلَى
جَنَابِ قُدْسِهِ بَلْ مَنَعَنِي الْحَامِدُونَ سِرَادِقَاتِ عَرْشِهِ مِنْ اسْمَائِهِ وَصِفَاتِهِ - اللَّهُمَّ
كَيْفَ نَحْمَدُكَ وَنُشْنِي عَلَيْكَ وَقَدْ وَرَدَ لَا أَحْصَى ثَنَاءَ عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ
عَلَى نَفْسِكَ فَاثْنِ الْحَامِدُ وَالْمَحْمُودُ وَغَيْرُكَ عَاجِزٌ عَنِ إِدَاءِ هَذَا الْمَقْصُودِ فَحَمْدُ اللَّهِ
كَمَا يَحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى - سر باغی -

حمد الإله هو بالحمد حقیق
در بحر نوازش همه ذرات غریق
ناکرده ز محض فضل تو رفیق
نسیر و طریق شکر ادب و بیخ من رفیق

نصلي و نسلم على رسوله الذي كان يوم القيمة عامل لواء الحمد والذي كان محبوب
رَبِّ الصَّوْدِ نَظْم

بلیل شخسار باغ بلاغ
شاهیار نشین ما زاغ
داشت چشم سرش چو دیده مهر
روشنائی ز کحل بی بیبهر

رَبَّنَا نَحْنُ كَمَا عَجَزْنَا عَنْ إِدَاءِ الْحَمْدِ عَجْزَ قَاعِنِ اتِّيَانِ الصَّلَاةِ الْمَعْمُودِ فَضَلَّ وَسَلِّمَ عَلَيْهِ
بَعْدَ كُلِّ شَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ وَعَلَى آلِهِ الَّذِينَ هُمْ بِمَجْمُوعِ الْهَدْيِ وَعَلَى أَصْحَابِهِ الَّذِينَ
هُمْ شَمْسُ الدُّجَى وَعَلَى وَرَثَةِ عُلُومِهِ الَّذِينَ هُمْ مَصَابِيحُ الْعُلَى وَ أُمَّةٌ كَافَّةٌ الْوَدَى -
اما بعد - خاکسار بی مقدار و شکسته بال بے اعتبار کترین خاک نشینان این علیا بارگاه
دواله و مجور و رویاه الراجی الی رحمة اللہ المادی محمد هادی وفقه اللہ سبحانه لمضاتہ

سبع نوح اصحاب کجگر میرا ولیا، و سیا جان بر تواریخ کھنیا رو نظارہ کہ ان بوستان محارث حقائق
 و شنادوران دریلے امراہ دقائقی می رساند کہ حضرت سلطان الاولیاء برہان، الالقیا، اسوۃ الاصفیاء و ارث
 الانبیاء مالک میری التہائیت سلطان ملک لولایت الواقت علی تاویلات القرآنیه المطلق علی تشاہبات
 الفرقانیہ کا شرف امراہ المقطعات، مورد المعاملات و العنایات صاحب لاصالۃ و الارشاد الملائم لہ
 و کون دنیاہ آخرتہ لما ہوا ہلہ و کونہ ذمحبوبیتہ ذاتیتہ و کونہ ذالسببۃ قویۃ عالمیۃ الفائق علی الاقران
 فی العلوم الظاہرۃ و الباطنۃ جوہر الاعراض بالذات منور العلویات و السفلیات۔ سرباچی

اے ناطقہ زاکلیل کمال تو کلیل ہم حال تو بہ حال تو برہان تو برہان دو میل
 حسنت نمک چرب زانجا زاسخت باقند صفائے سہ خوان خلیل
 سرباچی اے آنکہ بذات خود سر پلجانی بر سر حلافتی شبہ برہانی !
 عالم عرض و ذات تو آنرا جوہر اے جوہر والا زکدامی کانی

امام الطریقۃ و الحقیقہ، مرتج الملئۃ و الشرعیۃ تطب الاقطاب محبوب رب الارباب شیخنا و
 امامنا و قبلتنا جہاء الحق و الدین ابو العباس حضرت خواجہ عبید اللہ رضی اللہ
 تعالیٰ عنہ۔ فرد۔

مرشد ہادی عبید اللہ دوران آنکہ یافت
 نوز معصومی و فیض احمدی اندوے کمال
 شاعرے در مدیح آن حضرت گفتہ۔ مثنوی۔

تمامی دلبران را دلبران است	شہ حضرت کہ شاہ دلبران است
نہ جسم و روح عقل اولان است	چہ عنقرنبہ فلک سرگشہ او
علی وقت و زین عابدان است	ز علم و حلم او آخند چہ گویم
عبید اللہیش فخر جهان است	ہمہ احرار عالم بندہ او
چو جان و جسم بل خود جانان است	شہ حضرت کہ مہرش درد دل من
خرامان ہجو سر و بوستان است	میان بوستان نقش بندان
کہ او شیخ ہدی درلسن جان است	بہارش را خزان ہر گمبنداد

درستہ ہزار دہشتاد و سہ ہجری اندوہ فانی بدر البقا شتافتند چنانچہ برین واپس ماندہ ہاے

علیٰ نفیص برین ذرہ سجور از آفتاب دالہ دور از ماہتاب عالمتاب المہاسے بسیار و عنہما سے
بے شمار دارد شد یکدے کہ تحریر و تفسیر آن محال است

صُبَّتْ عَلٰی مَصَائِبُ لَوَانِهَا صُبَّتْ عَلٰی الْاَيَّامِ صَوْنٌ لِّمَا لِيَا
و خوش دقتیہارا بہ بے مزگیا مبدل ساخت و عیشہارا بر بختا مخر گردانید
عشرت از خانہ مازحت سفر بر بستہ غم ویرانہ ما آمدہ و در بستہ
داین شتوی در در زبانم شدہ بود۔ مثنوی :-

اللہ اللہ چہ چسارہ سازم با بخت سیہ چہ حیلہ بازم ؟
دیدم کہ فلک بمن چسارہ کرد و زہچو توئی مرا حبہ اگر د:
اے کاش کہ مادرم نہ زادے در زاد اجل بہ باد دادے
من لذت زندگی نہ دانم مرگ دگران است ہر زمانم
ع :- سخن از لب تو گفتم بلیم سخن کرہ شد

غزیرے در مرتبہ و تاریخ آن قبیلہ ابرار گفتہ ۔ نظم :-

جانشین محمد معصوم احمد ثانی از معانی شد
اے کہ از فقر دم زنی ہیہات انچہ او شد تو کے توانی شد
دامت خَلْقِ مُحَمَّدی با حَسَنُک سر یہ سر لطف و مہربانی شد
از ربیع نخست نوزد ہم طاہر روحش آسمانی شد
بہر ارشاد عالم ملکوت زین سلخی سراے فانی شد
دہلوی سال مرتبش ریافت اللہ علیہ ثانی شد (۱۰۸۳ھ)

بالجملہ این غزودہ روزگار تا مدتہای مغموم می بود و شبانہ دروزانہ کارش بانالہ و فریاد ۔ نظم :-

آشفقتہ بدر دل خروشان در کاسہ سر دماغ جوشان
از ہر مژدہ اشک آستینہ می رنجت بہر گل زینے
می گشت طیان بہ آستین دل بر خاک چو مرغ نیم بسمل

تا آنکہ حضرت حق سبحانہ و تعالیٰ بہ محض کرم خویش حکم فاصِبُ و صَبْرٌ اَجْمِلًا صبر و تحمل نصیب وقت ساخت

ع۔ صبر و دلسے بکار بردم۔ آخر مطلق شد کہ تا این زمان مکتوبات قدسی آیات آن حضرت جمع نہ شدہ ہے۔ آنگاہ این لای منشورہ و جو اہر منشورہ را از ہر جا جست و جو نموده فرام آورده شد۔ تا عالمی بہرہ در گرد و جہانے سیراب شود۔ بالجملہ این منثور عالمیہ متضمن معارف غریبہ و اسرار عجیبہ است و مشتمل بر علوم خفینہ و مقامات جلیبہ لبستان الازار وصال ہےت و گلستان از بار کمال۔ و اکمال تادویات قرآنی را اینجا بیان ہےت و تشابہات فرقاتی را اینجا نشان۔ آنچه اولین را در دل بود اینجا قلم و زبان است آنچه سابقین را پہاں بود اینجا عیان ہےت۔ توضیح دایات ثلاثہ ہےت و تبیین کمالات مرتبہ نبوت و رسالت ہےت۔ تفصیل مراتب قیومیت و قلت ہےت و اجمال مقامات محبتیہ و محبوبیت ہےت۔ شعش۔

دفعی کل حرف منہ درضہ من المثنی	دفعی کل حرف منہ عقد من الدر
ہر حرف ز صوغ انتخاب ہےت	ہر نقطہ ز معرفت کتابے ہےت
زہر یک نقطہ اش چون نافہ تر	شیم وصل جانان می زندہ
دلے آن کز بردت در ز کام ہےت	چہ باشد نافہ اش گر در مشام ہےت
سرایم مدح آن سیاح خواہ	کنم خورشید را چوں ذرہ رقاہ
چراغ لغت بند ہفت محفل	نگاہش راہ بند غیر از دل
کجا گرد ز وصفش حاتمہ آگاہ	چہ نم دریا بد از دریاے تر گاہ
ہمان بہتر کہ زین پس گوش باشم	سرایم نغمہ و خاموش باشم

حضرت ایشان رضی اللہ تعالیٰ عنہم در خطبہ مکتوبات عالیات حضرت پیر و الدبزرگوار خویش یعنی قدوة العارفین امام العالمین سید الدبیر رئیس العصر الجہیر من العرض و الذات للعالم الذی ہو ظللال الصفات قطب طریقت شاہ پارہ حقیقت زبده المقرین خاقان المحققین صاحب ولایتہ المحدثہ المشرف بکمالات الاحمدیہ حجتہ الادلیا معجز الانبیاء برہان السلف سلطان الخلف الایۃ الکبریٰ فی الجہان الوارث الکامل السید المرسلین

مقتدار و امام ماموصوم	در جہاں لغت بند ثانی شد
مثنوی۔ الالے خامہ دقہ عطر زینسیت	بجیب صفحہ جہانے مشک بیزسیت
برون دہ نافہ جہانے مشک از ناف	معطر کن جہاں ز نواف تا قاف

بہ فرق از فقر و درویشی کلاہے
 بدست آدروہ کسب کار صدیق
 ز نخل باغ فاروق المعانی
 ضمیرش مطلع بر سر قرآن
 قبائے حیدری بر قد و قامت
 بحق باقی داز خود گشتہ فانی
 بہ اصحاب ہمیں گام در گام
 از دسر سبز باغ نقش بندی
 کہ بر سر تاج قیو ہمیش بہنہاد
 ز خود بگستہ با حق کردہ پیوند
 علم شد نام در معصومی ادرا

سریر معرفت را پادشاہے
 گل بستان فاروقی ز تحقیق
 جہان صدق را صدیق ثانی
 بعلم و حلم افضل و بذل عثمان
 زر وے جو دوا حسان کرامت
 جہان معرفت گنج معانی
 ستون بارگاہ شرع اسلام
 از در روشن چراغ نقش بندی
 زبے عزت کہ رب العرش داد
 جہان قائم باؤد یا خداوند
 کرم شد منصب قیومی ادرا

رضی اللہ تعالیٰ عنہ این رئیس المحققین امام المدققین الصلۃ بن البحرین دالمصلح بین الفسین
 معراج الوصول منہاج القبول صاحب الولاية الاصلیة خازن السرار الالہیة و فینتہ الحکمتہ
 خزینتہ الرحمۃ منبع الولايات مخزن الکلمات المحبوب الریائی کاشف السرار السبع الممشائی
 اللادیس الرحمانی المجدد الف الثانی نجم سمار الہدایۃ شمس افق النہایتہ نائب مناب السؤل اللہ
 الہمدی ہمدی حبیب اللہ کمال الشغین و رتبۃ الحنین و منزلة الحنین والد القمرین۔ شعر
 لا یندرک الواصف المطری خصائصہ: وان یکن سابقاً فی کل ما وصفنا
 الفاروقی النسب المحمدی الحسب القدسی المحدث و السمر ہندی المولد۔ مثنوی۔

کہ اندر پاس ادبہناد سر بہند
 غبارش زلف خسارش نتوح بہت
 بہ عمد ما عجب کاسے بر آمد
 پر شکر دست این شکر فشانی
 روان در درشت جاہنا کاروانما

الاسود ایمان شہر سیت در بہند
 سوادش زلف خسارش نتوح بہت
 ازین شہرے کہ نامش مضمہ آمد
 چہ معدن معدن قند معانی
 از دپیدا بہر شہرے دکاہنا

تو کا نذر حبس خود دائم نشینی
 جہان یک ذرہ تندی را بہائیت
 ہمیں فرزندِ فاروق است پو آب
 سراپا نسخہٴ احلاقِ فاروق
 ز تجہدِ پیشِ حدیث کہنہ لوشد
 سمی حنا اہل اشارت
 بہ شہ دشتے دلایتِ حمیمہٴ فراخت
 ز عرفان گر چہ صد دریا رواں کرد
 اگر ظاہر کن ز اسرارِ موراے
 بسے پیران بہ زردش طفل را بہند
 بہ صحرائے سمنند نگینت آن شاہ
 ملاحتہاے ذاتی را درین خوان
 صباحتہاے آن قندِ مصفا
 عنایت زین روانِ رشتے در سنجیت
 عزیزے گفتہ است :-

ق۔

بدشت این کاروان را کے بہ مینی
 وے کس مشتری غیر از گدا نیست
 کنون لطق از زبان او کند رب
 بزہر منفعت تریاقِ مناروق
 کسے دانند کہ در عشقش گروشد
 بہ اسمے کز مسیحا شد بشارت
 پس از شمع نبوتِ نور برداشت
 یکے گفتہ و صد دیگر نہاں کرد
 در اندازہ ہفت افلاک شو سے
 چون لب تشنہ نیبے نگاہند
 کہ ماند ارشاد را جہازہ در راہ
 بدے طرفِ حبیب اللہ نمکدان
 سر خوانِ حلیل اللہ مہیا
 بجائے قطرتِ دالاکہر رنجیت

ازہر چہ فرزند

کہ مثلش مادرِ ایام کم زاد

شہ ملکِ ولایتِ خواجہ احمد

خواجہ ہاشمِ قدس سرہ گفتہ است ۔۔۔ ساجی :-

ازہر چہ فردن بود فردن است احمد

اے لبتے چون ہمیں چون است احمد

از انفس و آفاق بروں است احمد

کو دیدہ کہ از نصیبتِ جہتی دوست

رضی اللہ تعالیٰ عنہ تعلیمِ محترم بر عرصہ تحریر جلوہ گر ساختہ اند کہ بر طالبانِ یقین و مسالکانِ راہِ متین
 ہویدہ است کہ دوستانِ حضرت ذوالجلال و عبادہٴ نوحانِ خمندانہٴ وصال حکمیت خلاقہٴ یا اخلاق اللہ
 و یا منتال قاتبعون فی حبیبکم اللہ بر وفق کلامِ الہی جل شانہ و بر طین سن لطف فوسل علی مصداق الصلوٰۃ
 و اسلام متکلم اند و چون حقیقت کلام ربانی یصل بہ کثیراً و یفہمی بہ کثیراً آمد لاجرم

در حدیث قدسی همچنان اهلان و اهدا ظهور فرمود، در کلام اولیا و کبار که متابعانِ خواجہ
 اختیار اند نیز بر این طبق کلمات افتاد۔ بلکہ این برگزیدہ با حکم و جہاد و اِنْفِ سَبِيلِهِ وجودِ نسبت
 خود را در راہِ او سبحانہ در باخته بہ وجودِ محبوبِ حقانی بقایافتہ و زبانِ شان حکمِ شجرہٴ موسوی
 گرفتہ ع زبانی زما بود گویندہ اَوْ اَلْحَقُّ يَنْطِقُ عَلَى لِسَانِ عَمَلٍ نَّالِوَاهِ اسْتَلْمِ لِيْنِ يَهْوِ شَمْدَانِ
 اولی الابصار ناگزیر است کہ کلماتِ این اکابر را بہ سبب قبولِ پیش آیند و مترصدِ ثمراتِ آن باشند
 و آنچه ازین علوم و معارف از کمالِ تازگی و لطافت بہ فہمِ شان نہ در آید در رنگِ تشابہاتِ قرآنی
 تاویل جویند یا علمِ آن را بہ قائلِ آن مفوض دارند تا از نتائجِ ایشان بہرہ در گردند ہَذَا هُوَ الْحَقُّ
 فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ اِلَّا الضَّلَالُ الخ نامِ ابنِ خزینۃِ المعارفِ و مَصْنَعِ الْاَسْوَاہِ سَمُوْدَہِ اَمْدٍ و نَفَعْنَا
 اللّٰهَ تَعَالٰی بِہِ و لَا يَدُّ لِيْذِيْ بَصِيْرَةٌ اِذَا اَتَّبَعْتَ مِنْ مَطَالَعَةِ هَذِهِ اللَّطِيْفَةِ الْعَيْنِيَّةِ اَنْ
 لَا يَسْبِقَ لِيْ عِنْدَ صَلَاحِ الْخَاتَمَةِ وَصَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰی عَلٰی خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَاٰلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ
 كَذَلِكَ اسْتَغْفِرُ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْ جَمِيْعِ مَا كَرِهَ اللّٰهُ سُبْحٰنَهُ قَوْلًا وَّفِعْلًا وَاَعْتِقَادًا۔

در بیان بعض اذواقِ خاصہ خود و ظہورِ حقیقتِ کعبہٴ حسنا و تحققِ خود بدو

و انکشافِ اسرارِ مباحثِ کہ بہ مرکزِ تعلقِ دارِ دینیِ محبوبیتِ صرفِ بے شائبہ

مکتوب اول

مجموعہٴ وصولِ آن در بارہٴ خویش و مشاہدہٴ دارِ الخلد و بیانِ شمولِ عنایتِ او تعالیٰ و اتحادِ خود بحضرت
 ایشان خود و حصولِ لطائفِ مخصوصہٴ آن حضرت در بارہٴ خویشینِ حضرتِ پیر و والدِ بزرگوار خود نگاشتنہ
 اذ رضی اللہ تعالیٰ عنہ۔

عزیزانِ شریفِ مجبورِ ملازمتِ درویشہٴ گرتوبہٴ عالی محمد عبید اللہ عمر بن مقدس معلما ملازمانِ حضورِ
 سراسر لوزمی رسانند بحمدِ اللہ سبحانہ ہم ماہِ بعافیتِ مع رفقا و ریشرت کوت رسیدہ شد روزِ جمعہ ہفتم
 انشاء اللہ العزیز احرامِ طوافِ درگاہِ ملائک پناہ نمودہ می آید تا از شدتِ ابدالام دوری و محبتِ
 مجوری از صحبتِ عالی کہ غیر آن درین سفر هیچ تشویشی نیست خلاصی یابد۔ قبلہٴ عارفانِ سلامت
 حسرتی کہ از نایافتِ مطلبِ عالی ہوارہٴ دامنِ گیرست چگونہ بعض رساند و حُرقتی کہ از آتشِ طلبِ در
 سیدہ جا گرفتہ است و محرومیِ طالبی کہ شمیمِ یاس را بمشامِ جان می رساند چندان آن حضرتِ اعلیٰ التشریح
 دہد۔ آرزو دارِ ادبِ غیبی از برکتِ نایمِ نظرِ توبہ و عنایتِ آن حضرت بردلِ خزینِ فالقن می شود۔

اما ازان روز که در کف ترمیت شاهبازی بلند میری مرتی شده است بان مشاهدات هیچ تشکیک
آن قلم در اضطراب حاصل نمی شود. بعضی امور که در اشنای راه ظاهر شده بعرض آن جرات می نماید که
از انفاست عالی صورت صوابی پذیرد حضرت سلامت روز دوم از رخصت در نیم منزل فرود آمده
چند رکعت ضحی خواند. بعد ازان کجسب اشاره عالی متوجه و متفرع در کشف حقیقت کوی رحمتنا و متشکل
بمقام عالی که مبنی از معنی ثبوتیت باشد ظهور فرموده و فراتر جو صله خود بره یافت در ان وقت
از عالم غیب لقاء نمودند که او هم هست. دیگر توجه حضرت ایشان بسط عظیم عجیب نمود و دست
از اسرار ملاحظت را که بجز که تعلق دارد ظاهر ساختند و حصول آن را در باره خویش تحلیل نمود هر چند نمی
تواند جرات نمود تفصیل آن را حواله کتابت نمی نماید چون از انوار صحبت بهره مند گردد بعرض آن گستانی
خواهد نمود انشاء الله العزیز. و ایضا چند مرتبه خود را از انی عریان محض طعی بین یدی الرحمن تعالی داد
تقدس یافت. شبی در واقع دارالخلد را نظاره نمودند و مقام حضرت ایشان را خود را امتحان دید
و مقامات بعضی مردم دیگر را تعیین فرمودند. ایضا شب جمعه که فردای آن کوچ کرده شد در نماز توجه
دو سپاره از ختم قرآن مانده بود می تواند دلنشسته نمازی کرد. چون رکوع نزدیک رسید در عین نماز
فرمودند که چون رسید نزدیک به اطمینان در صد اگر صدیاد در ان وقت هم استاده نه شود محنت خود را بر باد
دهد آخر برخاست و چند آیه خواند رکوع نمود. امشب در سهار نیور در نماز تحقیقت آن بیته که
حضرت مجدد در آخر وقت خوانده بملطف عجیب منکشف شد. و آن این است که اندر غزل دوست
هنان خواهم کشن الخ. بعد ازان در همان بسط به آن حضرت سلمه الله تعالی اتحادی بودید است و لطائف
که مخصوص آن حضرت است در خود تحلیل نمود. بر سر اصل سخن آسیم

قلم اینک چون به سخن صبرید
قصه عشق می کند تحریر

آنقدر محزون مفارقت آن حضرت برین ضعیف مستوتی است و آن مشابه مشوق قد موسی باریا فنگان آن
درگاه دامن گیر است که چه عرصه نماید. گویند در مفارقت را قبل ازین نمی دانست. هر وقت که شبانه
در روزانه چشم به خواب آشنای می شود از دیدار فالقن الا نوار منور می گردد و مهر باینهمای بیند البت
انشاء الله سبحانه بشرط صحبت روز شنبه مشرف می شود. والسلام اولاد اسرا.

مکتوب دوم

در بیان دید تصور و متمم داشتن نیابت خویش و ظهور احسان و کرم او سبحانه
 با بعضی از اذواق و دارادات مخصوصه خود با ظهور نسبت است با بعضی مشایخ
 و مشاہدہ کہ ہمارے بعض از ایشان و میان نسبت عالی خود و متعلی شدن صفت علم بنا و حسن و قرینہ نسبت
 این صفت بجناب قدس او سبحانه اختصاص خود بہ صفت کلام و ظهور اسرار حقیقت محمدیہ علی صاحبہما الصلوٰۃ
 و السلام و التحیۃ کہ بمرکز تعلق دارد و شرح بعض از احوال یا دارین خود نیز بہ بیرون الدنیا گزار خود رضی اللہ
 تعالیٰ عنہما رقم فرمودہ اند۔

محمدؐ و فضلی علی نبیہ و آلہ۔ عرصہ داشت کینہہ بند با بغیر عرض می رساند کہ
 از تشنبت احوال پر دیال چه عرض نماید و از خرابی ظاہر و سواسے یاطن چه شرح دهد۔ اگر بظاہر نظر
 می اندازد آفرین تجرہ عصیان می یابد و از مہذبت الہی صل مشائخ دورتری نمند۔ از بیرون شیطان
 غنیمت ہر دے ظفر یافتہ امتہ طاعت و در اغارت نموده و ویران و ایتراخته و از درون دزد توئی
 نفس غوی بعداوت برخاستہ سرمایہ اخلاص را تاراج نموده۔ و اگر باطن نگاہ می کند آن را
 نیز مجبور و از قبولیت دور می بیند و از بارگاہ وجوب نامناسب بے لضمیب می یابد۔ ہر گاہ ظاہر
 کہ عنوان اوست و مزرعہ و ذخیرہ او بہ آن حالت باشد لقمین کہ باطن بچہ رسوائی خواهد بود۔ و
 ہمیت و عدائی او از شرارت نفس داغی شیطانی عجیب تر کیسے یافتہ و از مسادہ آفاقی و انفسی
 طرفہ موج نے ہم رساندہ محل ماتم و سوگواری گردیدہ است و مقام نفرت و نفرتین شدہ۔ یہ اقران
 جیل ذاتیہ از شیطان ہم ضایع تر گشتہ و بہ الفباغ برنگ لقمین از نفس ہم فاسد تر شدہ۔

زنجبت تیرہ وار و ہمت پست زہر نثرے کہ می پرسی مرا ہست

کنون مشر ہم ز کام شرمسار ہست زمین ابلیس را صد بار عار ہست

اے داسے نزدیک داسے کہ صد بار داسے۔ اگر درین وقت بدرقہ تو جہا عالم کہ رنگ زدے
 قلوب قاسمہ ہست امداد نہ فرماید و درین مملکہ نگہ نہ دارد خسارت در خسارت ہست۔ شعش

اغثنی یا دئی یا فی غریبک مرینن لیسین غیرک فی طیبک

قبیلہ ادلیا و سلامت عجائب کار و بار ہست یا وجود این ہمہ خرابی بسبب استتاب بہ دروازہ علیا
 آن حضرت سلمہ اللہ تعالیٰ سبحانہ بعض معاملات عجیبہ یا دے در میان می آرند و اظہار احسان

کرم خودی نمایند یعنی باین قسم رسوائی و بے بضاعتی چنان و چنین می کنند۔ در زخصت به عرض
 رسانده بود که در مراقبه و در صبر که آن حضرت قدس سره می فرمایند که میغیر صلی اللہ تعالیٰ
 علیه آله و سلم یا در شام است روز ددم از زخصت به ذکر لسانی مشغول بوده که غیبیے رو کرد
 خرگاکه دید که بدین فقیر اختصاص تمام دارد۔ شخصی نوزائی در آن نشسته است اما بعنوان حقانیت
 مقصود می شود و می فرمایند که میان خواجہ را درون ایجاد دیدیم۔ و در راه نسبتاً بعضی مشایخ که
 زیارت نموده شد ظاهر گردید نسبت شیخ ابوعلی قدس سره لطیف تر و عالی تر از دیگران مفهوم گردید
 حلیه مشایخ الیه نیز ظاهر شد۔ از الطاف و عنایات که در زیارت حضرت خواجہ قدس سره
 مشاہدہ کرده شد چہ عرض نماید۔ در مزار حضرت خواجہ قطب الدین قدس سره بزرگی و شوکت
 عجیب الشان را فهمید۔ در راه بود و خیلے بعید از مزار ایشان که مهربانی و لطیف الشان را مفهوم
 می شد۔ دیگر نسبتی که الحال در آن است نسبت بے کیفیت است که اختصاص آن را بے نوح لطیف
 از لطافت امر و خلق نبی فہم کلیہ را فرو می کرد و صفت علم بہ نیاز و حُسن تجلی می شود که نزدیک است
 که این کس را بیوش سازد۔ و قرب منزلت این صفت بہ جناب قدس اوسما نہ عجیب ظاہری شود
 سراپا ناز و حسن و کرم و نفع دلال است و اختصاص محبی خود را بہ صفت کلام می فهمد۔ بعضی اسرار که
 بحقیقت محمدیہ علی صاحبہما الصلوٰۃ و التحیۃ مناسبت دارند شرف مقصود می فرمایند، آن را داخل
 مرکز صحبت که ملاحظت است سازند یا نہ۔ این است اولات مومومہ کہ بخیال خود آن را بجز قرار
 داده۔ و علمہا عند اللہ سبحانہ ثم عند کم انشاء اللہ تعالیٰ۔ دیگر یارے کہ داخل
 طریق آن حضرت می شوند تا اثر می گردند۔ اکثرے را ذکر لطافت محظوظ می دارد و بعضی بہ فنا
 قلب رسیده اند۔ شہر یار نیک از نفی خطرہ مطلقاً خبر می دهد و وزیر بیگ یہ سلطان ذکر ملذذ
 است۔ تفصیل یاران نبی توان نوشت۔ والسلام۔

بہ قدرة العارفين حضرت خواجہ محمد سیف الدین در بیان بشارت عالی
مکتوب سوم و نسبت متعالی در حق آن جناب سلمه ربہ و کثرت برکات حضرت پیر و سنگر
 خود رضی اللہ تعالیٰ عنہ و ما یناسب ذالک ویلا بمہ۔

محمد حیدرین و وصلی کس تین خدمت کمالات دستگاہ برادر اعزدا کرم خواجہ

سید الدین سلمہ ربیہ سلام فرادان و تحیات بے پایان ازین عالمی مہجور در معرض قبول
 آئندہ مرسلہ شریف کہ نامزد این مسکین نموده بودند و مہربانیا کردہ باعلینہ کہ در گرامی
 خدمت قبلہ دین و دنیا شتمل بر احوال باطنی خود و احوال بادشاہ مرسلہ داشتہ رسیدہ خوش
 وقتی تمام رسانیدع۔ اسے وقت تو خوش کہ وقت ما خوش کردی۔ این مسکین ہر چند بر
 دید خود اعتمادے نمی ہند و شایان ابلاغ نمی داند اما گاہے تقویہ حضرت ایشان کہ قبلہ
 در دلیشانہ و حلالی مشکلات ایشان دید و مہربان صورت حصہ ہم می رساند بنا علیہ تجربہ
 آن ہرات می نماید۔ یکے فوہ نمودند کہ خلعت عالی کہ نہایت آرائش دار و بہ شہرت شدہ
 از قسم سفلات اول سبز رنگ و حواشی آن را زرد زی نموده اند و سہرہ نقیض ظاہر از نقیض
 بام و ایدیدہ بر شہرستانہ و آذربان کردہ چنانچہ عروسان را می کنند و اسپ نیز عنایت شدہ
 شہا سوار درون حویلی قدیم در خدمت حضرت ایشان چنور سیدہ اید و تمام شکر گذاری از
 برادر دینی سیادت پناہ میر محمد ابراہیم می نمایند۔ دفعہ دیگر نمودند کہ شیشہ کلان پر از قطر
 کہ ہرگز مثل آن نہ دیدہ شدہ در پیش دارند و بعض مردم برادہ ہند۔ ایضا، نجوم طالبان حق
 جل و علی و دعوت دائرہ ارشاد شہادتنا سمیت باین مقام عالی بہ اذخ ترین وجوہ معلوم ہستند
 کہ جاسے ریب کمتر اند۔ دیگر افاضتہ برکات کہ درین آیام از حضرت ایشان بر طالبان صادق علی
 التواتر و التوائی واردست چہ شرح دہد زبان حال طالبان در بابیان حضرت باین کو تاہ است۔

غزل	آلا اسے طوطی گویا سے اسرار	مبادا خالیست شکر ز منت تار
سرت سبز دولت تو ش باد دایم	چہ رہ بود این کہ نہ در پردہ مطرب	کہ تو ش نقتہ نمودی از خط یار
ازین انیون کہ ساقی دلیے لنگند		کہ می رقصند با ہم مست و ہشیار
		حریفان را نہ سمرماند نہ دستار

در تمام یاران فقیر خود را چنان می یابد در رنگ دانہ خانے کہ در دیگر طعام بچتہ می ماند و آتش
 دران اثر نمی کند۔ و آنچہ حضرت ایشان در بابیان گمترین مہربانیا می فرمایند از حوصلہ استعداد
 خود خارج می ہند۔ اما از کم اوسمانہ امید واری باشد۔ وَ مَا ذَا ذَلِكْ عَلَيَّ اللَّهُ بِعَزِيزٍ۔
 والسلام۔

به فضائل و کمالات دستگاه حقائق و معارف آگاه مولانا بدین
مکتوب چهارم سلطان پوری قدس سره در اظهار شوق و ترمیم به صحبت آن
 حضرت پیر دستگیر قدس سره الاظم با ذکر بعضی از اسرار آن حضرت.

محمدؑ و نصی علی حبیبیه و اله و سلم. فردان شوق بانیا ز مندی تمام ازین
 احقرانام به متران حضور قدوة الانام سلمه التذللک العلام رسیده بادشود که قبول افتد به چند
 استماع تعمیر اوقات و ضبط ساعات آن جناب و دستان مجور را خوش دلی هست و با عیث غبطه
 اما از آن که ایام مهاجرت به امتداد کشیده و انتظار بهار موصلت فردان شد و طاقت صبر و
 تشکیبائی طاق شد مشتاقان در تیره غم و غصه اند. شعری

مشتاقی و صبوری از حد گذشتت یارا
 گر تو تشکیب داری طاقت نماند مارا
 و چون این معنی را به اشارت حضرت ایشان نوشته شده متوقع که بزودی متوجه این حد و د
 گردند و منتظران محزون را مسرت افزا شوند. و باقی عمر گر انما به راه فاده طالبان این مقام
 و استفاده کمال در ائت از حضرت قدس سره التذللک العلام رسیده بادشود که امر و چشم فلک از دیدن
 مثل ادعای هست و گوش زمین در زمان از شنیدن مجالس اکثر حضرت فرمایند محمل از سوا رخ حدید که
 درین ایام نیک فرجام رویدادی نوسید. شیشه آن حضرت بود از رو آورد زرد بخاطر مبارک
 رسانده اند که بنده راه بر اراده چه کار هست از آن آرزو خود را کشیده اند. درین اثنا اندر رسید
 که عاشق را اراده نیست. اما عشوق را اراده هست. این کلمه جامع چنانچه بشارت است به
 محبوبیت آن حضرت که علی مقام قرب است همچنان گویا اشارت هست بحصول اراده خاص مر
 آن حضرت را. هر چند عدم تخلف مراد خاصه اراده واجب است تعالی. اما این اراده موهبی
 نیز ظل آن باشد تو اقسام علی الله لا بوجه گواه آن هست. ایضا در همین ایام دیده اند که نفس
 مبارک مظهر حضرت رسالت خاتمیت علیه و علی آله افضل الصلوة و اکمل التسلیات برداشته
 جماعه باین طرت آورده اند و در نکر آند که کجا بگذارند حضرت ایشان معروض داشتند که
 همین جا بگذارند. و ایشان در روضه مبارکه مراقب بودند. آخر الامر معروض ایشان مقبول
 افتاد و همین جا گذاشتند. این بشارت گویا بشارت هست به تجدید دین و ظهور امر اربعین

درین ملک ہندسیما درخالفہ آن حضرت دامت برکاتہم۔

بہ ارشاد پناہی حقائق و معارف آگاہی خواجہ محمد حنیف کابلی قدس سرہ
مکتوب ہختم در بیان اتمام مقام نفی و ظهور مقام اثبات کہ از اسرار غامضہ است با
 بشارت عالی در حق آن خواجہ ولایت پناہ۔

حامداً ومصلياً تحمديناً بالنعمة و اظهاراً للعطية لا شئمة لا شئمة
 بست و ششم شریع الثانی بود کہ این حقیر بعد از نماز تہجد بکبر لسانی کلمہ رطیبہ مشغول بود در
 اثبات آن مقام اثبات ممتاز از مقام شرف ظهور فرمود و آن عبارت است از تخلص قائل شرک شکی
 و کمال آن آنست کہ در پیچ لطیفہ از لطافت عالم امر و عالم خلق دقیقہ از دقائق شرک نماید این
 زمان از مقام افتخار تمام برآمده باشد و مقام اثبات تسبیح کمالات و اسرار غامضہ است کہ اظہار
 آن را این درق تاب ندارد۔ و حضرت مجدد الف ثانی قدس سرہ این مقام یعنی اتمام نفی را اصل
 مخصوص بہ حضرت خلیل الرحمن علی نبینا و علیہ الصلوٰۃ و السلام مخصوص دانستہ اند و مقام اثبات را
 اصالتاً بہ حضرت رسالت خاتمیت علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ و التسلیمات و تبعیتہ بعین کمال را ازین دو
 مقام نفیسیہ تجویز فرمودہ چنانچہ در باب خود تصریح نمودہ اند۔ و این حقیر از زبان گہر نشان حضرت
 الیقینان خود سلمہ اللہ تعالیٰ سبحانہ حصول این مقام را در باب آن حضرت شنودہ۔ و درین حین محل
 ریب است و بر سر اصل سخن آسیم۔ چون آن مقام عالی ظهور فرمودند کہ حقائق آگاہ برادر دینی خواجہ
 محمد حنیف در آن مقام بسیار بالیدہ و منور ظاہر گردید۔ و علم الغیب عند اللہ سبحانہ الحمد
 لله الذی بنعمہ تتم الصالحات و علی اللہ تعالیٰ علی خیر خلقہ محمد و آلہ۔ والسلام۔

بہ ولایت پناہ عرفان دستگاہ خواجہ عبدالصمد کابلی کہ از محضوصان حضرت
مکتوب ششم است در بیان استغناء محبوب حقیقی و تطہیر طالب بیچارہ باشارہ و وصول بہ مطلوب
 بسم اللہ الرحمن الرحیم۔ له الحمد والمنہ و علی رسولہ الصلوٰۃ و النبیۃ
 و آلہ۔ بنی و اندرچہ نویسید لطافت محبوب برتر از آن است کہ ہر بے سرا بخاے ہوس تر جانی آن
 نماید۔ و محاسن مطلوب نازک تر از آن است کہ ہر لولہ ہوس سے خیال و فہم را با آن رساند۔ دامان
 جلیلی او سبحانہ مترہ است از آنکہ یہ حفضیض امکان نزول فرماید۔ و ممکن را خود محال کہ با نوح و جوب

عروج نماید لصبیب سالک ازان مرتبہ علیا وغیرا حریت و حسرت امرے نسبت اگر دست تجرید
 بہ دامن لغت او سبحانہ کشاید غلط کردہ باشد اللهم لا احصی ثناء علیک انت کما اشیت
 علی لفسنک سے

اے زخیال ماہرون در تو خیال کے رسد یا صفت تو عقل رالات کمال کے رسد
 و اگر در آرزو و امید آن باشد کہ بہ سابقہ رحمت بے کسب این کس جمال لایزال در ویرانہ این

سجور و والہ جلوہ فرماید نیز بے جاہست سے

تو از خوبی بخی گنجی بہ عالم مرا ہر گز کجا گنجی در اغوش
 و اگر در بے قراری طالب عمرے بسر برد طلب محال کردہ باشد سے

کجا ما و کجا زنجیر زلفش عجب دیوانگی کا ندر سرافنداد

و اگر از طلب مطلب علی و سبحانہ آن فارغ نشیند در جرگہ متمردان داخل شود سے

دست از طلب نہ دارم تا کام من بر آید یا تن رسد بہ جانان یا جان ز تن بر آید

و دیگرے گفتہ سے

آن کس کہ بیافت دولتے یافت عظیم و آن کس کہ نیافت درد نایافت بس بہت

گویم از درد طلب فارغ نباید و درین بے قراری عمر بسر باید برد و پیوستہ ماتم حرمان و سوز
 بجران باید دانشت - نظم -

در جہان شاہدے و ما فارغ در قدح جرعه و ما ہشمار

بعد ازین دست ما دامن دست بعد ازین گوش ما حلقہ ناز

درین اندیشہ ہا عقل فقیل را باید گذاشت - راہ عشق در اے طور عقل بہت - ہیچ کس را شنیدہ

کہ بہ صحت و فکر عاشق شدہ باشد - عاشق را بسوز و گداز سرے بہت - عاشقان را لصبیب از

از معشوق جز خرابی و جان گدازی نیست - خراد

در عشق بجز گداز حقن نیست این سو خلق بہت سا خلق نیست

یا سر زلف تو ما را سر سودانی بہت وصل ہر چند محال بہت تمنائی بہت

بیشو بشنو قادرے کہ بقدرت باہرہ خود آخس اشیا را کہ عدم صحت بہت منظر ماتم وجود

و کمالات بافته آن که انشرف امور هست ساخته هست قادر هست که خرق رُو پوش ظلال نموده
در کلبه این آداره جلوه فرمایند

آمانده گشته ام دیگر امشب نظاره را
پیوند کرده ام جگر پاره پاره را

داین مجور را در حریم قدس خویش جاد هستند

اگر این لحظه ممکن کار شیب نیست
ز بخت مقبلان این هم عجب نیست

چشم دارم که دهی اشک مر آسَن قبول
لے که در ساخته قطره یارانی را

سخن بجای دیگر افتاد مامل آن هست که بدعای حسن توفیق دوستان رایا دارند صحیفه شریفه
رسیده مستر بخشید - خیلے قصد ہائے بلند کرده اند - فقیر نیز موافقت نموده تجز فریزه
چند نام لوط که علی النور بجای طرحیتہ مہدع گشت - و اسلام -

بہ فضا ئل پناہ مولانا ابوالقاسم لاہوری صدور یافت - در بیان بود سلوک
اختیاری و جذبہ موہبتی و اشارہ بلولے شان سلسلہ حضرت خواجہا قدس

مکتوب مہتمم

اللہ تعالیٰ امر اہم - و آنکہ طالب باید کہ نزدیک کالمہیت بین یدی الغسالی بود -

الحمد للہ وحدہ و الصلوٰۃ علیٰ من لا نبی بعدہ حضرت حق سبحانہ و تقدس مشلہ
از الاز معرفت در باطن آن عزیز ابداع فرماید تا طالبان صادق از حرارت کنتیہ ازان
مشام مخفیہ لطافت عالم امر را کہ بہ برودت تعلقات ششی مسدود گشته اند و فی الحقیقت در پیا
وصول مطلب اعلیٰ اند مفتوح نمایند و سلوک این طریق عالی را بیان در پچھلے مہتمم نموده گائے
درین راہ زمندہ مراتب سلوک را مشاخ اختیاری گفته اند و حصول جذبہ را موہبتی فرمودہ کہ
سلوک عبارت از رفتن بہت و جذبہ کنایت از بردن - اما درین طریق عالی حضرت خواجہا
قدس اللہ امر اہم بر لے حصول جذبہ طریقے وضع کردہ اند کہ تسلیک طالبان را بیان راہ
می نمایند - ہر چند نفس جذبہ را بے اختیاری می گویند اما مقدمات آن را کسی قرار دادہ
ابتدایان معنی دقیقہ در صحبت این اہل نسبت مہل الحصول بہت اما بشرطیکہ در حضور این اکابر
خود را مطلق از دائرہ اختیار بر آورده کالمہیت بین یدی الغسالی سازد و پورا شت
صدیق اکبر رضی اللہ تعالیٰ عنہ بان معنی متحقق گردد کہ تجر صادق علیہ و علی اللہ الصلوٰۃ و التسلیمات

از ان معنی چنین خبر داده من اراد ان ينظر اى مَيِّتٍ تَمِثُّبِىْ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ فَيَنْظُرُ
 اى ابن ابى تخافه رض رزقنا الله تعالى وَايَاكُمْ لَفِيهَا كَمَا لَمْ مِنْ هَذِهِ الْمَعَانِي . والسلام .
مکتوب ششم به کمالات و دستگاه ملاحسن علی پشتوری صد دریافت در اشاره بعض کمالات حضرت
 مجدد الف ثانی قدس سره الغزیری و امیدواری آن کمالات در حق مجبان استحضرت
 سیماً در حق مکتوب الیه .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الحمد لله وحده و الصلوة على من لا نبي بعده و
 على اله حضرت حق سبحانه و تقدس من نور صر فی که معر است از نسب و اعتبارات اطلاق
 اصل در ان مرتبه علیا در رنگ اطلاق نعل مجوز نیست تحقق بخشد تا به اشراق آن نور عالی از ظلمات
 دنیة که سد های این راه اند بر آمده بشاهراه و حصول تمتد گردد و از مخفیات عالم غیب
 نواذر اسرار که جز بنور فرامست که مقتبس از مشکوٰۃ بنوت یا شد علی صاحبها الصلوة و التحية
 مدرک نه گردد بدست آمد حصول این معنی و امثال آن در حق شما عزیزان که عمر گرانی را
 در محبت اهل این نسبت صرف کرده اید و در دل ایشان خود را جاداده اید و از مقبولان ایشان
 گشته اید بسیار نزدیک است بلکه بر آن امیدواریم و دیگر متفرع است صحیفه شریفه رسیده
 بنی مشوق دریافت صحبت کثیر البرکت و مظهر عذر عدم وصول گردید . آری همه مردم عذرت
 صحیح اما گاهی از فرط حرارت مشوق که بسر حد جنون می رساند پای طلب زنجیر عذر را قبول
 نمانده بلکه دور انداخته در راه می در آید و عذر های صحیح را در رنگ عذر های فاسد
 از حیزر اعتبار ساقط می گرداند فحیتین عمل معه ما عمل معه و حینین لا یحمله
 عطایا الملك الامطایا این حقیر امیدوار است از دوستان دور افتاده که بدعای فرید
 توفیق و حسن خاتمه ممد باشند یا را بن طریق سلام خوانند .

به حقائق آگاه معارف دستگاه ارشاد پناهی جناب خواجہ محمد صلیب کلبی قدس
مکتوب ششم سره در اشاره به بشارت ذات موبوب و حقیقت صلوة و امر اصلاح و اولیای
 محمدیه علی صاحبها الصلوة و السلام در مد حضرت ایشان با حضرت مروج الشریعة از حضرت پیر
 دستگیر ایشان رضی اللہ تعالی عنهما .

محمدؐ ورضیٰ عنہ

ہر چیز عشقِ خدا کے احسن ہے

گر شکر خوردن بود جان کنان است

درین ماہ رمضان بعد از رفتن آن جناب حضرت ایشان بر بعضی مجرمان خاص افادہ برکت جدیدہ
منوہ اند معرفت ذاتِ مہوب کہ معرفتِ غیر بہرست در میان بود چندے کہ قابلیتِ اکتند
برہ مند شدہ اند و بیانِ حقیقتِ صلواتِ نیز در میان بودہ۔ بعد از ماہ رمضان در ولایتِ محمدیہ
داسرارِ ملاحتِ تدقیقِ می رفت بقدر استعداد ہر کہ یافت یافت و زبانِ طالبانِ مخصوص در
بارہ حضرت ایشان این ابیات را گویا بود۔ غزل

مبادا خالیت شکر ز منقار

الائے طوطی گویاے اسرار

کہ خوش نقشے نمودی از خطِ یار

سرت سبز و دلت خوش باد جاوید

کہ می رقصند با ہم مست و ہمشیار

چہ زہ بود این کہ ز دور پر دمطرب

حر لقیان رازہ سرا ماند و نہ دستار

از ان ایون کہ ساقی در مع اقلند

ارسلانی جناب زبنة السالکین مودعنايات الاحد

خواجہ عبد الصمد کابلی فی دقائق الفناء والبقاء ومع ما

مکتوب

يتعلقه من الاسولة والاجوبة

باسمہ سبحانہ۔ نرجوا من الوهاب الکریم۔ انہ سبحانہ الان جلودکم

کما الان قلوبکم واسوی خلقکم فی اصولہا کما اسوی امرکم فی مبادیہا حتی

تکونوا مخلصین وناخذوا نصیباً من الاثبات وذا لا یتحقق الا بالانخلاع التام

عن صفات الامکان والحادث والتلبس الکامل بکمال الوجود بالوصول

الی منزلة اودنی بعد حصول قاب توسین فالقیل فحینئذ ینزم تحقق العارث

بالوجود والتنزہ عن الامکان قلنا انما ینزم ذلک اذا کان الفناء والبقاء

وجودیین اما لو کان شهودیین علی ما هو المذہب فلا نعم هذا المشہود لیس

من مختراعات الوهم والخیال بل تفضیل من اللہ سبحانہ علی خواص عبادہ

وفیہ مصالح مثل قطع التعلقات عما سواہ سبحانہ وغیر ذلک وله امارات

لا يعد - فإنفيل فكيف التخلص عن تحقيق قبلة الاقطاب الشيخ محمد دالفت ثاني
 قدس سره آخر ان الفناء والبقاء وجودين على ما في المكتوب الذي عنوانه
 هل أتى على الانسان الخ قلنا فحينئذ صار تحقق العارث بالوجوب كسبياً اي
 حاصلًا بالسلوك وقطع المنازل والا لم يكن قبل راحة الوجوب ومن البيهيمي
 ان الوجوب الكسبي ليس وجوداً لذاته المخصوص بالواجب تعالى بل وجوداً
 حاصلًا من الغير وهما مقالة اخرى اناضها الله سبحانه على هذا الضعيف
 في اثناء كتابة هذه الترجمة لكن ما استطعت لسويدة وتحريره لغاية استجمال
 القاصدين لهذا التمهت بالليل مع الكسل ونرجوا من ذلك الاخ الصالح الصديق
 ان لا ينساني من دعاء صلاح الخاتمة - والسلام اولاً و آخراً .

مكتوب يازدهم
 ارسل راي جناب سلطان الوقت خاقان العصر الذي
 انتشر عدله في تمام مملكته حضرت ابو الظفر محي الدين
 محمد عالم كبير باد شاه غازي ادام الله تعالى ظلال معدته على رؤس العلماء
 والصالحين في شان السلوك مع اختلاف المذاهب -

الحمد لله وحده والصلاة على من لا نبي بعده . قال بعض المشائخ اذا
 كانت الغايات لا يدرك فالميسور لا يترك والذي وقع عليه الاختيار في هذا
 الزمان وهو قريب في الغالب من الامكان بعد الاستخارة وكثرة التفطيش
 في الكتب المصنفة في سلوك الطريق من العبادات تلاوة القران وقول حسبي
 الله لا اله الا هو عليه توكلت وهو رب العرش العظيم سبعا في الصباح والمساء
 لان سوى هذين ليشترط فيها حضور القلب وتلاوة القران قد جاء انها اعظم
 القرب بفهم او بغير فهم وتول حسبي الله الى اخره ان الله يكفيه ما اهتبه
 صادقاً كان او كاذباً ومن العادات قوت ابي ذر صاع شعير في الاسبوع وادام
 عمر رضي الله تعالى عنه الذي امر به ولده وهو يوم خبز ولحم ويوم خبز ولبن
 ويوم خبز وسمن ويوم خبز وزيت ويوم خبز وملح ويوم فقار وجاء نعم الا دام

اللحم المغلّ وجاء في خبز وتمر هذا ادام هذا الوقت مرّة واحدة وقت السج
ومن الكسوة ما وقى الحرّ والبرد ولم يكن فيه شهوة لأحد ولا مخالفة للباس
اهل الخبز ومن المهلكات - ليس شئ اعظم مؤنة واشدّ خوفاً من اللسان
والبطن - فعلاج اللسان الصمّت والعزلة وعلاج البطن باحد الامرين - اما
الاكل من المباحات واما الاقتصار على ما ليسدّ الترمق مما ظاهرة الحلال عند
الضرورة وهي الخوف على العقل والحياة أو بعد يومين أو ثلاثة وكان وهيب ابن
الورد يبلّ قرصة بالماء بعد يومين أو ثلاثة ويقول اللهم انك تعلم حاجتي
اليه فان كان فيه شبهة فاعرضي ولا ينزل في الضرورة عن قوت ابى ذر ولا يزيد
عليه في المقدار ولا ينقص عن وقته الا في مراتب الاضطراب ومن المنجيات ذكر الموت
الموت فانه يتم القناعة والالتزام ^{والنشاط في الطاعة} من المعصية والمحاسبة والمراقبة هذا اطلب
المريد في هذا العصر الاثني وبه قلت وبالله التوفيق والعصمة والذي اختاره شيخنا
واما منا وقبلتنا في العبادات الاشتغال بجميعها مع الاستغفار من الرباء والعجب
وغير ذلك مما ليسد العمل ويذهب قيمته وفي العادات اختيار التوسط في جميع
الاحوال وحبس النفس على الاقتصار في المأكل والمشرب والملبس وتدبر الظاهر
في الملك والمواهة مع الاهل فان هذ الطريق اقرب الطرق الى الوصول الى
رب الارباب حتى قال بعض من يقتدى ان رعاية التوسط في جميع الامور
كانت في الوصول الى المطلوب بلا حاجة الى الذكر والفكر - قال الله تعالى وعلى الله
قصد السبيل ومنها جائر - وفي المعاملات اختيار العزيمة في جميع الامور حتى المقدور
وعند الضرورة يجب الجهد على ان لا يخرج العمل عن فتوى العلماء وعن دائرة
الاجابة -

أرسل الى مولانا فصيح الدين في جواب الشبهة التي
أورد على خطبة العيد وغيره مما يناسبه -

بسم الله الرحمن الرحيم - الحمد لله أولاً وآخرأ والصلوة والسلام على

رسوله محمد وآله دائماً وسوداً المهني واليه ايماننا لا فكلنا الى النفس اطرافه عيب
 فنشكر رب من الشكر ونتباعد من الخير وصل ورتقتكم اليانا لانتم في سور ودعاء
 ولا تنسوا عني صالح الدعاء ثم ما حررتهم من الاسولة نكثت فيها شيئاً ليسيراً وان
 لم يساعده الوقت حاصل السوال الاول ما فائدة تعلم احكام صدقة الفطر في
 خطبة العيد بعد اداء الصلوة وقد عند بنا الى ادايتها قبل الخروج الى المصلى انتهى
 اعلم انّه لو كانت الخطبة في العيد قبل الصلوة كما في الجمعة لكانت الشبهة واذا
 فان المنذوب اداء الصدقة قبل الخروج وادائها بين الصلوة والخطبة محل لكثير
 من الامور المهمة نعم لو اخذت الصدقة عن الصلوة لما دردت الشبهة لكن
 نفوت المصلحة وهي تزيغ قلوب الفقراء للصلوة واغنا عنهم عن المسئلة - ثم
 هذه الشبهة على خطبة الاصحى التي يعلم فيها احكام تكبيرات التشريع التي ابتداءها
 من صحيح عرفة اظهر حتماً فنقول وبالله العصمة احكامها كما ذكرنا خمسة على من
 تجب ويلين تجب ومتى تجب وكم تجب وهم تجب - واما على من تجب فعلى الحر المسلم
 المالك للانصاب - واما لمن تجب للفقراء والمساكين - واما متى تجب فبتلوع الفجر
 واما كم تجب فتصفت صاع من البر أو صاع من شعير وهم أو ذبيب - واما م تجب
 فمن الاشياء الاربعة المذكورة واما ما سواها فبما القيمة والناس على صفتين عالم بالاحكام
 وغير عالم بهما وكل منهما مؤد قبل الخطبة اولاً لان الاداء قبل الخروج ليس بحتم
 فالوقت باق فقول السائل لانهم يعطونها قبل الصلوة سواء اخذ بمعنى الوقوع
 أو التروم ليس لسديد توقع التعليم تغير لعالم الذي لم يودها ظاهراً وبالنسبة الى
 الذي اداه عالم كان او جاهلاً التذكر ان اخطا في شيء من الاحكام والعالم الذي لم
 يورها للشفقة والتذكر ليا من الخطاء وقد ذكر في بحر الرائق ملاحظ ان الاولى
 للخطيب ان يعلم الناس احكام الصدقة وتكبيرات التشريع في خطبه الجمع التي قبل الانباء
 والعلم امانة في عنق العلماء انتهى ثم يذكر الاحكام في خطب الاعياد ايضا لانهما مشغوع
 الوقت فكمن من حاضر لم يحضر قبل وكم من متعلم لا يفهم التعليم مرة هذا - واما

* من سئل عن ان يخرج الفقير من المصلي بعد الصلوة وانه قد حضر في كل سنة
 انما هو في كل سنة في كل سنة في كل سنة
 لا يفسد في كل سنة في كل سنة في كل سنة
 لا يفسد في كل سنة في كل سنة في كل سنة

خطبة العيد قانتها مسنونةً وتاركها ليس عادماً للصلاة - حاصل السؤال الثاني فائدة كل خطبة الوعظ والتعليم فما فائدة قرائتها عربياً واكثر العجم لا يفهمون العربي - قلنا اولاً ركن الخطبة هو التناء على ما هو المذهب ولذا تقصّر عثمان رضي الله عنه على قوله الحمد لله حين ارتج عليه في الخطبة حاصل يائي لسان اديت - وثانياً ان يذكر القرآن والحديث وتعليم احكام بهما بالعربية كما في التنازل قال الله تعالى وتبارك اني هو الاذكري للعاقلين - فالبعث بواسطة الترجمان والبعث بلا حاجة اليها فليكن منها ايضا كذلك ولا يلزم ان يتعلموها الى الاحكام حين الاستماع فبعد الفراغ ايضا نافع.

وثالثاً ان الفقهاء ايضا صحوا ان الخطبة بمنزلة الصلوة حتى لا يرد فيها السلام ولا يثبت العاطس ومنعوا فيها الكلام والاكل والشرب والا لتقارب كما في الصلوة فراعى كمال مناسبتها لهما فلا شك ان المناسبة بقراءتها عربياً اشد واذ صحوا بكراهة قراءة الاسعار فيها - رابعاً لو اجتمعت الشتيت من الناس في الاستماع كما في البلاد الكبار فمنهم من لا يعرف غير الفارسي ومنهم لا يعلم غير الهندي او التركي او العربي ولسان الكثير والافانة يخرج على الخطيب تعلم كلهم بلسانهم فلا بد من مرجح به مختار احداها وترجيح العربي بديهيماً فان النبي عربي صلى الله عليه وسلم وكلام الله ولسان اهل الجنة عربي - على ان اكثر الخطباء يختلطون الفارسي بالعربي فيعلم الفائدة لكثير من الناس - حاصل السؤال الثالث - نقل الاعتراض الذي اوردته شيخ الاسلام على القاضي فيما ذكرها في تفسير قوله تعالى وليس الذكر كالانثى انه يحتمل ان يكون اللام للجنس والاية مقولة ام مريم ان الاولى ان يقال ليس الانثى كالذكر على قاعدة تفضيل المشبه به - فنقول في عبارة القاضي اشارة الى جوابه فان لفظه هكذا ويجوز ان يكون من تولها بمعنى ليس الذكر والانثى سيان فما يدرى فان الغرض من هذا الكلام ان ليس التشبيه لاحق التافص بالكمال لتساويه والمراد تقي المسادات

واعلم ایضاً ان الشبهة انما ترد لو كان المقصود تفضيل الذکر علی الانثی. اما لو
 كان المراد عکس ذلك علی ما ذهب الیه بعض المفسرین. فلا لکن علی ذلك التقدير
 بالعمد لا بالجنس هذا نعم یرد علیه ان علماء البیان صرحوا بانته اذا اُريد الجمع
 بین الشیئین فی امر من غیر قصد الی کون احدهما ناقص والاخر زائدًا فالأحسن
 ترک الشبهة الی حکم التشابه احترازًا من ترجیح احد المتساویین فلیت بحکم علی کلام
 الرب المتعال بوجه غیر حسن الا ان یقال فی تأخیر هذا الوجه فی لفظ القاضی اشارة
 الی ضعفه وما ذکرتم فی دفعه من ان افضلية المشبه به فی الاثبات واما فی النفی
 فلا. فله وجهة صحیحة ان نظرنا الی ان فی صورة النفی سلب التشبه فلیس هناك
 مشبه ولا مشبه به فلیت بتصور اتمیة احدهما فی وجه التشبه. لکن الحق ان النفی
 فرع الاثبات کانت الکلام صور ولا تصور الاثبات علی شواططه ثم اتی بالنفی اذ
 کان نفی مراد الاثبات حکم فی ذهن المخاطب فراغی نیه ما یراعی فی الاثبات کما فی
 بعض نظائرہ فالجواب ما ذکرنا اولاً و آخرًا۔

پہ مخدوم زادہ گرامی شیخ محمد اسمعیل در ذکر بعض مناقب ماتر برادر
 مکتوب سیزدهم کان خود زیادة العارفین واقف اسرار الی مع اللہ حضرت شیخ محمد
 اوملین صبغة اللہ۔

محمدؑ واصلی۔ جناب مخدومی شیخ صبغة اللہ فرزند حضرتین الشیخانند ولادت
 ایشان در زمان حیات حضرت مجدد الف ثانی امام ربانیؑ شدہ ہست و آن حضرت از سفر
 اجیر مراجعت نمودہ در راہ بودند و حضرت الشیخان نیز در خدمت بودہ اند کہ از سرہند خیر
 ولادت ایشان رسید حضرت مجدد الف ثانی بہ حضرت الشیخان ہما نجا فرمودند کہ ما دین
 فرزند تو رنگے از اصل می بینم و نام این را صبغة اللہ گذاشتند چون بہ سرہند رسیدند در
 حجرہ منوعہ بودند فرمودند السلام علیک ملا صبغة اللہ۔ ایضا در بارہ ایشان در صفر سن
 شفقت بسیار و توجہ بکار بردہ اند۔ یکبار سے آن مخدوم زادہ در غایت ضعف و مرض
 بودہ۔ فرمودند سبحان اللہ من دین فرزند امرے مشاہدہ می نمایم و این بہین حالت ہست

حضرت مخدوم زاده بر جاده بعد از بلوغ بسبب تمیز به تحصیل علوم پرداخته پس از فراغ آن به اذکار و مراقبات طریقه مشغول شدند و از حضرت ایشان به بشارت حصول کمال معتبر تر و مشایخ کرام و سایر منازل اهل الله بیشتر گشتند به افراط محبت و اعتقاد حضرت مجدد الف ثانی و حضرت ایشان سلمه الله سبحانه و شفیقتی و عشق به مکارم بت تشریف آن حضرت امتیاز دارند خصوصاً صیغه که آن مخدوم زاده عافی قدر دارند که سبب غبطه اقربان است و این حقیر و دوستان دیگر داله آمد بے عنوانی و بے تعنی و آزادی و بے تعلقی. اگر حکایت آزادی ایشان را بیان نماید و قصص سلوک ایشان را که اتباع و خدام و سایر الناس را دارند شرح دهد به تطویل انجامد و به طریقت و حضور حضرت ایشان مدقله العالی بامر ایشان به طالبان ملقبین طریقه می فرمایند و توهمات بکار می برند و آثار شهردمی گردانند و چون به سیر کابل رفتند مردم آنجا را سیمای اغنیای آن مقام نسبت بایشان فرادان محبت و اغلاص بهم رسانیدند و به تقریب اکثر به سیر آن دیار می روند و مردم از وجود ایشان بهره مند می گردند. حقایق آگاهه خواجیه محمد حنیف کابلی که از اکابر خلفائے حضرت ایشان است باین فقیر حکایت می نمود که روزی در ایامی که در کابل تشریف داشتند بجانان خود درآمدیم دیدیم که حضرت مخدوم زاده مراقب نشستند و جمعی از طالبان قریب به چهارده پانزده کس پیرامون ایشان از تصرف ایشان متاثر شده هیوش افتاده اند و از اشتعال ذکر غلطان و بے قرار اند.

به احقر فقیر از صنعت عباد الله الباری محمد هادی در امر اراد
مکتوب چهاردهم اصالت و صمیمیت و تحقیق مقام قیومیت و خلقت و محبوبیت.
 بدان ارشد که الله تعالی که صیقل با وجود اصالت اگر در ضمن صیقل دیگر باشد می تواند
 اما اگر صیقل تعبیت را کما هو بر نتابد لاجرم صفتی صرف از ضمنی صیقل در ضمنیت به بعضی وجه اگر
 زیادتی کند ممکن باشد. و همین سراسر است که حضرت مجدد الف ثانی امام ربانی قدس سره السامی
 در ضمن خود حضرت ایشان و عزیز دیگر را می فرمودند که عزیز دیگر در ضمنیت من از حضرت ایشان
 بالمیده است. چه آن عزیز دیگر صفتی صرف بود و حضرت ایشان چون صیقل بود در ضمنیت را تاب
 کمتر آوردند فافهم فلا تکن من القاصون. اے فرزند هر چند نسبت خلقت فوق نسبت

نسبت قیومیت است اما لازم نیست کہ ہر خلیل از ہر قیوم افضل باشد چہ حصول نسبت خلقت را
اصالت شرط نیست یہ طریق تضمنیت و تبعیت نیز حاصل می شود۔ و حصول نسبت قیومیت بے اصالت
صورت بہ بندد پس خلیل ضمنی از قیوم اصل چگونہ پیش رود و چگونہ برین حکم راست آید و حال
آنکہ صاحب اصالت نصیب از ذات بے چوں معالی یافتہ ذات حاصل نمودہ جو ہر گشتہ است اولیاً
دیگر چہ قطاب و چہ ابدال و غیر ہم سبب کس را ذات نیست و ہمہ اعراض اند کہ قیام شان بان جو ہر
است و حکم وصف دے دارند۔ و مشہود می گرد کہ جمیع اولیا و چنانچہ بچہ عصقور دہان دانمودہ
منظر دانہ مادر است منظر فیوض ازین اصل اند کہ قیوم است۔ و چون قیوم بعبادات مثل صلوة
و غیرہ مشغول می شود ہمہ ہمراہ دے بعبادت قائم اند و در رنگ و صفات و اعراض در تلاوت
در کوعہ پیشتر یک اند و چون جز و محقر درین کل گم گشتہ اند حضرت ایشان بارضی اللہ تعالیٰ عنہ
می فرمودند کہ صاحب اصالت چون جمیع مراتب امکان بوسے قائم گشتہ اوصاف شدند بیج مرتبہ
از ان مراتب ہر چند عرش باشد حاصل در دے و در ذات تعالیٰ انہی توانند شد۔ مشہود می گردد
کہ سجدہ اذوق العرش می افتد۔ و تیز بدان کہ حصول ملاحت کہ مقام محبوبیت است بے حصول
صباحت کہ مقام خلقت است مستر نیست۔ و چون بکرم الہی جل شانہ محبوبیت نصیب شخصی
شد خلقت بہ طریق ادنی و اتم حاصل گشت۔ والسلام الحمد للہ رب العالمین والسلام علی سید المرسلین
وآلہ جمعین۔

بہ حضرت مخدوم زادہ عالی مقدار صاحب اسرارہ الذی انوار خواجہ محمد
مکتوب ہائے نزدہم
 پارسا او صلہ اللہ تعالیٰ سبحانہ الی اللہ تعالیٰ در بیان بعضی اسرارہ
 حضرت مجدد الف ثانی و حضرت بیدار سنگیر خود و اکابر دیگر رضی اللہ تعالیٰ عنہم۔
 الحمد للہ و سلام علی عبادہ الذین اصطفوا۔ حضرت ایشان سلمہ اللہ تعالیٰ امی فرمودند
 کہ حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ می فرمودند کہ در مرتبہ اصل الاصل در اثنائے سیر
 دروازہ معانی ظاہر شد و چار دیواری نیز ہوید گشت۔ معلوم گردانیدند کہ درین دروازہ
 داخل نمی شود مگر کسے کہ از اصالت بہرور است و مدعو اصل است۔ و من داخل آن دروازہ
 گشیم بحضرت ایشان فرمودند کہ شمانیر داخل دروازہ شدید۔ و چون از اصالت بہرور بودند

در دین خیا با آنها چپتاها هر شدند - هر که از دروازه داخل شود بر خیا بان آید که راهیست بر آ
مد و این اسیل می فرمودند که قطع مسافت یک نقطه آست مقام قطع عوالم هست کذا و کذا - و حضرت
مجدد الف ثانی رضی فرمودند که چون داخل آن مقام شدم دیدم که غریز دیگر بیرون دروازه
است و مشتاق هست که درون داخل شود و اطراف دیوار می گردند آخر الامر چون اشتیاق او
بجای شد و من هم مشتاق و غولی و می شدم دیدم که از بالا می دیوار خورد درون افتند -

و همین سراسر است که حضرت الیشان در مکتوبی که حضرت الیشان بنام خواجہ محمد صدیق است
در بقیر واقع که دیده هلا اجدار العشق و سیف المحبت نوشته اند که این واقعه را بقیر
است بس عالی که از جمله اسرار حضرت مجدد الف ثانی است و آن بقیر فراخ و صله شریف است
بدان اسعدک اللہ تعالیٰ که حضرت الیشان ما رضی اللہ عنہ می فرمودند که چون ما را اجازت
حدیث حاصل شد مشهور گشت که حضرت حق سبحانہ از کمال کرم مراد داخل جماعت محدثین ساخت
چنانچه حضرت مجدد الف ثانی قدسنا اللہ مره السامی می فرمودند در وقت اجازت حدیث
از شیخ خود می گشت که مراد داخل محدثان ساختند لغم السلف لغم الخلف - الحمد للہ سبحانہ علی
ذک علی جمیع نعمائہ و الصلوٰۃ علی حبیبہ وآلہ و صحبہ اجمعین -

به ولایت پناه معرفت انتباه خدمت شیخ عبدالکریم کابلی در بیان
مکتوب شانزدهم معارفی که بکلمه مطهره مظهر اتم تعلق دارد که در عبارات مشایخ کرام
در لغت حضرت سیدنا ام علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ و اکمل السلام واقع می شود مع ما تعلق بہ من التحقیقات
العالیہ و التدریقات المتعالیہ -

الحمد للہ رب العالمین و الصلوٰۃ و السلام علی سید المرسلین محمد وآلہ اجمعین - اما بعد -
حقائق آگاه شیخ عبدالکریم ازین فقیر التماس نمود و بیان قسمی از معارف در خواست با وجود
عدم لیاقت اجابتاً للمسئول چیزے نوشته آمد - واللہ سبحانہ الی سبیل الرشاد - و ہو
نذا سوال در عبارات مشایخ کرام در لغت سیدنا ام علیہ و علی آلہ فضل الصلوٰۃ و اکمل السلام -
لفظ مظهر اتم واقع می شود شرح این کلمه جامعہ به حیثیته که نشان خاطر گردد و حیثیت جواب آن است
که حضرت حق سبحانہ و تعالیٰ در آن حضرت علیہ الصلوٰۃ و التحیة ظهور فرموده است بحسب اسما و صفات

خویش سوائے وچوب ذاتی بوجھ کہ پیچ اسم و صفت بر اسم و صفت دیگر غالب مغلوب نہ باشد
 بلکہ بر سبیل اعتدال بر وجه کمال که مساوی باشد در ظهور ہر اسم مر اسم دیگر را علی وجہ الکمال بخلاف
 در انبیاء دیگر علیہم السلام و الصلوٰۃ کہ ظهور حق سبحانہ در آئینا ہر چند کجی اسماء و صفات است اما
 بطریق غالبیت بعض اسماء و مغلوبیت بعض دیگر و خصوصیت ظهور اعتدالے در انہا نسبت ازین
 حضرت پیغمبر ماصلی اللہ تعالیٰ علیہ و علی آلہ وسلم منظر اتم شدند و باین فضیلت ممتاز گردیدند -
 اگر پرسند اولیاءے این است و منظریت اسماء و صفات لغالت و تقدست چہ کیفیت دارند -
 و اولیاء و سائر اہم را درین منظریت چہ حال است گوئیم اولیاءے امت تابع نبی خود اند علیہ
 الصلوٰۃ و التحیۃ در ظهور اعتدالی بحسب استعدادات ذاتیہ خویش اگر محمدی المشرب اند
 و بہ طفیل و تمجیت آن حضرت علیہ الصلوٰۃ و السلام - اگر غیر محمدی المشرب اند بحسب استعدادات
 ذاتیہ منظریت ہر یکے از انہا بر طبق منظریت نبی است از انبیاء علیہم السلام کہ آن دلی ہر قدم
 او است علیہ السلام - سوال - ازین بیان لازم می آید فضل اولیاء بر این امت بر سائر انبیاء
 علی نبی و علیہم الصلوٰۃ و السلام در مرتبہ ولایت یہ سبب مغلوبیت بعض اسماء کہ در انبیاء دیگر
 و نیز لازم می آید فضل سائر انبیاء علیہم السلام بر نبی ماصلی اللہ تعالیٰ علیہ و علی آلہ افضل الصلوٰۃ و التسلیمات
 در مرتبہ ولایت یہ سبب غلبہ بعض اسماء در انبیاء دیگر علیہم السلام جواب از سوال آن کہ
 مغلوبیت بعض اسماء کہ در انبیاء دیگر علیہم السلام اثبات نموده ایم نسبت بہ اسم غالب
 است کہ در آئینا ظهور فرمودہ است نہ بہ نسبت اسمائے کہ در اولیاء بر این امت ظهور کردہ
 است بر سبیل اعتدال چہ اسم مغلوب در ان بزرگواران علی نبی و علیہم الصلوٰۃ و السلام
 رواست کہ اکمل الظہور باشد از اسماء کہ در اولیاءے این امت ظهور فرمودہ است بل
 الواقع کذلک - یا اینکه ظہور اعتدالی کہ در اولیاء است بہ طفیل و تمجیت نبی خود حاصل
 شدہ است و آن راجع بفضل خود نبی است کہ از بحث خارج است لکن ہذا الجواب
 لا یتمشی فی المحمدیین و سیاقی حملہ فی جواب السؤال الاتی مفصلاً انشاء اللہ
 تعالیٰ - و از سوال ثانی آنکہ غالبیت بعض اسماء در سائر انبیاء علیہم السلام نسبت بہ اسم
 مغلوبیت کہ در آئینا ظہور کردہ است نہ بہ نسبت اسمائے کہ در حضرت پیغمبر ماصلی اللہ تعالیٰ علیہ

وآله وسلم بسبب اعتدال ظهور فرموده است. زیرا که اسم غالب دران بزرگواران نسبت به اسم
 ظاهره دران حضرت علیه التحیة قلیل الظهور خواهد بود یا مساوی نه زائد. زیرا که در معنی منظر تم بینا
 مقرر گشته که جمیع اسماء بر وجه کمال ظهور نماید و بر اینچو یکے ازین دو تقدیر فضل آنها لازم نمی آید
 بلکه مفضولیت ثابت می گردد. بر تقدیر اول خود ظاهر است و بر تقدیر ثانی از جهت آنکه اسم غالب
 در آنها هر چند مساوی یا شد مرا اسماء ظاهره آن حضرت را علیه التحیة لکن اسماء مغلوبه آنها
 علیهم السلام قلیل الظهور خواهد بود نسبت به اسماء ظاهره دران حضرت علیه السلام. پس فضل
 آنحضرت بر جمیع انبیاء ثابت شد علی نبینا و علیهم الصلوٰة و التسلیمات. سوال - هرگاه ظهور اعتدالی
 در آن حضرت و در اولیاء است و علیه الصلوٰة و السلام اثبات نمودی اما در مرتبه ولایت مساوات
 اولیاء به آنحضرت علیه الصلوٰة و السلام لازم آمد یا نه. جواب - بیچ لازم نیاید. زیرا که اسماء
 ظاهره دران حضرت کمال الظهور است نسبت به اسماء ظاهره در اولیاء امت اگر چه در
 هر دو جاباه اعتدال باشد چه اعتدال دران حضرت علیه الصلوٰة و السلام در اکملیت است
 و اعتدال در اولیاء امت در نفس کمال است پس توهم فضل آنها مندرفع شد بلکه فضیلت
 علیه الصلوٰة و السلام متحقق گردید. و نیز قضیه اصالت و تبعیت موجب مفضولیت آنها و فضیلت
 اوست علیه الصلوٰة و السلام. لکن این جواب در رنگ جواب بالا مخصوص بغیر محمدیان است
 و الجواب الحاسم عمادة الشیمة ان ظهور الاسماء و الصفات الواجبة فی بنینا علی
 سائر الانبیاء علیهم السلام اما هو اصول الاسماء و الصفات بطریق الكلية کالعلم
 و القدرة و غیرها من الصفات الثمانية الموجودة فی الخارج و غیرها من الاضافات
 و الاعتبارات و الشئون و ظهورها فی الاولیاء و ان کل مؤمن بین بظلالها بطریق
 الجزئیة کجن ثبات العلم و القدرة و غیرها و اعنی بها العلم و القدرة المتعلقین
 ببعض المعلومات و ببعض المقدرات و کذا فی سائر الصفات و هذه الجزئیات
 هی المرادة بظلالها فاندفع شبهة المساوات و فصل حدیث التساوی و هذا المحل
 هو الذی وعدناه من قبل. سوال - اتفاق محققان صوفیه بر آن است که عالم جمیع اجزای
 بعض ظهور حق است سبحانه فکیف یصح القول بظهوره سبحانه بجمیع الاسماء فی الانبیاء

والادویاء۔ جو اب مراد از ظهور جمیع اسماء و صفات کہ در بالا مذکور شد جمیع اسمائست کہ تقابلت
ظهور در ادوار ظهور کرده است و افراد عالم در بعض احادیثی و در بعض ثلاث در باغ و در بعض ازید
من ہذا۔ یعنی آنچه در افراد عالم متفرقہ ظهور کرده است از اسماء و صفات درین برگزیدگان مجتمع
ظہور نموده است نہ جمیع اسماء سبحانہ مطلقاً

لیعل و لعل و خط سبز و رُخ زیبا داری
آنچه خوبان ہمہ ازند تو تما داری
فانہم والسلام علی من اتبع الهدی و التزم متابعة المصطفی علیہ و علی الصلوٰۃ
والتسلیمات العلیٰ۔

بر خواجہ محمد غنی در بیان فنا سے عالم امر و عالم خلق کہ نفس باشد و از
مکتوب ہفتم عالم امر ہمہ لطف مرادند۔

الحمد لله و سلام و علی عبادہ الذین اصطفیٰ۔ مکتوب مرغوب محبت اسلوب برادر
دینی شرافت پناہی خواجہ محمد غنی کہ مشکل بر فرط شوق و غلبہ محبت بود در سیدہ مسرور ساخت اللہ
تعالیٰ این جنون را بحد کمال برساند۔ حضرت ایشان ما قدس اللہ سبحانہ سرہ لابنہ اکثرے
می فرمودند کہ طالب را باید کہ خود را از بند عقل برہاند و محفلے ازین دائرہ برآید۔ خوش گفت
دل اندر زلفت یعل بند و کار عشق خمیوں کن
کہ عاشق را ازیان دارد مقالہ از خرد مندی
دیگرے گوید

عقل گرداند کہ دل در بند زلفش چون خوش است
عاقلان دیوانہ گردند از پیے زنجیر ما
بدانند کہ فنا عبارت از تسبیان اسما است ذوال علم ماعدا۔ اگر علم حصولی زوال می پذیرد
فنا سے قلب است۔ و اگر علم حصولی بر طرف گردد فنا سے نفس است۔ چنانچہ ارتفاع خطہ از
قلب مشعر بہ فنا سے است همچنان ذوال علم در لطف دیگر چون روح و سر و حقی و اسخفا
مینی بر فنا سے آنهاست۔ اما چون ادراک این معنی عمیر است ہر سالک نمی تواند آن را دریافت
بہ بیان دلالت نمی کنند بہ فنا سے نفس کہ جامع فنا ہاست اشارہ می نمایند چہ زوال علم حصولی
بے زوال علم حصولی نمی باشد و ارتفاع علم حصولی مستلزم زوال علم حصولی است مطلقاً۔ چنانچہ
فنا سے قلب را نتیجہ تجلی افعال گفته۔ فنا سے روح را ثمرہ تجلی صفات فرمودہ و فنا سے سر و حقی

و خفی را نتیجہ تجلیات ذاتیہ و شیونہ گفته۔ بدانند کہ فنا سے ہر چہ را لطیفہ بریزخ است میان فنا
قلب فنا سے نفس۔ چنانچہ بہ فنا سے اینہا علم حصولی میرود و علم حصولی نیز بہ تقلیل می ریزد۔

بہجت آن آگاہ خواجہ محمد بقادر حسین و شرح احوال او و تراغیب بہ
مکتوب ہشتم بلندی نسبت او و ششمہ در ان کہ خطرات بعد فنا مفر نیستند و غیر ذلک۔

الحمد لله و سلام علی عبادہ الذین اصطفی۔ اللہ تعالیٰ در مراتب قرب توش ترقی
ہا و صحیفہ شریفہ رسیدہ مسرت بخش گردید۔ آنچه از احوال باطن توش نگاشتنہ اید نیک مبارک
است۔ اما حال باطنی شما بہ اعتقاد ما زیادہ ازان است کہ شما درک آن می نماید و بان خورسندید
و آنکہ از ورود خطرات اشارتے کردہ اند محمد و منا حضرت خواجہ نقشبند قدس سرہ فرمودہ اند
کہ ظہور ہوا جس دو سادس مفر نیستند بعد فنا۔ و حضرت ایشان کلان رضی اللہ تعالیٰ عنہ نیز نوشتہ
اند کہ علوم اشیاء کہ در فنا رفتہ بود بعد بقا باز آن علوم عودی نماید و او ای است کہ بیخوبی عبد
توجہات می نمودہ باشند۔ آنچه مشائخ الیہ در واقعات از شامی باید دلالت دارد کہ او را بہ شما
مناسبت تمام است۔ و آنچه از شخصے حکایات بے فرہ نوشتہ اند و انقلاب اید بزرگاشتمہ یہ صوح
پیوست۔ شاعرے درین قسم چہ بلا زیبا گفته است

بگفتا فتلائے چہ بد می کند نہ با من کہ بانفس خود می کند

امر او را بکن سبحانہ سپردیم۔ و اسلام علی من اتبع الہدی۔

نیز بہ حقائق آگاہ خواجہ محمد بقادر تعبیر واقعات او کہ در ان اشارتے از حضرت
مکتوب نوزدہم سرور کائنات علیہ السلام در بارہ حضرت مروج الشریعت و
اثبات مقام قیومیت در بارہ آنحضرت قدس سرہ۔

در کتابت اول مرقوم بود کہ شبے در واقعہ دیدم کہ شخصے کاغذ ہیزے بدست من داد
پر رسیدم کہ چہ قسم کاغذ است گفت کہ کتابت رسول خدا صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم کہ برائے فلانے
نوشتہ اند و اشارہ بر این فقیر کردہ اند تو بفلانے برسان۔ گفتم درین خط معلوم نہی شود۔ گفتند
یہ خط سبز نوشتہ اند۔ ملاحظہ کردہ خواندیم نوشتہ اند کہ ہر چند برادران و مردم دیگر می گفتند
کہ او بیچ نسبت ازین وجہ ما را بر ارشاد دیدمت دادیم۔ ہر کہ را اُرشاد بکند منظور ما است۔

و بی فقیر تا کید می کنند که این نوشته را زد و در مسان در بها الوقت یہ فاقت آمد دید کہ خوش بوسے عالم را فرد گرفتہ است۔ مرا یقین شد کہ این واقعہ رحمانی است۔ محذو ما از مطالعہ این واقعہ بشارت یافتن از آن حضرت صلی اللہ علیہ وسلم درین باب امیدواری عظیم حاصل گردید چہ واقعہ کہ در آن امرے را از آن حضرت علیہ السلام استفادہ نماید یا منسوب آن حضرت باشد حتی است انشاء اللہ تعالیٰ در بہان روز کہ کتابت شمار برسد در حلقہ فخر در حضور مرقومہ حضرت ایشان قدسنا اللہ سرہ الا قدس فقیر مراقب بود دید کہ آن حضرت می فرمایند خلعتی کہ از حضرت مجدد الف ثانی بہار سید بود بود ادیم۔ با دیگرے گفتم حضرت بہتری دانند۔ می فرمایند کہ آنرا بیارید تا عنوان آن را دوسر نامہ را بنام تو بنویسم۔ در آن وقت فقیری بنیم کہ بیاض کمانے کہ بہ بیاضنہا سے این عالم نمی ماند و چیز ہاے بسیار در آن مشق کردہ اند بر زانوے فقیر گذاشتند۔ این واقعہ نیز مؤید واقعہ شاکر دید۔ الحمد للہ سبحانہ علی ذلک۔ و در ایام حیات خود آن حضرت یہ فقیر فرمودہ بودند کہ نورانیت تو عالم را فرد گرفتہ است۔ و نیز درین باب ارشاد امر عظیم و بشارت غیبیہ برین حقیر فرمودہ اند کہ در اظہار آن دلیری نمی تواند نمود۔ و بالفعل بدان لب نمی کشاید۔ شاید بعد ازین اگر القاسے غیبی برسد ظاہر سازد فاقم۔ و السلام۔

مکتوب ہفتم بہ احقر فقیر خاک پائے درویشان ابن عالی بارگاہ محمد ہادی غنی عنہ در بیان صفوت
 عبارت آمدہ ہفت یا محمد فان اللہ یصلی۔ با تحقیق مقامات حضرات انبیاء و ملائکہ بلا علی علی نبیاد
 علیہم الصلوٰۃ والتسلیمات العلیٰ و بعض کل کل از اولیاء عظام علیہم الرضوان دران عالی مقام۔

بسم اللہ الرحمن الرحیم صلی اللہ تعالیٰ علی سیدنا و مولانا حبیب رب العالمین بعد و کل ذرۃ
 الف لفت مرۃ و علی آلہ و صحبہ و تا بعد وسلم کذلک من الحدیث ہفت یا محمد فان اللہ یصلی
 صفوت اربعہ کہ اقتدا بہ تانہ بی طریقے کہ گرد کعبہ نماز خوانند در صعب ادل مقام سرور انبیاء
 علیہ و علی جمیع الانبیاء و الصلوٰت و التسلیمات در غایت قرب منزلت و نہایت عظمت و اہمیت
 آن قدر وسعت دارد کہ جمیع انبیاء و اولیاء مع چشمہ در انجا گنجایش دارند فہو اعظم و افضل
 من الكل من حیث الكل کما ہوا افضل من کل فرد۔ بعد از ان در بہان صف حضرت

ابراہیم علیہ السلام شان خاص دارند کہ دیگرے را میسر نیست۔ معنی کہ از راه محبت موسیٰ را میسر است
 غیر را نیست۔ و جمیع انبیاءے کرام کہ اسامی شان در قرآن مجید مذکور است ہم در صفت اول اند
 طرف میں حضرت سید المرسلین علیہ السلام و طرف بسیار آنحضرت ملائکہ ملائکہ اعلیٰ و انبیاء کہ در ہند
 گذشتہ اند در صفت رابع اند۔ و المیم فی صفت الرابع و الخامس و الحار مع کوہ فی الصفت
 فی المیم۔ و رجل آخر من اصحاب المیم فی المیم۔ کما ان المیم فی رسولہ علیہ السلام مرتبہ و للمخلف
 الراشدین فی الرسول صلی اللہ تعالیٰ علیہ مرتبہ عالیہ غایۃ العلو فی فضل علی مرتبہ المیم خصوصاً
 للشیخین مرتبہ عظیمہ سیمابنی بکر رضی اللہ تعالیٰ عنہ درجہ لم یتیسر لغيرہ علی الصاد۔ و تحت
 الصاد صفوت کثیرہ بلاد لیا۔

بہ ارشاد پناہی حقیقت انتہای حاجی حبیب اللہ بخاری در تعبیر
مکتوب سبت و یکم
 ذاتیہ کہ بر سالکان دو اصلان روحی دہند ظہور اصل بے ثواب لطلال نیست و در فرے از نزول
 عدم مطلق بعد رفع قیود بلفظ عدم صرف با تحقیق مقام قاب قوسین اودانی و شتمہ در شرح کلمہ
 طیبہ کہ حضرت مجدد الف ثانی امام ربانی قدس سرہ السامی را بان ہم ساختہ بودند کہ دنیا ترا آخرت
 گردانیدیم

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على رسولہ محمد وآلہ وصحبہ جمعین۔ اللہ تعالیٰ و
 تقدس برادر گرامی حقیقت انتباہ را بعافیت و استقامت دانستہ بمقامات خاصہ و منازل
 مخصوصہ این اکابر متحقق گرداند و از حقیقۃ الحقائق کہ نزد اکثرے نہتہاے سلوک ممالکان است
 آگاہ ساختہ بلوا از فوق آن کہ عجز و نایافت لازم است و بتبیین آن بعض کس کس ممتاز
 اند مشرف کناد۔ مر اسلہ لطیفہ کہ مصوب عوض باقی شاطر ارسال دانستہ بودند و تیر استقامت
 عافیت خود و بعضی دقایق خود و متاثر شدن یا ران از ذکر نوشتہ بودند رسیدہ مسرت بخش
 گردید ع اسے وقت تو خوش کہ وقت ما خوش کردی۔ و اقعہ اولی کہ دران باین خطابت بیشتر
 گردانیدہ اند کہ حبیب اللہ فرزند ما مست۔ و اقعہ اخیرہ کہ دران گفتہ اند کہ عصاے ما
 دشما کیے است بسیار عالی است و از مناسبت تامہ خبر می دہد و کذا لک اقعہ دیگر کہ

انگشت را امیدوار روشن گردید و روشنی آن عالم گرفت و دیگرے تو انست روشن کرد۔
 بسیار روشن است و از استعداد ارشاد مخبر امید است که این معانی مخفیہ بوجہ کمال بظہور
 آید۔ دیگر چون بہ آن مقام مبرک رسیدہ اند و عزیزان مہربانی دارند یک چندے اقامت
 در زند و درآمدن استعجال نہ کنند در راہ مہ اسلات را مفتوح دارند تا راہ افاضت نیز مفتوح
 باشد۔ مخدوماع از ہر چہ می رود سخن دوست بہتر است۔ و مشاہدات و تجلیات چہ صفاتیہ
 و چہ ذاتیہ کہ بر سالکان این راہ بلکہ بواصلان این علیا بارگاہ رومی دہند و بان مہابات
 می نمایند ظہورات اصل بے شوائب طلال نیست چہ سنجی کہ عبارت از ظہور شے است در مرتبہ
 مرتبہ ثانی بے ظلیت صورت نہ بندد۔ پس ظاہر در مرآت سالک ہر چند آن مرآت فرکی و پاک
 شدہ باشد ظل مرتبہ و جوب خواهد بود نہ اصل آن مرتبہ مقدمہ۔ و شے است کہ مرآت سالک
 عبارت از حقیقت عدمیہ اوست و تزکیہ آن کفایت از عدم قابلیت اوست مر ظہور و حضور غیر
 ارادان۔ اما این عدم کہ حقیقت او گشتہ است عدم مطلق نیست بلکہ مقید بہست و حصہ است از ان
 و این تزکیہ تقید او را زائل نساختہ۔ و نمود ظاہر باندازہ مظهر است پس ظہور وجود مطلق در صورت
 نخواہد بہست۔ و اصل بے تقید ظل جلوہ گر نخواہد گشت۔ آری عارفے کہ نزول او در عدم مطلق
 واقع شود و حقیقت عدمیہ مقید او بعد از رفع قیود بعد از صرف الحاقے پیدا کند مرآت حقیقت او
 قابلیت ظہور اصل بے شائبہ ظلیت پیدا خواہد کرد و مرتبہ منسبہ اصل حرق و پویش طلال فرمودہ
 در و سے ظاہر خواہد شد اینجا نکتہ است و قین آن را نیز باید دریافت۔ بدانند کہ ظاہر درین
 صورت ہر چند اصل صرف بہست بے احتلاط طلال۔ اما چون مظهر آن عدم بہست رنگے از مظهر
 خواہد گرفت و تلونے درین ظہور پیدا خواہد کرد در رنگ آنکہ آئینہ طولیل یا عرین یا حمر یا
 اصفر باشد صورت فرعی نیز در ان بہمان صفت ظاہر خواہد شد این مقام مقام قاب تو سین
 است کہ قوس امکانی سالک درین مقام باقی بہست و قوس ثانی عبارت از مرتبہ و جوب بہست
 کہ ظاہر گشتہ پس ناچار از دو قوس چارہ بود۔ بعد از ان بفضل الہی غرضانہ چون بمقام اودانی
 ترقی واقع شود از قوس امکانی نامے و نشانے نخواہد ماند و چنانچہ در مرتبہ سابق شائبہ
 ظلیت رفته بود این زمان تلون اصل بدون مرآت نیز نخواہد ماند پس ناچار ظہور اصل صرف

برصرافت الذاخر خود اینجا متحقق خواهد شد اما مهم هر کس باین معرفت نه خواهد رسید - و این قسم ظهور را باین خصوصیت تصور نه تواند کرد - و الحق ظهورات این نشانه فانی مقصور بر ظلال است - ظهور اصل بی نشانه ظلمت موعودیه آخرت است - مگر عارفی که دنیا اورا حکم آخرت داده باشند - و آنچه دیگران را بر آخرت موعود مآخذه اند اورا بهمین جای این دولت بنوازند به این معرفت ممتاز است کما قال تبارک و تعالی

فِي حَقِّ خَلِيلِهِ عَلَى نَبِيِّنَا وَعَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ وَالتَّيْمَانَةُ أَجْرَةٌ فِي الدُّنْيَا وَرِثَةٌ فِي
 الْآخِرَةِ لِمَنْ الصَّابِرِينَ - وَالسَّلَامُ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْمَهْدِيَّ وَاتَّبَعَهُ تَابِعَهُ الْمُصْطَفَى عَلَى الصَّلَاةِ وَالسَّلَامِ -
 ارسل الی اصغعت العباد الله البادی محمد هادی عفی عنه فی

مکتوب سبت دوم

بعض خصائص شیخه و امامه رضی الله تعالی عنه -

الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى - اعلم اللهمك الله الرشيد ان
 شيخنا واما من اعدوا الوثني قد سنا الله بسورة العزير كان مخصوصا ببشارة عليه
 ودرجات سنیه منها كلمه وهو ابن ثلاث سنين بكلمة التجلي الذاتي وحرقت الروح
 جاتي انا السماء وانا الارض وانا الجمال وهذه الكلمة تدل على كمال الجامعة و
 قد صدر مثل تلك الكلمة عن بعض اكابر المشايخ في علومهم كما ذكر الشيخ العطار
 في تذكرة الاولياء عن شيخ الاكابر البسطامي قدس سره انه قال في جواب السائل
 عنه انا السماء والارض والعرش - ونقل داود القصيري عن شيخه الشيخ محي الدين
 العربي قدس سره مثل ذلك بل نقل ذلك عن امير المؤمنين علي ابن ابي طالب كرم
 الله وجهه المقدس منها كونه مبشورا في بدو سلوكه بكونه خارجا عن دائرة الغضب
 على ما اخبر به امامه رضی الله سبحانه عنه وكذلك اخوه الاكبر قدس سره كان
 مبشورا بهذه البشارة العظيمة - منها ما قال شيخه مجدد الف تاني امام رباني رضی الله
 عنه في حقه سلمه الله سبحانه ان اقتباسه سلمه الله سبحانه لكلماته كانت تباين
 صاحب شرح الوقايه عن جدّه كما اورد في عنوان كتابه الفهايم الوقايه حديثا
 سبقا سبقا و كنت اجري في ميدان حفظه طلقا طلقا حتى اتفق اتمام تاليقه مع
 اتمام حفظي انتهى - قال صاحب سره لمجدد الف تاني وهو ناقل هذا الكلام

الشريفات هذبة الكلمة الشريفة كافية في مدحه وعلو شأنه سلمه الله سبحانه
 وكمال منزلته وأقول وكانه انى هذا اشار سلمه ربه في شعر كتيب في عن لينة الى
 شيخه مرضى الله تعالى عنه - وهو هذا

بعد ان هرگز نه بنید، هیچ میخوردی دگر
 همچو من میخواره و مثل تو ختمی دگر
 منها حصول دقائق الفناء وغوامضها المشروحة في مكاتيب المحضرة المجدد الالف
 الثاني من المجلد الثالث وزوال العين والاثر الوجودى بالطريق الخاصة في حق
 سلمه الله ربه مرقوم من قلمه الشريف منها كمال غيرته عن شأنه في حق سلمه
 ربه حتى لم يردن مدة مدینه شیخه امام العالم في انكاحه الى ان صدر منه
 رعاية مستحبه فاذن فيه وحصول كمال الصمدية به على ما فصل في مقامات
 شيخه مرضى الله عنه - منها دخوله في زمرة العلماء المرشحين الذين استعدوا بعلم
 المشابهات وتحقق اسرارها على ما تستفاد من كلام امام الرقاني مجدد الف ثاني و
 قد شرح سلمه ربه جهد الامر عند بعض خواص اصحابه منها كونه صاحب ولاية
 المحمدية على صاحبها الصلوة والتحية وحصول مقام القطبية بل منصب القيومية
 له سلمه ربه امر مشهور لا يحتاج الى الذكر ومن خصائصه سلمه الله تعالى
 سبحانه جواب عوالم الممكنات من العلويات والسفليات له بدور سواله سلمه ربه
 عنها عن بعض احوالها كما كتب دامت بركاته في بعض مكاتيبه الشريف منها كونه
 داخل في الولاية الاحمدية واسرارها مسطورة في مكاتيب الامام الرقاني المجدد
 الالف الثاني من المجلد الثالث فلتنظر فيه ومن مزايده دامت بركاته تحقيقه
 بالمحبوبية الذاتية وظهور اسرارها البديعة عليه على ما صرح به سلمه الله سبحانه
 في مكاتيبه الشريفه ومن اكبر ما اخص به امامنا وامام العالم مرتبة عليها يتفرع
 كمالاته هي ان مزاج طينته سلمه ربه من بقية طينة نبيه محمد صلى الله عليه و
 على اله وسلم ولهذا صار ذا اصالة كما امتاز بهذا الرفعة شيخ شيخنا مرضى الله تعالى
 عنه واستعد جهن الدولة من هذا الامة الخيرة المحضرة المهدي لكن مزاج

طينة من لقيّة طيبة عيسى على نبينا وعليه الصلوة والسلام والتمية منها حصول ذات له
 وكونه صاحب اصالة وهما شرطان لمنصب القيومية التي هي مقامه سلمه دبه
 منها حصول مقام العالی الذي يتعلق باصل الاصيل وكون رأسه الشريف في مركزه
 وبأقرب بدنه الشريف في محيطه محاذ للمركز كما صرح به في مکتوب الخامس من
 مکتوب الشريف. منها دخوله في نمرّة السابقين الذي وصفهم الله سبحانه
 في حکم کتابه بقوله **قَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ أَخْرَجَهُمْ مِنَ الْأَرْضِ الْعَنُوبِ عَلَى مَا اسْتَفَادُوا مِنْ
 كَلَامِ رَبِّهِمْ لَعَنَ اللَّهُ الْفَاسِقِينَ** وحصول نسبتهم السابقين له مشهور وعليه بعرضة
 التي كتبتها الي شيخه رضي الله تعالى عنه. منها كون دنياه اخرة على وفق شيخه
 امام العالم وشيخ هذه الكلمة مسبوطة في مکتوباته الشريفة فليطالع ثمه
 ومن خواصه سلمه الله تعالى انه تيسر له اصحاب قلما يتفق الا احد من الاولياء
 سيما في هذا الزمان الذي هو اوان تلاطم امواج الظلمات فمن كان رحمة الله سبحانه
 عليه اعطاه في هذا الزمان اصحاب كاملين ولوا بين كمالات بعضهم لكي على الناس
 قبوله ولو اشرح اسامي كلهم لطال البيان وكثر الكلام وبالمجمل يبلغ مقام ارشاده
 الى اعلى الدرجات حتى ان الجم الغفير ببركة صحبته وتوجهه تشرفوا باللقاء و
 البقاء والوصول الى مبادئ تعييناتهم وهذا هو الكمال العالی عند المشايخ واما
 اصحاب جوهر القلب بالذکر منهم فما حطمتهم متعسروا وكثيرا من كل اصحابه
 استعد والحصول الكمالات الوراثة التي بيّنها شيخه امام الاولياء وبعض كمل
 الكمل فازوا من الاسرار وصادوا ليل الالباب فوق من اصحاب حاله ومقالة العالی
 والله سبحانه الهادي فقد صدق الله سبحانه كلمة شيخه امام العالم رضي الله
 تعالى عنه في حقّه سلمه ربه حين البشارة بالقيومة كما اشار به قوميت توارثوا
 من راضى شدة تراند. وبعضى لو نظرت في خلق الله سبحانه من صاحب معه
 وتفكرت فيهم لو جدت قلوب اكثرهم ما ملين اليه والله سبحانه اعلم و
 صلى الله تعالى على خير خلقه محمد وآله وصحبه اجمعين.

پیشخ علم جلال آبادی در امور سے کہ ابلاغ آن ضروری است
کتوب سبت سوم محمد کا و نصلی۔ لغوڈ باللہ من الخلل والنزل ومن الغزایة

والعبادة بعد المهدایه ومن العمی والصلال والاعوجاج بعد الاستقامة ومن التزکة
 والحسوان بعد الکرامة ومن الاعتنا بعد الاضات ومن التعتف بعد التصلب
 ومن الزحمة بعد الرحمة ومن النعمة بعد النعمة ومن الحور بعد اللود ومن الظلمة
 والغیب بعد الضیاء والنور و لغوڈ باللہ من غضب الله ومکرمه و سخطه بعد رضائهم
 امر و سختان می شوم که اگر در خواب می دیدم می گفتم اصناف احلام بشک نسبت که درین
 راه غیب الغیب گلهای غیب می شکند و باطل را بر حق مشبهه می سازد و خس و خاشاک خود را
 به صورت حقانیه و امی نماید و شر به تمثال خیر ظهور می کند۔ جمیع را از راه مستقیم منحرف ساخته به کفر و
 خزی می رساند و گروہی را در ابتداء می آرد و بعضی را در نقصان و تظلمات می گذارد۔ اما
 جماعه تجسسته میرت که به نیت ان عبادی لکنس لک علیهم سبیطان استعد اند به ان ممنوعات
 و فرخفات که به سبب ضلالت و مکرمت تلفت نمی گردند و بزریع البصر مبتلا نمی شوند۔ و اگر زلته
 روی دهد از هر چه شتاب تر مدارک آن می نمایند و بکثرت تفرع و استغفار آن زلزله را بهیاء مشورا
 می سازند۔ اگر ازان برادر زلته واقع شده است امید که توفیق و امداد الهی غرضانه برودی راه
 انابت پیش گیرد بیش ازان که کار از دست رود و معا لجه نمایند فقیر متعمدان می شوم که حضرت
 ایشان را از سر تقصیر نگذارند انشاء الله تعالی اگر معامله به طریح دیگر است فحسبنا الله و نعم الوکیل
 و انا لله و انا الیه راجعون۔ و السلام۔

به خردوم زاده خواجہ محمد سالم در احوال بعضی کمل اصحاب حضرت

کتوب سبت چهارم پیر دستگیر خود رضی الله عنه

وصلی الله علی حبیبہ و خیر عبادہ و علی آله۔ درین ایام نیک فرجام معامله ارشاد آن
 حضرت در کیفیت و کمیت بدرجه رسیده که چه توان شرح داد معامله کمیت شان تبیان سبت
 اما کیفیت شرح می تواند بگوش دل شنو۔ کمالات و ولایت گیری که دلایت انبیاء است
 علیهم الصلوٰة و التسلیمات در مکاتیب شریفیه حضرت محمد الف ثانی رضی الله عنه به تفصیل

و بسط مذکور است و در اصحاب آن حضرت رضی اللہ تعالیٰ عنہ چند سے معدود بیان کمالات بیشتر
بودند اگر تعین نہایم در تخریج مانی در صحبت آن حضرت سلمہ اللہ تعالیٰ سیمادین سال افاصلہ عجیب
شده در ایام معدودہ و مدت قلیلہ جمع کثیر از یاران را باین ولایت بیشتر ساختند۔ منہم
محمد عارف لاہوری کہ از یاران مخصوص است۔ و منہم ملا ساجول کہ از قدمائے اصحاب است و
یہ استقامت متصف۔ و منہم خواجہ ولی و حافظ محمد ضیاء و میر مظفر حسین و حاجی حبیب و حاجی یحییٰ
و خواجہ احمد این ہمہ یاران کہ احوال ہر یک بسط می طلبد در مدت قلیل باین ولایت رسیدہ اند
و منہم ملا روسکی درین ایام باین ولایت فائز گردیدہ اند۔ در غیبت او روزے اور آن حضرت بسیار
ستائش کردند و نیز فرمودند کہ دران ولایت باز ترقی واقع شدہ است و ولایت ثانی کہ در احوال
مشائخ اشارت باین عبارت رفتہ کن بیع ملکوت السہلوات من لم یولن مروتین
در بارہ مشائخ الیہ فرمودند کہ تحقیق گشتہ است۔ بعد ازین ہمدتے جمع این یاران کہ در بالا اسمای
شان مذکور شدہ بجمول بعض کمالات نبوت بیشتر گشتہ۔ الا حاجی یحییٰ و خواجہ میر مظفر را خلعتے در
آن مقام افادہ فرمودند کہ عنایت شد۔ بعد از ان بہ میر مشائخ الیہ فرمودند کہ فنا و بقا بحقیقت
کعبۂ شام حاصل شد۔ بعد از ان ملا محمد عارف بہ حقیقت قرآنی بیشتر گردیدہ و خواجہ احمد در سفر
اہمیر بسیار ترقی کردہ و در حق را تمام گردانیدہ بہ لحاق بحقیقت آن حضرت ممتاز گردیدہ۔
خواجہ محمد حنیف افضل اصحاب آن حضرت است غیر اولاد الکرام النثار اللہ سبحانہ حالات و مقامات
دے در مکتوبات تشریف مندرج است۔ می فرمودند کہ این لوبت فلائے ازمان نسبتہ بردہ است۔
اشارہ بہ نسبت خاصہ خود می فرمودند کہ اگر ذرہ ازان ظاہر شود عالمے متور شود۔ و نیز می فرمودند
کہ اوزیر بقدیم ابراہیم علی نبینا و علیہ السلام است۔ می فرمودند کہ محبت فلائے پیش از رسیدن
نزد ما بجز دشمنان نام دارادہ آمدن او در دل ما اثر کردہ بود ما را بر محبت دے آوردہ بود
و مناسبہ دے را نسبت بخود تحت شکر می فرمودند و از ولایت حفظ بے فرمودہ اند۔
بل از کمالات نبوت نیز نصیبہ تعین نمودہ و از مقام عالی شان خلعت نشائے دادہ اند و حصول
کمالات آن دے را نیز سر بلند گردانیدند و ما ہذا من اکبر المزیایا و اعظم السعادات
درین سفر زیا لیدگی آن نسبت بیشتر ہما در حق این عزیز بسیار فرمودند و ایضا فرمودند کہ آن قدر

پالیدہ شدہ کہ در عالم نمی گنجی۔ و ایضا بر زبان الہام ترجمان آورند کہ لڑائیت تو عالم را
 فرو گرفت۔ درین مرتبہ از وطن مالوت آمدہ در ملازمت علیہ گذرانید بہ سہ عطیہ از انعامات
 الہی فرشتانہ مبشر گردید۔ اول نسبت قطبیت مقید بہ لقبہ وطن او۔ دوم خلعت خلعت سوم خلعت
 محبت و از حقائق ثلاثہ و از مقام اثبات بہرہ برداشتہ۔ از حال مولانا بدرالدین سلطان پوری فقیر
 می فرمودند کہ چون تو مشب از جانب فلاسے مذکور نمودی۔ بعد سجد متوجہ حال او گشتم دیدم ہمزت
 مجد و الد ثانی رضی اللہ عنہ لوزا شہاد حق وے نمودند و امرے عظیم عنایت نمودند معلوم شد کہ
 شربے از کمالات نبوت بود۔ بعد از ان در حلقہ فخر متوجہ وے شدم و وے روبروے مالت ستر بود
 اورا فیضیہ از کمالات مذکورہ یافتیم در پہلوے فلاسے نشستہ بود۔ چون موازنہ نسبت فلاسے
 نمودہ شد در حین وے کھنڈکے نمود از عدم اطلاع کما ہی وے بر نسبت خود حرف می فرمودند۔
 معروض داشتہ شد کہ نسبت بچہ منشا بہت و علم بکلام درجہ فرمودند کہ چو عہدی خوانی بل
 تمام تحصیل حرفے از کافیه نہ نمود۔ روزے می فرمودند کہ متوجہ وے گشتم دیدم کہ وجود بشریت کہہ کوہ
 صحاب دار از وے زائل می شد و بعضیہ از اقسام عالمیہ فنا در وے نشان می دادند۔ شبے
 بعد از نماز عشا متوجہ گشتم فرمودند کہ ملتسم یقین ولایت خود بود۔ بعد توجہ انبساط و وسعت
 در وے بسیار یافتہ شد دلالتش ابراہیمی باشد علی نبینا و علیہ الصلوٰۃ والسلام۔ و از نسبت
 خلعت در وے نشان دادند و نیز از حصول معنی خاص در قلب کہ در حدیث تعبیر از ان بہ لکن
 لیسحتی قلب عبدی المؤمن آمدہ وے را مبشر ساختند۔ شیخ مظفر برہان پوری من خواص
 اصحابہ و خلص احبابہ روزے حضرت ایشان در مادہ ادا مرے عجیب دیدہ بہ فقید
 حکایت طویل فرمودند و در بیان قصہ احوال وے گفتند کہ می بینم مکانست ممتاز و جھوصیت
 موصوف مقص مکان من حضرت مجد و الد ثانی و جمع دیگر در گفتگو اند کہ کہ در اینجا باید نشانند
 بعد از مشورہ قرار بر ان افتاد کہ ابو مظفر را بنشانند درین میان دیدہ شد کہ یکے از
 یاران می خواہد کہ سبقت نمودہ در اینجا نشیند حضرت اورا مانع آمدہ مشائر الیہ را نشانند
 ایضا وے را حصول کمالات نبوت مبشر گردانیدند بعد ان تیسولہ سلوک الولاية الکبریٰ
 و المشار الیہ فی مقامات التقویٰ والورع والاحتیاط فی الافعال والاقوال مع

حسن الخلق و لبشاشة الوجه کبریت احرست۔ درین سفر از تحقیقت کعبه و تحقیقت قرآنی و تحقیقت
صلوة و تحقیقتی که فوق آن است و وصول آن مقام نظری است نہ قدمی بیشتر گردانیدند بل از
تحقیقت الحقائق نشربے فرا گرفته مشاراً الیہ در دید احوال و علم باطن و فقاہت ظاہر و ارشاد و ہدایت
اصحاب تکمیل میدان ید طولی دارد کہ ذکر تفصیل آن مقصر است بہ باران خود بیشتر است کمالات نبوت
و تحقیقت کعبہ و قرآنی می دہد حقائق آگاہ حافظ محمد صادق از خلص اصحاب اجلہ احیاء حضرت
قبلہ ما است سالما بطلب صادق بر پائے توکل و قناعت و تسبیل و الفطاع در خدمت آن عالی
حضرت بسر برده و آن حضرت را نظر عنایت خاص بہ حال مشاراً الیہ بودہ و در تربیت و تکمیل
وے ہست می گماشتند تا آنکہ در مدت قلیلہ و سبب توجہات کثیرہ آنحضرت استار شد و ہدایت
بر صفی باطن مشاراً الیہ شرب ظہور فرمودہ و کمال مصطلح مشارک کرام رسانیدہ و از انجا بہ جاذبہ عقائد
الہی غرمانہ بہ کمانے کہ حضرت محمد و الف تانی رضی اللہ عنہ یہ بیان آن ممتاز اند تحقیق حاصل
شد باز گم نہ محبت و توجہ آن حضرت امداد فرمودہ تا مدارج نہایت النہایت آشنا ساخت
چنانچہ بکمالات و راتہ مبشر شد و بتوید وصول بہ حقائق ثلاثہ ممتاز فرمودند کہ تحقیقت کعبہ و
تحقیقت صلوة و تحقیقت قرآنی کنایت ازان است۔ روزے آن حضرت در خلوتے باین حق فرمود
کہ استعداد فلاسے ناشی از لطیفہ اخفی و ولایتش محمدی معلوم می گردد علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام
و الحیثمہ و ما ذلک علی اللہ بعز و صلی اللہ تعالیٰ علی خیر خلقہ محمد و آلہ اجمعین۔
للہ سبحانہ الحمد و الملتہ کہ درین ایام نیک فرجام مشاراً الیہ یہ تعین حتی مبشر گردید و کائنات
ذلک فی لیلۃ الثمانیۃ عشو من رمضان المبارک تحدیثاً بالنعمة و اظہاراً للعطیۃ
نوشتمی آید کہ شب نوزدہم رمضان المبارک حافظ محمد صادق ختم قرآن در تراویح نمودہ
بعد از گذشتن یک پیر شرب حضرت العیاش از اندرون بر آمدہ و در تریحہ اخیرہ اقتداء بمشاراً الیہ
نمودند و فقیر ہم دران وقت حاضران حضرت در نماز و بعد نماز متوجہ بر کات ختم بودند و در دعا
ہم تو جیبے بحال مشاراً الیہ بودہ و بعد از فراغ دعا بجا فظ اشارت نمودہ تزدیک طلبیدہ سرگوشی
نمودند و فرمودند کہ از اطوار و الوارہ و بر کات ختم بسیار محفوظ شدیم و شمارا ہم بسیار زمین یافتیم
و آنچه شما از روسے آن می نمودید آن ہم حاصل و بعد ازان بر خاستہ درون حرم تشریف بردند

فقیر آنجا خلوت یافتہ پر رسید کہ آیا آرزو سے خواجہ محمد صادق وصول بعین حقیقی بود یا چیزے
 دیگر فرمودند کہ آرزو سے بعین حقیقی بود۔ کھصول آن مبشر گر دید فللہ الحمد فی الادی والآخرہ
 وعلی رسولہ والہ الصلوٰۃ والسلام۔ شیخ حامد از متطوران وخلص اصحاب حضرت ایشان
 است۔ آن قدر تعریف و توصیف و حصول کمالات و وصول مراتب شکرست کہ از آن حضرت
 در بارہ مشارئ الیہ مسموع شدہ در مادہ کم کس شنیدہ شدہ است۔ چون از مدینہ منورہ
 غم مراجعت نمودند مشارئ الیہ ارادہ اقامت نمودہ در آن وقت بہ فقیر فرمودند کہ من میترسم
 کہ این قسم لوز از مجلس ماجدانی نشود۔ روزے درج در راہ می رفتند و وے در رکاب
 پیادہ می رفت کہ مرا انجاس آمد می بینم کہ قاطعی گوید کہ در رکاب تو شخصے می رود اشارہ
 بمشارئ الیہ کرد کہ از لوز ادعالم پُر شدہ است و لوز ادبہ آسمان چہارم رسیدہ است و از
 گذشتہ دلایب کبری و ولایت اعلیٰ و کمالات مرتبہ مقدمہ وراثت و حقائق ثلاثہ و بعین
 حقیقی دہرچہ فوق آنست و وصول بذات بحت تعالیٰ بوسے بشارت دادند۔ فقیر اللہ مدد چند
 سال بغزبت و مسکنت و طلب ملازمت صحبت بودہ۔ درین مدت از معارف خاصہ آگاہ دہرہ و
 گردیدہ از ولایت کبری گذشتہ بکمالات وراثت نبوت مبشر گردیدہ بلکہ بہ مافوق آن نیز علم
 بلذوال واذواق خبیثہ دارد و فتاے خاص در آن حضرت سلمہ اللہ دارد۔ در وقت رخصت
 فرمودند کہ ما شمارا قبول کردہ ایم۔ اجازت تمام دادہ مخلص ساختند۔ شیخ عبدالکریم کابلی
 روزے فرمودند کہ حضرت محمد الف ثانی رضی اللہ عنہ آن قدر کہ باین مرد مہربانی می نمایند
 یکم کسے از یاران مہربانی می نمایند۔ در سفر دیگر بہ حصول دلایب کبری بل نصیبی از کمالات
 نبوت وے را ممتاز گردانیدند و مناسبت ادرا بمرتبہ ارشاد بسیار می فرمودند۔ درین سفر
 از حقیقت کعبہ رحمت و از حقیقت قرآنی بہرہ برداشتمہ و بہ آن ممتاز گردیدہ۔ محمد زین یرہانپوری
 رحمۃ اللہ علیہ از نیکان اصحاب بودہ۔ یک چندے با شوق تمام در خدمت عالی گذرانیدہ
 و بہ آثار تجلی صفات مبشر گشته است۔ از علم ظاہری بہرور است۔ بعد از آن ترقیات را و از
 حقائق ثلاثہ و حقیقت الحقائق مبشر گردیدہ دکان من علم۔ خواجہ عبدالصمد کابلی درین مرتبہ از
 ترقیات وے بسیار می فرمودند بعد فناے نفس بعض امور دیگر ہم می فرمودند۔ بعد ازین بسیار

در خدمت عالی گذرانیده و ترقیات نموده چنانچه بحصول کمالات ولایت کبری ممتاز گردیده.
 و تعین بعض مقامات قرب از آن حضرت درباره مشار الیه مسموع گردیده و من اعظم کمالات
 حصول حظ من مرتبه العالی المعبر بالخلقة والصباحة دانه ابراهیمی المشرب علی
 صاحبها الصلوة والسلام. و از آنخص کمالات حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ
 تعالی عنہ نصیب کامل یافته که تفصیل آن را در قرعے باید لهذا از آنخص اصحاب گردید ص آ
 ص ص ص آ هر سه کس متعاقب یک دیگر بعد حصول فناے قلب و تجلی افعال به فناے نفس و لحوق به
 مبدلے تعین و تجلی صفات مشرف گشتند. اول را ازین هر سه کس پیش قدم و بلند استعدادی
 فرمودند. خواجہ محمد صدیق پشوری کمالات و مقامات وے در مکاتیب شریفه مندرج است
 که وے قطب سرزمین وطن خود هست وے را در یاران مستثنی می ساختند و اولیات بغایت
 اصيل بوے عنایت شده و از گذشته مقامات ظلال از اصل نصیبے در وے می فرمودند و محبت
 اور ان نسبت بخود سخت و شگرت می فرمودند. در ارشاد درجه بلند دارد. درین سفر که بملازمت علیہ
 رسیده بحصول کمالات نبوت مبشر گردید. شیخ حسن منصور برگی علم فراوان به احوال و مواجید دارد
 و در دقائق معارف حضرت مجدد الف ثانی را رضی اللہ تعالی عنہ که در تحقیق فنا و بقا و تجلی ذات
 به آن ممتاز اند. به نظر بصیرت و وجدان و به آن محقق است بعض امور مخصوصه از احوال خود بفقیر
 بیان نمود که از نواذر عالم بود. انشاء اللہ تعالی در وقت فرصت به تحریر آید حضرت ایشان
 احوال ادرا می پسندیدند. از ولایت کبری گذشته در ولایت علی داخل شده چنانچه خود این
 معنی دقیق را در یافته. آن حضرت تصدیق او نمودند و در مکتوب اول بشارت نوشته آمد شتم دقاہ
 اللہ سبحانہ الی کمالات النبوة بالوراثة. و از حقائق و از تعین حقی نصیب بوے ارزانی
 شده است. و از محبت نیز در اشرف معاملاتہ اختصاصه با مکتوب اتی کتب سیدنا
 امامنا الیہ لانه حرره قدس سوا ان العارف الا تم المعرفة الذی حصل له نصیب
 من جمیع الاسماء والصفات فهو بمنزلة کل العالم و انت کذا لک. ملائین سیالکوٹی درین
 سفر کمالات نبوت مبشر شد. یک مرتبه بهمان روزے که از وطن آمده بود وے را آن حضرت
 طلبیدند. بعد از برخاستن به فقیر فرمودند که متوجه وے شدم دیدم که خلعتے عالی و به نواذر

مزین و براعنائیت شد۔ معلوم شد کہ خلعتِ قطبیت ارشاد بود اما مقید بہ بقعہ وطن و شکر انبندی
 جل شانہ بجا آوردند۔ جمی فرمودند کہ اگر چہ یاران ما از مافیوض بسیار بردند و بعضی از وجوہ مناسبت
 و برتری از جذب محبت۔ اما این قسم استعدادے کہ بفلائے عنایت فرمودہ کم کسے از یاران را
 مشرف ساختہ باشند۔ حافظ عبدالکریم می فرمودند کہ چون در خلوات اکثر بہ استماع تلاوت
 قرآن رفیق ہست ازین جهت از کمالات بسیار برخوردار ہست۔ تقریبی راجحے از یاران مذکور
 بود۔ فرمودند از فلائے نمی پرسید کہ از فلان و فلان نام اجدا اصحاب را بردند کم نیست۔ مولانا
 حسن علی درین مرتبہ کہ از خدمت عالیہ رخصت شد بعد رخصت جمی فرمودند کہ این مرتبہ فلائے
 کار خود را تمام کردہ رفت۔ جمی فرمودند کہ لفظ علم را در چین وے نوشتہ دیدم۔ یعنی میدار کتب
 او علم باشد۔ شیخ علیم حال اور ادحال یاران اور امی پسندیدند و مکاشفات اور اردنی
 کردند۔ تقریبی را ندکور شد کہ سلطان خیال بر خلائی غالب ہست۔ وین ہمہ آثار وہم ہست
 فرمودند کہ اگر چین نمی بود در صحبت وے این قدر رشد نمی شد و حال آنکہ یاران وے
 رشیدند۔ از شیخ ادحرف در میان بود فرمودند کہ بعضی طلاب ابواب کثوف می کشانند و
 امور عجیب می نمایند چنانچہ او همچنین رع باید دانست کہ اگر ہدایت آن طالب می خواہند برو
 ظاہری سازند کہ آچہ بر تو ظاہر شدہ ہست یا بطریق اندراج نہایت در ہدایت ہست یا ظلال
 مقامات اصل ہست کہ بطریق اصالت ظاہر شدہ ہست۔ چنانچہ قصد رع ہمین طریق ہست۔ و اگر
 ابتلاے آن طالب می خواہند وے را بطور وے می گذارند۔ و ادیان کثوف خود را از اکابر
 می داند۔ حافظ شریعت لاہوری در وقت رخصت متوجہ بر حال او شدند بعد از ان بقصیر
 فرمودند کہ وے در عروج بود چون نزول نمود انوار عروج با خود گرفتہ آمد در مرتبہ دیگر کہ در
 خدمت علیہ آمدہ بود۔ جمی فرمودند کہ بسیار بر می نمود و بہ فناے نفس و حقوق یہ میدار حسین
 مشترک ہست۔ در سفر دیگر کھوول کمالات دلایت کبری سر بلند گردیدہ بل بہ کمالات وراثت
 نیز بیشتر شد۔ حاجی خان انغان لمہ مرتبہ فی الخوارق و التصرفات بہ این فقیر می فرمودند کہ
 یک مرتبہ چون متوجہ حال وے گشتم آن قدر عنایات الہی و کرہماے نامتناہی حق سبحانہ و در
 بارہ وے مشاہدہ نمودم کہ مرا بران غبطہ آمد و متوجہ گشتم کہ این ہمہ لطافت خداوندی جل جلالہ

در حق سبندہ می باشد۔ می فرمودند کہ فلائے ہر چند در ظاہر از فضائل عاری است

اما بحسب باطن از کمالات مملو است۔ یک مرتبہ کہ در خدمت علیہ رسیدہ بود فرمودہ بودند کہ
یا سیم جزئی کہ میدار بقین تو است رسیدی۔ اسدخان لودی می فرمودند کہ چون متوجہ دے شد
نسبت دے ظاہر شد و آن قدر مرا خوش آمد کہ تو در ایران نسبت سردام۔ ملا سخی افغان
می فرمودند کہ در غلبات توحید وجودی است و احوال اورا می پسندیدند۔ در مرتبہ دیگر کہ
در گرامی ملازمت رسید از گرداب توحید برآمدہ ترقی بہ مافوق نمود۔ صوفی پابندہ از یاران
مخصوص آن حضرت است۔ وہ وصول مراتب کمال بشر است بل بہ ولایت کبریٰ وہ مافوق آن
محقق است۔ محمد مراد لاہوری درین ایام در غلبات توحید است وہ فنا سے فنا کہ آن افنائے
حقیقی گویند متصف بود بعدہ کجھوں ولایت کبریٰ مستعد گردید۔ والسلام۔

مکتوب نسبت پیغم
حقان آگاہ شیخ عبدالکریم کابلی در حصول بشارت اسرار مخصّصہ حضرت مجدد
الفت ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ در بارہ حضرت ایشان با حضرت مرجع الشریعہ
یعنی تبدل دنیا بہ آخرت و شمار زلساوی نسبت آنحضرت یہ حضرت پیر دستگیر خود قدسنا اللہ تعالیٰ بالوارہ
کجھوں بشارت محبوبیت ذاتیہ در بارہ حضرت ایشان از حضرت ایشان رضی اللہ عنہما۔

بسم اللہ الرحمن الرحیم۔ بعد الحمد و الصلوٰۃ و تبلیغ الدعوات و ارسال التحیات بوقت اُن
آگاہ برادر گرامی شیخ عبدالکریم دفعہ اللہ تعالیٰ لم یضیاءہ می رسانند۔ این احقر مدتے آرزو سے آن
داشت کہ در الہام خاص حضرت مجدد الفت ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ کہ دنیا ترا آخرت گردانیدیم
داخل شود و یہ این سعادت کبریٰ مستعد گردد۔ و چون آنحضرت قدس سرہ درین بشارت حضرت
ایشان مارا حضرت میانجیو کلان را قدس سرہ با خود شریک ساخته بودند و بدین عبارت فرمود
کہ شاہرہر در برادر را درین حکم داخل می بینم۔ پس در تجریر بود کہ مبادا این کلمہ برائے حضر مطلق باشد
آخر الامر مگر حضرت ایشان معروض داشتند و آن حضرت مدتہا در توجہ این معنی می بودند و در
روضہ منورہ رفتہ از آنحضرت قدس سرہ استہدای می نمودند و لوازم آن مقام را بیان می فرمودند
و درین حقیر می یافتند و امیدوار می ساختند و این حقیر نیز بشارت درین باب می یافت تا آنکہ
ردزے در حضور حضرت ایشان دید گویند و کشتیست بلند در میان آسمنا فرجہ الیست مستبیل

این حقیر را از کوشک به کوشک بگرداند و می گویند که ترا از کوشک تو به کوشک جد تو برودند. اما
 به این امور خاطر نشان نمی شد تا آنکه روزی بعد عصر بخدمت گرامی رسید دید که در خلوت اند
 و دیگر آریه پراخته. صبح آن روز که به شرف ملازمت رسید بیشتر گردیده. فرمودند مبارک باشد
 شمار داخل آن حکم ساختند. الحمد لله سبحانه علی ذالک فرمودند که اکثر اوقات غایبان و در حصول
 این معنی متوجه بودم و وقت تجد و اشراق و ظهر و عصر غالباً توجهات می نمودم. بعد ازان فرمودند
 که دیگر بیاد درین مقام نمی مانم ترا خود را داخل آن مقام می یابم و پس. بعد ازان فرمودند که
 ازان وقتی که درین مقام داخل شده معامله با تو به طرح دیگری نمایند و در نظر بیزینت دیگر
 می آئی گویا به سابق بیخ مناسبست نمانده است. این قدر تفاوت پیدا شده است گویا کسے
 از مردم صحرائی گرفته داخل ملک کنند. بعد ازان از نهایت بنده پروری فرمودند که با من برابر
 می رودی و اشارت به دو انگشت مسجود وسطی نمودند یعنی کماتین. و قبل ازین فرمودند و از محبوبیت
 به نظر خاص حضرت مجدد الف ثانی رضی الله عنه عنایت کردند. والسلام.

کتابت شد در روز چهارم از روز یکشنبه در سال ۱۲۸۰ قمری

مکتوب سبب ششم

به خواجہ عثمان کولابی در آنکه معامله عارف کامل بجای می رسد که
 هر چه مانع وصول و سدر راه دیگران است قلاب جذب او می گردد
 و دنیا اش حکیم آخرت می گردد با تاویل کریمه **وَ اذْ كُرِّرْتُكَ اِذَا السَّيِّئَاتُ**
 الحمد لله و سلام علی عباده الذین هتفتی. الله تعالی از مطالب شتی گذرانده بیک مطلب
 آرد و مطالب دیگر را ضمن آن مطلب علی گردانده. این زمان امید داری آن حاصل می شود که دین
 دنیا با این همه نقاننت و ضدیت جمع شوند و کسر سورت این دنیه نموده بابرکت آخرت که هر اسر
 سعادت است متمتج گردانند. بلکه فی الحقیقت دنیا از اهمیت خود متقلب گشته آخرت گردد در
 رنگ آهن که به ساس سنگ پارس ذهب گردد. خوش گفت.

در دل باغم دنیا غم معشوق بود   باده گرام بود چینه کند شیشه ما

گفته اند که معامله عارف بجای می رسد که هر چه مانع وصول و سدر راه دیگران است قلاب
 جذب او می گردد. مثلاً خطرات که سدر راه و ستم قاتل اند در ماده دیگران عارف را بعبادت
 خالصت و مخلوقیت شاه راه وصول می گردند. ازین معرفت تاویل کریمه **وَ اذْ كُرِّرْتُكَ**

رَاذَ النَّسِيْتِ - رَاذًا بِشَرِّ اسبابِ النسيانِ باشد - مکتوبِ محبتِ اسلوبِ آن برادرِ دینی رسیده خوش وقت ساخت - و آنچه احوال از تفضل و جمعیت طاعاتِ صوری و اخلاصِ مندی آن برادرِ اقوی ملا پابنده محمد زبانی ظاهر ساخت بسیار بسیار مسرت بخشید - اللَّهُمَّ زِدْ -

به محمد سر در آنکه استقامت بر شریعت و محبت فقر اصل اند و ملازمه بعد الحمد و الصلوة و تبلیغ الدعوات بدلتوی محمد سر در می رساند -

مکتوبِ سبست و مقیم

مکتوب مرغوب که از کمال شوق و آرزو مندی صحبت نوشته بودند رسیده خوش وقت ساخت اللہ تعالی بر جاده شریعت غرا و بر محبت فقر سخت مستقیم دارد که اگر این دو اصل ثابت است بیخ غم نیست و اگر عیاذ باللہ در یکی ازین دو چیز خلل رود خرابی است و چون آزار است زیاد ازین نتوانست نوشت - دیگر طریق استخاره و نماز را به یارے گفته ام نوشته می فرستد چاسم سبحانہ - والسلام -

بدی که از مخلصات صالحات صد در یافته در میان آنکه مراد از میرد

مکتوبِ سبست و مشتم

سلوک آن است که صفات قبلیه بصفت حمیده مبدل گردد این زمان مورد عنایات گردد و قابلیت قبول بهم رساند دوران که درین قبولیت در جابست خاص که مخصوص مفضو صان است - چنانچه حضرت مجدد الف ثانی امام ربانی قدس سره السامی به هر دو فرزند ان خود که هر یک ..... بجهادیت بشارت آن داده اند و حصول این بشارت در ماده حضرت الیشان با حضرت مروج الشریعہ با تحقیق این قربت خاص بشارت در ماده آن نجسته -

بسم اللہ الرحمن الرحیم - حامد و مصلیاً امید داریم که سابقه کرم و عطیه و فضل او سبحانہ متکفل حال جناب سعادت و اقبال پناه عصمت منزلت سیده عقیقه بوده از آنچه نباید دور داشته با آنچه باید نواخته باشد - معلوم شریف باد که مقصود از سیر و سلوک و غرض از ریاضات و مجاهدات نه آنست که بنده سرانز لقمه بندگی بر آورده و از تنگنای حدود ترقی نموده به اوج وجود صعود نماید یا او سبحانہ از شراقت قدم و در جوب تنزل نموده به کلبه امکان نرسد که هر دو شق محال است بلکه شمره این مراتب و سلوک ریاضات آن است که از ناسی تعلقات که لازمہ امکانی است مصفا گردد و صفات ذمیرہ اخلاق سینه رو بزوال آرد و بصفت

حمید که ناشی از مرتبه و جویب است متحقق شود این زمان مورد عنایات گردد و قابلیت قبول بهم رساند
 مشارح کرام و اولیای عظام در بر عرصه که این همه ریاضات اختیار نموده اند همه برای حصول
 شایسته قبولیت اوست سحانه - شیخ الاسلام پیر انصاری قدس سره در مناجات خود می فرماید بیکبار
 گوئی بنده من از عرش بگذرد خنده من - دیگرے گفته لاصم اذا نودیت با سمی و اذا نودیت
 بعید و سمع - یعنی من کرم و منی شنوم وقتے که مرا بنام می خوانند چرا که مشغور بخود و اوصاف خود
 نامده - دیون خوانده می شوم یہ بنده او البتہ می شنوم که مشغور به او دلچپه به او منسوب است
 مانده است و بهین معنی گفته اند که ع می باش و مباشر مشکل این است - یعنی برای خود مباشر
 و برے او سحانه باش - ای کن بله و الا فلا تکن - شیخ ابوالحسن خرقانی قدس سره فرموده که
 در هر چیز رحمت است الا در محبت که مکشند و از کشته دیت خواهند - یعنی او را بر سلطان تجلیات
 صفاتیه و به فرمان سطوات احدیت ذاتیه فانی محض گردانند تا نام و نشانے از دست اند -
 زیرا وجود این از دوسه لوازم بندگی دادا سے عبادت خواهند سخن بجای دیگر افتاد بر سر اصل
 رویم مقول است که غیر سے دعائی کرد که بار خدایا در عمر من یک سجده از من قبول فرمایا پس بدند
 که این چه دعا است که در آن سجد و آرزوی کوشید فرموده که در درگاه او سحانه رد و قبول جمع
 نیست - اگر یک چیز ازین کس قبول کردند داخل مقبولان شد - مناسب آن است که آن سحانه شیخ
 عبداللہ انصاری در مناجات خود گفته - کاسنی اگر چه تلخ است از بوستان است عبداللہ اگر چه
 مجرم است از دوستان است - یعنی چون وجه قبولیت بهم رسید امید است که جهات رد موقوف ماند
 لیشوند که درین قبولیت درجه خاص است که هر کس را میسر نیست بهر چند مطلق قبولیت هم فقبل
 محض است اما درجه خاصان مخصوص به مخصوصان است - حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی
 عنه اشاره به آن مرتبه فرموده اند - آنجا که در یکی از مکاتیب جلد ثالث برنگاشته اند خطاب
 به عزت ایشان ما سلمہ اللہ سحانه و برادر بزرگ ایشان حضرت خواجہ محمد سعید قدس سره
 نموده اند که بشد سحانه الحمد که خاطر از جا بست شد که قبول نمودند اما از بیارتا لث خاطر در آزار
 ماند که قبول نہ شد کاش لو کرمی لو کران قبول فرمایند حضرت ایشان ما که قبیلہ درویشانند
 و حلای مشکلات ایشان امر در گوش زمین و چشم زمان از دیدن و شنیدن مجالس او کور

گراست در باب یکے از کثرین منتسبان خود حصول این معنی را آرزو مند می بودند و درین باب
توجهات مبذول می داشتند تا آنکه روزے در روضه منوره مراقب بودند و درین معنی
توجهی داشتند که از قبر مبارک حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ آواز برآمد که این را
قبول کردند. می فرمودند ما ناکه معنی این قبولیت خاص آن است که در حضور بی واسطه خدمت
بوسے فرمایند لبت سبحانه الحمد والمنه علی ذلک حمداً کثیراً. این حقیر هر چند لیاقت بیج معنی ندارد
و بر دید خود اصلاً اعتمادی نمی نمود اما آنچه نموده اند می نویسند شب هفدهم ماه صفر وقت سحر
غالباً شش گھڑی شب مانده بود این حقیر بر عرش خود نشست می خواست که در آن وقت
را بخواند که در باب شهابی واسطه توجه ازین طرف خطابه رسید که اُمّہ الرحمان و در آن وقت
آیه کریمه وَ عِبَادُ الرَّحْمٰنِ که در آخر سوره فرقان است هم القا نمودند. به خاطر همچنین می آمد
که اشاره الیست بر آنکه این امّہ الرحمن داخل آن عباد الرحمن است ازین معنی شکر خداوندی
جل شانہ بجا آورده که خطاب بشارت است به این که شمارا به بندگی قبول فرمایند لبت سبحانه
احسن الحمد و اکمل المنه و علی رسولہ و آلہ افضل الصلوٰة و اتمم الخیة.

مکتوب سبست و نهم به خواجہ محمد فضل خادم در تحقیق منازل لطائف خمسہ عالم امر که قلبیہ
روح و سر و خفی و اخفی باشد و مناسبت ہر یکے ازین جو امر خمسہ انبیاء
گرام علیہم الصلوٰة والسلام و میان اصول این لطائف -

بعد الحمد و الصلوٰة و تبلیغ الدعوات مکاتیب برادر گرامی سعادت و توفیق آثار خواجہ
محمد فضل رسید خوش وقت ساخت حقائق رد داد و اخلاص و مہربانی سلطان وقت سلمت ربیہ
بحال فقر و بعض دوستان و خواہش نمودن حضرت شاہ جیو شمارا بر لے سفر مبارک حرمین
الشریفین واضح گردید آنکہ نوشته بودند کہ محل لطائف خمسہ چہ گوئہ است. بداند کہ لطائف امر
کہ در انسان مودع است پنج است و محل ہر اہمہا صدر است لطیفہ قلب جانب چپ آشیانہ
دارد و لطیفہ روح بطرف راست تعلق دارد و لطیفہ اخفی کہ علی لطائف است و بی لایت محمدی
علی اصحابہا الصلوٰة والسلام تعلق دارد و در وسط صدر است لطیفہ سر ما بین قلبیہ اخفی است
لطیفہ اخفی میانہ اخفی و روح است و ہر یکے ازین لطائف مناسبت یہ نبی از انبیاء دارد -

علیهم الصلوات و التسلیمات - لطیفه قلبی را مناسبت ب حضرت ابوالبشر آدم هست علیه السلام -
 و روح را مناسبت ب حضرت ابراهیم هست علیه السلام و سبر را ب حضرت موسی علیه السلام و خفی را ب حضرت
 عیسی علیه السلام و اخفی را ب حضرت رسالت خاتمیت علیه و علی آله الصلوٰة و السلام - و نیز بدانند
 که اصل قلب انفعال و واجب است تعالی و تقدس و اصل روح صفات الهی غر شانه و اصول سر و
 خفی و اخفی شیونان ذاتیه است علی تفاوت درجات علو و ادسفلًا - این سبق را بموجب خواش شما
 که کمتر در حضور بودند نوشته شده است - چون این را نیک می فهمید اشاره بکنید تا بعضی چیزها
 دیگر نوشته شود انشاء اللہ جل شانہ - بون شما در صحبت چند گاه ضرور بود - و السلام -

نیز بخواجه محمد افضل در جواب شمهات که بعضی معاندان بر کلام امام المحققین بدر
 المذمتین شمس الکاملین نراج العارفین محبوب بانی حضرت مجدد الف ثانی علیه
 الرضوان ایرادی نمودند و معنی آنکه گفته است علم حق در علم صوفی گم شود و غیر ذلک -

بدا الحمد و الصلوات و تبلیغ الدعوات سعادت و توفیق استار اخوی اغری محمد افضل زید
 توفیق می رساند مکاتیب محبت اسلوب شما متعاقب یکدیگر می رسد و حقائق رددار را واضح می
 گرداند جمیع امور را از حق سبحانه دانند و قایلین و باسط او را فهمند تعالی و تدبیرات موقوف
 ساخته تقو لیفن جمیع اشیا را با وسجانه نمایند - دیگر معاربت غاصه اهل اللہ نزد جماعه بیگانه چه
 در کار است که ظاهر سازند شناخت این علوم را دیده دیگر می باید و مینه دیگر - و آنچه نوشته اند
 که حضرت ایشان نوشته اند اگر نقطه خواهد که وسیع شود از دایره میردن بخاطر رفت و نسبت
 خود را چنین و چنان نوشته اند صرف غلط است آن جماعه را بگویند که در مکاتبات آنجا را تعسین
 نمایند - آن نسبت آن سرور علیه السلام به نقطه تشبیه را آن داده اند که نقطه مناسب اجمال
 است و آن ب حضرت ذات النسب است و اقرب و نیز نقطه اصل دایره است دایره ظل او است
 چه دایره تفصیل آن اجمال است که در نقطه است پس ظل مناسب حال ایشان باشد و اصل
 مناسب حال نبی اللہ صلی اللہ علیه و سلم - و آنکه گفته است که علم الهی غر شانه در علم صوفی گم شود
 و مراد از علم الهی غر شانه صورت علم اوست سبحانه نه اصل آن علم و مراد از گم شدن اندراج
 اوست در آئینه علم صوفی - و ظهور یک در دیگر تفصیل این قسم امور بکجور تعلق دارد و السلام

والاکرام۔ فضیلت پناہ شیخ عبدالرحمن سلام عاقبت انجام مطالعہ فرمائیںد وارا اشتاق صحبت اتند
مہربانیاے شمارا اخوی اغزی محمد فضل اکثرے می لولیسد فقیر لائق بیج نیست برادران طر لقت
خواجہ میر و شاہ میر و خواجہ امان اللہ و خواجہ سعد اللہ سلام خوانند و عصمت پناہی ہمیشہ دیتی خالہ
شما سلام خوانند بہ کلمہ کہ دلالت کردہ اتد بگویند کہ مقید باشند

نیز خواجہ محمد افضل خادم در اجازت تعلیم طر لقت بہ بعضے بطریق سفارت
مکتوب سی و دہم وغیر ذلک۔

الحمد لیلہ و سلام علی عباده الذین اصطفیٰ۔ مکاتیب مرغوبہ اخوی اغزی خواجہ محمد فضل
بتعاقب یکدیگر رسید۔ حقائق مرقومہ را واضح گردانید۔ و آنچه از اخلاص بعض یاران رنگاشته
اند و ذریت جمعہ نوشتہ از جانب اسلام پانہا برسانند و ہر کہ طلب شغل نماید و متواند انجا رسید
تو باو بگویند و بسفارت طریق ذکر نہمائند۔ بہ این جانب متوجہ شدہ بنشینند و بگویند کہ غائبانہ
باین طرف متوجہ باشند چون اخلاص صادق و راستہ باشند امید کہ اثر ظاہر شود و بخالہ خود
نیز سلام برسانند و دلالت بکلمہ طیبہ نمایند تو فنیق و سعادت آثار خواجہ اسد سلیمان مخصوصند امید
کہ موافق اعتقاد خود بہرہ یابند۔ طفل و مردم شما با عاقبت اند۔

بجائتہ الملکی بخجرف خان در حل شبیہ او کہ بر معنی منظر اتم در جملہ العالین نمودہ بود
مکتوب سی و دوم مع تحقیقات لائق و معارف رائقہ و تخیلات عجیبہ و تدقیقات شریفہ و
شواہد سننیہ و براہین جلیبہ وغیر ذلک۔

بسم اللہ الرحمن الرحیم۔ سپاس یے قیاس نثار حضرت خداوندی است تعالی و تقدیر
کہ در جمیع مراتب وجود حامد و محمود است و پس بزبان ہر ستائندہ نعمات حمد و ثنائے خود سراید و در
لباس ہر ستودہ معایت جمال و کمال خود نماید۔ و در و دنیا محمد و در سزاوار پیشوای مطلق کنت نبیاً
و آدم بین الماء والطين۔ و دانائے محقق فعلمت علم الاولین والآخرین۔ عارف خیر
حقائق کوئی والہی۔ تا قد بصیر از نا الاشیاء کما ہی ہ

لبیل شتھار باغ بلارغ
داشت چشم سرش چو دیدہ ہر
شاہباز نشین مازارغ
روشنائی ز کحل بی بیبھی

صلی اللہ تعالیٰ علیہ وعلیٰ آلہ وورثہ علومہ واولیہ۔ اما بعد مراسلہ گرامی مشرف گردانید۔
 تردّد روشن که زاده طبع عالی بود و بر بعض مقدمات تعلیمی بنوده بود بر حسن طبیعت و قوت ذکا و علو
 فطرت اول دلیل و شاهد عدل آمده و سبب افاضه علوم تازه گردید آنچه معلوم داشت از
 راه تحقیق یا از راه تقلید می نویسد۔ حاصل مقدمه اولی آنکه قید بظهور اعتدالی که بر معنی متبادر بر
 لفظ بیان فرموده اند معنی است عام که بظهور اعتدالی نیز صادق می آید و خصوصیت این قید از
 مقام مدح بهم رسیده که در فقرات مدحیه واقع می شود و بس۔ دیگر این معنی از مصطلحات صوفیه
 کرام است۔ این بزرگواران بطریق کشف تحقق این معنی را در آن حضرت علیه الصلوٰة و التحیة دریا
 بران اصطلاح بسته اند۔ چنانچه این مقدمه بشرح و بسط در کتب اینها مذکور است بمناسبت این
 و شرح داؤد القسیری و شرح محمد بن فضل بر معنی اصطلاحی سیم که مستند کشف باشد تردّد را بجز
 نداشتند۔ و جواب دیگر این شبهه را از جواب ثالث شبهه دوم حاصل می شود علی ما سیمانی انشاء
 اللہ تعالیٰ۔ حاصل مقدمه شانیه اینکه وَمَا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِیْنَ مقتضی غلبه ظهور رحمت
 است در آن حضرت علیه وعلیٰ آلہ الصلوٰة و السلام و آن معنی اعتدال بهت جواب اول آنکه انبیاء
 علیهم الصلوٰة و السلام مظاہر صفات کلّیه اند که تعبیر از آن به اصول صفات ..... موجود خارجی باشد
 کالصفات السبعة او الثمانية الموجودة فی الخارج۔ یا اعتبارات و شیوات که معانی متجدّد
 در حضرت ذات اند و زیادتی بر ذات نه دارند اما خود بصفت کلّیه باشند و جزئیات صفات
 که تعبیر از آن بظلال صفات می کنند نصیب اولیای این امت و سایر ائم است۔ و مشک نیست
 که صفت رحمت و مقابل آن اکثر مفسر به اراده تیر و شتر است در حضرت سبحانه او راجع به صفت
 اراده کلّیه است۔ و اگر مفسر به ایجاد خیر و شر است داخل در صفات افعال است که مرجع به آنها
 صفت التکوین است۔ پس معتبر در شان انبیاء علیهم الصلوٰة و السلام تساوی ظهور اسماء کلّیه است
 فما بینهما۔ و غلبه ظهور جزئی یک اسم بر جزئی دیگر همان اسم بدان منافاة نه دارد۔ ثانیاً آنکه
 مساوات و اعتدال در هادی اسماء که عبارت از ملکات نفسانیه است متغایر غالبیت و
 مغلوبیت در آثار آنها نیست چه رواست که این تفاوت از ماده متغیّر بهم رسیده باشد
 در رنگ شخصی که صفت غضب و اتقاف در دو مغایر فرض کنیم و صفت رحمت مغلوب و فرقه

لفظ کلام از روی وجه آن است معلوم شرط است که معنی متبادر آن

الاقاديباً. انحصار علت ضرب در تادیب مستفادست نه انحصار مفعول در تادیب و کما فی قوله
 لتعالی. وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونَهُ اِنَّ فِیْ سَمِیْئَاتِنَا مَرْمَرًا بِالْعِبَادَاتِ هَذَا
 براسه توجیه و دعا در باب شفاعت نیز می فرماید نموده بودند از بهمان وقت فقیر باین امر اشتغال نموده است
 و از خدمت حضرت ایشان سلبم الله تعالی مگر راسته عام نموده می فرمودند که درین معنی هم بسیار معقیدیم
 و نیز باین طریق که صاحب حالند گفته آنها نیز به دعا معقید اند و بشارت یافته در اول توجیه از ابر
 ایشان صحبت ظاهر شد بمشابه که حقیقت آن را صاحب آزار بهتری داندا اگر چه مردم آن را کمتری دانند
 بعد از توجیهات امید داری حاصل شد از غزوه جهادی الثانی ختم حضرت خواهی که بزرگوار قدس هم اینهم
 شروع نموده و یاران صاحب را معین ساخته که هر شب بخوانند انشاء الله العزیز در جمیل روز تمام خواهد شد
 به حاجی محمد مفعول در بیان آنکه محبت بیکر کامل محبت اوست تعالی و غیر ذالک
مکتوب سی و سیوم مما یناسبه -

الحمد لله رب العالمین والصلاة والسلام على سيد المرسلین والحمد لله وحده و صلواته علیهم اجمعین -
 الله تعالی ما را دوستان ما را در محبت خود یکسر و یکجست گرداند که دوستی او سبحانه با دوستی غیر او تعالی
 جمع نمی شود - آری دوستی غیر که براسه او تعالی باشد چون دوستی رسول الله صلی الله تعالی علیه و آله
 و سلم کذا لک محبت پیر راه برین محبت حق است تعالی و تقدس بپروا اسطه لذاته مقصود نیست بلکه
 مقصود بر نسبت است - قال الله تعالی وَ مَن يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ اطَّاعَ اللَّهَ اِنَّ حَضْرَتَ صَلَی اللهُ
 عَلَیْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ فرموده - لَنْ یُؤْمِنَ اَحَدٌ کَمَ حَتَّیْ اَکُوْنَ اَحَبَّ مِنْ نَفْسِهِ وَاَهْلِهِ وَالنَّاسَ جَمِیْعًا
 هر گاه حق سبحانه و تعالی مجوسیت خود را بمتعالوت او علیه الصلوة والسلام و الیه تسبیح ساخته باشد محبت او
 خود چه رسد قال الله تعالی فَاَتَّبِعُوْنِیْ یُحِبِّبْکُمْ اللهُ وَ مَرَّ شَرٌّ اِیْنَمَا کُنَّا نَسِیْتُ اَنَّ حَضْرَتَ هَسْتِ حَلْمِ اَوْرَا
 دارد درین امر علیه و علی الصلوة والسلام - قبل ازین کتابت آن برادر رسیده بود چون متعجب محبت
 و حلاوت مشغل باطن بود خوش دقت گردانید - نوشته بودند که در مراقبه حضور کیفیت و جمیع دست می دهد
 نیک و مبارک است - امام راقبه هاسه سابق را که به هم فوات و منفی داشت بوده از دست نه دهند - بلکه
 بهر معقید باشند و منظر برکات بوند - صحبت حقایق به نگاه اخوی میاں محمد عارت را بسیار معتقد شمارند
 و منظر برکات باشند - درین سفر ورق مشار الیه گذارنده برافوق ترقی نموده است رتبه ادبیت ضرور است اسلام -

حقیقت انتباهی شیخ با زید سمرقندی در شرح احوال که متضمن دقائق بلند و مقامات
مکتوب سی و چهارم

بسم الله الرحمن الرحیم - بعد الحمد و الصلوة و تبلیغ الدعوات حقیقت انتباهی برادر اکرم اغزی رسانند
صحیفه شریفه که تا فرود این حقیقت نموده بودند با علینه اخلاص تمکل ذکر بر رخ از دقائق و احوال بملازمت
حضرت الشان سلمه الله سبحانه رسیده مسرور گردانید حضرت کوفت و نقابست مریض دارند خود نموانستند
چیزی نوشتند. بفقیر اشاره فرمودند امثالاً لامره الکریم می نویسید. مرقوم بود که اکثر اوقات بحسبیت باطن
می گذرد. تفرقه ظاهر در باطن کم اثر می کند گویا ظاهر را باطن کاره نمانده است. با وجود درد اعضا
هیچ خلل در نسبت باطن راه نیافته. بل مزید جمعیت شد الخ بفقیر نیز همین مضمون نوشته اند مطالعه آن
خیلی دقیق و متلد گردانید. از قوت نسبت باطن است که با اختلال ظاهر خلل نه پذیرده و تلویح صورت
دیگین معنی فتور نیارد و مزید جمعیت از ان باشد که ایلام محبوب زیاده از انعام اولذت بخش است
که ایلام خالص مراد محبوب است در انعام مراد نفس تیر مخلوط گشته. و آنکه نوشته اید که ظرفی است که نفس
و بسط صفات باطن است و باطن در عین نفس بر حالت اصل خود می باشد. و ظاهر که بر محل از باطن دور
افتاده است پریشانی در ان اثر نمی کند حقیقت این امر معلوم نه شد. محمد و باطن سالک تا در مقام
تلوین است و به تکمین نه پیوسته است قبض و بسط از صفات اوست. و چون باطن به تکمین پیوسته است
تقلب و بسط بالا رفت. درین وقت باطن به حالت واحد مستمره است. و قبض و بسط از صفات ظاهر
می گردد. و نوشته بودند که شیه بعد تجرد لسه ظاهر شد در ان پنج منظر نوشته. در سطر آخر مرقوم بود.
قیل یا رسول الله ما لعشقی قال لعشقی کلک علمم - بدانند که در عبارات مشائخ را بر ذات
احدیت مجرده اطلاق می کنند و علم عبارت از تعین اول است که حقیقت محمدی است علی صاحبها الصلوة
و السلام و التحیة چون تعین اول را بین ذات می گویند و زائد بر مرتبه مقدمه نمی دانند محل یکی بر
دیگر در دست آید. و بر مذهب حضرت قدوة الالدلیا مجدد الف ثانی رضی الله عنه عشق
که مراد است حب است تعین اول است حقیقت محمدی است علی صاحبها الصلوة و التحیة و تعین ثانی
تعین وجودی است و تعین علمی تعین ثالث است. چون همه اینها به ترتیب تعینات ذات شریح و علا
و شگ نسبت که تعین تحتانی کا لظن است مر تعین فوقانی را پس تفسیر حب به علم درست است که شرح

اصل است به نطل - و نیز می تواند که معنی این عبارت چنان باشد که محبت و شوق و عشق مقبول همان است که مطابق علم بشریت باشد - یعنی العشق المقبول النافع هو المبین فی العلم الموافق به لیس در آیه شکی نیست - و چون در واقع ظاهر ساخته اند که آن لوح از آن شماست امید دارباشند انشاء الله تعالی ازین هر دو لعین جلیل القدر بهره ارزانی دارند ع از کیرمان کارها دشوار نیست -

به حاجی محمد معقول که از فزیدان مخصوص است در ترتیب بر حصول نسبت عالی نشان که
مکتوب سی و پنجم فناء نفس است و غیر ذلک عمایا سببه -

بسم الله الرحمن الرحیم - الحمد لله العلی العظیم - و الصلوة علی النبی الرزق الرحیم الحلیم الکریم - الله تعالی و تقدس در مراتب صورت و معنی ترقیات دهد - حجاب کبر در آدمی نفس اماره اوست که به انانیت موصوف است و ندانے ان اخیر تر من که بلیس لعین گفته بود از نهاد او بهواره سر می زند و منکر است مرا حکام سماوی را بالذات - و کبر و غرور و مصر است و حتی سبحانه و تعالی او را عدد خود خوانده آسج که کفر بوده

عاد نفسک فانها انتصبت بمعاداتی و اکثر اخلاق ذمیه به او بر ماست چون تکبر و ترفع و حرص و انتقام و غیره - پس فکر اصلی و عمده کار اصلاح دین اماره آمد و غرضی از سیر و سلوک طریقه صوفیه هم ترکیب او گشت از اوصاف رذائل طالبان حق جل و علا این همه ریاضات که قرار داده اند بر اے تحریب این دشمن درونی قرار داده اند - علاج دشمن بیرونی که شیطان لعین است نسبت به این سهل است - در دیر زنی تا بد زور و درونی ساختگی ننماید در متاع خانه دخل نمی تواند کرد پس نفس چون فرکی شود شیطان نیز بر سالک دست تصرف نمی یابد - مراقبه که بعد فناء قلب تجلی افعال به طالبان گفته می شود بطریق اجمال نوشته می شود بران معقید باشند - بدانند که وجود سالک و توابع وجود که صفات این کس باشند از سبع و دهر و اراده و حیوة و کلام و غیره همه مستفاد از مرتبه دعوی است و این وجود و صفات تابع آن خاصه حضرت واجب الوجود است غرض آنکه به طریق ظلیت درین کس ظهور فرموده و در توهم فاسد خیانت در امانت نموده و از اصل خود اعراض

انداخته دی خیار کرده که وجود و توابع آن از آن است بر این نوع

کرده به جود و میر مقبل گشته است و در خسران ابدی مانده است -

پایه آخر آدم است آدمی
گشت مردم از مقام محرمی
گفته از رے هیچ کس محروم تر
گفته که در دین سفر او باز پس

و جوان سالک ملاحظه این معنی می نماید و خود را خانی محض کرده وجود و صفات را به اصل می سپارد
 و نیز راه او بجانۀ راجح داشته خود را معدوم و شمرخص می یابد و از خود بیخ خبریت نمی یابد تا نیت
 در که باشد و امارگی کرا بود. این زمان نفس او فرکی و مطهر می شود و بدو باطنیان می پیوندد و ریاضی
 و صابری خود بر عزم حاسد تا که
 ترویج چنین متابع کاسد تا که
 تو معدومی خیال هستی تا که
 فاسد باشد خیال فاسد تا که

بدانند که درین مراقبه که دو مقام است نفی و انتقار - نفی طریقت است و انتقار حقیقت است
 تا آنکه سالک به تکلف ملاحظه این معنی را که مذکور شد می نماید در مقام نفی و طریقت است و چون
 بعنایت الهی غرضانۀ این دید و سه را به تکلف محنت شد و خود را معدوم یافت و وجود و
 صفات خود را راجح به اصل دید این زمان به انتقار و حقیقت مشرقت گشته خوش گفت هر که گفت سه

چون بدستی تو اورا از سختی
 سوسه آن حضرت نسبت کی دست
 و آنکه دستی که ظل کیستی
 فارغی گرمی و گرمی کیستی

چون این مراقبه دقیق است و بنوشتن شاید در درک نیاید. اگر شوق باشد و دل اقبال کند
 از خدمت حقائق آنگاه شیخ محمد علیم که از یاران مخصوص حضرت ایشان است در انجا رسیده
 خواهند فهمید و مجلس سکوت خواهند داشت. و اگر قادر توفیق بدان بدو نماید که چند روز در
 خدمت حضرت ایشان رسیده شود و فیها و لغت لکن حصول این معنی موقوف بر وقت مقدرات است

به مخدوم زادگی حقائق و معارف آگاهی خواهد چمد پارسا سلمه الله البقاه
مکتوب سی و هشتم در بیان اصالت که مقابل ظلیت است با تحقیق مقامات ائمه سابقه اش

عشریه علیم الرضوان و حضرت شیخ عبدالقادر قدس سره -

حضرت ایشان ماضی الله تعالی اعز می فرمودند که اصالت که مقابل ظلیت است
 به انتها سه قدم مبارک حضرت خیر البریه علیه و علی آله الصلوٰة و التحیة منتهی می شود و آن حضرت
 علیه و علی آله افضل الصلوٰة و السلام بکمال عشرت و خورسندی بتمام و کمال در مقام اصالت
 متمکن و مستقر اند و از پائین قدم مبارک شروع ظلال است. و ظل ادل آن مقام که متصل بقدم
 مبارک است مسکن و مقام اهل بیت است و در آن مقام تا ائمه اش عشر ظاهر می شود بعد از آن

آن مقام مخفی گشته بر دیگرے یافت نمی شود الا در حضرت شیخ عبدالقادر رضی اللہ عنہ که بعد از قرون بسیار آن کمال مخفی در ایشان جلوه گر گشته است و لهذا در آن دلایب تامه پیچ و بی را غیر آن حضرت رضی اللہ تعالیٰ عنہ راه نداده - زیرا که کمال تبعیت در کمال ظلیت قدم نبوت است و این عطیہ کبریٰ خاصه به آن حضرت حاصل شد چنانچه خود می فرمایند و کُلُّ دِقِّ لَهٗ قَدَمٌ وِ اِنِّیْ عَلٰی قَدَمِ النَّبِیِّ بِدَرَجَةِ الْکَمَالِ - و ما فوق او پیچ مرتبه نیست الا مرتبه نبوت - و در درج اولیای ما تحت اوست الا اشار اللہ سبحانہ ذَلِکَ فَضْلُ اللّٰهِ یُوْتِیْهِ مَن لَّیْشَآءُ - وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِیْمِ - اللّٰهُمَّ ارْزُقْنَا مِنْ بَرَکَاتِهِمْ وَا لْفَعْنَا مِنْ فِیْضَاتِهِمْ اٰمِیْن اٰمِیْن اٰمِیْن - مگر آنکه اثنا عشر که آن حضرت می فرمودند هر چند این است آن حضرت است صلی اللہ تعالیٰ علیہ وعلیٰ آله وسلم مقام در ظل دارند - اما این استقر باعتبار حیرت طبیعی شان است و باعتبار قریه قاسم که بتوجه و دعا یا شکر از مقام فوق که مقام اصل است حفظ و افر دارند چنانچه از زیر قدم مبارک بالا بر آمده خیلے داخل مقام اصل شدند علی ما نشاهده و الامر الی اللہ سبحانہ - والسلام -

مکتوب سی و هفتم بجا ناطع عبدالغفر نیر در بیان آنکه راههای که موصل مطلوب اند و اند راه انابت و راه اجتناب و مایلا مئمه من التحقیقات -

حامد او مصلیاً - اللہ تعالیٰ و تقدس بحذب خویش بے توسط اسباب و بے مباشرت آلات و عمل به جناب قدسی بگشود - راههای که موصل مطلوب اند و اند راه انابت و راه اجتناب اول طریق مریدان است که مشروط به شرائط کثیره است از تحقق مجاهده و دریافت صحبت مرشد کمال و مراعات آداب آن و غیره - درین طریق هر چند بعد حصول شرائط و عده موصلت ثابت است چنانچه کریمه وَا لَّذِیْنَ یُنَاجِیْهِمْ جَاهِدُوا فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ لَعَلَّہُمْ سُبْحٰنَا سَآئِدٌ مِّنْ عَمَلِہُمْ اِنَّا کَانَ اِنَّا در راه تو قفات بسیار است - و بعد رسیدن در درجات و صل تفاعل اقدام ثابت است در طریق ثانی نفس سالک را به مقاصد می رسانند که در طریق اول نظر او هم در ریختن رسدع بین تفاوتی نه از یکجا است تا یکجا - و در طریق ثانی که راه اجتناب است مخصوص به مرادان است - از شرائط مذکوره پنج چیز در کار نیست - اگر این جماعه را احتیاج به چیزی می افتد به حسن دعوہ به آنها میسری سازند به توسط یا بے توسط کفایت کارشان می فرماید اللّٰهُ یُجِیْبُ اِلَیْہِمْ مِّنْ لَّیْشَآءُ -

بِشَانِ حَالِ الْيَتَانِ هِيَ عَ كَرْنِيَا يَدِ بَه تَوْشِي مَوْسَى كَشَانِشِ آرِيْد - بِيَانِ مَقَامِ شَان - اَمَا يَأِيْد
 دَانِشْتِ كَه مَجْبُوبِيْتِ مَشْرُطِ اجْتِبَا رَنْسِيْتِ - غَيْرِ مَجْبُوبِ هِم رَوَا سْتِ كَه مَجْتَبِي بَاشَنْد - گَوَاهِ صَدَقِ بَرِيْنِ
 مَدْعَا اِخْتِصَا صِ مَجْبُوبِيْتِ بِه خَا تَمِ الرِّسْلِ هِيَ وَ شَمُولِ اجْتِبَا رَ مَرْجِعِ اَنْبِيَا رَا عَلِيْهِ وَ عَلِيٌّ اَلَمْ وَ عَلِيْمِ
 الصَّلَاةِ وَ الرِّسَالِيَاتِ - وَ اَنْكَه مَجْبُوبِيْتِ الْبَتَّةِ مَجْتَبِي هِيَ - لَيْسَ نَسِيْتِ دَرِيْنِ دُو مَقَامِ عَرْمِ وَ خُصُوصِ اَمْدِ
 وَ نِيْرَ نَكْتَهْ دِيْكَرِ يَأِيْدِ دَرِ يَاقَتِ كَه مَرَادِ از مَجْبُوبِيْتِ دَرِيْنِ مَقَامِ مَجْبُوبِيْتِ ذَاتِي - مَجْبُوبِيْتِ كَه از عَوَاضِلِ آْمَدَهْ
 بِي اجْتِبَا نِيْرَ صَوْرَتِ مِي بِنْدِ - چِيْنَا كِيْچَهْ دَرِ هَرِ جِذْبِ نَخْصِهْ از مَجْبُوبِيْتِ تَابِيْتِ هِيَ - اَمَا اِيْنِ مَعْنِي چُونِ
 از عَا رَضِنِ آْمَدَهْ هِيَ از مَجْبُوبِيْتِ ذَاتِي بِيْرَا تِي مَتَزَلِ اَسْتِ وَ مَخْطِ مَلِكِهْ صَاحِبِ اَنْ رَا مَجْبُوبِ مَعْنِي
 تَوَانِ كَفْتِ - لِيْقْصِيْلِ اِيْنِ كَلَامِ از مَكْرَمِيْتِ مَقْدَمِهْ حَضْرَتِ مَجْدِدِ الْاَلْتِ ثَانِي رَضِيَّ اللّٰهُ تَعَالَى اَعْتَهْ بَا يَدِ طَلْبِيْدِ
 اِيْنَجَا بِه تَقْرِيْبِ قَلَمِ بَدَانِ رَقْتَهْ - مَكْتُوبِ شَرِيْفِ شَمَا رَسِيْدَهْ بُوْدِ دَرِ وَقْتِ جَوَابِ يَاقَتَهْ نَهْ شَدَ تَا مَوْافِقِ اَنْ
 جَوَابِ نُوَيْسِدِ مَسْذُورِ دَارَنْدِ - وَ اِسْلَامِ اَوْلَادِ اَخْوَا.

بِه حَقَائِقِ وَ مَعَارِفِ اَسْكَاهِ نَيْجَهْ اَوْ لِيَا عِظَامِ مَخْذُومِ زَادِ گِي خَوَا بَرِ سِدِّ الدِّيْنِ سَلِيْمِ
مَكْتُوبِ سِي و شْتَمِ اللّٰهُ تَعَالَى دَرِ اَنْظَارِ اَقْتِيْشِ طَلْبِ مَجْبُوبِ حَقِيْقِي وَ مَا يَتَرْتَبِ عَالِي ذَالِكِ -

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَ اِسْلَامِ عَلِيٍّ عِبَادَهْ اَلَّذِيْنَ اَصْطَفَى حَضْرَتِ حَقِّ سَيِّدِنَا وَ تَعَالَى نَا رَهْ طَلْبِ رَا دَرِ دَلِ مَشْتَقِلِ
 سَا زُوْدِ وَ نَكْرَانِي حَصُولِ مَطْلَبِ وَ واصلِ عِرْيَانِ رَا رُوْزِ بَرُوْزِ زِيَادَهْ كَرْدَانْدِ - كَمَالِ الْفِعَالِ وَ تَمَامِ حَضْرَتِ اِيْنِ
 كِيْرَ يَمانْدِ كَه مَجْبُوبِ حَقِيْقِي كَه اِسْتِنْفَا وَ لَازِمِ ذَاتِي اَوْ سَمْتِ مَجُورِ رَا بُوْصِلِ خُودِ كُوْخَا نَدِ وَ رَا هِ مَوْاصِلَتِ شُكُوْدهْ
 هِدَايَتِ بِه اَنْ فَرَمَا يَدِ از كَمَالِ كَرَمِ بَرَا سِ تَا كِيْدِ اِيْنِ دَعْوَتِ بَرِ لِسَانِ اَنْبِيَا رَا وَ اَلِيَا رَا عَلِيْمِ وَ عَلِيٌّ مَتَابِعِيْمِ
 الصَّلَاةِ وَ الرِّسَالِيَاتِ گُوِيَا شُدَهْ - عَ زَبَانِي زَا بُوْدِ گُوِيْنِدَهْ اُوْ - دَلَالَتِ فَرَمَا يَدِ وَ تَشْوِيْقِ نَمَا يَنْدِ چِيْنَا كِيْچَهْ
 كَرَمِيَهْ قُلْ هَذِهِ سَبِيْلِي اَدْعُوْا اِلَى اللّٰهِ عَلَى بَصِيْرَةٍ اَنَا وَ مِنْ اَتَّبِعْنِيْ مَصْرُوحِ اِيْنِ مَعْنِي اَسْتِ
 تَا اِيْنِ هِمِهْ تَا كِيْدَاتِ دَرِ خَوا شِي تَعْلُقَاتِ دَرِ نَاسِ جَبِ سَتُوْرِ مَمانْدَهْ از جَنَابِ قُدْسِ اِدْمَعْرَضِ وَ بَرِ اَصْرَاحِ
 نَفْسِ خُودِ مَقْبَلِ بَاشَنْدِ - دَارِ جِسْتِهْ اِيْنِ دَوْلَتِ اَعْلَى فَا رَغْ كَشْتَهْ بِه مَوْا دِ هُوسِ بَرِ دَا زِ دِ مَنَاسِبِ حَالِ
 اِيْنِ مَسْكِيْنِ مَجُورِ اَنْ هِيَ كَه زَبَانِ حَالِ اُوْ بِه اِيْنِ اَبْيَاتِ مَتَرَنَمِ بُوْدِ -

تا د ا م ن قِيَا مَتِ اِيْنِ عَمِّ بَما نِمانْدِ

تَرَسْمِ كِيَا رِ بَا مَنا اَسْتَشْنَا بَمانْدِ

دَرِ قَرْدِ جَوْعَهْ وَ ما هَمِشِيَا رِ

دَرِ رَهْبَانِ مَشَاهِدِ سِ وَ ما فَا سَا رِغِ

قَطْعَه

بعد ازین دست مادد این دوست
 بعد ازین مصیحت خویش در ان می بینم
 بعد ازین گوش ما حلقه یار
 که دم برد میخانه و خوش بنشینم
 چون در طلب به این بے قراری مقصود تمام رو سے زمین به این فرانی بر دے تنگ تار یک
 شود امید هست که بجز رحمت در جوش آید و آن بیچاره را در حوالی قدس خویش جاد هایدن زمان
 منطق فصیح رو به این اصوات گویا گردد سه

پرده بردار و برهنه گو که من
 دین به این کلمه متلذذ بود سه

منم که دیده بیدار بودم کردم باز
 چه شکر گویمت لے کار ساز بند نواز
 هر چند از راه علو سے همت و تقاضے که دارد هیچ چیز خورد من نه خواهد شد و شوق وصول بمراتب
 فوق دانگیر خواهد ماند سه

نه جشن غایبے دارد نه تعدی را سخن پایا
 بمر دلشسته مستقی و دریا بچیتان باقی
 هنوز ایوان استغفار بلند است
 مرا فکر رسیدن ناپسند است

حصول این نعمت عظمی و این معانی بزرگ امر است شکرگت - و اگر کسیه حصول از نقد این بود اگر
 خالی باشد طلب آن راهم دولت علیا باید فهمید بزرگے گفته - اگر نه خواسته داد نه دلایه خواست
 الله تعالی از کمال عنایت خود آن عزیز الوجود نادرا آفاق را به این هر اطاعت مستقیم همت گرداند و حصول
 مطلب اعلی فائز و ممتاز کند و اسلام -

به خواجہ بیدر صد دریافت در ترغیب بذکر الہی غر شانه اذ بالفصاح دیگر میماند ذلک
مکتوب سی و نهم
 حاد الله العظیم و صلیا علی رسولہ الکریم - الله تعالی به محبت ذاتی خویش مشرف
 سازد صحیفه شریفه که از راه محبت و مهربانی نافر و این در ویش نمود و بودند و انهار شوق و رابطه معنوی
 ظاهر ساخته رسیده مسرت رسانید و چون صلاح آثار اخوی حاجی بشریت زبانی محبت ایشان را المیبا
 و انمود فرحت بر فرحت افزود - این تحقیر لیاقت بیخ امرے ندارد اما بحسن ظن عزیزان ظاهر از دے
 کشاید ع از هر چه می رود سخن دوست خوشتر است - حضرت حتی سبحانه و تعالی به آن مجوسیت و غنا
 ذاتی هر وقت در همه حال ناظر حال بنده است نهایت افعال است که محبوب مطلق غر شانه ناظر به

این کس باشد دوسے از غایتِ جهالت از جنابِ قدس ادبجانہ معروض باشد و بہ امور لایحیی
مقبول بود۔ سرباھی

آدمحمر آن دلبر خونین جگر آن   گفتار تو بر خاطر من بارِ گران
شمرت بادا که من بسویت نگران   باشم، تو منی جسم بہ روی دگران

بزرگان فرمودہ اند کہ نو اقبل مُقبلٌ علی اللہ تعالیٰ ہدۃ عمرہ ثم اعرض عنہ
ساعتاً کان ما فاتہ اکثر مما نالہ۔ ہر گاہ معاملہ چنین باشد پس قیاس باید کرد حال
آن جماعت را کہ اکثر حال ایشان غفلت است و قلیل حضور و آن ہم ناتمام و بے سرانجام۔
چہ حضور می کہ نفس حاسد در میان باشد از حیرت اعتبار ساقط است۔ آنجا حضور بہ وضع
نیستی مطلوب است

تو باش ہرگز کمال این است پس   رود و گم شو وصال این است پس
اللہ تعالیٰ از کرم خویش مار و شمارا ایمانے بہ ازین معانی بختشاد و تشریف ازین کمال
لفییب گرداند بجز مستر البنی المختار علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ و السلام ما دامت اللیل و النهار
بہ ارسال احوال خیر جان دوستان را مسرور می ساختہ باشند۔

بہ حقایق آگاہ حافظ صبور در بیان اسرار عشق و محبت و در اندک فضیلت انسان
بر ملک از راه محبت است کہ خاصہ انسان است و فضیلت محبوب بر محب۔
الحمد للہ و کفی و سلام علی عبادہ الذین اصطفی خدمت حقیقت آگاہ فقط

صبور سلمہ رہہ ازین حریق نار محبت و خرق بجا فرقت نحتیہ و سلام در معرض قبول آردند
چون آن معرفت انبیاہ عمر گران مایہ را در محبت عزیزان صرف نمودہ اند و در عشق ایشان
وقت اعزاز گذرانیدہ و ازین محبت امیدوار میا بردہ و ثمرات و برکات یافتہ و
بہ آنچه کم کسے شنید متحقق شدہ اند۔ داین حقیر نیز بہ دریائے قلزم این محبت و عشق مردار
دبہ اسرار دیوانگیہاے آن نیازے در خود می یابد بنا بر علیہ می خواہد کہ در خواہن محبت
و سر برائے عشق تفصیل دہد بحتمل کہ از صدف آن گوہر بدست افتد کہ نام و نشان این
کس را بر باید۔ فضل ایشان بر سایر ملکوتات حتی بر ملک کہ عباد کرامند و مشاہد اصل اند

بے شائبہ نطیقت از راه محبت است و از سوز و گداز عشق. لہذا ترقی در مراتب قرب خاصہ
 انسان آمد و ہر یکے از ملائک در مقام خود محسوس مانند و مشہود ملک ہر چند اصلی است اما
 از بیرون نظارہ مطلوب دارد و الیشان را بہ مشہود تحقق می بخشند و الاثر مطلوب را کالجز و
 اومی سازند و او را از گذرانندہ بقاعے بر آن مطلب ارزانی می دارند پس ہر چہ
 می بیند و ہر چہ می یابد از خود یا بدع بین تفاوت رہ از کجا است تا کجا۔ غلبہ عشق
 است کہ بسا است کہ لطافت عالم امر انسانی را از دید و دانش ماسوی مطلقا گذرانندہ
 مستملک یک مطلب می گرداند و بہ این اضمحلال راہ وصول مفتوح داشته از باطن بہ بطن
 بطون می برد۔ جوش محبت است کہ اجزائے قالب سالک را کسر سولت نموده بہ تزکیہ و
 تطہیر و اصل اصل بے شائبہ نطیقت می نماید بلکہ بدرجات می رساند کہ اصل آنجا در رنگ
 ظل در راہ می ماند از خواص محبت است کہ ہدایت و وحدانی انسان را کہ از اجزائے عشرہ
 ترکیب یافته است و غیر انسان را این ہدایت میسر نہ شدہ است از قرب تو سین گذرانندہ
 بہ اسرار او ادنی متحقق می سازد و در در آخرت بدولت رویت مشرف می گرداند
 از لوازم عشق است کہ سالکان این زمان متیانند از عمد نبوت بعد قطع مراتب ظلال
 و با وجود عدم وجدان خصیصہ صحبت از اصحاب معدود می شوند فیعامل معہم مایعامل
 معہم۔ پس تفاضل افراد انسانی از راہ تفاوت مراتب محبت آمدہ۔ در ہر کہ محبت
 بیشتر فضل او مقرر تر آمد۔ و بیچ خاصیت ازین عشق و محبت نہ چر مید۔ آرسے کم ہنمانی
 کہ از راہ محبوبیت آمدہ است ہر چند آن ہم فرد کامل محبت است اما از محبت فاضل تر آمد۔
 و بہ مطلب نزدیک تر۔ و خیل عاشقی باید کہ نظر او بجائے کار کند کہ خود محبوب سبحانی رسد۔
 بہ احقر فقرا و خاک پائے در و لیشان این علیا بارگاہ فقیر محمد ہادی در
 اشارہ و وصول سالک بقامات نورانی و تاویل کریمہ او من کات
مکتوبت حمل و کم
 مینا فاحینناہ الایہ۔

حمدہ و فصلی اللہ سبحانہ و تقدس بہ قلاب محبت منجذب ساخته و از باطل

والمال یعنی گذراننده در ساحت قرب خویش جاهد بود و به تجلیات ذاتیه بیوزد تا سالک به تمام کمال از شرارت عدم و ظلمت پاک گشته از سر تا قدم نور گردد و دیگران از نور او منور شوند و کرمیه او من کان میثاقاً حییناً و جعلنا له نوراً تمشی به فی الناس نشان حال او باشد. و السلام علی من اتبع الهدی.

به یکے از مخلصات طالبه در بیان آن که شوق سلوک این راه و طلب
مکتوبت جمل و دوم
و وصول این علیا بارگاه نعمت است عظیم و دولت است جسم عنایات
دیگر متفرع برین سعادت است و ترقی در کرامات قرب مبنی برین کرامت و شرح قول عزیز گفته است
إِذَا بَكَى الْقَلْبُ مِنَ الْفَقْدِ ضَحَكَ الرُّوحُ مِنَ الْوَجْدِ

بسم الله الرحمن الرحيم - الحمد لله رب العالمين والصلوة على محمد وآله
إجماعین - صحیفه شریفه و مرسله لطیفه که عصمت پناه مشفق محترمه ارسال داشته بودند رسیده
مشرف ساخت - اللہ تعالیٰ ظاهر و باطن ایشان را به کمال رساند - امید واری چنین است که
این دعا به شرف اجابت قرین گردد فاتح السجود الدعاء بالاجابة دعاء الغائب -
انظار شوق و محبت کمال باطنی نموده بودند سعادت آثار برادر دینی میان محفل رسانید بدانند
که شوق سلوک این راه و طلب وصول به آن علیا بارگاه نعمت است عظیم و دولت است جسم
عنایات دیگر متفرع برین دولت است و ترقی در مقامات مبنی برین نعمت - چه آدمی که عجب
است از مصنوعات الهی غرضاً نه نسخه است جامعه و مجموعه است شامل صفات عجیبه که در
وے تقسیم کرده اند شعور و توجهات و طلب و شوق بهر چه رومی آرد حکم آن می گردد و بهر چه
توجه می نماید رنگ آن می پذیرد

مالقی تو استخوان در نشئه
اے برادر تو همین اندیشه
و بر بود خارے همه تو چمنی
گر گلست اندیشه تو گلشنی

ترتر که فرموده است ع گرنه خواسته دادند دادے خواست - وزیر عزیزے گفته
إِذَا بَكَى الْقَلْبُ مِنَ الْفَقْدِ ضَحَكَ الرُّوحُ مِنَ الْوَجْدِ - یعنی چون گریه می کند دل
از درد و طلب دنیا یافت مطلب خنده می کند روح از وصل و یافت مقصد بیانش آن است

کہ لطافتِ خمسہ عالم امر کہ قلبِ رُوح و سر و خفی و اخفی باشد و مقاماتِ اینہا در سیدہ است حکم
ہمسایہ و ہم نشین دارد و بعضی اینہا لطیف تر اند از بعضی دیگر۔ دہر کہ لطیف تر است بہ عالمِ غیب
نزدیک تر است در اخذ فیوض از حضرت دہاب غر شائہ سابق و مقدم است۔ چون لطیفہ را
ازین لطافت نعتی دارد می شود لطیفہ دیگر کہ نزدیک اوست ازان واقف گشتہ بران دولت
رشدک و غبطہ می خورد و در طلب آن کوشش می نماید۔ و اگر بر پیچ کیے ازین لطافت وارد غیبی
رودے نمی داد ہمہ غافل می بودند و راہ طلب مسدود می بود۔ پس گریہ قلب دلیل است بر
یافت رُوح چو لطیفہ رُوح ہمسایہ نزدیک قلب است۔ قلب از حقیقت اود واقف تر است
و از ادوات اد آگاہ تر۔ چون بر لطیفہ رُوح نعتی رسیدہ است و و شادان و خندان
شدہ قلب کہ ہمسایہ ابلود ازان آگاہ گشتہ غبطہ برد و در میدان طلب پلاید۔ این نعمت
طلب کہ ایشان را حاصل شدہ است آن را دولتِ عظیم دانند بر وظائف طاعات و
کثرتِ مراقبات و وقتِ غزیرا مسمور دارند۔ البتہ امید دار باشند کہ ثمرات این توجہات
فقراء و این طلب بمنصہ ظهور آید

نیز بہ آن غلطہ در در طلب و ما ینا سبب ذلک

مکتوبِ چہل و سوم

الحمد للہ ذب الغلیمین علی کل حال و الصلوٰۃ والسلام علی
رسولہ محمد و آلہ خیر ال اہل بعد۔ ع از ہر چہ می رود سخن دوستی خود تر است حضرت
حق سبحانہ و تعالی آدمی را بر سایر مخلوقات فضل دادہ و آنچه اورا عنایت فرمودہ پہنچ کیے از
مصنوعات خود کرامت نہ کردہ از انکہ صفت در در محبت و لازمہ شوق و عشق را کہ سبب
معرفت است و مناظر قرب و ترقی است بہ وے مخصوص گردانیدہ حتی کہ ملک را کہ عبادِ مکرم
اند نیز در ان شرکت نہ دادہ۔ پس ہر کہ در وے در طلب و سوزِ عشق زیادہ تر باشند در
مراتبِ قرب کامل تر بود۔ گفتہ اند کہ لقوتِ اضطراب است چون سکون آمد لقوت نہ ماند۔
پس طالب را باید کہ خود را در طلب بقرار دارد و دے بے جستجوے دوست نیاساید خوش
گفت ہر کہ گفت غزل

طلب اے عارفان نیکو کار

طلب اے عاشقان شیرین کار

در جہاں شاہدے و ما فارغ
در قدح جرعہ و ما ہشیار
بدر ازین دست ما و دامن دوست
بدر ازین گوش ما و حلقہ یار

درین دار فانی از طلب باز ماندن و خود را سیر داشتن از برکات کثیرہ و دولت ہائے حصیمہ محروم ساختن است۔ شخصی استاد ابوالقاسم قشیری را پس از وفاتہ کجواب دید کہ بسیار بیقراری نمی کرد و نمی گریست۔ گفت اے استاد دیر بودہ است مگر بہ دنیا باز آمدنت نمی باید۔ گفت آری وے زبر اے آنکہ مجلس گویم بلکہ از بہر آنکہ میان بر بندم و عصاب گرفت گیرم و ہر روز بیک یک در شوم و عصابم روز نرم و گویم کہ نکنید کہ نمی دانید کہ از کہ بازی مانید۔ نظم
صاحب خانہ را دہم آواز
کز پیہ پیچ ماندہ از ہمہ باز
عمر بگذشت در پریشانی
بہ شکر کز چہ باز میمانی

این حکایت پایانی ندارد و تفصیل آنرا بر وقت دیگر موقوف داشت۔ دیگر چنانکہ سلوک و تسلیک در طرق مشائخ دیگر بہ ریاضات و مجاہدات است درین طریق عالی بہت اہمیت صاحب شریعت است علی صاحبہا الصلوٰۃ و التحیۃ و بحیثیت شیخ مقتدا بہ این قلاب محبت مرید مستعد منجذب گذشتہ ساعت فساعت قطع مغافیر این راہ می نماید و در ہر آسے برنگ پیر کامل می بر آید تا کہ امام صاحب دولت را بہ این نعمت عالی بنوازند۔

بہ فنا رخاں مرحوم دران کہ طلب این راہ از شراط الطعمہ سلوک است
مکتوب چہل و چہارم کہ مناظر کار بر آن است و فقرہ چند در مدای حضرات خواہاے
نقشبندیہ قدس اللہ اسرارہم۔

حامد اللہ العظیم و مصلیاً علی رسولہ الکریم الوالہ الجسیم۔ حضرت حق سبحانہ و تعالی از دنائش تعلقات و از کشاکش اغیار رہائی تمام بخشیدہ بحسبت ذاتیہ و الوارثہ قدسہ آن مرتبہ علیاً و ممتاز گرداند۔ مر اسلہ شریفہ کہ از راہ مہربانی و خلوص شوق ارسال داشتہ بود و ند رسیدہ مشرف گردانید۔ چون منی از حرارت طلب و در دین راہ بود مشرف از فرط اشتیاق و بیقراری فرحتمار رسانید ع اے وقت تو خوش کہ وقت ما خوش کردی۔ واقوہ روشن کہ دیدہ اید و بزنگاشتہ بسیار عالی است و بیشتر قبولیت عزیزان کہ فی الحقیقت قبولیت اوست

سبحانه و تعالی امیدواریم کہ این ہمہ شوق و این واقعه مثر برکات گردد۔ و نیز امید است کہ این ہمہ بے قراری و تعطش و محبت بفقراء و طلب این راه روز بروز افزون تر گردد۔ و نتیجہ آن کہ فنا فی الشیخ است و آن سبب فنا فی اللہ بہ سہولت حاصل آید و بتاخر نیز کشد۔ امر و زکے او این نعمت است و اسباب جمعیت ہمہ میسر گنجایش تسولیت و تاخیر نیست۔ بہترین اوقات را کہ زمان عافیت است در بہترین اعمال کہ دوام ذکر و است تعالی صرف باید نمود **فَقِرُّوْا رَایَ اللّٰهِ شَنِیْدًا** یا شنیدہ یا شنیدہ و بلکہ المسوقون گوش شدہ باشند درین جزو زمان حصول این دولت کبری العین نعمت عظمی معرفت الہی غرضانہ بہ این سہولت و بہ این سرعت و البستہ بتوجہ و اخلاص بہ این طبقہ علیہ لفتندیدہ است بریاضات و مجاہدات مشاققہ آن میسر نہ گردد کہ بیک صحبت ایشان حصول یا بدیدہ درین طریق اندراج نہایت در بردار است در اول صحبت آن می بخشند کہ نہتیمان را در نہایت بدست می آید۔ طریق این بزرگواران طریق اصحاب کرام است کہ ایشان را در اول صحبت خیر البشر علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ و التسلیمات آن کمالات میسر می شد کہ اولیا و امت را در نہایت متلید میسر شود۔ اما این معنی بطریق اندراج است و نیز در صحبت این اکابر و از برکات توجہشان دل را آن قدر بردودت از ماسوی و استغراق در مشاہدہ و حضور حاصل می شود کہ اگر عمرے در احتظار ماسوی نماید ہرگز خطرہ غیر بدل نہ گردد فعلیکم بحجنتہ ہؤلآء الاکابر۔ بخاطر است کہ یکے از یاران مخصوص را نزد شما فرستادہ شود تا از اوضاع این طریقہ آگاہ می کردہ باشند و ترقی باطن از توجہات مامول بود۔ والسلام اولاً و آخراً ختم حضرات خواجہا قدس اللہ تعالی اسرارہم باجمعے از اہل دل و صفایا بطن بر اسے خیریت و حصول مقاصد دین و دنیاے شما نمودہ شد انشاء اللہ الخیر فی موثر گردد۔

مکتوب چہل و پنجم
بحافظ عبدالغفری لاہوری در جواب تشکیک کہ بر بیت مولوی جامی قدس سرہ ایراد نمودہ بود و تاویل کریمہ **لَئِنْ اَتٰتٰکَ اٰیٰتًا فَنَسِیْتُمَا اللّٰہَ**

الحمد للہ رب العالمین و الصلوٰۃ و السلام علی سید المرسلین محمد و آلہ و صحابہ اجمعین۔ سلام عافیت انجام با فراوان شوق بہ کمالات دستگاہ انومی اعزیز حافظ عبدالغفری لاہوری رسیدہ یاد۔ استفسار از معنی بیت مولوی جامی قدس سرہ نمودہ بود و دوشنبہ برال ایراد کردہ۔

آنچه بخاطر فائز رسید در صل آن تحریری آرد۔ نوشته بودند که غزیزے گفته سے
 بنشینم و با عجم تو بسازم **پنهان ز تو با تو عشق بازم**
 اگر مجاز این بیت را فرود آریم درست می شود۔ اما در حقیقت این قسم سخنان مجوز نیست
 چه بیخ چیز از سبحانہ پنہان نیست۔ معلوم شریف آن برادر گرامی باد که اگر در شعر به طریق
 اختیار واقع می شد یعنی پنہان با تو عشق باخته ام مثبہ شما بر محل می افتاد۔ چه اخبار
 از خلافت واقعہ و امر محال می شد۔ اما درین بیت ظاہر آن است کہ بطریق انشاء و تمنا
 گفته و آرزو سے خود را و انمودہ ہر چیز تمنا سے او محال باشد چه تمنا سے محال محال نیست
 راہ عشق در اے راہ عقل مست بلکه در میان آہما افتنا دہست۔ عاشق آرزو ہوا دارد
 کہ ہرگز شدنی نیست سے

با بر زلفت تو مارا ہر سودائی ہست وصل ہر چیز محال ہست تمنا می ہست
 لہذا اور نسبت بہ حیوان می کنند و این از ہنر ہا سے ادست ع در عشق جنین بولعہیما باشد۔
 بسا ہست کہ در عشق عین معشوق شدن را خواهد۔ و باعث این تمنا آن ہست کہ می خواہ
 غم از دہرگز زائل نہ شود و معشوق چون افراط عم و محنت عاشق را داند بحتم کہ رحم فرمودہ
 اورا بوصول خود خواند و ازین گرداب غم بر آرد۔ و مقصود عاشق کہ مجرد غم بود فوت شود۔
 و نیز می تواند کہ مراد قائل آن باشد کہ ہر چیز تو سر و آشکارا امرای دانی۔ اما با تو معاملہ
 می نہایم کہ اگر تو ہمی دانستی آن معاملات را بجای می آرد دم پس مراد از پنہان پنہان حکمی
 است نہ حقیقی۔ و آن معاملہ کنایت از بے طاقتی ہا سے عشق یا شد و گستاخہا سے عاشق بود
 چنانچہ در کلام مجید آمدہ **وَ كَذَلِكَ اَتَتْكَ اٰیٰتُنَا فَنَسِيتَهَا وَ كَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنْسٰى
 فَاِنَّ النَّسِيَانَ مِنْهُ سِبْحَانَهُ عَالُوْا وَ مَا كَانَ رَبُّكَ لِنَسِيْتَا۔** فالمراد يعاقل بك
 معامله الناسى لشخصى على ما قالوا۔ والسلام۔

مکتوب چہل و ششم بہ صوفی محمود کشمیری کہ از عاشقان یکتا از اجازت مطلقہ تعلیم طریقہ۔
 سبحانہ و تعالیٰ حامد ا و مصلیاً۔ حقیقت انتباہ انومی
 اغزی شیخ محمود در مدارج قرب الہی غر شانہ، مترقی باشند۔ مراسلہ شریفہ شما مکرر

ی رسد چون کسے روانہ آن جانب ہی شود توقع واقع می شود معذور دارند۔ از سرگرمی حلقہ یاران و تقدیرشان و متاثر شدن طالبان نوشتہ بودند یہ وضوح انجا مید اللہم کثراً و حقاً فی الدین و تثبتنا و ایاہم علی متابعتہ سید المرسلین علیہ و علی الہ و علیہم و علی اہل کل من الصلوٰت و التسلیمات اتمہا و اکملہا۔ چون عدد دو صد کہ بہ آن مامور بودند بہ تمام رسیدہ بہت و مردم دیگر از رجال و نسائ طلب طریقہ می نمایند بعد استخارہ ہر کہ طلب نمایند او ذکر می گفتہ باشند در حدیث آمدہ بہت علی مصدر ہا الصلوٰۃ و السلام صاخب من استخار یعنی زیان کار نہ شد کہسے کہ استخارہ کند زیادہ چہ نویسند از طلب و اخلاص برادر دینی سید خان نوشتہ بودند اللہ تعالی ثمرات بران مرتب سازد و السلام۔

مکتوب جہل و ہمت بہ سیادت پناہ میر محمد اسحاق المعروف بہ مکرم جان در جواب الرسول او و حل شہادت کہ بر کلام امام ربانی مجدد العت ثانی نورنا اللہ تعالی باہرہ

ایراد نمودہ بود و بر حدیث نفیس کہ آمدہ است لیس یتجسسواہل الجنۃ الخ

الحمد لله اولاً و آخراً و السلام علی رسولہ محمد و آلہ و سلم و صومداً اللہم اربنا الحق حقاً و اردقنا اتباعہ و اردقنا الباطل باطلاً و اردقنا اجتنابہ۔ اما بعد سیادت مرتب برادر دینی میر محمد اسحاق رسولہ چند اظہار الحق از حضرت قبلہ دین و دنیا سلمہ اللہ تعالی نمودہ آن حضرت اشارہ باین کمترین کردہ امر بتحریر اجوبہ آن فرمودہ امتثالاً لامرہ العالی می نویسند و اللہ سبحانہ ہوا الموفق۔ سوال آنکہ در عبارت حضرت امام ربانی مجدد العت ثانی رضی اللہ عنہ در بیان تجلی ذات واقع شدہ و ان الذات اذا تجلی لا استتار لہ و اتفق العلماء علی ان رویتہ اللہ فی الآخرۃ تكون علی تفاوت المراتب فلبعض علی الدوام و للاخرین موقتاً علی تفاوت درجاتہم فحينئذ يتحقق الاستتار مع ان لتشافۃ الآخرۃ اقوی من هذه النشافۃ و الرویۃ اقوی من التجلی فما وجه التوفیق جواب۔ اولاً آنکہ در عبارت آنحضرت و متفق علیہ علماء بیع تدافع نیست تا محتاج بتوفیق شویم کیے انجاس ناشی بہت و دیگرے از مقلد۔ کلام آنحضرت در تجلی بہت و آن از احوال باطن بہت کہ دوام آن ممکن بل واقع بہت۔ و سخن علماء در رویت بہت و آن از احوال ظاہر بہت و بہ نظر حق دار

که دوام آن متعسر و فرقی در معاملات ظاهر و باطن نزد مسالکان این راه از مقدمات مسلم است
 بل از امور ضروریه. اگر گویند که در عبارات صوفیه کلام ظاهر بر عالم خلق اطلاق می نمایند و باطن
 عالم امر را گویند. اگر مراد از ظاهر و باطن درین مکتوب همین معنی است پس تجلی ذاتی را از معاملات
 باطن گفتن معنی نه دارد چه این تجلی نزد آنحضرت نصیب عالم خلق است بلکه بر جزو ارضی تعلق دارد
 و اگر مراد از ظاهر و باطن غیر این معنی است فلا بد که من بیانیه ادلاحتی تکلم علیه. ثانیاً
 جواب گویم که آنحضرت قدس سره در مکتوبات جلد ثانی تصریح نموده اند که هر یک از لطائف
 و خلق را صورت نیست و حقیقی است و احکام هر یک از دیگرے جداست و مراد درین مکتوب از ظاهر
 صورت خلق است که مرئی و محسوس است و از باطن حقیقت عالم خلق که عروج و نزول و تجلی و مشاهده
 بدان متعلق است فافهم فانه یبفعلک فی کثیر من المواضع. اگر گویند چون تجلی ذاتی دائمی
 باشد و رویت اخروی موقت لازم می آید که مشهود این نشأه کامل باشد از مشهود نشأه
 اخروی و هو محالعت اجماع الصوفیه و العلماء جواب رویت بر تجلی نفسیت که مبرهن
 است نزد خاص و عام. و نیز انتقاس این تجلی دائمی دران نشأه معلوم نیست بل محتمل که با وجود
 رویت اخروی موقت تجلی ذاتی بردوام باشد. و ثانیاً در جواب اصل سوال آنکه تجلی که آن
 حضرت از دوام آن تبر داده اند مراد از ذات آنجا از ذات بحت که معر از نسبت اعتبارات است
 علی ما نقلتم فی ماسیاتی من عبادته الشولیفه و مرئی در آخرت ذات متجمع صفات است
 علی ما ذکره قدس سره یعنی بینی که مرئی در آخرت ذات متجمع صفات خواهد بود نه ذات معر
 از اسماء و صفات که آن مجرد اعتبار است زیرا که ذات را از صفات هرگز تجرد نیست و صفات
 از ذات هرگز منفک نیستند تجرد به آن اعتبار گویند که عارف کامل را چون گرفتاری ذات تعالی
 استیلائی نماید ملاحظه اسماء و صفات از نظر او مساقط می گردد و غیر از ذات تعالی هیچ مشهود او
 نمی نماید پس تجرد ذات تعالی و تقدس از صفات باعتبار نظر عارف گشت نه به اعتبار خارج و
 نفس الامر. فانه فی توهم المنافات. اگر گویند ان الامر كما قرتم و سلمنا ان بعض
 الصفات مرتبه کما فی الشاهد لکن هل یمکن رویه جمیع الصفات. گویم علت
 جواز رویت وجود است فیجوز هرگاه ذات که در بے چونی از صفات بمراتب فانی است مرئی شود

صفات چرامری نه بشود - سوال دوم آنکه در مکتوب هفتاد و هشتم از مکاتیب جلد ثالث واقع شده ما حاصله که تجلی ذات بے ملاحظه نشیون و اعتبارات هست و مجرد از اسما و صفات و آن منافی هست مرتقی مکتوب صدم را از همان جلد که چون آن اسم الہی غرضشانه اعتباری است از اعتبارات ذات تعالی - ناچار متعلق رویت ہر شخص ہمان اعتبار ذاتی خواهد بود کہ رب شخص است جواب منشائے این سوال ہم در رنگ سوال سابق عدم تفرقه هست در تجلی رویت و قیاس است احکام یکے را بر دیگرے و هو کما تری مخالف للواقع والاصطلاح و تفصیل الفرق بینہما ان التجلی وان کان ذاتیاً یقتضی نحواً من الظلیة و تج والذات عن صفاتہ فی مراتب الظلال و مدارج المثالی جائز بل واقع کما ان تعقل الکلی مجرداً عن تشخصاتہ فی وجودہ الذہنی الظلی واقع بخلاف الرویة فانہما فی الخارج و الظہور ہنا ظہور اصلی بلا شائبہ ظلیة و من المحال الفکاک الذات عن الصفات فی الخارج کما فی ذلک الکلی ایضاً فاتہ اذا وجد فی الخارج لا بد ان یکون مشتخصاً موصوفاً یا الصفات - سوال سوم آنکہ از عبارات مکتوب صدم از جلد ثالث کہ بالاند کہ اور شد مستفاد می شود انحصار رویت اخروی در اعتبارات و عبارات مکتوب ہفتاد و ہشتم مصرح است باین کہ مرتبہ ذات و راسے اعتبارات است کما ہر فیلزم ان لا یکون الذات مرئیاً فی الجبۃ لان رویت الاعتبار لیس رویت الذات و هو مخالف لمذہب اهل الحق - جواب معنی آن عبارت آن است اللہ سبحانہ اعلم کہ متعلق رویت ہر شخص ذات با جمیع اعتبارات نیست کہ ذات ما خود با بعضے اعتبارات است کہ مناسب استعداد ہر شخص است در بامست و مبداتین او نہ آنکہ اعتبار محض منفک از ذات مرئی خواهد شد - ہر گاہ در وجود آن سخن باشد رویت خود چہ رسد اگر گویند ہر گاہ ذات ما خود بہ اعتبار مرئی گشت اعتبار نیز مرئی گشت - گویم ذات باعتبار مرئی شدن دیگر است و ذات ما خود بہ اعتبار مرئی گشتن دیگر - زید اعلمی ما خود بہ صفت عمی در خارج مرئی است نہ عمی او - زیرا کہ القصات بہ عمی در خارج است - ازین معنی لازم آمد کہ عمی در خارج باشد اما وجود خارجی عمی را ثابت نمی شود - اگر وجود عمی در خارج می بود موجود خارجی می گشت - فان الموجود خارجی ما یکون الخارج ظہراً لوجودہ لالفسہ و لیس فلیس - اگر گویند

ذات ماخوذ به اعتبارات اگر مری نشود آیا این اعتبارات حجاب ذات می تواند شد یا نه اگر حجاب
 باشند یلزم مخالفة منطوق الحدیث و قد افقته اقوال اهل السنة گویم در روایت
 خارجی اعتبارات حجاب ذات نمی تواند شد کما فی الشاهد بخلاف در تجلیات که متعلق بباطن است
 و بشود و ملاحظه مروط آنجا حجاب می شوند. سوال چهارم آنکه در نسبت زوال عین و اثر که می
 انتقال سالک است کلیت بحیث لا یبقی منه اسم و رسم و عدم نیز درین مقام در رنگ
 وجود و توابع وجود زشت به سفر می کشد باید که تفاهل اقدام سالکان مفقود باشد لکن
 النفاضل لیتقنی بقیة الوجود فی المفضول فینا فی زوالهما جواب اگر این نسبت
 مخصوص به محمدی المشرب نسبت پس رواست که بعضی به این نسبت تحقق باشد و بعضی دیگر ازین نسبت
 محروم ماند. دهر که جمیع لطائف او یا اکثر آن به این نسبت تحقق شود افضل باشد از کسی که اقل لطائف
 او به این دولت مشرف گشته باشد. و اگر مخصوص به محمدی المشرب است اصالة و تبعیة او دیگرے را
 ممکن پس فرق اصالة و تبعیة باقی است. و حل این شبه آن است که این زوالی شهودی است نه
 نه وجودی علی ما حقق امام الربانی الخیراً و لفتیب سالک درین مقام معنی است مجبول الکلیفیه
 که باطن او را برین شهود آورده است. تراید و تناقض درین معنی ممکن بل واقع است. سوال پنجم
 آنکه در حدیث نبوی علی مصدرها الصلوة و السلام و الحیة آمده است لیس یتحسواهل الجنة
 الا علی ساعة موت بهم لم ینکر الله تعالی فیها حصول حسرت که قسم است از الممنانی
 است مردن و تولد جنت را چه همیشه سر امر محل عیش و سرور است. جواب شرح حدیث ابن حمرت را
 مخصوص بزمان اقامت نشان در عصا داشته اند چه در حدیث اهل الجنة آمده است نه
 فی الجنة. در حدیث دیگر که کانت علیهم ترة يوم القیامة واقع شده است نیز مؤید
 این توجیه است.

به نجابت دستگاه خواجہ عبد الاخر کابلی در بیان محبت ذاتیه که در ان
مکتوب چهل و هشتم موطن ایلام محبوب نسبت به الغام او زیادہ تر لذت بخش است
 اللہ تعالی از آنچه نباید و نشاید محفوظ دارد و در محبت ذاتی خود ترقیات بسیار کرده است
 فرماید. علامت تحقق به این محبت ذاتی استوائے الغام و ایلام محبوب است نسبت به محب

بلکه در بعضی اقسام این محبت از دیاد لذت است در ایلام از انعام آورد چه در انعام مراد نفس با مراد محبوب ملحوظ است و در ایلام خالص مراد محبوب است و خلافت نفس. اللہ تعالیٰ باین کمال برساند. دیگر از احوال نویسیاں باشند و السلام والا کرام.

به جان محمد و شاه محمد سلطان پوری در شرح احوال شاه محمد و مایناسبه.

مکتوب چهل و نهم الحمد لله و سلام علی عبادہ الذین اصطفی. مکتوب مرغوب برادر گرانی رسیده خوش وقت ساخت دیدایلمے رسول نیر رسید. محبت شما کافی است و آنچه میان شاه محمد در احوال خود نوشته اند که روزی بعد از نماز مغرب حالتی زودا که خود را آن قدر طولانی یافت که تمام عالم را احاطه کرده است بسیار نیک است. بالیده دیدن خود را از جامعیت استعداد خبر می دهد و کتیل که اشاره به بقا باشد و آنچه نوشته اند که من بعد خود را خانی می بیند و بکار و دغدغه شوق که اول بود الحال بیچ نمی نیاید. بدانند که بعد قنار این اشیاء در بزوال می آرد و معامله بجز می کشد و خود را کالعوام افسرده و خانی از ذوق و شوق می فهمد منقول است که صدیق اکبر رضی اللہ عنہ بر قاری گذشت که قرآن می خواند و می گریست فرمود هکذا کتا نفعل و لکن قسمت قلوبنا این از قبیل مدح بهائیتیه المذم است بلکه باید که ذکر قلبی هم برود مگر تکلف. و انوی میان جان محمد در احوال خود تفصیل نه نوشته اند بهر حال به امور ما مورس گریم باشند و السلام.

مکتوب پنجاهم به حقائق و معارف آگاه و ولایت و کمالت و نگاه جناب خواجہ عبدالصمد کاتبی در تخریب به زیارت روضه منوره جدیده و انظار الازار در برکات آن و یافتن خود را واسطه افاضه برکات را با بشارت در باره خویش.

الحمد لله و الصلوة علی نبینا و آلہ. یعنی دانند که برکات و فیوض روضه مقدسه جدیده را چه سان بسبب عزیزان سازند و چگونه مشتاقان را بر زیارت بقعه کریمه تحریص نماید. امروز ترتیب طالبان و ترقیات آنها در رنگ توهمات حضور تصور نمایند و متمسکان مدارج مصلی را بر برکت آن الازار از واصلان معاریج علیا شمرند. در ایام حیات آن قبله ابرار از زبان گهر افشان شنیده بود که می فرمودند از ان ایام که ما درین منازل جدیده اقامت و زیدایم

محسوس می گردد کہ برکات آن منازل قدیمہ والزار مسجد کمان بل فیوض روضہ منورہ گوینا
ہمہ از انجا منتقل گشتہ درین بقعات نزول کردہ است۔ روزے این حقیر بر مرد متبرک
مراتب بود کہ مشہور گردید کہ افواج کثیرہ از جنود الہی غوشانہ از ہر قسم حاضرند و آن حضرت
کاغذ ہائے برات طور نوشتہ بہ آنہا می دہند و واسطہ در میان آن حضرت و این جماعت
این حقیر است۔ درین اثنا بر خاطر رسید کہ برائے خود نیز چیزے عرض نمایم درین باب متصفح گشتم
این آیت القا نمودند و قہم ربہم عذاب الحیم فضلًا۔ والسلام

بشرافت پناہ خواہر عبد الاخر کاہلی۔ در لفظ صحیح و موافق۔

مکتوب پنجاہ و یکم

الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى۔ اللہ تعالیٰ
از انجہ بنیاد و نشاید محفوظ داشتہ بہ مراتب بلند و مقاصد ارجمند رساناد۔ و مکتوب شریف
رسیدہ از راہ بعد راہ گاہے در جواب مکاتیب تقصیرے واقع می شود معذور دارند۔
اوقات گرانی را بہ وظائف طاعات مہمور دارند و احوال آخرت را بپوششہ در نظر دارند و
گاہے زیارت روضہ منورہ را بطحوظ اصلی داشتہ احرام آن بہ بندند۔ والسلام علی من تبع الحدی

مکتوب پنجاہ و دوم
بہ حاجی محمد محقول در طلب عاقبت از حضرت وہاب ثانی و تقدس
و غیر ذالک ما بناسب۔

بعد الحمد و الصلوٰۃ و تبلیغ الدعوات بہ جناب سعادت و توفیق نشان می رساند کہ
احوال اینجانبے بجنابت الہی غرسانہ موجب شکر است۔ خیریت دوستان مامول است۔
لا تعدل بالعا فیہ شیئاً ما سأل عبد شیئاً احب الی اللہ سبحانہ من
العا فیہ۔ اللہم انا نسئلك العفو والعا فیہ والمعافات فی الدنیا والاخرۃ
صلاح آثار تقوی شعار سیادت پناہ میر حیدر از دوستان مخصوص حضرت ایشانند انجا
می رسند کرے و ہر یانیے در باب مشاور الیہ متوق است۔ والسلام۔

مکتوب پنجاہ و سوم
بہ خاک پایے درویشان این علیا بارگاہ محمد ہادی زید توفیق
در بعض خصائص آن حضرت و اصحاب کرام آن آفتاب مرتبت
علیہ و علی الصلوٰۃ والسلام و التحیۃ و شہد از احوال مخصوصہ حضرت مجدد الف ثانی و حضرت پیر و متبرک

و برادر بزرگ ایشان و بر خیز از کمالات اکابر متقدمین۔

حامداً لله و صلیاً علی رسولہ محمد و آلہ و صحبہ و تابعیہ
 اجمعین حضرت ایشان ماضی اللہ تعالیٰ عنہ می فرمودند کہ در او اخراجے طبقات
 اسلامی بخدمت حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ رسیده بود۔ اکثرے آن را مطالعه
 می نمود۔ چون در آن کتاب شریف در جہ علی از اکابر متقدمین است و ملوک اطوار عجیبہ
 آنجا کہ مقامات عشرہ را بہ نہایت رسانیدہ اند بخاطر مبارک سیدہ باشد کہ این مقامات
 بہ این کمال در خود مطالعه نمایم۔ آخر الامر از جانب حق سبحانہ الملم شدند کہ این جماعہ اکابر
 از کمال جہد و ریاضات صورت قلبی قالب ایشان را این مقامات حاصل است و ترا
 از کمال متابعت سرور کائنات صلی اللہ تعالیٰ علیہ و آلہ وسلم صورت حقیقت قلب ترا این
 مقامات حاصل است و از صورت تا حقیقت فرق بسیار است۔ و حضرت ایشان مارا و
 برادر بزرگ ایشان را قدس امرار بہادرین ایشان است علیا با خود شریک یافتند و در حضرت
 پیغمبر و اصحاب ایشان علیہ و علیہم الصلوٰۃ و السلام حقیقت و صورت قلبی قالب را این مقامات
 بوجہ اتم حاصل است حضرت پیر دستگیر مارا قدسنا اللہ بسبرہ الاقدس۔ در اثناے سلوک دنیے
 بخاطر خاطر آن حضرت رسید کہ فکر نمایم آیا با وجود قطع تعلقات حتماً و عملاً از ساحت باطن ظاہر
 باہنج یکے ازین امور مشیتہ مبتلی ہست یا نہ۔ ہر چند اندیشیدم بیچ امر از خانہ و فرزند و غیرہ خاطر
 میلان نہ دیدم الا بیک بیاضے کہ در آن معارف بسیار سموعہ از حضرت مجدد الف ثانی نسبت
 ساخته بودم و منقول گشتند بہ آن محفل میلانے یافتم۔ غم نمودم کہ آن را پارہ پارہ سازم برآمد
 و ہر چہ جستجو نمودم این بیاض را نیا فتم بپوشیدن و در آن بیاض یافتہ شد و موافق این نقل است
 کہ آنچہ از حضرت مجدد الف ثانی مرویست کہ در وقت تلامذت قرآن مجید چون باین آیت
 رسیدند قل ان کان ابناءکم و ابناءکم الایہ متفکر شدند کہ آیا محبت اینہارا ب محبت
 حضرت قدس چہ نسبت است۔ در جنب حضرت حق سبحانہ و محبت رسول او علیہ الصلوٰۃ و السلام
 محبت این امور را ہرگز مرغوب نیا فتم و اسلام حضرت ایشان ماضی فرمودند کہ مراد او اہل
 حال نمودہ بودند کہ حضرت رسالت خاتمیت علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ و لتسلیات مشتمل بنور

صرت بغير صورت مبارک انسانی در غایت عظمت و ابهت چنانچه مشایخ اعتبار نموده اند ظاهر
شده و الطاف بے نهایت نموده بعض اعضای مریضه می دهند بعد تمامی کار معلوم شده که
همان قدر از اصالت و محبوبیت ذاتیه بهره در است حضرت مجدد الف ثانی به هم می فرمودند
که من در اوائل اکثری دیدم که وضو می کنم و همین قدر آب یافتم که اکثر اعضای من شسته شده
و بعضی مانده و همان بعض معین در هر وضو ناستستی ماند. آخر کار معلوم گشت که از اصالت
و محبوبیت ذاتیه همان اعضا که منسول می شد بهره در است نعم السلف و نعم الخلف
الحمد لله تعالی و السلام علی رسول الله تعالی و علی اله و من تبعه.

به حاجی محمد معقول در تبیین کمالات میر سید جعفر که از مخصوصان
حضرت ایشان است یعنی حضرت مروج الشریعه و مانیاسیه.

مکتوب پنجاه و چهارم

بعد الحمد و الصلوة و ارسال التحیات برادر گرامی می رساند حقائق آگاه میر سید جعفر
که از اصحاب ذوی الاختصاص حضرت ایشان است قدسنا الله سبحانه بستره الاقدس و با این غیر
نشست و برخاست بسیار کرده و فوائد کثیره نصیب روزگار او شده الحال متوجه وطن مالوت
است بنا علیه ابلاغ نموده آید. اگر بخرج راه از خود دیا از یارے دیگر امدادے نمایند بسیار
بر محل است. دیگر ما متوجه این سفر ایم شمارا بخدا سپردیم جل شانہ و عم احسانه و السلام.

به صوفی محمود کشمیری در نصیحت.

مکتوب پنجاه و پنجم

مخدوم و نصلی و نسلم. الله تعالی به صحت و جمعیت داشته
سرگرم یاد خود دارد. مکتوب مرغوب رسیده سبب مسرت گردید. می باید که هم برین منظر از اول
خیر مال خودی نوشته باشد. اوقات را مهور و طاعت و عبادت و ذکر و فکر دارند و در اتباع
سنت سنیه مستحکم بوند که منتج نتایج حسنه است و رشد و ترقی بآن مربوط خیر الکلام ماقول
و دل و اسلام علیکم و علی سائر من اتبع الهدی و التزم متابعة المصطفی علیه الصلوة و العلی.

به ارشاد پناهی معارف و هدایت دستگامی جناب خواجہ محمد حنیف
کابلی قدس سره در بیان سرے از اسرار حضرت مجدد الف ثانی رضی

مکتوب پنجاه و ششم

الله تعالی اعنه.

الحمد لله و السلام علی اعباده الذین اصطفی۔ کتابتہاے گرامی رسیدہ مشرف ساخت
 و شوق دریافت صحبت و انتظار مواصلت را کہ از حد افزون بود بہ ایماں احدی الر اھتین میل
 گردانید۔ آنچه در باب شیخ علیم دیار دیگر اشارہ نموده بودند هیچ مقوم نہ شد۔ تفصیل آن منتظریم
 حسیکم اللہ سبحانہ و ایا ناع از ہر چہ می رود سخن دوست خوش تر است۔ از زبان گھر
 نشان قبلہ درویشان حضرت ایشان سموع گردیدہ کہ حضرت مجدد الف ثانی رضہ در ایام عروج
 بہ بسط و شوق می گذرانیدند و در مدت نزول مقبوض می بودند۔ روزی در خلوتی کہ با دیوار در
 بزرگ ما در خدمت عالی بودیم فرمودند کہ در وقت نزول رقتی و گریہ روداد چنانکہ در عالم
 مجاز در وقت رخصت از سلطان محبوب بے طاعتی و گریہ روداد و از ان طرف نیز امرے کہ
 شایان آن جناب مقدس باشد معلوم شد ہر چند اطلاق رقت نیامدہ است۔ اما از ہم حمت
 ثابت است۔ در ان وقت در عین حضور اشکما از چشم من جاری شد خطاب کردند کہ بخاطر من
 رسید کہ اگر شما می بودید آن آب چشم را بزبان می لیسید کہ امر عجیب بود۔ حضرت ایشان فرمودند
 کہ در وقت نقل این حکایت از مذکران وقت باز از چشمہاے مبارک آن حضرت قدس سرہ
 اشک روان شد ہمان اشارت کردند ما آن را برداشتہ لیسیدیم و امید داری برکت حاصل شد
 ایام ہدایت مدد و باد۔ و السلام اولاً و آخراً۔ سعادت مند میر عبد اللہ کمال برسد۔ فقیر
 اور اسلام می رساند۔

مکتوب پنجاہ و ہفتم
 بہ سیادت پناہ سید ابوالمعالی اودلیسہ کہ از فدویان یکتا است در
 درقطش طلب مطلوب حقیقی کہ حصول آن بے درد و اندوہ میسر نیست۔

بسم اللہ الرحمن الرحیم۔ بعد الحمد و الصلوٰۃ و ارسال التحیات بہ آن عزیز روزگاری
 رساند۔ اگر کتاب مکتوبی از عزیزے بہ این مسکین مجور می رسد و از دیگر دوست غرامہ
 در در این راہ خالی می باشد و در نظر تصرف زیبا نمی در آید ہر ذالکہ شوق بے فرہ می افتد
 راہ دیوانگان این راہ جدا افتادہ است و مشرب نشان علیحدہ۔ خوش گفت۔ مشرب ما
 خانہ بردہ نشان جدا افتادہ۔ با خانہ ویران ساختن فکر بیابان داشتن۔ سوز و گدازے کہ
 سبب خزن دیگران است باعث فرحت اینہا گردیدہ و در دوا اندوہ موجب حیوٰۃ نشان

آمدہ - بیت

متاع کزین رہ گذر می برند
لب خشک و ترکان تری برند
شاعرے موافق بے قرار این راہ گفته - س

شے دارم بجای بے نوبان
بہ دامان قیامت بستہ دامان

یقین شناس کہ بیچ چیز دین راہ مٹم از اندوہ نیست من یرد اللہ خیراً یجعل
فی قلبہ ناصحۃ وودد لو ان لحوزماً یسکی فی امتہ لرحم اللہ ملک الامۃ
بکائنہ فالہموم عقوبات الذنوب وکفاساتہا واللہ تعالیٰ یحب کل
قلب حزين اذاه۔ ودر صفت خواجہ کائنات علیہ علی آلہ افضل الصلوات واکمل
التسلیمات۔ معروف است کہ کان دائم المحزن متواصل الفکر۔ نوری رحمۃ اللہ
علیہ گوید۔ در ہمسایگی من بد بیلنے بود از دنیا بر رفت و من بر جنازہ او ز فتم بخواب دیدم
کہ اگر نجات خواہی بر سر تربت او رو۔ از مردم احوال او پرسیدم۔ گفتند۔ بوقت مرگ
دیدہ باش در اشک غرق بود و می گفت یا من له الدنيا والاخرة ارحم علی امن
لیس له الدنيا والاخرة ع اے شادی آن دل کہ در ان دل غم تست۔ حضرت
قطب العرفاء خواجہ نقشبند قدس سوہ فرمودہ اند س باغی

بادر بساز چون دلے تو منم
گر بر سر کوے عشق مالک شہ شوی
در کس منگر چو آشنای تو منم
شکر از بندہ کہ خونہای تو منم

این درد را پایاے نیست و این قصہ را انجامے نہ۔ بند سجانہ الحمد کہ فقرے این نواہی
غیر از یک طرف نگرانی نیست و با وجود گرفتاریہای صورتی فی الحقیقت یک گرفتاری بہت
ہر چند از ان بے نشان بیچ نشانے بدست نیست تمامی کار و بار اینجا سوز و گداز است
و ہنگی ماند و بود این مقام درد و انتظار در دے بہت نہان و سوز نیست بے نالش دے
پایان۔ ع کہ می سوزد درون چون شمع و پیراہن نمی سوزد۔ خداوند این آوارہ مجبور
را تا محبوس این محنت آباد داری بہ این درد دار و الا مدار۔ خوش گفت۔ کن

اللہ فلا تکن۔ قطعہ

دران زمان که بمیرم در آرزوی تو باشم
 بدین امید و هم جهان که خاک کوی تو باشم
 بصبح روز قیامت چو سرز خاک بر آرم
 بگفتگو تو خیزم به جستجوی تو باشم
 و چون رخت این بیچاره مشتاق را خواهی که بخود کشی به این درد بیری. و چون این عاصی
 سیاه کار را فردا در معرکه خلائق بر انگیزی به درد بر انگیزی که سرمایه همه موطن این درد است
 والسلام

مکتوب پنجاه و هشتم
 به میرزا محمد عادل بیگ و سلطان فتح الله و میرزا محمد شاه و میرزا
 محمد یار در شان محبت ذاتیه و ثمرات آن دوران که بزرگان این
 طریقه علیّه آن قدر اهتمام بحصول این معنی بزرگ و امراض باطنیه دارند که منامات و واقعات را از حیز
 اعتبار ساقط می انگارند و مایلاکم ذالک۔

الحمد لله و السلام علی عباده الذین اصطفى۔ الله تعالی برادر گرامی سعادت و
 توفیق آتار هر یک میرزا محمد عادل بیگ و سلطان فتح الله و میرزا محمد شاه و میرزا محمد یار را
 از دید و دلش ماسومی گذرانیده بحسب ذاتیه که دران موطن ایلام محبوب در رنگ الغام
 اوسجانه لذت بخش است بخوش بخوازد۔ این زمان از ذات محبت که بر تر از مقام اسما و صفات
 است و منزله از شیون و اعتبارات امید حصول نصیبه بدست آید و وصول به آن ذروه
 علیا متصور شود۔ حصول این معنی هر چند درین وقت بلکه در اکثر اوقات مستبعد است و
 از استعداد بسیار سے از سالکان دور۔ اما چون نسبت محبت و فغانی الشیخ که مدار کار
 بر آن است بحضرت زینهار وقت مد ظله العالی دارید امید واری غظیم حاصل است۔ حدیث
 الموعود مع من احبته گوش زدمنده باشد قطو بی لکم۔ اما باید که با وجود این محبت در
 متابعت آن حضرت بکوشند در افعال و عبادات و مراقبات و اقوال و اذکار ایشان
 مواظقت نمایند تا این همه معانی نازک از قوه لبعقل آید و معامله از گوش به سخنش کشد
 و از تصور به تحقیق آید۔ بزرگان این طریقه علیّه این قدر اهتمام بحصول و تحقیق این معانی
 باطنیه دارند که منامات و واقعات را نیز از حیز اعتبار ساقط می دارند۔ می فرمایند آنچه
 در بیداری حاصل آید از آن دین کس است۔

چو غلام آفتابم ہمزہ افتاب گویم نہ شمیم نہ نشیب پرستم کہ حدیثِ خواب گویم
 دینِ می باید کہ آن برادرانِ دینی پیوستہ در آرزوے و طلبِ صحبتِ کثیرا لہجعت حضرت ابوالو
 باشند کہ در صحبت در اندک مدت چیز ہا بحصول می پیوند کہ در غیبت عشر عشرین علیہ السلام
 ہر چند گاہ باشد کہ صورت پیر در غیبت نیز حاضر شود و ترتیب فرماید اما کار صحبت جداست
 خوش گفت۔

گر مصور ہوئے آن دل سنا خواہد شنید حیرتہ دارم کہ نازش را چسا خواہد شنید
 دیگر مدت ہے است کہ از احوال آن عزیزان اطلاع نہ دارم۔ می باید کہ از احوال خود اکثرے
 می نوشتہ باشند کہ سبب تو جہات غائبانہ می گردد۔ و السلام اولاد آخراً فرزندانِ جماعت
 مستورات دعا ہا خوانند۔

بہ محمد و م زادہ عالی مقدار مورد اسرار و الوار خواجہ محمد یار سا
 اوصلہ اللہ سبحانہ الی معاملات آباہ و البقاہ علی متابعتہ سید الانبیاء
 علیہ السلام در بعض از مکاشفات حضرت پیر دستگیر خود رضی اللہ تعالیٰ عنہ۔

حضرت ایشان ماضی اللہ تعالیٰ عنہ می فرمودند کہ چون زیارت حضرت شیخ بوعلی
 قلندر رفتیم تا می رویم مست و پر خمار بہ نظری در آئند گویا ہمہاے شراب خوردہ اند
 و بسیار لبوزش و وجد ظاہری گردند روزے زیارت جد اعظم امام رفیع الدین رفتہ
 بودند بعد از برخاستن فرمودند کہ امام بسیار در تقیم و مواید و عیش و عشرت بتظری در آئند
 چون در دنیا بسیار محنت و فقر کشیدہ اند الحال در خوا کہ و انہما کا الاحیاء متلذذ اند
 می فرمودند کہ نماز جنازہ بروالدہ خود رحمہما اللہ سبحانہ می خواندم در عین نماز بودم کہ
 بیشتہ از زور و لقرہ معلوم شد بخاطر رسید کہ از حضرت والدہ است الحمد للہ علی ذلک
 والصلاۃ علی رسولہ الذی بطفیلہ کل ذلک و علی الہ وصحبہ الذین صوحوا
 طریق معرقہ۔ بعد از موت طبر نقش وے رفتہ بودند از حال وے پر سیدہ شد
 فرمودند کہ متوجہ حال وے ما ندیم خیریت در وے کمتر یافتہ شد و مثل ہو کیہ ظاہر شد
 اگر در ان جماعت داخل باشد محتاج من التاد من کان فی قلبہ ہتقال ذرۃ من

الایمان آن ہم معتنم است۔ در آیاتی که ہم را برگشت از مجلس مقدس و لحوق به بعضی خانان
 حاصل گشته بود، می فرمودند که در روضه متبرکه مبرکه آن جماعه گشتیم حضرت مجدد الف ثانی رضی
 اللہ عنہ در کمال غضب ظاهر شدند و آن جماعه را همان در سواد کبکال بے عزتی و مغضوبی
 آوردند۔ آنحضرت فرمودند که این جماعه ازمانیستند و ظلمت در آنها مجوس بود و ہم در آن
 ایام چون زیارت جدا مجد خود حضرت امام رفته بودند می فرمودند که به اباحت تمام در حضور
 امام آن جماعه را آوردند و لغال بر سر پائے آن کرده چندان زدند۔ می فرمودند که یکبار
 ماه مبارک رمضان بملاقات نمودم مثل بصورت زن در از قد سبز رنگ و اللہ تعالی اعلم
 بحقیقه الحال۔ درین مرتبه چون زیارت خواجہ قطب الدین قدس سره تشریف بردند فرمودند
 که از بر آمدن دروازه قلعه فیروزی که از فرار ایشان فریشتش کرده است خواجہ ملاقات نمود
 بعد از رسیدن بر قبر خود تمام الطاف شدند نسبت بشریقه ایشان را بسیار عالی می فرمودند
 می گفتند دہلی است و دیو و شریک ایشان چندین هزار اولیاء و سلاطین خود را در ایشان
 گم ساخته اند را تم گوید که این آمدن گویا استقبال بوده۔ چون اعلیٰ بخانه عالی آید و آن
 عالی در عظیم ادب مدبوع نماید۔ می فرمودند که در وقت تلاوت قرآن مجید گاہے این کس شخص
 نمی ماند گویا متحدیه قرآن می گردد و همان صفت کلام می نماید۔ و السلام۔ چون ختم قرآن
 فوت شد بخانه او حاضر شدند بلکه بر قبر وے رفتند فرمودند که لوز ایمان چو چراغے بر
 می افروخت۔ و معذالک و حشمت مشب اول ہم مشہود بود می فرمودند که روزے در وضو
 نشک استم جماعه مغرب بر پاشند خود استم که تجدید وضو کنیم۔ بار بخاطر رسید که مضمون حدیث
 نفیس است علی مصدره السلام و التحیہ کہ چنانچه حضرت حق سبحانہ دوست می دارد
 کہ عمل کرده شود به غیریت همچنان دوست می دارد کہ لعل آورده شود در خصت شرع را۔
 یہ این خیت بہمان وضو نماز فرض خواندم آن قدر برکات و فیوض در آن نماز ظاهر
 شد کہ در عمر خود کمتر یاد باشد کہ آن قدر مرحم لظہور آمده باشد۔ و الحمد للہ رب العالمین
 چون ختم دوم در تراویح کہ در عورات می خوانند تمام نمودند فرمودند آن قدر مشغول
 عنایات الہی جل شانہ بسبب جمعیت ختم محترم معلوم گردید کہ کسے از حضرات خالی نماند

حقى که دهان تماشایان که بجز دستا آمده بودند به آنها رحمت رسید. و همین قسم یکپایه حضرت مجدد الف ثانی هم نموده بودند. والسلام.

مکتوب ششم به شرافت و نجابت دستگاه میر محمد یحیی کابلی در تحسین احوال او در غیب بر بلندای بهمت و ادراک صحبت و جواب اصوله که نموده اند.

بسم الله الرحمن الرحيم - له الحمد والمنة و على رسوله وآله الصلوة و التحية حضرت حق سبحانه و تعالی در مراتب قرب ترقیات دها و بحسب ذاتیه که بیج اسم و صفت در اینجا ملحوظ بود بوزد و علامت این استوائ الغام و ایلام محبوب است نسبت به حب صحیفه شریفه رسیده مشرف ساخت - آنچه از سبق باطنی مرقوم ساخته بودند ذوقین گردانند که چیز با لطیف است. اما بهمت را بلند دارند و بهر جواز و مویز از گفتن تا نیند بلکه خواهان آن باشند که اصل را در رنگ ظل در راه گذارند از استعداد و محبت شما که نسبت به حضرت ایشان است حصول این معنی مستعد نسبت - امیدوار باشند و در طلب ادراک صحبت کوشند که مدار کار بر آن است - نوشته بودند که در آیت که میمه **فَأَمَّا الَّذِينَ لَشَقَّوْا فِى النَّارِ الْآيَةِ** - و کذا فی طرف مقابله سخنان علماء گفته اند - **لكن يرد على الاستثناء الاول ما روى عنه عليه وعلى آله الصلوة والسلام وما تكلموا فى صحته انه قال عليه وعلى آله الصلوة والسلام** سیاقی علی جهنم زمان آه محذوم و ما منطوق این حدیث نفیس عدم خلود اهل جهنم در جهنم است و از آیت کریمه همین معنی مستفاد می گردد - منافات در میان این حدیث و این آیت نیست معلوم نشد که از کدام راه ایراد نوشته اند - آری بر آیت کریمه و کذا الک برین حدیث اشکال قوی مخالف است به آیات قاطعه که تجلید و تائید مینمایند و اجماع امت که بر خلود کفار در دوزخ واقع است - لهذا علماء و مفسرین در تطبیق آیات تو جهیات دیگر کرده اند که اکثر آنها به نظر شریف در آمده یا شد - **منها ان المراد من الاستثناء فى الكریمتین فساق المومنین فى النار استثناء من الجنة ابتداء** یعنی مدّة ملكتهم فى النار - **ومنهار ان المستثنى مدّة اقامة الكل فى الموقف او فى البرزخ**

ادق اللّٰه نيا۔ ومنها انّ المستثنى وقت انتقال اهل النار الى الزمهرير۔ و
 اهل الجنة الى ما هو اعلى من نعيم الجنة حتى ينسوها۔ ومنها انّ المعنى الاسو
 كما فى قوله له على الفت الالفان۔ يعنى لهم فيها زفير وشهيق۔ ومنها دعوى
 النسخ على ما نقل عن السدى فعمل النسخ مجرى عنده فى الاخبار الصغرى
 ومنها ان المراد الشاء الله فعل ذلك لكنه لم يفعل كما اخبر سبحانه فى
 موضع اخر لم يكن الله ليخفى عنهم ولا ليهديهم۔ وفى الآية الترانىة
 اخبر عن عدم مشيئته لخروجهم لقوله تعالى عطاء غير مجدود۔ ومنها
 التوقف فى معناهما والتفويض الى الله سبحانه۔ و حديث كسبنا بقل كرده
 اندو بچنين احاديث ديگر که درين باب نقل مى کنند مثل ما اخرج اسحاق ابن راهويه
 عن ابى الخير قال سياتى على جهنم يوم لا يبقى فيها احد۔ در روايت ديگر آمده
 است تنبى فى قعرها الجرحه عمل كرده اند علماء مثال اين حديث را بر طبقه خاص
 که بر اے فساق مؤمنين است که بعد بر آمدن شان خالى خواهد ماند و ميز نخواهد شد۔ و اگر
 غرض ايشان است که يرد على توجيهات التى ذكروها فى الاستثناء الاول
 فعليكم بتعيين تلك التوجيهات و ذکرها ثم الايراد عليها و بعد النزول
 سلمنا ان مودى بعض التوجيهات ابيات الخلود فى الحديث و ارد عليه
 فنقول بعد التسليم صحة الحديث ان مفادها ظنى لا يثبت حكم به عند
 معارضة النصوص القاطعة نعم الايتين الكرميتين يعارض سائر الايات
 وقد ذكرنا توجيهاتها مفصلاً۔ و آنچه مر قوم نموده اند که يرد على الاستثناء الثانى
 ما قاله الامام الغزالي انه اذا اكثر ملك المؤمنين فى الجنة و تجاوزا قامتهم
 عن الحساب اخرجهم الله سبحانه من الجنة و المحققهم بالمجردات الكائنة
 معه سبحانه حيث لا مكان و لا زمان مثال اين نقلهاست ذه که در مقابله
 لخصوص واقع شود از حيز اعتبار ساقط است مع اقالا فنقول بوجود المجردات
 و اسلام على من اتبع الهدى و التزم متابعة المصطفى عليه و على آله الصلوات البركات العلى۔

مکتوب شخصت و حکیم به حاجی محمد معقول که از فدویان عقیدت کیش بوده در اعطای نسبت عالی و بشارت متعالی مراد را.

الحمد لله و سلام علی عبادہ الذین اصطفی حضرت حق سبحانه و تعالی از اسبغ بناید و نشانی محفوظ داشته در مراتب قرب خویش ترقیات بے اندازه گرامت فرماید بعد فراق شما آلام مهاجرت روداد چون علت غائیة این سفر ملاحظه نموده می آید تسکین حاصل می شود و صوفی عبدالمومن را موافق اشاره شما فرستاده ایم در ایام رخصت که بشارت کمالات نبوت به شما تمت شده بود از خدمت حضرت ایشان منتفع نموده شد فرمودند خوب واضح مفهوم می شود این دولت کبری که درین مدت قلیله لقیبہ این عزیز گردیده از عجایب روزگار است همه وقت شکر آن را لازم باید دانست و موز خود را مقصر باید فهمید الحال هم در اوقات مروجه و تسبیح بحال شما مرعیست این توجه و دعا را صاحب دانید در هر مشکلی امداد از اینجا فہند لا بل من اللہ تعالی معلوم کنید موافق حال این بیت است

دیدہ سعادی جان ہمراہ است تانہ پنداری کہ تنہا می روم

اللہ تعالی بعافیت برساند و یاز بعافیت بیارد انہ قریب مجیب - والسلام اولاً و الآخر اوظاہراً و باطناً.

مکتوب شخصت دوم به شیخ عبد الغزیز لاهوری در استفسار او کہ جمیع راجی متذکریم کہ بہ فنا و بقا متحقق شدہ اند و بہ مرتبہ ولایت رسیدہ مع ذلک اخلاق ادلیا و دیگر سلف صالح در آنہا یافتہ نمی شود و جواب شبہ کہ در اذہان اکثرے متکثر گشتہ این کہ صیبت اکثر مردم اعتقاد بمشائخ متقدمین و ادلیاے پیشین بسیار دارند و ہر خوارقے و کرامات کہ از ایشان می شوند بے صحت قول قبول می کنند بجلالت ادلیاے وقت.

بسم اللہ الرحمن الرحیم کہ الحمد و المننہ و علی الہ الصلوٰت و التحیۃ اللہ تعالی و تبارک ظاہر را بجللیہ احکام شرعیہ متعلی ساخته باطن را بہ زینت اسرار حقیقت فرین داراد و عالم امر را در رنگ عالم خلق بجمالیات مخصوصہ ممتاز کند - استماع تہذیب اخلاق آن برادر گرامی باعث غبطہ می گردد و مہربانی آن عزیز کہ نسبت بہ این عاصی حاصل بہت امید و ابرہامی بخشد

صحیفہ شریفہ رسیدہ مسرور ساخت۔ استفسارے نمودہ بودند چون کتابت الیشان کم شد
 تخمیناً چہرے می نویسند۔ مانا کہ حاصل آن موال بود کہ جمعے را می شتویم کہ یہ فنا و لبقاً متحقق شدہ اند
 دیگر تہ ولایت رسیدہ معذالک اخلاق اولیا و میر سلف صالح در آہنیا یافتہ نمی شود۔ کلیدہ را اخلاق
 این طائفہ علیہ باید نوشت تا موافق آن نشانے باید نمود۔ و مدعی مطلق از محق باید شناخت۔
 مخدو با جواب این قسم امور بہ صحبت تعلق دارد و ہمیشا نہتوان مذکور کرد۔ این قدر می نویسند کہ
 فنا و لبقا و غیرہا از مقامات سلوک از احوال باطن اند و بہ ظاہر تعلق نہ دارد کہ بہ امارات و
 و آثار ظاہرہ توان دریافت مشاخ آن قدر تا زکیما درین باب اعتبار نمودہ اند کہ عقل
 در اسست صوری مدرک نہ گردد۔ ظاہر عارف از باطن او خبر نہ دارد دیگرے بہ احوال و
 مواجید باطن اورا چگونہ فہم۔ منقول بہت کہ شخصے از شبلی قدس سرہ پرسید کہ دعوائے محبت
 می کنی و این فرہمی کہ داری منافی آن ہست۔ فرمود شعش

احب قلبی و ما درک بدنی دلو دردی ما اقام فی السمنی

و اخلاق و میر صوریہ صوفیہ کرام نیز تفاوت افتادہ۔ اینجا کلیہ نمی توان بیان نمود کہ جمیع
 افراد در ان حکم داخل کنند۔ درین مقام نسبت بہر شخص حکم جدا و معاملہ علیحدہ۔ آری
 این قاعدہ کلیہ را ہر جا باید کار فرمود افعال و اقوال و اخلاق این طائفہ علیہ می باید کہ
 از حدود و شریعیہ تجاوز نہ نماید و از دائرہ اباحت بیرون نیفتد۔ کل الصلیقہ ردتہ
 الشریعیۃ فہو زنتہ قہ۔ باقی ماند معاملہ رخصت چہرے را کہ حق سبحانہ و تعالی بر آن
 اقرار نہ فرمودہ و شارع آن را ممنوع نہ ساختہ دیگرے برابر ان مواخذہ نمی آید۔ گاہ
 باشد کہ آن رخصت بواسطہ مصلحت و بخت اقرار نیت صحاح بہ از غریمت باشد و چون
 معاملہ نیت امر مبین است ارتکاب بیع میاھے دلیل زلت نباشد۔ نوم العلماء عبادۃ
 شنیدہ باشند۔ نوم کہ سر اسر غفلت است بواسطہ نیت دفع کسل در عبادت و بہ اسوہ انبیاء
 علیہم الصلوٰت و التسلیات معنی عبادت پیدامی کند۔ و ازین قبیل است اشتغال بعین مشایخ
 بہ امورے کہ بظاہر غیر مستحسن می نمایند۔ معاملاتے کہ در میان صحابہ کرام گذشتہ ہم ازین قبیل
 بود کہ عوام در ان تحیر می نمودند و از حسن نیات شان آگاہ نہ بودند۔ این مقام تفصیلی می طلبید

اما این قلیل هم دلالت بر آن کثیری نماید. و نیز طبائع و افرجه انسانی چون مختلف افتاده
 هر کس موافق طبع خود را احسن می داند و مخالفت آن را ایتسح می فهمد جمیع را نشان خاطر سکوت
 و عزلت است و طائفه را افاده و عشرت و بعضی کتمان حال بر اے خوف عجب و ریاد واجب
 می دانند و برضه اظهار مواجید را اجبت تر غیب طالبان مستحسن می شمردند. فی الحقیقت هر دو
 محق اند **قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِ** . س

هر کس را بر کارے ساختند   هر آن اندر دلش انداختند

مخدوم مناسب این مقام حل شبه آن است که در اذیان اکثرے آن شبهه متمکن گشته آن را
 با جواب آن ایرادی نماید استماع می فرمایند. سوال سبب چیست که عامه خلائق بمشایخ
 متقدمین بسیار اعتقاد دارند و قلوب اکثر مردم به گذشتهگان اولیاء بیشتر مغذیب است
 هر کرامتے و خوارق که از اینها منقول است در السنه عوام دائرے فکر در تصحیح نقل آن قبول
 می کنند بعد به اذعان آن مسارعت می نمایند بخلاف از اولیاءے وقت خود که اگر خود
 خوارق مشاهده کنند یا امر عجیبه معانته نمایند آن را حمل بر اتفاق کنند تا از دایره کرامت
 مقننزل باشد. جواب. طاعات و کرامات اولیاء اللہ چه متقدمین و چه متاخرین در آثار و
 عادات بشریت ایشان مخلوط و مستور می باشند نه آنکه این عزیزان مطلقاً از عادات و
 صفات بشری گذشته مقصور بر عبادات و کرامات شده باشند که آن خلاف واقع است
 هر گاه در حدیث نبوی علی مصدرها الصلوة و السلام غضب کما یغضب الشوق واقع شده
 باشد به دیگران چه رسد. و شک نیست که صفات بشری و عادات روپوش عبادات و
 کرامات اند عوام ظاهری که نظرشان به بطون نفوذ نمی نماید بقاے صفت بشری را منافی
 کرامات و السنه عالی اولیاءے وقت را مقصور بر عادات می دارند و همه وقت صفات
 بشری اینها را در نظر خود می دارند. و اگر احیاناً کرامتے از آنها ظاهر شود چون صفات بشری
 شان در نظر مستقر بود تحمل و تکلف در آن می نمایند که آن را از دایره کرامات بر آورده بر
 اتفاقیات حمل نمایند. و چون از اولیاءے متقدمین کرامات می شنوند و صفات بشری آنها را
 ملاحظه نه کرده اند چه ناقلان احوال آنها اقتصار بر کرامت و اخلاق حمیده شان می نمایند

و احوال آن جماعه را مقصور بر کرامت و عبادت می دانند زیرا که آنچه از آنها منقول است
 همه محاسن اعمال و اقوال و غرائب عجايب امور پيچ دیده آید که کسی از ناقلان احوال مشایخ
 عادات شان را که سبب انجذاب قلوب نباشد نوشته باشند. مثلاً نوشته باشند که فلان غریز
 آن قدر با اهل و عیال موااست نموده و به امور مباحه گذرانده یا بظلمت در قصیه خصوصت
 نموده. کلاً پس همین احوال منقوله که سر اسر کرامت و عبادت است مرا ت ملاحظه آن اولیاً
 گردیده در توهم آورده که غیر این امور را آن جماعه مصدر نبوده اند بخلاف اولیایه وقت
 که اکثر وقت عادات شان مشهود است و احیاناً که کرامت ظاهری شود در آن مستور می ماند
 و ایضاً در اذیان عوام کمال الانعام ممکن گشته که ولی کسی را می گویند که هیچ چیز احتیاج نداشته
 باشد و هر چه خواهد آن شود و بگمان فاسد خود بعلته که بالاند کور شد سابقان مشایخ را همچنین
 می دانند و اولیایه وقت را چون در بسیاری از امور محتاج می بینند و تخلف مراد از اراده شان
 معانته می نمایند در تکذب و انکار مسارعیت می کنند و در گمراهی می مانند منقول است که
 غریزه یکی از ایرانیان رشید خود را خلافت داده رخصت می نمود. او را وصیت کرد که زنه را
 دعوی خدائی و دعوی نبوت نه خواهی کرد. او متحیر گشته معروض داشت که این چه نصیحت است
 که با من می رود. فرمود اگر گمان بری که هر چه من خواهم آن شود دعوی خدائی کرده باشی که
 این صفت خاصه حق است غرشته. و اگر بدانی که هر که منکر من است کافر است دعوی نبوت
 کرده باشی که این صفت خاصه نبی است علیه الصلوٰة و السلام و التعمیته.

به عبد الواحد قیام خانی در اسرار وحدت و کثرت و ماینا سبها او
مکتوب شخصت و رسوم بما یقدم

حمد اللہ سبحانہ، ثم الصلوٰة و السلام علی النبی و آلہ۔ اللہ تبارک و تعالیٰ مشاہدہ
 کثرت را مراتب جمال وحدت گرداند و شهود وحدت را در مجالی شواهد کثرت تصبیبت وقت
 سازد تا پیچ یکی از اینها حجاب دیگرے تواند شد اما تعلق کثرت را عین تعلق وحدت نباید
 ساخت که پایه نقصان دارد بلکه ملاحظه کثرت را بر اے آن دوست باید داشت که مرآت
 وحدت است و از مراتب تعینات او و گرفتاری وحدت را ایمان باید شمرد و مستقیم الاحوال

چنین گویند و به این راه پلیند و اہل سکر ہر چہ خواہند سر آیند کہ از مواخذہ دُراندع آن
ایشانند و من چنینم یارب۔ مکتوب مرغوب ایشان را لاپائیندہ محمد رسانیدہ خوش وقت
گردانید۔ والسلام اولاد و آخراً۔

بہ این کمینہ مخلوقات جامع این مکتوبات قدسی آیات محمد ہادی
عفی اللہ ذنوبہ در بعض از معارف و مکتوبات مسموعہ از حضرت

مکتوب شخصت پہرام

پیر دستگیر قور رضی اللہ عنہ

می فرمودند کہ در مکتوبی کہ از مکاتیب جلد اول کہ بنام میر محمد نعمان واقع شدہ است
کہ مدار این نسبت بر سکوت و مراقبہ بہت۔ اوقات را بمراقبہ منور دارند۔ آہ می فرمودند کہ این
معاملہ تا دقتی است کہ کار مالک در طے مراتب عالم امر است، چون معاملہ بعالم خلق افتاد
ترقی دران موطن بہ اذکار لسانی است ثم بالصلوٰۃ مطلقاً۔ ثم بختیض بالفرانض و السنن۔ ثم
بتلاوت القرآن علی تقادوت الدرجات۔ روزے یکے از محرمان اسرار آن حضرت وقت آن
حضرت را خوش یافته احوال اصحاب ایشان را تحقیق و تفتیش می نمود و درین اثناء از زبان گھر
فشان آن حضرت بر آمدہ کہ چیزے از احوال نامی برسی۔ آن یار مہربانے ملاحظہ نمودہ جرات
نمودہ بجد شد۔ فرمودند کہ روزے در ابتداے تعلیم طریقت کہ دران ایامے در سن سیزدہ سالگی
بودم۔ بر من معرفتہ العالم اعراض مجتمعة فی عین واحد کشودند۔ روز دوم ازان روز
تجلی حق سبحانہ در ذرات عالم ظہور فرمودہ۔ روز سوم از خود روزے یافتم کہ تمام عالم را فرود
گرفت و در ذرات عالم ساری گشت۔ بعد ازان فرمودند کہ بس کنم کہ کتاب شنیدن نمی
آری۔ و ما در انظار آن امور کہ بعد ازان رود اذہ دلیری نمی کنم۔ روزے وقت آن حضرت
خوش بود و زبان مبارک در تبیین معارف گرم داشتند کہ یکے از محرمان اسرار کہ ہوارہ نظر
مرحمت و رادادہ او مبذول می داشتند دران وقت از یاس و حرمان خود حرمان معرض داشت
روز دیگر ازان روز در خلوتے وے را طلبیدہ فرمودند ہاں چہ میخواہی خواہ۔ آن یار
بعرض رسانید کہ آن معرفت شیخ ابوسعید در تجلی ذات گفته می خواہم فرمودند کہ مادانستہ
بودیم کہ از با چہرے می خواہی کہ دست ارباب ولایت ازان کوتاہ باشد۔ خوش ہمچنین باشد

متوجه شدند. لحظه گذشته بود که خدمت زاده خورد ایشان آمده شوقی نموده مشغول وقت شد
 و باعث گردید که بر خرید هر چند دفع نمودند دور نه شد. آخر الامر آن حضرت برخواستند و من
 در تبه غصه ماندم و آن غصه از من تا حال دور نمی شود. در تفصیص عادت تام المعرفة که از
 قیومیت بهر دست می فرمودند که افراد عالم چون قیاسی بذات دے دارند ازین جهت
 همه افراد در عبادت مثل تلاوت و صلوة و غیره تابعیت بوسه شریک اند. گاه گاه از رویت
 از دحام این همه افراد عالم و استماع اصوات آنها نزدیک است که قرارت برین عادت مشبته
 شود. و بعضی جاها به بعضی دیگر خلط شود. می فرمودند که در بهشت تمتع حضرت سرور کائنات
 مغز موجودات علیه و علی آله افضل الصلوة الزاکیات از طعام و شراب بسیار خواهد بود.
 و حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ را به نساء تمتع در آن موطن بسیار باشد. و اعلم
 عند اللہ سبحانه. می فرمودند که در روز قیامت هر نبی با امت خود علی اجمعهم الصلوات سیمای علی
 سیدم حلقه زده خواهد شد نسبت و تیم نیز به اتباع خود حلقه زده می نشیند و ظمیم متصل
 به آن خود باشد. اللهم صل علی محمد سیدنا و علی اله و صحبه و سلم کن الیک.

مکتوب شصت و پنجم به حقائق آگاهه و خاصه احمد بخاری در جواب عرفیه او که مشتمل بر علوم منکشفه
 او دیار آن او بود که اکثر آنها موافق اصطلاح حضرت مجدد الف ثانی

قدس اللہ سبحانه سره الاظم و نه موافق اصطلاح قوم قدس اللہ سرهم و تحسین بعضی از آن کشفیات.

بسم اللہ الرحمن الرحیم. الحمد لله رب العالمین و الصلوة والسلام علی سید المرسلین محمد و آله
 و صحبه جمعین. صحیفه شریفه مشتمل بر احوال علیه و مقامات سینه رسید. آنچه در احوال خود نوشته اید
 که مشب در زبکار آخرت سعی بلین بجای می آرد خوش وقت ساخت و باعث غبطه گردید. و بر
 اضعاف اوقات خود دامت و حسرت روداد. و آنچه در تقید تکمیل یاران نوشته اند نیز
 موجب شکر گردید. اللہ تعالی زیاده تو فین بختند. و آنچه در احوال یاران خصوصاً آن عزیز
 رنگاشته اند. محمد و ما همه چیز عجیب و غریب است و مشعر بر بلند فطرتی و علوا استعداد آن یار
 و مخبر از حدت نظر او که درین متم اسرار نازک این قدر تمیز می نماید. اما اگر علامات این مقامات
 را دانماید و خواص هر کدام این منازل جدا جدا بیان کند اقرب بصحت و قبول باشد. اگر

معارف مناسیه هر یک از این درجات شرح دهد نظر اذ کبریت احمد است. مثلاً بیان نماید که
 در ولایت کبری کدام خصوصیت دست می دهد که در ولایت صغری نبود. اگر بجز دلسوسه
 در ابر الکتفا کند مشکل است چه در هر مقامی دو امر متمثل می شود همچنین باید دید که در
 مراتب بنیاء علیهم الصلوٰت و التسلیمات چه قسم و از کدام قبیل تفاوت بیان می نماید مگر
 آنکه اما به اجمال بگوید که در این مقامات این بزرگواران ظاهر شدند. و کذا الکتفای قبول
 میز به اشارت نماید. اما چون بیع علامتی در بیع مقامی واضح نه نوشته آید در حکم به صحت و عدم
 آن منازعت نمی توان نمود با آنکه اکثر آن امور موافقت به اصطلاح حضرت محمد و ائمه ثانی
 رضی اللہ تعالیٰ عنہ نه دارد چه اکثر این معارف مرقوم از خواص آن حضرت است که دیگر
 بدان تکلم نه کرده بلکه به بیان قوم نیز مطابق نیست. مثلاً حقیقت کعبه حسناً را بعد حقیقت
 احمدی نوشتن معنی نه دارد. چه حقیقت کعبه را آنحضرت در تحقیقات سابقه خود عین حقیقت
 احمدی نوشته اند. چنانچه در رساله مبدأ و مواد نوشته اند حقیقت محمدی از مقام خود
 عروج نموده به حقیقت کعبه متحد گردد. این زمان حقیقت محمدی حقیقت احمدی نام یابد.
 و در مکتوب ددیمت پنجم از جلد اول نیز به این معنی تصریح رفته است و از تحقیقات لاحق که
 در جلد ثالث است نیز به یویدانی گردد که حقیقت احمدی بعد حقیقت کعبه مکرمه باشد درین
 باب حضرت ایشان ما رضی اللہ تعالیٰ عنہ نیز تردد داشتند تا آخر این تردد ماند. آری
 در سیر نظری معامله به طرح دیگر است که بیچ عارف بدان لب نشوده. اما در اینجا حقیقت صلوة
 را حقیقت الحقائق و تعینات ثلثه را به حقیقت کعبه تفوق داشتن وجهی نه دارد. و نیز معلوم
 شریف باشد که حقیقت احمدی یکی از مقامات علیه حضرت رسالت خاتمیت است علیه علی
 آله الصلوٰة و التسلیمات چه آن حقیقت یا عبارت از محبوبیت صرف است یا مزج محبت.
 چنانچه در ادخیر مکتب جلد ثالث ثبت است یا کنایت است از آنکه که مرئی عالم امر
 آن حضرت است علیه الصلوٰة و السلام چنانچه حقیقت محمدی عبارت از آنکه که مرئی عالم خلق
 است علیه الصلوٰة و السلام. پس تقابل در مقام سید البشر علیه الصلوٰة و السلام. در در
 حقیقت احمدی مستحسن نه باشد. و نیز تقابل در حقیقت الحقائق و در تعینات ثلثه علمی و

وجودی وحیی درست نیست۔ چہ تحقیق الحقائق عبارت از همین تعینات است۔ نزد قوم
عبارت از تعین علمی و بس۔ و نزد حضرت محمد دالت ثانی حقیقتہ الحقائق اولاً همین تعین علمی
است ثانیاً تعین وجودی ظاہر شد ثالثاً تعین حیی معلوم گردید۔ و ایچ کد ام ازینہا از حقیقتہ
الحقائق جدا نیست۔ و تعین علمی را نسبت بہ حضرت آدم علیہ السلام دادن و حجی معلوم نمی شود
إلا أن يكون هناك شيء لم نطلع عليه۔ و مقام عبودیت را تفوق بر مقام صلوة و غیرہا
دادن چگونہ درست باشد۔ و حال آنکہ آن حضرت حقیقتہ صلوة را انتہای مقام عبودیت
نوشته اند فوق آن عبودیت صرف نوشته اند کہ اسبج نظر را داخل داده اند و قدم گنجایش
نہ دارد۔ و مقام محبوبیت را بالاتر از مقام عبودیت گفتن چگونہ درست باشد۔ و نیز در تعین
حیی مقام محبوبیت ذکر یافت باز جدا نوشتن را سبب چیست۔ و مقام شہد را فوق تعین
حیی و محبوبیت نوشتن بی معنی است۔ و مقام تقلین ہیچ مفہوم نہ شد کہ کنایت از چہ چیز است
و مقام محمودیت مانا کہ کنایت از مقام شفاعت است اما در تعداد آن در مقامات سلوک
تردد است۔ و مقام حضرت خواجہ قطب الدین قدس سرہ را بعد مقامات انبیاء علیہم السلام
و بعد محبوبیت دلچینات ثلثہ نوشتن بہ کد ام معنی باشد یا آنکہ مقامات و ولایت اولیاء تطل
مقامات و ولایت انبیاء است علیہم السلام۔ و ظہور گشتہ کہ در آن حضرت ایشان و حضرت
خواجہ بزرگ و حضرت امیر کلال و حضرت خواجہ قطب الدین و شما و سالک باشند ہیچ ممنوع
نہست چہ عبور بطریق سیر اسافل را در مقامات عالی بسیار دست می دہد۔ اما تفوق مقام
یکے بر مقام دیگرے موجب فضل او است بر آن دیگرے۔ بہ این جهت تردد و مزودہ شدہ مگر آنکہ بگویم
ظہور این مقامات در وقت نزول باشد پس مقام ثانی از مقام اول سافل تر باشد۔ اما
این توجیہ را بعضی عبارات اباہ دارد۔ و نیز در بعضی مقامات کہ ترتیب در آن موافق لفظ
الامر نوشته اند درست نمی آید۔ و اگر بعضی عبارات را بر عروج و بعضی دیگر را بر نزول حمل
نمایم تفکیک عبارات می شود۔ و اسبجہ نوشته اند کہ حضرت ایشان بر مبارک خود را
بزاوے فقیر گذار شتہ تا مقام حضرت خواجہ احرار رسیدہ اند ستر آن ہم کما اینبی مفہوم
نہ شد۔ و نیز خاطر مترو دماند کہ مقام و ذنبی النفس عن الہوی۔ و مقام توبوا الی اللہ

تَوْبَةً لِّصُؤْحًا. و مقام بسم اللہ الرحمن الرحیم - و مقام ربوبیت حق الباقین کہ بعد از این ہمہ مقامات ظہور نماید عبارت از کدام مراتب باشد یا آنکہ انتہا از نفس و ہوا و توبہ و کذا لک حق الباقین سابقاً ازین مراتب مذکورہ قطع شدہ است . لہذا سبحانہ الحمد کہ مقامات خفایا اربعہ بر تریب نوشتہ اند اما حضرت علی کرم اللہ وجہہ المقدس را خاتم الولاہیت گفتن سلب ولایت کردن است از جماعہ کہ در پس ایشان آمدہ اند - و ضیافت نمودن عزیزان در مقامات خود ہا بسیار عالی است - و از نسبت ہائے ایشان بہرہ یافتن است و ظہور جنیان بعد از این مقامات - بعد از ان مقام حضرت حسن است بعد از ان مقام حضرت حسین رضی اللہ تعالیٰ عنہما نیز بہ مطابقت بر اصطلاح بلکہ یہ نفس الامر نہ دارد و ہذا در آنچه در احوال عبدالرحمن بیگ نوشتہ اند کہ بمقام حضرت عیسیٰ علی نبینا و علیہ الصلوٰۃ و السلام رسید یعنی در میر و انکشاف و علی محمد بولایت صغری رسیدہ و میر بہاء الدین در دو صحبت بہ بقا شرف شدہ و محمد زمان بحقیقتہ الحقائق رسیدہ و حاجی عوض بہ بقا باندر رسید و بی بی شرفیہ بکمالات نبوت رسیدہ و فرزند ان برادر گرامی بہ ولایت علیار رسیدہ و اصل گردیدہ - و یکے از خاندان بہ بقا متحقق شدہ ہمہ بشارابت عالیہ است و امر اربیلند - بر حصول این نعمت شکر ہا بجا باید آورد و از انکار یاران دل تنگ نہ باشد قُلْ کُلٌّ یَعْمَلُ عَمَلًا شَاکِلًا تَبۡہ - حصول دولت فنا و بقا یک صحبت از اعظم نعم الہی است جل شانہ - معلوم نیست کہ در صحبت دیگرے این نوع خصوصیت دست دہد حمد اللہ ثم حمد اللہ - و آنچه در باب این کمترین مہربانی کردہ نوشتہ اند کہ دیدہ می شود کہ حضرت ایشان می فرمایند کہ بہ فلاسے چیز ہا محمت شدہ کہ اگر مدتی بنویسند فضل آن را تمام نتوانستند کرد - از جن ظن خود نوشتہ اند و الا فقیر لیاقت بیچ چیز نہ دارد - و اسلام علی من اتبع الهدی -

بہ سلطان وقت امیر عصر حضرت ابو مظفر محمد الدین محمد عالم گیر
مکتوب شہادت ششم
 بادشاہ غازی انار اللہ تعالیٰ بر ہانہ در بیان توبہ و مآیبتعلق

بہا من المضاع

الحمد لله الحمید الحمید لیفعل ما یشاء و یحکم ما یرید و غیب فی ثوابہ و

ذهب في عقابه فله الحجة البالغة من عمل صالحا فلنفسه ومن أساء فعليها
 وما ربك بظلام للعبيد - اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى نَبِيِّكَ وَجِيبِكَ وَاللهِ صَلَوةٌ دَائِمَةٌ فِي
 كُلِّ حِينٍ تَمُو وَتَزِيدُ - أما بعد احقر دعاء كويان محمد عبير الله عفى عنه في رسالته فرمان عالی
 شان که از کمال کرم و احسان نافر دین مسکین بے اعتبار فرموده بودند رسیده اند حضرت
 منزلت به اوج غرت رسانید - این عاصی عمر گرامی را در معاصی و زلات گذرانیده است
 ناگزیر است که سخن از توبه و انابت گوید قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَتَوْبُوا إِلَى اللهِ
 جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْحَمُونَ - وَقَالَ تَعَالَى يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى
 اللهِ تَوْبَةً نَصُوحًا وَقَالَ تَعَالَى - وَذُرُوا ظَاهِرَ إِثْمِهِمْ وَبَاطِنَهُ - فَالتَّوْبَةُ مِنَ
 الذَّنْبِ وَاجِبَةٌ وَفَرْضٌ عَيْنٌ فِي حَقِّ كُلِّ شَخْصٍ لَا يَتَّعَبُ وَلَا يَتَّعَبُ وَلَا يَسْتَعْتَبُ عَنْهُ أَحَدٌ مِنَ
 الْبَشَرِ قَالَ عَلَيْهِ وَعَلَى اللهِ الصَّلَوةُ وَالسَّلَامُ - انه ليغان على قلبى داني لا أستغفر
 الله في يومٍ و ليلةٍ سبعين مرةً - فان كانت المعاصي يتعلق بحق الله سبحانه
 كالزنا و شرب الخمر و سماع الملاهي و النظر الى غير المحرم و مس مصحف بغير
 وضوء و اعتقاد بدعة فال توبة عنها بالتدبم و الاستغفار و التمسر للاعتدال
 الى الله عز وجل و لو ترك فرضاً من الفرائض لا يبد في التوبة من ادائه و
 ان كانت المعاصي تتعلق بظالم العباد فتوبتها برده المظالم اليهم و الاستعلاء
 منهم و الاحسان اليهم و الدعاء لهم - و ان كان صاحب المال و العرض ميتاً
 فالاستغفارة و الاحسان و رد المال الى اولاده و ورثته و ان لم يعلم له
 وارث فيصدق بقدر المال و المجتابة على الفقراء و المساكين بنية صاحب
 المال و الذي اودى بغير حق ان كان مسلماً و الا فاخرج المال من يده من غير
 ان يهدى الثواب اليه - قَالَ عَلَى كَرَمِ اللهِ وَجْهَهُ سَمِعْتُ اَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ
 وَهُوَ الصَّادِقُ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَعَلَى آلهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ
 عَبْدٍ اذْ نَبَذَ ذَنْبًا نَقَامَ فَتَوْضَاءَ وَصَلَّى وَاسْتَغْفَرَ اللهُ تَعَالَى مِنْ ذَنْبِهِ اَلَا كَانَ
 حَقًّا عَلَى اللهِ اَنْ يَغْفِرَ لَهُ لِانَّهُ يَقُولُ جَلَّ جَلَالُهُ وَ مَنْ يَعْمَلْ سُرْعاً اَوْ يَظْلِمُ

نَفْسُهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ اللَّهُ بِحَمْدِ اللَّهِ عَفْوَرًا رَحِيمًا وَقَالَ عَلَيْهِ وَعَلَى الْإِلَهِ الصَّلَاةُ
 وَالسَّلَامُ فِي حَدِيثِ الْخَيْرِ مَنْ أَذْنِبَ ذَنْبًا ثُمَّ نَدِمَ عَلَيْهِ فَهَوَّ كَفَّارَتَهُ وَفِي الْخَبَرِ
 أَنَّ الرَّجُلَ إِذَا قَالَ اسْتَغْفِرْكَ وَاتُوبَ إِلَيْكَ ثُمَّ عَادَ ثُمَّ قَالَهَا ثُمَّ عَادَ ثَلَاثَ
 مَرَّاتٍ كُتِبَ فِي الرَّابِعَةِ مِنَ الْكِبَائِرِ وَفِي الْحَدِيثِ النَّبِيُّ أَنَّهُ قَالَ عَلَيْهِ وَعَلَى
 الْإِلَهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ - هَلَكَ الْمُسُوفُونَ يَقُولُونَ سَوَتْ نَتُوبٌ - أَوْصَى لِقَمَانُ
 لِابْنِهِ يَا بُنَيَّ لَا تَوَخَّرِ التَّوْبَةَ إِلَى غَدٍ فَإِنَّ الْمَوْتَ يَأْتِيكَ بَغْتَةً - قَالَ مُجَاهِدٌ
 مَنْ لَمْ يَتَّيَّبِ إِذَا صَبَحَ أَوْ آصَلَ فَهُوَ مِنَ الظَّالِمِينَ - قَالَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُبَارَكِ
 رَحِمَهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ رَدَّ نَفْسٍ مِنَ الْحُرَامِ أَفْضَلُ مِنْ مِائَةِ فَلَسٍ يَبْقَدُ قَبْلَهُ وَ
 قِيلَ رَدَّ دَانِقٌ مِنْ نَفْسَةٍ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى مِنْ سِتْمَانَةِ حِجَّةٍ مَبْرُورَةٍ - رَبَّنَا
 ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِن لَمْ تَعْفُ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ - عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - إِنَّهُ قَالَ تَعَالَى عَيْدِي إِذْ مَا أَفْتَرَضْتُ عَلَيْكَ تَكُنْ مِنْ أَعْبِدِ
 النَّاسِ وَأَنْتَ عَمَّا فَهِمْتُمْ تَكُنْ مِنْ أَوْعِ النَّاسِ وَأَقْعِ بِمَا رَزَقْتُمْ تَكُنْ غَنَى النَّاسِ
 وَقَالَ عَلَيْهِ وَالْإِلَهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ لِأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ كُنْ وَرِعًا تَكُنْ
 عَبْدَ النَّاسِ وَقَالَ الْحَسَنُ مَثَقَالُ ذَرَّةٍ مِنَ الْوَرَعِ خَيْرٌ مِنَ الْعَبْتِ مَثَقَالٍ مِنَ الصَّبْرِ وَ
 الصَّلَاةُ - أَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَى مُوسَى عَلَى نَبِيئِهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ لَا يَتَقَرَّبُ إِلَى
 الْمُتَقَرَّبِينَ بِمِثْلِ الْوَرَعِ قَالَ بَعْضُ الْعُلَمَاءِ يَا لِلَّهِ لَا يَتِمُّ الْوَرَعُ إِلَّا أَنْ يَرَى عَشْرَةَ
 أَشْيَاءَ تَرِ لِيَضَهُ عَلَى لِقْنِهِ - حَفِظَ اللِّسَانَ عَنِ الْغَيْبَةِ وَالْاجْتِنَابُ عَنِ سُوءِ الظَّنِّ -
 وَالْاجْتِنَابُ عَنِ السَّخَرِيَّةِ - وَغَضَبُ الْبَصْرِ عَنِ الْمَحَارِمِ - وَصِدْقُ اللِّسَانِ وَإِنْ تَعَرَّفَ مِنْهُ
 اللَّهُ سُبْحَانَهُ عَلَيْهِ كَيْلًا يَجِبُ لِنَفْسِهِ وَأَنْ يَفِيقَ مَالَهُ فِي الْحَقِّ وَلَا يَنْفِقَهُ فِي الْبَاطِلِ
 وَأَنْ لَا يَطْلُبَ لِنَفْسِهِ الْعُلُوَّ وَالْكِبْرَ - وَالْمُحَافَظَةُ عَلَى الصَّلَاةِ - وَالْإِسْتِقَامَةُ عَلَى
 السُّنَّةِ وَالْجَمَاعَةِ - رَبَّنَا اتَّمَمْنَا لَنَا نُورَنَا وَاعْفُ لَنَا إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ -

مكتوب شمت و سفتم - وغير ذلك -
 بحاجي محمد محقول در اشاره به معارفه که ما فوق فناد بقا است
 وغير ذلك -

برادر گرامی توفیق آناری معلوم نمایند که معاملت سالک چون از فنا و بقا ارتقا
می نماید خود را متعلق با خلاق اللہ تعالی می یابد و به اوصاف او سبحانه متصف می شود. من
قتلتہ فَاذَاتِیۡتَہُ نشان حال ادوی گردد. و حضرت قطب المحققین خواجہ نقشبند قدس سرہ
فرموده اند سر جاعی

با در و بساز چون دولے تو منم   در کس منگر چو آشنای تو منم
گر بر سر کوی عشق ما کشته شوی   شکرانه بده که خونهای تو منم

لہ سبحانہ الحمد والمنة کہ حضرت ایشان بیمار برون می آیند و در دولی نشسته در جماعت
خانه می آیند. دیروز وضو هم کردند و فقیر هم از آزار تخفین بسیار یافتہ است، بلکه صحت شد
امید است کہ درین نزدیکی بقصد خلوت برون بر آید. چنانچه بمشاذہ بشما مذکور می گردد. دیگر
شماره صبح و پگاه چهار چهار مرتبه این دعاے ما توره می خواندہ باشید و بران مداومت
نمائید. دعا این است سبحان اللہ العظیم و بحمدہ و لا حول و لا قوۃ الا باللہ العلی
العظیم. فی الحدیث ہذا کلمات دواء من اربع البرص و الجذام
و الجنون و الفالج. دیگر تسبیح سیاه عقیق البحر کہ فقیر آن را استعمال کرده و دودانہ از
تسبیح خاص حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ در آن انداختہ بشما فرستادہ شد
آن را همراه خود دارند و به آن می خواندہ باشند. ظاہراً نقش برساند زیادہ چہ نویسد السلام
به حقائق آگاہ شیخ فقیر اللہ بگانی در دیدہ قصور و تمہد شستن اعمال
مکتوب تہمت ہشتم   باشارہ عنایات او سبحانہ و چند فقرہ در دالین ذکر کلمہ چید عشق آمیز

در مرتبہ حضرت پیر دستگیر خود رضی اللہ تعالی عنہ.

الحمد لله حمدًا كثيرًا طيبًا مباركًا فيه مباركًا عليه و كما يحببت ربنا ویرضی و الصلوٰة
و السلام علی رسولہ محمد و آلہ كما یلیق بعلو شانہم و یحیی اہل البعد بے برادر گرامی
حقائق آگاہ مقبول اہل اللہ شیخ فقیر اللہ رزق اللہ سبحانہ، الکرامۃ و الاستقامۃ می رساند
از خرابی و پریشانی خود چہ نویسد و از شرارت و نقصان خیل چہ و انماید. دانایس ذاتی کہ از
عدمیت اصلی ناشی است منبع سیئات گشته است و حضرت ارضی کہ از کسب با تم و معاصی بهم

رسیدہ حسن کمال مستعارہ را نابود ساختہ۔ زمانے ہی آید کہ دران مصدر انواع فساق
 نباشند و آئے ہی گذرد کہ مورد اقسام جنایت نمود۔ عقلمت ظاہر بر نیچے استیلا نموده بہت
 کہ لطافت باطن را تاج خود ساخته مگر دیے رونق گردانیدہ است۔ و تلوٹ باطن آن قدر
 شمول پیدا کردہ کہ ظاہر را برنگ خود بر آوردہ ازہر چہ گوئی بدتر ساختہ عیوب لطافت و
 ذنوب عناصر ہم آمدہ ثمرات منتہ و مضار متعدیہ پیدا کردہ و اغوائے شیطانی و اضلال
 نفسانی ممد کار و بار او شدہ درتہ ضلالت فرو بردہ حسنات او در رنگ جوڑے مغزست
 و طاعات او موجب لعن و طرد۔ س باعی

از رنگ بران نان نہ زدند دلے

آن لگ سلاے گر سنے در کمر دلے

وان نان بہنم پیش سلاے بر خوانے

گیر طاعت خود شبت کنم بر نانے

سختی دل او از سنگ خارا گذشتہ مصداق او استد قسوة گردیدہ و کوری بصیرت بخمایہ
 رسیدہ کہ مورد صدمہ بکم و عمی شدہ۔ و عیدات قرآنی را فراموش ساختہ برایتان قبیاح
 دلیلست و عذابہاے گوناگون را منتبہ بگشتہ بر ذائل امور متعلق کریمہ اَلَا یَظُنُّ
 اُولٰٓئِکَ اَنَّهُمْ مَبْعُوۡنُوۡنَ لِیَوْمٍ عَظِیۡمٍ یَّوۡمَ یَقُوۡمُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعٰلَمِیۡنَ را تدبیر نہ
 نمودہ دایت و یٰۤاِنَّ زُرۡوۡنَ وَاٰۤیٰتِہُمۡ یُوۡمًا ثَقِیۡلًا۔ را غور نہ کردہ عاے و اے نیک دلے
 کہ صد بار وائے۔ اگر درین قسم حالت رحمت او سبحانہ دستگیری نہ فرماید مقرر او غیر از بحیم
 نیست۔ و اگر امداد کریم آم او لغائی نباشد مقام او و اے ہم بہتر بعین نہ۔ چون غرق
 و ثقی رحمت و عفو بدست امید محکم بہت سبب زندگانی و موجب سخات جاودانی موجود
 است ازان بہت کہ با این ہمہ تباہ کاری و زیان پردازی باپ یاس را مسدد و ساختہ
 اند و با این ہمہ رسوائی مورد معاملات و اسرار گردانیدہ و مظهر عنایات و انوار ساختہ اگر
 معاملہ این چنین نہی فرمودند بحتمل کہ جان از بدن جدائی می نمود و روح از قالبی تھت
 مفارقت می خواست۔ ہذا دیگر قفہ مفارقت حضرت ایشان و حدیث جدائی از صحبت
 قبلہ در ولستان آن قدر انواع ہوم و عساکر آلام بردل مجروح این سوختہ فراق و
 آوارہ یادیہ اشتیاق سردادہ کہ بہ بیان عشر عشر آن ہستہ گردد۔ یا بہ شرح برتہ ازان

قلم راند نظم

عجب سوز و دردی و فوش محفل است
 معنی برو زحہ گر را بیار
 کہ خود نیش بود دست ہر توش ما
 ہمہ ہاسے ہایم ہمہ ہاسے ہو
 کہ ہند بہر تار جان دھست گوش

بخوانید ہر جا پیر از غم کے است
 مکن زخمہ و نیشتر را بسیار
 ہمہ تنگ فر دے ما دوشین ما
 یکے محرم حسانہ بر باد کو
 دزان نبض در یادیم صنعت ہوش

تذکرہ قاضیہ الذاہر ان قبلہ ابرار عوام و اخیار طالبان صادق را بہوش می سازد و تبتہ
 شمول برکات آن معدن الہامات ہر جا می برد قاصدے نیست کہ از احوال جدید و
 معارف تازہ آن ابوالخیرات خبر سے بیارد و بر اندکار دل مرہے بلکہ نکلے بیاشد و محر سے
 نیست کہ در دن سرد قات غیبی درآمدہ از الوس عام اولہ پر دازی نمودہ بہ صائمگان
 مقدرات طریقت دگر سنگان ماندہ حقیقت زیزد سے

جسم براه ماندہ دگو شم بیانگ در
 کفتم لو کشیش غم ہجر از سنان کلک
 کس نیست تا خبر دیدار تو سفر
 لیل شدند جملہ مرغان نامہ بر

اجول پریشانی این نیم سہلان راہ سلوک کشندگان خیر مشوق از لوک وصلوک این محبوب
 خلوت گزیدہ کہ رساند سے

شد مدتے کہ لغت دشو با تو رو نہ داد
 حسب حالے نہ نوشتی دشدا ایامے چند
 لے بے نصیب گو شتم وائے بے نوائیم
 قاصدے کو کہ فرستم بتو پیلے چند

سینہ شوریدہ از عدم استفسار بعض امرار در تپش ماندہ دیدہ ہمد کشیدہ آن میگون
 چشم را سیراب نادیدہ در تخر رفتہ سے

و حسی گذشت یار نکر دے حکایت
 حرف تلخ ناخ را اگر چہ بر زبان فصیح بیان نماید در تسکین التیاب آتش این دل سوخته
 لے خانان خراب بان تو لبستہ بود

اثرے نیست بلکہ نزدیک است کہ گرمی سوز اورا سوزد سے
 از آتش من جان نصیحت گر من سوخت
 چون خس کہ بہ اصلاح چراغ آمد دین سوخت
 و حدیث رحیمان و مشفقان را اگر چہ بہ الفاظ رنگین و عبارات نمکین مشرع سازد در اظفا

نامرّه فراق نتیجہ نہ۔ بلکہ نزدیک بہت کہ موجب ازدیاد و اکثر شود۔ سرباغی
 دیوانہ دلم زیند مجنون ترشد
 ہر شیشہ کہ شکست زے گشت سہی
 دزخ کسان نالہ دم افزون ترشد
 ہر خیزدلم شکست پر خون ترشد

این قصہ پیاپس نہ داروغ قصّۃ العشق لا نقصام لها۔ سرباغی
 لقد لسعت حیة الهوی کبکی
 فلا طبیب لها ولا سراقی
 الا الجیب الذی شغفت به
 فانتہ رقیبتی و تریاتی۔ والسلام

بیمیر محمد امین بخاری در دید تصور و خوف الہی جل جلالہ
 الحمد لله و السلام علی عباده الذین اصطفی۔ برکات صوری و فریضات

مکتوب شصت و نهم
 معنوی حاصل کار و نصیب روزگار باد۔ دوستان دور افتاده را از دعا و توجیہ غافل نہ دانند۔
 و مشتاق صحبت کثیر البخت شمرند۔ اشفاق و الطاف پناہا عمر گرامی روز بروز در کمی می آید و
 معاملہ آخرت ہر ساعت نزدیک ترمی گردد و از توشہ راہ سہمی و اسباب این سفر بید تعافلی
 می رود۔ و آنچه طلب داشته اند از ان بازماندہ بدانچہ منع فرمودہ اند سعی و تلاش می گذرد۔
 اَلَا كَيْفَ تَدْرِيْنَ اَوْ لَيْسَ اِنَّهُمْ مَبْعُوْثُوْنَ يَوْمَ يَوْمٍ عَظِيْمٍ يَوْمَ يَقُوْمُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِيْنَ
 ہیہات ہیہات و ما ظلمہم اللہ و لکن كانوا انفسہم یظلمون۔ این بہت نسخہ حال
 این فقیر۔ از دوستان و عزیزان امداد و توجیہ و دعای توفیق را آرزو مند بہت شاید بہ برکت
 صاحب نفسہ از گرداب غفلت برآمدہ متنبہ گردد و عید ہائے شناع را تعالی و تقدس کربا این
 ہمہ بالغہ و تاکید ایراد فرمودہ است تدبیر نمایند۔ تصدیق دادہ وقت شریف را ملامت
 افزود و مژد فرمایند۔

بہ یاران حقائق آگاہ حاجی حبیب اللہ بخاری در ترغیب و تہذیب
مکتوب ہفتاد و نهم
 مسئلہ فقہیہ۔

بعدا الحمد و الصلوٰۃ و تبلیغ الدعوات بہ برادران گرامی یاران طریقت اہل صحبت حقائق
 آگاہ حاجی حبیب اللہ بخاری می رساند کہ مکتوب مرغوب یاران رسید استماع اجتماع آن
 عزیزان بئذ الحمد فی اللہ و قصص سرگرمی طلب شان و حصول حالات و ترقیات در صحبت

حاجی الحرمین سبب مسرت می گردد اَللّٰهُمَّ اَکْثَرُ اِخْوَانِنَا فِی الدِّیْنِ۔ اللہ تعالیٰ استقامت تمام
 لفضیب نشان گرداناد که مدار کار بر آن است۔ و آنچه یاران تفصیل گلہ مندی بعین مردم بزرگانته
 بودند یہ وضوح بیوست عجب ہزار عجب نمود ہر گاہ از اہل طریق این قسم حرکات ظاہر گردد از
 بیگانگان چہ گلہ نموده آید۔ بہر تقدیر صابر باشند

بلغت فلانے چہ بد می کند نہ یا من کہ بالفن خود می کند

رقعہ طاعا شور باقی نیز رسید۔ اللہ تعالیٰ یہ جمعیت دارد۔ پرسیدہ بودند کہ مردم اینجا در
 اذان در استماع شہادت ثانیہ ہر دو اہمام ہر چشم می گذارند و بوسہ می دهند۔ درین باب
 روایت نقل می کنند۔ مخدوم در بعض فتاویٰ این روایت آورده۔ اما حدیث کہ در فتاویٰ
 ابتناے مسئلہ بران می کند آن حدیث را محدثان قبول نمی کنند۔ درین باب تفتیش بسیار درین
 دیار در حرمین شریفین نموده شد پہنچ اصل متمد علیہ ظاہر نہ شد۔ لہذا بزرگان ما این عمل را
 اختیار نہ کرده اند۔ والسلام۔

بیمیر محمد امین کولابی در شرح احوال دے۔

مکتوب ہفتاد و یکم

الحمد للہ و سلام علی اعبادہ الذین اصطفی۔ اللہ تعالیٰ شاہد
 حقیقت را در فریایے احکام شرعیہ متجلی گرداند و علوم اجمالی استدلالی را تفصیلی کشفی سازد
 تا معارف مترتبہ بران موافق مذاق انبیاء علیہم الصلوٰۃ و السلام افتد در مراتب تشبیہ راس نشینت
 داده بہ تیزی صرف متوجہ شود۔ صحیفہ شریفہ رسیدہ مسرور ساخت۔ مرقوم بود کہ شبے بعد از نماز
 تہجد نشسته بود آتش از ہنار برآمد و تمام وجود را سوخت۔ باز آتش دیگر ظاہر شد آنچه باقی
 ماندہ بود نیز بسوخت۔ مخدوم افکار بر لطیفہ بعد از ظہور اصل اوست۔ ظل یہ قرمان النوار اصل
 وجود خود را بر باد می دهد پس ظہور آتش کنایت از طلوع سطوات الازار اصل باشد و سوختن
 وجود عبارت از انھلال و فناے آن لطافت بود۔ چہ ہر لطیفہ انسانی ظل ہمیسست از اسما و
 الہی عز شانہ۔ و ظہور آتش دوم تہ کتمیل کہ برائے تعدد تجلی اصول لطافت باشد و کتمیل کہ ظہور
 اول بر لطافت شہادت باشد و طلوع ثانی بر تعین علمی بود کہ بعد فناے لطافت بجائے
 آہنا استقرار گرفته بود و سوختن آن دلیل بر فناے آن تعین باشد۔ این زمان تعین علمی جزئی

از خصوصیات و قیود میرا گشته به تعیین کلی که اصل ادست ملحق خواهد شد و از سالکین د
 اثر را خواهد پرورد حصول این معنی در ولایت انبیا و علیهم السلام صورت می بندد و حقیقت فنا
 میسر می آید مرقوم بود که درین واردات هیچ اضطراب و سرسبکی نشد بل جمعیت اطمینان
 عجیب حاصل آمد. مخدوما اگر صفات ظلمانی از سالک زائل گردد و صفات نورانی بجای
 آن نشینند چه اضطراب حاصل آید که این معنی متمنی اهل سلوک است. قال عمر بن قائل ^{قائلاً}
 مِنْ آيَةٍ أَوْ نَسِيْهَا فَأَبَتْ يَخْيِرُ مِنْهَا أَوْ مَثَلَهَا. این زمان نعم البدل می دهند. اگر اصل
 الاصل ظهور کند خیریت مطلق است. و اگر از اصل متوسط خبری ساطع گردد آن هم هر چند ازین
 ظل ظلمانی خیریت دارد. و اگر نورانی است اما آن اصل چون ظل اصل دیگر است و ظلمت تمامت
 ثنابت گشت. نوشته بودند گویا ذات بے چون و بے کیفیت در مقابل است. آری منظر
 تا در مقابل ظاهر نفی تمامت نتواند شد. اما بدانند که مقابله اسما بطریق مجازات نیست
 چنانچه لفظ بے کیفیت در عبارت شما ایماه باین معنی دارد. و آذ از اسلام علیکم از آن جانب
 اشارت است به سلامتی از آفات دامن از جوع بصفت بشریت که الْقَائِي لَا يُرَدُّ و جواز
 سلام از این طرف باین وجه درست یا شد که وجود سالک بعد بقا و وجود محبوب است
 که از آن مرتبه از هر نوع عبارت نشده است. گویا براس قبول سلام استسلام علینا می گوید
 و چون وجود سالک عطیه آن طرف بود بجای علینا علیکم ظاهر شد و الا رد سلام باین طرف
 چندان مناسبت نه دارد الا به تکلف فاتة تعالی هُوَ السَّلَامُ كما ورد - در اسلام -

مکتوب هفتاد و دوم

به شاه محمد سلطان پوری در جواب استفسار او که انتساب سلسله
 علیه نقت بندیه به فضل الاولیا حضرت صدیق اکبر رضی الله تعالی عنه
 و حضرت خواجه عبدالحق غجدوانی و حضرت خواجه بزرگ بهاء الدین نقشبند و حضرت خواجه علاء الدین
 عطار است قدس امراهم این همه تقدیر نسبت براسه چیست و کدام خصوصیات درین اکابر ابراهیم
 یافته می شود که در دیگران نیست -

بعد الحمد والصلوة و تبلیغ الدعوات به برادر گرامی سعادت و توفیق آمار میان شاه
 رزوه الله سبحانه الاستقامة و القبول می رسانند. پرسیده بودند که سبب چیست که سلسله
 علیه

نقشبندیہ را قدس اللہ تعالیٰ اسرارہم بحضرت صدیق اکبر رضی اللہ تعالیٰ عنہ منسوب می سازد
 و باین نسبت بر سائر سلسلہ خیریت می دهند و بحضرت خواجہ عبدالخالق غجدانی قدس سرہ نیز نسبت
 می دهند و ایشان را سلسلہ خواجہ می گویند. و بحضرت خواجہ نقشبند قدس سرہ نیز اضافہ
 می کنند. و باین سلسلہ آن حضرت را می دانند و بحضرت خواجہ علاء الدین عطار قدس سرہ
 نیز مضاف است. و می گویند کہ اقرب طرق طریقہ علیہ علائمیہ است. این ہمہ تعدد نسبت برای
 چیست و کدام خصوصیات درین اکابر بر اربعہ یافته می شود کہ در دیگران نیست. بدانند
 نسبتی کہ از حضرت صدیق اکبر رضی اللہ تعالیٰ عنہ بہ اکابر این سلسلہ رسیده نسبت جذبہ قیمیت
 است و این جذبہ از خصائص آن حضرت بود و از آن حضرت بہ سلمان فارسی رضی اللہ عنہ رسیده
 چہ حضرت سلمان با وجود دراک انشرف صحبت خیر البریہ علیہ و علی آلہ و صحبہ الصلوٰۃ والسلام از
 مستقیدان صدیق اکبر بوده چنانچہ معروف و مشہور است. و از سلمان فارسی معنی بہ عزیزان
 رسیده تا آنکہ نسبت خواجہ عبدالخالق غجدانی قدس سرہ رسیده. ایشان برای حصول آن
 جذبہ بتعلیم حضرت خضر علیہ السلام طریقہ وضع کرده اند و ذکر لغی و اثبات را برای استحصا
 آن نسبت قرار دادند. منقول است کہ حضرت خضر علیہ السلام ایشان را در آب غوطہ داده تعلیم
 این ذکر فرمودند. ما ناکہ در آب غوطہ دادن برای آن باشد تا نفس تو اند گرفت کہ حسن نفس
 درین مراقبہ از ضروریات است. پس اصل نسبت از صدیق اکبر باشد و وضع آن از خواجہ آمد
 ازین سبب انتساب سلسلہ بہ ہر دو بزرگ درست آمد. و اگر بحضرت خضر نیز نسبت دهند
 وجہی دارد کہ ما فہم من قبل. و حضرت خواجہ نقشبند قدس سرہ جذبہ معیت را بدان نسبت
 سابق الحاق فرمودند و این نسبت از خصائص ایشان است. می فرمایند کہ از حق سبحانہ طریقہ
 خواستم کہ اقرب طرق باشد و البتہ موصل بود. مراد ازین طریق ہمین نسبت جذبہ معیت است
 و حضرت خواجہ علاء الدین خلیفہ نخستین ایشان برای حصول این نسبت را ہی وضع کرده اند
 و آن مراقبہ اسم ذات است. اصل نسبت بحضرت خواجہ بزرگ عنایت شدہ است و طریق حصول
 آن را خواجہ علاء الدین واضح اند. پس انتساب سلسلہ بہ این ہر دو عزیز درست آمد ما فہم
 و السلام علی من اتبع الهدی.

پرسیادت پناه میر محمد اسحاق که کرم خان هست و میر شرف الدین
 مکتوب هفتاد و سوم در بیان آنکه طالبی باید که در کار خود در حین شد آمد و آلام
 فتویٰ ندهد. و غیر ذلک.

نحمدک و نصلی علی رسولہ الکریم۔ اللهم لا اُحصی ثناء علیک أنتَ کما
 اثنیت علی لفسک۔ صل علی نبیک المصطفیٰ وحبیبک المحبتی صاحب قاب قوسین
 أو ادنی وعلی الہ الصلوٰۃ من ائمتہ و اخوتہ المحائزین بیو ائتہ مکتوب مرغوب که
 درین نزدیکی رسید از مکاتب سابق امتیازے داشت و شوق دیگر از نخلے آن بزمان
 جان می رسید۔ و ذوق دیگر از منظوق آن بدل می دید۔ علامتے بود بر اسحاق تمام و آیتے
 بود بر سر انجام مرام۔ سالک راه را باید که در شد ابد انور و امتحان گوناگون و مصائب
 متلو نه از جان رود۔ و بیخ گونہ در کار خود فتور را راه ندهد۔ چون افعال الہی غرضانہ
 معلول بد اعراض نیست بر محیط واحد نیست۔ نہ توان دانست که اقبال او سبحانہ و فتوح غیب
 از راه محنت ظهور فرماید یا از راه نعمت بصورت عطا بر آید یا تمثیل بلا حضرت سلیمان علی
 نبینا و علیہ الصلوٰۃ و السلام از بد و کار در چهار باش نعمت آن دادند که کم کسے دید۔ و ذات
 لہ عندہ قائلون فی و حسن مایب۔ و حضرت موسیٰ را علی نبینا و علیہ الصلوٰۃ و السلام بعد
 تولد در تنور پر آتش افکندند۔ بعد از آن در تابلوت انداختہ در دریا سرد اندند۔ بعد از آن
 در دسبت دشمن افتاد و خون قطعی از دسبت او به وقوع آمد و از هر اس فرار نموده ده سال
 در بادیه غربت شبانی کرد۔ چون به مصر روان شد در بادیه بنو نوح از مشب تاریک شد و
 برق حسین گرفت۔ و گو سپندان رسیدند و گرگان حمله آوردند و اهل بیت ایشان را
 در دهنج حل گرفت و سرماخت شد و آتش بیج جامو جو دنه دهر چند از سنگ چقیق
 آتش شجست از آن آتش نہ یافت۔ چون بحر بے چارگی به این درجه رسید فتوح غیب پدید
 آمد و عنایت از بی در رسید۔ گفت رابی اللہت قارا۔ چون به طلب آتش اسنجا رسید گل دیگر
 شکفتہ بودند آشنید رابی انا اللہ رب العالمین۔ و بکلام رب متعال و قرب و منزلت دست
 سر فر از گشت۔ و وعده غلبه بر اعدا یافت اذک انت الاعلیٰ و استمع لسا یوحا

ثُمَّ جِئْتُ عَلَى قَدَرٍ يَا مُوسَىٰ وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ حَجِّتَهُ مَبْنِيَّ وَأَصْطَفَيْتُكَ لِنَفْسِي
 به این تشریف مشرف گرداند تا بدانی که عنایت او سجاانه منحصر بر یک طریق نیست۔ پس بہر راہ
 امیدوار باید بود۔

بہ حافظ محمد امین پیشہ در جواب استفسار او کہ از دوام حضور
 و آنکہ ریاضات و مجاہدات برنے از مشائخ اختیار نموده اند
 و جمعہ از کل تبرک آن رفتہ و گذر امور کرامات و خوارق از بعض اولیاء بہ توغ آمدہ بجلات بعض دیگر۔

مکتوب ہفتاد و چہارم
 بعد الحمد و الصلوٰۃ و تبلیغ الدعوات بہ برادر گرامی رزقہ اللہ تعالیٰ الاستقامت و الکرامتہ
 می رساند مکتوب تشریف رسیدہ مسمور و ساخت۔ اسچہ از افراط محبت و وحدت قبیلہ توجہ انتقال
 وصول فیوض ازین عاصی مرقوم ساختہ بودند فقیر اسچہ لیاقت امر سے ندارد و از حسن ظن ہر چہ
 نویسند گنجایش دارد۔ شاید با شما مطابقت ظن شاعلم نمایند۔ اِنَّا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِ بَنِي شَيْبَةَ
 باشند۔ اصولہ چہ نہ نوشتہ حل آہنما خواستہ بودند۔ بدانند حضور سے کہ در ابتدا دست می آمد
 فان عبارت از دوام نگہرانی دل است بجناب قدس غر شانہ پیش از حصول فنا و بقا۔ آن را
 اعتبار نمی نهند۔ اسچہ معاملہ از حضور کجھول می افتد۔ آری حضور سے کہ منتہیان را دست
 می دہد و آن کنایت از حضور ذاتی است بے فتور بریاطن سالک کہ معنی عین و اثر است۔ امر
 دیگر است۔ و چون معاملہ سلوک آن برادر دینی بہ این مقامات در حضور حضرت ایشان قدس
 سرہ مشخص شدہ بود اگر کجھول این قسم تجلی ذاتی امیدوار باشند۔ بل دعوی نمایند گنجایش
 دارد۔ دیگر بدانند کہ ریاضات و مجاہدات اگر برائے سلوک و ترقی باطن باشند و برلے حصول
 قرب الہی غر شانہ بود سوال شما درست می افتد۔ اما محققان گفته اند کہ ریاضات ابنیاء علیہم
 السلام ازین قبیل بود بلکہ ایشان را براہ اجتناب کشان کشان می بردند ریاضت کنند یا نہ۔
 چنانچہ حدیث اَفَلَا كُنْ عَبْدًا شَكُوْدًا بِهٖ اَنْ مَشَرْت۔ و سلوک صحابہ کرام نیز بہ انوکاس
 بہ آثار صحبت بہ ہمان نتج بود۔ مجرد صحبت ایشان را کلاہ ریاضت می کرد و معدنک یا عنات منافع
 دیگر بسیار دارد کہ برائے جلب المنافع اختیار ریاضات می نمودند۔ و طریقہ خواجگان بر لوہ
 چون بعینہ طریقہ اصحاب کرام است ترقی و سلوک ایشان بہ جاذبہ محبت و صحبت شیخ مقید است۔

ولس۔ آئے اگر برائے حصول منافع دیگر اگر اختیار ریاضت کنند جائز است و مستحسن لکن حضرت
 مجدد الف ثانی قدس سرہ کما مشہد اند کہ کثرت بوع را چنانچہ منافع کثیر است از حصول صفایان
 و قلت محاسبہ و غیر امور ث بعض مضار خفیه ہم است کہ سالک را از ترقی بازمی دارد و در لوہما
 فاسدہ می آرد۔ در صحبت حضرت خیر البریہ علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ و التحیہ و الزار آن صحبت از ہنار
 این بوع امن میسر بود و منافع محصنہ متوقع بود۔ لہذا اختیار این بوع اسما محمود بود و بعد
 قرن اول منافع و مضار فمخبط است۔ جمع از مشائخ نظر بر منافع آن نموده آن را اختیار کردند
 و مضار آن را اعتبار نہ نہادند و جمع دیگر از ملاحظہ مضار آن از منافع آن نیز نگزشتند و مقرر
 عقلا است امرے کہ دائر ضرر و نفع باشد ترک آن اولی است دین نوشتہ اند کہ ریاضت منحصر
 در کثرت بوع نیست رعایت غرمت در جمع امور و اختیار تو متوسط حال در جمع اشیاء و دوام
 حفظ نسبت از اعظم ریاضات است۔ اما در نظر عوام بہائم صفتان اربع امور اکل است و
 ریاضت منحصر در قلت ترک آن است۔ و نیز بداند کہ خوارق و کرامات در قرب الہی جل شانہ
 دخل نہ دارد۔ و قلت و کثرت ظہور آن بسبب تفاضل اقدام اولیاء نیست۔ رواست و لیجے
 کہ از خوارق ظہور نیامدہ باشد افضل باشد از وہی دیگر کہ از وسع خوارق بسیار ظہور نماید
 پس آنچه در عبارت مشائخ واقع شدہ است از عدم اعتبار کرامات و خوارق بہ این معنی است
 و آن منافی آن نیست کہ خوارق فی نفسہا از فضائل و فرایا باشد۔ و بسبب ذکر آن در احوال
 مشائخ ترغیب جذب قلوب شان و بیان نعمت و آیات الہی است غر شانہ فافہم۔ والسلام علی
 من اتبع الہدی و التزم متابعتہ المصطفیٰ۔

بہ نجابت پناہی دعوفان دستگاہی خواجہ میر محمد کیمی کابلی در جواب عرفیہ
 مکتوب ہفتاد و پنجم او و شرح احوال او۔

نحمدہ سبحانہ حمد ابع حمد و فضلہ و تسلم علی رسولہ محمد وآلہ صلواتہ غیت صلواتہ و سلاما اثر
 سلام۔ صحیفہ شریفہ کمالات دستگاہ برادر دینی خواجہ محمد کیمی او صلہ اللہ تعالیٰ الی المطلب الاعلیٰ
 رسیدہ مسرور ساخت۔ مقدمات در خوا حضرت العیشان و تسلیہ مخزونان یبارت رنگین و الفاظ

لہ و فی الحدیث الفاقۃ لاصحابی سعادۃ و الفناء فی الخرا الزمان سعادۃ

دلکش اندراج یافتہ بود غمہا را تازہ ساخت۔ از بے رحمی انخوان و اہل زمان اکیلے رفتہ بود
 رزقنا اللہ و ایاکم التحمل و الصبر الجمیل علی ایذاکم۔ از ظہور الخوار و فیوض و نزل آن مثل قطرات
 امطار و تراندان آنا فاقا مرقوم بود۔ و ظہور لورے مثل نقطہ و وسیع شدن آن بمرتبہ کہ از
 ادراک خارج گردد۔ و لکن ظہور نقطہاے دیگر بہین قسم الی غیر النہایتہ اندراج یافتہ بود بہ وضوح
 پیوست و تحیلہ امیدوار ساخت۔ اللہ تعالیٰ از لورہ صوفی کہ مبداء الخوار و ظہورات است و لو
 محمول الکفیفۃ الرزانی دارد و واقعہ کہ در آن حضرت الیشان را بر مصلیٰ سبز دیدہ اند و بر شما
 مہربانیا می کنند و یوسہ بر پیشانی شما می دہند و کتابت را نوشتہ بجانب شامی اندازند و لعلہ
 نمودہ آرزو صاحب نامہ حضرت نجربست و خصوصیت بسیار بہ آن قبلہ جہانیاں معلوم می گردد۔
 و اسچہ از اخذ طریقہ غزیری عمری و دیگر یاران دودین حضرت مجدد الف ثانی و حضرت الیشان
 بعد توجہ و ظہور آن حضرت بر آن غزیرے و اذن دادن بر تعلقین نمودن ذکر و بیان نمودن حلیہ
 آن حضرت قدس سرہ مرقوم بود خوش وقت و امیدوار ساخت۔ اللہ تعالیٰ مبارک
 گرداند و استقامت نامہ بخشد۔ والسلام۔

مکتوب ہفتاد و ہشتم

بہ این فقیر محمد ہادی در بیان بعض از خصائص حضرت مجدد الف ثانی و حضرت پیر دستگیر خود رضی اللہ عنہما۔

حضرت الیشان قدسنا اللہ لسیرہ الاقدس می فرمودند کہ در خدمت حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ بہ تقریبے سخن از معرفت شیخ محی الدین ابن العربی کہ در کیمہ و ان مہن شیخ
 الا یستیع بجمہدہ گفتہ کہ رواست کہ ضمیر جمہدہ سوے شے بگردد۔ یعنی تسبیح ہر کس راجع
 بہمان مسج است و لاین آن نیست کہ بجناب مقدس واصل گردد۔ یعنی تا زمانے کہ خیرے ازین
 کس باقی است از نفس او حاصل ہست۔ مذکور می شد فرمودند کہ شیخ راست گفتہ اند و درین ضمن
 حکایت غزیرے کہ در نجات مذکور ہست وے را عقبہ پیش آمدہ بود وے تدر کردہ کہ اگر ازین
 عقبہ خلاص یابم ہرگز خدای تعالیٰ را یاد کنم۔ و شیخ الاسلام در شرح آن گفتہ کہ ازینک یاد
 خود مذکور شد حضرت مجدد الف ثانی فرمودند کہ الحال در تمام روے زمین ہیچ کس را نمی یابم
 کہ تسبیح وے بجناب مقدس واصل گردد۔ ہر کس کہ کلمہ لا الہ الا اللہ می گوید چون وے

در میان است الوہیت خود را اثبات می نماید۔ مگر خود را می یابم کہ من یکمہ خواندن اثبات
 توحید می نمایم۔ و تسبیح من واصل است بحضرت الوہیت جلّت عظمتہ۔ حضرت الیشان می فرمودند
 کہ من و حضرت مخدومی در خدمت بودیم فرمودند حتی کہ تسبیح شما ہم راجع بہ شماست با آنکہ
 مدتے شدہ بود کہ از فتنائے نفس ما خبر داده بودند۔ ازین فرمودہ حالے عجیب روداد۔ رفتہ
 مطالئہ حال خود نمودم و بعد عشاء بلعوض رساندم کہ من حالت خود را ہمچنین می یابم و حضرت
 ہمچنین می فرمایند متوجہ شدہ فرمودند کہ صورت آن مقام کہ دران این حالت حاصل شود
 حاصل شدہ است۔ بعد از ان بمرتے فرمودند کہ حق تعالی ترا حقیقت آن مقام عالی عنایت
 فرمود۔ را قم حروف گوید این بشارت در باب قطب الحرفا حضرت میاں جیو گلان قدس سرہ
 نیز از حضرت مجدد الف ثانی صادر شدہ است۔ الحمد للہ والصلوٰۃ علی سیدہ آلہ و صحبہ
 حضرت مجدد الف ثانی قدس سرہ الاقدس در آیاتے کہ در حبس سلطان وقت لاوند روضے
 بہ خلص اصحاب فرمودند کہ از ان وقت کہ در حبس صوری ایم حق سبحانہ و تعالیٰ جمیع اولیائے
 عصر را در ہر سہ زمین کہ باشند در مقامائے شان مجوس ساختہ است و از ترقی ممنوع گشتہ اند۔
 بل معاملہ ارشاد ترقی را برداشتہ اند چنانچہ کارخانہ را برمی دارند۔ در تمام روسے زمین
 ہمیں ہادامی یابم کہ درین ایام در ترقی بر اینہا یا ز است۔ یکے خود را فرمودند و یکے حضرت
 الیشان را فرمودند و یک شخصے را فرمودند کہ در کوسے افتادہ است۔ را دی گوید ظہر ا
 اشارہ بہ بدخشان و ما در ارالہنر نمودند۔ والسلام۔

مکتوب ہفتاد و ہفتم
 بہ صوتی محمود کشمیری در بیان تعقید بر ترقی مسترشدان۔
 بعد الحمد والصلوٰۃ و تبلیغ الدعوات حقیقت استیاء انوی
 اغری صوتی شیخ محمود کشمیری می رساند۔ مکتوب مرغوب رسید بروض شریعت مستقیم باشند و
 در توجہات مسترشدان سرگرم بوند۔ و در ترقی شان ساعی باشند۔ چون رخصت پناہ صوتی
 بہادری رسند و زیر بیگ و دلدار بیگ نیز می رسند تا بجا عت صحبت دارند و توجہات
 نمایند تا اثر باظاہر گردد۔ والسلام۔

در اشاره به بشارتے کہ از گذشت ظلال و پیوستن به اصل الاصول
 و تجلیات ثلاثہ به صوتی محمود کشمیری۔

مکتوب ہفتاد و ہشتم

نحمدہ وفضلہ۔ امید داریم کہ آن برادر گرامی حقائق آگاہ از صنوف ظلال گذشتہ
 به اصل الاصول رسیدہ باشند و از تجلیات افعالی و صفاتی گذشتہ بہ تجلی ذاتی کہ شہما اقدام
 سالکان است پیوستہ۔ این تجلی نزد مشائخ کرام دائمی نیست آن را کالبرق الخاطی می
 گویند۔ یعنی زلمے یہ سیرمی آید کہ خرق ردپوش صفات نمودہ ذات بحت بر باطن سالک متجلی
 می گردد و باز در استتار می رود۔ و نزد حضرت مجدد الف ثانی قدس سرہ الاقدس این تجلی
 دائمی است۔ می فرمایند ان الخادث اذا تجلی لا استتار لہ مکتوب شریف می رسد۔
 والسلام علی من اتبع الهدی۔

بہ جناب زبدۃ السالکین خلاصتہ العارفين حضرت خواجہ محمد کبلی
 ادام اللہ تعالیٰ الانام افاضتہ در استغنا سے محبوب حقیت جل استغنا سے

مکتوب ہفتاد و نہم

نحمدہ سبحانہ حمداً بعد حمد وفضلہ و نسلم علی رسولہ محمد وآلہ صلوٰۃ اثر صلوٰۃ و سلام غیب سلام
 نیاز مندی و کحیت فراوان ازان عاصی مجبور کہ لیاقت ہیچ خبر نہ دارد و قابل ہیچ معنی نیست
 بگرانی خدمت ملاذ اہل اللہ رسیدہ بدرجہ قبول موصول باد۔ یعنی دانند چہ نویسند لطافت
 محبوب بر تر ازان است کہ زبان زد امثال ماہجوران گردد و محاسن مطلوب نازک تر ازان
 است کہ بر لو العوسے خیال تر جانی آن نماید تا او ناپیدا است طالب در بے قراری طلب
 عمرے بسرمی برد و ہمیشہ ہدے آثار و آیات نور سندی باشد۔ چون او پیدا آید و خرق ردپوش
 ظلال فرمودہ یہ صالت ظہور نماید سالک بے چارہ رخت ہستی را بہ تنگنا سے عدم کشد و انیت
 را بر باد دہد۔ این زمان از غارت ناسے مانند نشانی نہ مینے یا نشد و نہ اثر سے
 خود از دون برون جلوه کرد من زمینان چو سایہ نوح شدم کہ زد و سوچو ارغ آمد
 سایہ افادت بر مفارق اہل طلب ممد و باد۔ سیادت پناہ میر رسید شریف چون تو بہ
 خدمت بود بد و کلمہ تصدیح داد۔ والسلام اولاد و آخراً۔

به ارشاد پیتا ہی شیخ فقیر اللہ در بیان کجی ذاتی ذاتی دائمی بالیشارت ارشاد بارہ
مکتوب ہشتادام الحمد للہ و سلام علی عبادہ الذین صدقوا۔ اللہ تعالیٰ و تقدس شاہد

جمال لایزال را بے پردہ ظلال و حسن جلال ذاتی را مبرا از تکلفات خیال و مثال بر ساحت باطن
 جلوه داد یہ حقیقت کہ حسن و عاشقانک تعلقات و تصورات حجاب نظارہ آن حسن و جمال نہ گردد۔ بلکہ
 علی التوالی و الدوام بے قاصدہ استتار بر منصفہ ظهور تابان باشد۔ این معنی از خواہش کجی ذاتی
 است۔ فرمودہ اند اَلذَّاتُ اِذَا تَجَبَّتْ لَا اِسْتَارَ لَهَا۔ واسیچہ گاہے متجلی شود و گاہے مخفی
 از مراتب صفات است۔ چہ تقلب تبدیل در صفات است در مرتبہ ذات بحت این معنی مفقود است
 و اسیچہ در عبارات مشائخ قدس امرار ہم از کجی ذات بہ کجی برقی تعبیر رفتہ و فرمودہ کہ کجی ذات
 کا لبرق الخاطف صورت می بندد و اکثر در استتار می باشد نزد محققان این طائفہ آن کجی راجع
 بہ کجی شانی است از شیون سریع الاستتار۔ چنانچہ تفصیل این معنی از مکتوبات قدسی آیات حضرت
 مجدد الف ثانی و حضرت الیشان رضی اللہ تعالیٰ عنہما ہویدامی گردد۔ ہذا دیگر از شوق دریافت
 صحبت شما چہ نویسید۔ چون معاملہ ارشاد آن مقامات بذات شمار لوط است و سبب انعقاد مجلس
 تکمیل اسمجاشما آید نمی تواند شمار اطلبید و بدعا و توجہ غائبانہ اکتفا می رود۔

بہ شیخ نور محمد صوفی در افاضت حضرت پیر دستگیر نور رضی اللہ تعالیٰ عنہ
مکتوب ہشتاد و یکم بر خود کہ طالب صادق بودند۔

بعد الحمد و الصلوٰت و تبلیغ الدعوات برادر گرامی توفیق و سعادت یار اخوی نور محمد وفقہ
 اللہ تعالیٰ المرصناہ می رساند۔ احوال حضرت الیشان مع فرزندان و خویشان بعاقبت قرین است
 استقامت و جمعیت شما مطلوب۔ چون خبر وصول وطن و کیفیت رویداد آن مقام نہ فرستادید
 منتظریم۔ افاوقہ برکات و افاضت کمالات کہ درین ایام ازان حضرت مدظلہ بر طالب صادق
 علی التواتر واقع است چیمان شرح آن دہد۔ معارج ولایت و مقامات اولیاء زینہ صعود آن
 کمالات است و منازل شود در درجات تجلی مقدمہ وصول از ظل چہ گوید اصل ذرات می نماید
 از گذست آفاق چہ بجزر دہد ولایت نفس ازان در راہ است اسمجاشہ صغوری است نہ وصول۔ دنہ
 غیب است دنہ صغور۔ نہ عرف است نہ نزول آنجا اہم آن است کہ بر تر زینان است۔

بہ احترام فقرا و عاصمی ترین مخلوقات باری محمد ہادی غفر لہ سبحانہ ذویہ
در بیان آنکہ مناسبت عالم امر یہ ارباب مسکرت و موافقت عالم خلق یہ نحو

مکتوب ہشتاد و دوم

الحمد لله و سلام على عباده الذين اصطفى - التي والہ آباؤنا و اجدادنا و اهل
یک لحظہ و لمحہ بغیر خود و مقبس مانگزار۔ و عناصر ظاہر مارا در رنگ لطافت در باطن با خود مشغول گردان
توجہ لطافت در دنی استملاک و اضمحلال است و در مطلب بجد سے کہ بغیر آن مشغور سے نمازد و اشتغال
عناصر ظاہر دوام عبادت و مواظبت بر طاعت محبوب است۔ مناسب عالم امر کہ عالم مسکرت است
تلاشی و اضمحلال است۔ و موافق عالم خلق کہ از اہل صحواست قیام بہ عبادت است۔ حکیم مطلق عز شانہ
از ہر یکے اسپر مناسب ادست طلب دانستہ است فافہم فانہ یفعلک و السلام علی من اتبع الهدی۔

بہ زبندۃ انوارین قدوۃ السالکین حضرت شیخ عبدالاحد در اخبار ارازم
مخدہ و فصلی۔ عرفان پناہ ملاذ اہل طلب در امر اپت صوری و معنوی

مکتوب ہشتاد و سوم

مترقی باشند۔ و مارا مشتاق دیدار فرحت آسناہ دانند و از خیر خواہان خاص لقور فرمایند و از دعا
خیریت خود غافل نہ دانند۔ ہر چند خود بہ مکافات قیام نمایند یا نہ

ما خود یہ گرد و دامن مردے نمی رسیم شاید کہ گرد دامن مردے بہ مار رسد
باقی حقیقت اینجا بہ سبب شریعت می رسیدہ باشد۔ حاجت نوشتن نیست۔ انوی اغری میان خلیل اللہ
جیو بعافیت باشند و مشتاق دانند۔ جمیع یاران حضور را سلام برسد۔ کمالات دستگاہ میان بدیع
الزمان و میان کلیم اللہ سلام رسانند و بخدمت شریعت ولی نعمی جیو بندگی رسانند۔

بہ حقائق و معارف آگاہ حافظ محمد صادق در بیان کمالات ہے۔
بعد الحمد و الصلاۃ و تبلیغ الدعوات بحقائق آگاہ و اوقت

مکتوب ہشتاد و چہارم

السرار اللہ انوی خواجہ محمد صادق ابراہیم از سلام و اخبار اشتیاق تمام می نماید قبول نمایند و بعد
ظہر الغیب مدد و معاون کار باشند و بہ ارسال کتب شوق آمیز دوستان دور افتادہ را بجمت رسو
رسانند۔ بشارات عظیمہ کہ از حضرت قبلا در باب آن حقائق آگاہ تکرار شنیدہ است از عظم عنایات
الہی است عز شانہ و کم کسے را بہ آن خصوصیات ممتاز کردہ باشند۔ جائے آن است کہ مردم دیگر
خبط نمایند و از فوت آن در حسرت باشند۔ شما از مقبولان خاص حضرت الیثانید و آنحضرت را

تقریباً مخصوص بحال شماست. آن قدر خوانده صحبت و مواضع توجهات بحکام شماروزی گردانیده است
که رشک عالمی گردیده است. سه

مرا رشک بر رند دیوانه است که افتاده بر کوسه تیغانه است
و السلام والا کرام.

بدفقیر حقیر کمتر از تقصیر محمد هادی ثبوت اللہ سبحانه علی قوانین الشریعہ الباهره
و السنه الطاهره در لیکن مناقب حضرت شیخ خود و شیخ خود رضی اللہ
تعالی عنہما یاد تاق و معارف دیگر.

حضرت ایشان دامت برکاتہم ^{یاد} در فرار شیخ زین رحمہ اللہ تعالیٰ لیسر بردندی فرمودند
که وقت نصرت فاتح بر قبر شیخ خواندیم و متوجه شدیم دیدیم که شیخ یا نسبت خود حاضر آمده درین
گم گشت و اظهار نمود که یہ ازین متاع نہ داریم کہ بگذرانم و معذرت خواست بدین تقریب
فرمودند کہ حضرت امام ربانی محمد دلت ثانی را نیز همین قسم ماجرا بہ شیخ ابوشمہ بود یعنی شیخ با
نسبت خود آمده در آن حضرت گم گشته بود. در دقتی کہ آن حضرت بزیارت شیخ رفته بودند فلن
غالب ابن حقیر آن است کہ حضرت ایشان در مادہ خود نیز بہ شیخ ابوہمین قسم ماجری می فرمودند لغم
السلف لغم الخلف. گوہے کہ ایمان بہ آنها لازم است انبیاء و رسل اللہ علیہم السلیمات. و جماعہ کہ
از اصالت بہرہ در اندہم انبیاء اللہ علیہم الصلوٰۃ و السلام. و اگر طفیل پیغمبر ماصلی اللہ علیہ وسلم فردے
مرا از امت ادرا علیہ السلام بہ این دولت بتوانند ہر چند نبی نباشد اما داخل برگہ مومن بہ است
کہ بہ اجمال در اہنت یا اللہ مذکور اند. بدان اسعدک اللہ تعالیٰ کہ تعبیت دیگر است و طفیل دیگر
در فرد صلی ہر چند تعبیت نسبت اما طفیل ثابت است. ہر چہ می یابد بہ طفیل نبی خود علیہ السلام
می یابد. بلکہ طفیل در جمیع انبیاء کرام علیہم السلام ثابت است. غیر سید ہم صاحب شریعتنا علیہ الصلوٰۃ
چہ مدعو صلی و نسبت علیہ السلام و دیگران چہ انبیاء و چہ غیر نشان ہمہ طفیل دے اند تعبیت در
احکام شرعیہ دیگر است و تعبیت در وصول فیوض از حضرت دہاب جل جلالہ دیگر تعبیت کہ در
فرد صلی مفقود است تبعی است کہ در وصول فیوض است نہ تعبیت در احکام شرعیہ کہ آن ہمہ وقت
لازم است و اسلام. و نیز بدانکہ حضرت ایشان ما قدسنا اللہ ما سارہ المقدسہ می فرمودند کہ

در مکتوبی که حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ در زوال عین اثر وجود بر نوشته اند مطلع آن مکتوب هَلْ آتَىٰ عَلَيَّ إِلَّا نَسَانٌ حِينَ مَنَ الدَّهْرُ است شبهه عظیم وارد می شود و آن است چه لازم می آید که عارف درین وقت به وجوب تحقق گردد و جواب این شبهه در آن مکتوب بطریق واضح شده است۔ اما تحقق در جواب آن است که این وجوب عارف را حاصل می شود کسی است نه اصلی۔ و وجوبی که بسبب حاصل شود البته لذاته نسبت۔ و اسلام۔

به سیدی غیر معلومی در آنکه آدمی از سایر مخلوقات افضل است۔

مکتوب هشتم
بسم اللہ الرحمن الرحیم۔ الحمد للہ رب العالمین اکل الحمد علی کل حال
و الصلوٰۃ و السلام علی رسولہ محمد و آلہ خیر آل۔ ایا بعد سلام و تحیہ ازین اعتراف پر دیال جنا سادات
مرتب سید خاندان مجد و علا قبول فرمایند ع از هر چه می رود سخن دوست خوش تر است حضرت
حق سبحانہ و تعالیٰ آدمی را بر سایر مخلوقات افضل داده۔ آنچه او را عنایت فرموده هیچ یک از مصلحتها
خود که است نه کرده صفت درود محبت و لازمه شوق و عشق را که بسبب معرفت است و منظر
قرب ترقی است به فی مخصوص گردانیده۔ حتی که ملک را که عباد مکرم اند نیز در آن شرکت
نداده۔ پس هر که دروے در طلب و سوز عشق زیاده تر باشد در مراتب قرب کامل تر بود
گفته اند تصوف اضطراب است چون سکون آمد تصوف نماند۔ پس طالب را باید که خود را
در طلب بے قرار دارد۔ ددے بے جستجوے دوست نیاماید۔

مکتوب نهم
به عزیز غیر معلومی در جواب مکتوب تالم و تاسف آیتری که در
غراپرسی امام المحققین قطب العارفین حضرت پیر دستگیر خود که والد
بزرگوار ایشانند قدس اللہ سرہ الاظم مرسل بوده در آنکه ارشاد آنحضرت قدس سرہ بے مثل بود۔
یا اشاره به بقا ارشاد در حق خویش لازمال ارشاد و هدایتہ الی یوم القیمہ۔

هو الحی القیوم الذی لا یوت ابداً مرسلات شریفه که برادر گرامی از کمال محبت و تمام
اختصاص ارسال داشته بودند رسید در غزل حضرت قطب المحققین قدس سرہ فقرات بدلیح
نوشته بودند و اظهار تاسف و تالم از دراک صحبت کثیر الاثار آن قدوہ ابرار نموده بوضوح
پیوست داشتش فراق و حرقت مصیبت را مشتعل تر ساخت مخدوما هر چند صحبت فیض مرتب آنحضرت

قدس سرہ عدلیہ نہ داشت نہ تھا درین زمان بلکہ درازمنہ سابقہ متداولہ عدیم المثل بود۔ آثار
 و برکات تربیت کہ درین مجلس متبرک مشہود خاص و عام گردیدہ معلوم نیست کہ بیچ چشمہ و گشتہ
 مماثل آن دیدہ و شنیدہ باشد۔ اما لئذ سبحانہ الحمد والمنہ کہ لواذرا متبرک حکایت ازان تر
 می نماید نسبتاً ازان ارشاد می دہد۔ لہذا واردان این بقعہ بشریفہ از گرمی شراب استغراق
 بفسد جوش مستعد می گردند و از رنگ بیبے رنگی مشرف می شوند۔ آری سرعت سلوک و طے
 منازل لمحہ از کجا دیدہ شود بلکہ خصوصیات بسیار و کیفیات بے شمار از اہل طلب مفقود گشتہ
 اِنَّا لِلّٰہِ وَاِنَّا اِلَیْہِ رَاجِعُونَ۔ اگر ممکن باشد بزیرات مرقد مقدس رسیدہ روزے چند در
 اکتساب کمالات لیسر بر بند و بہ صحبت مجاوران این روضہ منورہ گذرانیدہ و شریک مصیبت
 این عم زدگان شوند گنجایش دارد۔ در عین نوشتن این کتابت المجددائی آن قبیلہ گاہی غلیبہ
 نمود و ہوش را ربود۔ چیزے چند نامربوط نوشتہ شد۔ والسلام۔

مکتوب ہشتاد و ہشتم بجیلہ الملکی جعفر خان در علوشان مطلوب حقیقی تعالیٰ و تقدس و
 نارسائی و عجز طالب بے چارہ آوارہ و مایلاجمہ۔

بسم اللہ الرحمن الرحیم۔ حمدہ و فضل علی رسولہ الکریم و آلہ الحسیم۔ اللہ تعالیٰ
 ذات بابرکات عالی قدر را پیوستہ منظور نظر عنایات دانستہ متفقہ و مہربان این بنیاد اراد
 نمی داند بہ آن عالی جناب چہ نویسند لطافت محبوب بر تر ازان است کہ ہر بے سرا بخائے ہوں
 ترجمانی آن نماید۔ و نقاس مطلوب نازک تر ازان است کہ ہر بے سر در گے فہم و خیال را بہ
 آن رساندہ

اے زخیال ماہرون در تو خیال کے رسد
 باصفت تو عقل رالات کمال کے رسد
 واجب از مرتبہ و وجوب اصلاً بخصیضہ امکان نزول نہ فرماید۔ و ممکن را چہ یا را کہ با وجہ وجوب
 عروج نماید نصیب سالک ازان مرتبہ علیا غیر از حسرت و حیرت امر نے نیست۔ س
 در عشق بجز گداختن نیست
 این سوختن است ساختن نیست

تا او ناپیدا است طالب در طلب او بے قرار و شدید است س
 شد مدنے کہ گفت و شنو با تو رود نہ داد
 اے بے نصیب گو شتم و اے بے نوا بیم

د چون شاہد مطلوب در جلوه آید و در کلیه این آوازه مشرف تزلزل نماید عارت از خانمان
دست شسته رخت به صحرای عدم برد و طاقت موصلت نہ دارد
گیرم کہ به بخمانہ ما یار حسرت آمد - کو حوصلہ و طاقت دیدار کردار
لکن یا ایتمہ بی مناسبتی از درد طلب قارغ نہ باشد و بہ اندیشہ انتناع وصل از جستجو نہ
نشیند و پیوستہ ماتم ہجران و سوگِ حرمان داشته باشد

در جهان شاہدے و ما فارغ در قدر جرعہ و ماہشیار
بعد ازین دست ما و دامن دست بعد ازین گوش ما و حلقہ یار
راہ عشق در اے طور عقل است ہیچ کس را شنیدہ کہ یہ مصلحت و فکر عاشق شدہ باشد -
عاشق بی خیال عدم وصل ہرگز از طلب باز نمی ماند کہ این طلب در اختیار او نیست
یا ہرز لغت تو نار اسیر سوئی ہست وصل ہر چند مجال است تمنائی ہست
این قصہ پایانے نہ دارد -

کجا ما و کجا زنجیر زلفش عجب دیوانگی کا نذر سراقاد
والسلام اولاد آخراً -

بہ مبارزخان در لفظ کہ از زبندۃ المتاخرین حضرت شیخ خلیل اللہ
مکتوب ہشتاد و نہم قدس اللہ سرہ یہ دے مذکور ساختہ بودند و تشوین تسویدش
منوہہ ایفاء لولعہ حضرت ایشان رقم فرمودند -

بسم اللہ الرحمن الرحیم - حمدہ سبحانہ اولی ثم الصلوٰۃ علی النبی وآلہ ذات الباری
نجابت و اقبال دست گاہ سلمہ اللہ تعالیٰ پیوستہ از جناب قدس حضرت دایم العظیبات
جلت لغائبہ الطاف صوری دم کارم معنوی بوجہ خاص حاصل نمودہ فیض رسان عام خلایق و
دوستدار طریقہ فقر باشند فان المرء فقع من أحبب. امید ہست کہ در ہمیں طائفہ محشور گردند
و در حدیث آمدہ ہست الفقراء حل اللہ تعالیٰ یوم الصمد - اما بعد خاطر نشان و معلوم
شریعت آن جناب مشفق باد کہ در وقت توجہ جہان آباد چون صورت ملاقات روسے دادہ بود

تقریباً نقل از زبدۃ المتأخرین حضرت شیخ خلیل اللہ قدس سرہ از جانب گوش زد شدہ بود فقیر
 مذکور ساخته بود آنجناب ذواقبال شائق گشتہ شوق بہ سموید آن ظاہر نمودند۔ دران وقت
 غالباً از فقیر وعدہ رفتہ متعاقب نوشتہ ارسال خواہد داشت۔ بحسب عوائق تا حال در تعویق
 افتاد۔ الحال توفیق آن یافتہ می نویسید۔ از عزیزے سموع گردیدہ و الحمد للہ علیہ کہ در زمان
 سلطان خراسان از علمای مملکت خود چند مسئلہ نویسانیدہ بطریق امتحان بہ بادشاہ توران
 فرستاد کہ از فضلای آن دیار علیاً حل نمودہ ارسال دارند شش ماہ مہلت قرار دادہ بادشاہ
 توران بر علماء صحن آن کرد جواب آن خاصتہ و مہلت مذکورہ بیان نمود۔ گویند درین مدت شش ماہ
 ہر چند علماء افکار خود را کار فرمودند بیچ کیے جواب حل یک مسئلہ ہم نہ شد۔ بادشاہ از جہت
 انفعال آنکہ عدلے دین فوش وقت نشوند این قسم ملک بزرگ از حل آن عاجز آید آن مسائل
 بخدمت حضرت شیخ خلیل اللہ قدس سرہ فرستادہ کہ علمای ظاہریہ عجز قائل گشتہ اند۔ نشود کہ
 آن حضرت بیوز فرست و معرفت باطن حل فرمایند و ما را ازین نجالت بر آرند۔ ایشان علی الفور
 یا بعد ساعت جواب فرستادند کہ مقبول ہمہ شد۔ آن مسائل این بہت۔ امر خدا حل شانہ، اگر
 بجا آرد خوب و اگر بجا نیارد خوب۔ امر خدا لے تعالی اگر بجا آرد خوب و اگر بجا نیارد خوب تر۔
 امر خدا حل سلطانہ اگر بجا آرد بد و اگر بجا نیارد ہم بد۔ امر خدا عز بر بانہ اگر بجا آرد بد و اگر
 بجا نہ آرد بد تر۔ حضرت شیخ جواب اولے فرمودند کہ مسافرے روزہ ماہ رمضان پیش آید اگر
 روزہ گیر خوب و اگر روزہ نہ گیر خوب۔ و در جواب ثانی گفتہ کہ دلی مقتول اگر از قاتل قصاص
 گیر خوب و اگر نہ گیر خوب تر۔ و در جواب ثالث افادہ کردند کہ کافر اگر نماز خواند بد و اگر
 نماز نہ خواند بد۔ و در جواب رابع القافر نمودند مسلمے در حالت سستی نماز خواند بد و اگر نماز
 نہ خواند بد تر۔ والسلام اولاً و آخراً۔

بہ محمد خان برکی بخاری در جواب استفسار او کہ اتفاق صوفیہ کرام و مشائخ
 عظام بر آن بہت کہ حصول مقامات قرب الہی غرضانہ و قطع منازل بقا و باعد

مکتوب دوم

ہمہ موقوف بر دولت فناہست تا بشریت این دولت مشرف نہ گردد از مقامات قرب بے نصیب بہت در درگاہ
 کبریا خوار بے اعتبار۔

حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ کہ سرآمد محققان این طریقہ اند و حلال
مشکلات این بودی بزرگاشته اند کہ صاحب فن را مجال مخالفت بہ احکام منترکہ نمی ماند و زیاد
از ترک ادنی از وجود نمی آید۔ و بسیار از سالکان و ہم طریقان راجعی بنیم بہ بقا و بعدہ من الکملات
مشرف اند و بہ وجدان صحیح و کشف صریح این معنی را در خود مشاهده می نمایند و حضرت ایشان قدسنا
اللہ سبحانہ بسرہ بہ بشارت حصول آن مقامات آن عزیز را ممتاز گردانیدہ اند و آن علامت فنا
کہ حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی قدس سرہ السامی بیان فرمودہ در آن جماعت یافتہ نمی شود
و جبہ آن حسیت۔ و جواب آنکہ پرسیدہ بود کہ حضرت مجدد الف ثانی علیہ الرضوان در رسالہ مبدا
و معاد نوشتہ اند کہ حق از مذہب حنفی و شافعی نہ گذشتہ و حال آنکہ ہر چہ از مذہب برحق است چنانچہ
مقرر است۔ الحمد للہ رب العالمین۔ و الصلوٰۃ علی رسولہ محمد و آلہ اجمعین۔ اما بعد مکتوب مرغوب براد
دینی سعادت و توفیق آثار شیخ محمد جان رسید مجز سلاستی و استقامت بروضح اکابر گردید۔ الحمد
للہ سبحانہ علی ذلک۔ چہ نعمتی است کہ ظاہر بہ احکام شرعیہ و بہ باطن بہ نسبت خاصہ صوفیہ علیہ
متکلی باشد۔ مخدوم از ہر چہ می رود سخن دوست خوش تر است۔ پرسیدہ بودند کہ اتفاق
صوفیہ کرام و مشایخ عظام بر آن است کہ حصول مقامات قرب الہی عزشانہ و قطع منازل بقا و
مالجہ ہمہ موقوف بر وجود دولت فناست تا شرف این دولت مشرف نہ گردد از مقامات قرب
بے نصیب است و در درگاہ کبریا خوار و بے اعتبار است۔ و حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ
عنہ کہ سرآمد محققان این طریق اند و حلال مشکلات این بودی بزرگاشته اند کہ صاحب فن را
مجال مخالفت بہ احکام منترکہ نمی ماند و زیادہ از ترک ادنی از وسے بہ وجود نمی آید و بسیارے
از سالکان و ہم طریقان راجعی بنیم کہ بہ بقا و بعدہ من الکملات مشرف اند و بہ وجدان صحیح و
کشف صریح این معانی را در خود مشاهده می نمایند و حضرت ایشان قدسنا اللہ سبحانہ بسرہ الاسنی
بہ بشارت حصول این مقامات آن عزیزان را ممتاز گردانیدہ اند و آن علامات فنا کہ حضرت مجدد
الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ بیان فرمودہ در آن جماعت یافتہ نمی شود۔ و جبہ آن حسیت و علاءہ این
اشکال آن است کہ از حضرت ایشان منقول است بطریق شہرت می فرمودند کہ ما فناے نفس را بکم
کسے از یاران گفتہ ایم بلکہ بہ کسے نمی گوئیم۔ جواب اولاً آنکہ آنچه مشایخ کرام در معنی فناے نفس

قرار داده اند که سالک بر عدمیت ذاتی خود مطلع گردد و خود را خانی محض و جماد صرت یابد
 صفات را از خود جدا دیده به اصل آن ملحق بیند و امثال این معنی را آنحضرت عموماً به یاران
 می فرمودند و آن جماعه نیز این معنی را در خود مشاهده می کردند اگر انا بیل علم می بودند و بمراتب فوق
 می رسیدند چه موقوف علیه منازل فوقانی حاصل کار و تقدیر روزگارشان بود و آنچه حضرت
 مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ در تحقیق فنا افاده فرمودند دقتی است بس شگرت از
 خصائص آن حضرت در رنگ مقالات می فرموده - دیگر آن حضرت که بر تحقیقات قوم زیادتی
 کردند و این دقت در اکمل افراد فنا معتبر است نه در مطلق فنا که موقوف علیه مقامات دیگر است
 و شک نیست که سالک به اندازه کمال و نقصان فنا در مراتب فوق زیادتی دکی خواهد کرد
 و انا که به این نقصان از مراتب فوق محروم ماند و آنچه از حضرت ایشان در علاقه اشکال
 مذکور شد مراد از آن فنا همین قسم فنا است و آنحضرت بعضی یاران مخصوص را از آن
 قسم فنا نیز امیدوار ساخته اند و فی آنحضرت به اعتبار اعم و اغلب است و ثانیاً آنکه لطیفه
 نفس چون بغنا و اکمل متحقق گشت و در مشاهده مطلوب مستملک گردید چون از عالم امر است
 و سبک موصوف مجال مخالفت در دس نخواهد ماند چه از راضی و مرضی مخالفت نمی آید و
 انکار صورت نمی بندد - درین دقت قائم مقام این لطیفه از عناصر اربعه جز بناری خواهد بود
 در رنگ سائر لطائف عالم امر که بعد فنا خلیفه شان لطیفه از لطائف عالم خلق معین می شود
 تا این لطافت بحد اعتدال نه رسیده اند و تطهیر شان بکمال نه پیوسته مخالفت درینها متصور
 است بلکه واقع بلکه گویم که بعد تطهیر و تزکیه و پس از حصول اعتدال نیز صورت مخالفت در
 آنها موجود است - چه این عناصر از عالم خلق اند و صحو لصبیب ایشان است - استلک مطلق
 لصبیب اینها حاصل نیست ناچار مخالفت درینها می ماند بلکه در بقائے این مخالفت حکم و
 مصالح حسنه است - از حصول مناسبت بعالم امکان که مناسب مقام دعوت است استیجاب
 توبه کثیره بر خطا رسیره و بقائے جهاد اکبر که پیوسته در مقام مجاهده باشد - چون این تحقیق معلوم
 شد واضح گردید که از فانی مطلق هم مخالفت متصور است القطب یزنی شنیده یا شد
 و نیز مقرر است که اولیا معصوم از ذلوت نیستند عصمت از معاصی خاصه انبیا است علیهم

الصلوة والتسليمات - سوال ذنوب و زلات که از عارت بعد قنای نفس حاصل شود مشتاق
 آن تقصیرات عنان باشد نه آماره - آیا در مواخذه این زلات و آن ذنوب که قبل از قنای نفس
 به وجود می آید یکسان است یا فرق درین دو مواخذه ثابت است - اگر فرق هست سبب آن
 چیست - جواب امیدواری چنان است که فرق عظیم درین دو مواخذه ثابت باشند
 چه نفس انسانی پیش از حصول دولت فنا داخل اعداد است و منکر احکام سماوی - عا د
 لَفَسْكَ فَانَهَا انْتَصَبَتْ بِمَعَادَاتِي بِرَّانِ گواه است - پس مخالفت از راه کفر و
 انکار است و صاحب این نفس مبتلا به مرض ذاتی پس مواخذه روا باشد و الباقی باشد بخلاف
 عناصر البقیه که مخالفت در آنها از کفر و انکار نیست بلکه با وجود انقیاد و تسلیم از راه کبر
 و عجز اگر مصدر تقصیرات گردد مجوز است - پس صاحب این عناصر از مرض ذاتی نجات یافته
 به عرض عوارض به بلا مبتلا می گردد و با وجود موافقت مصدر مخالفت می شود لاجبار
 مواخذه بر آن سهل می شود - فائدہ - در نجات اخروی و خلاصی از نار حق سبحانه انکمال
 کرم خود ایمان و تصدیق قلبی را اعتبار فرمود و دخول اهل بهشت را بهمان تصدیق منوط ساخت
 و انکار و مخالفت نفس را درین نجات معتبره سماعت است که الهی سهل نشانه چنین باید و
 خدای را این چنین کرم شاید - پرسیده بودند که حضرت مجدد الوت ثانی در رساله میباید
 معاد نوشته اند که حق از مذهب حقی و شافعی نه گذشته و حال آنکه هر چهار مذهب بر حق است
 چنانچه مقرر است - مخدوم حق عند اللہ یکے است و هر چهار را حق گفتن یا اعتبار آن است که حق داور
 است درین چهار مذهب گفته اند مقلد هر مذهب را باید که آن مذهب را حق دانند مع احتمال
 الخطا و خلاف مذهب خود را خطا دانند مع احتمال الصواب - و در مسأله ما نحن فیه که حق
 را ازین دو مذهب بیرون نه خواهد دانست چون این ظنی است که به الهام ثابت گشته است
 مع احتمال حقیقه طرف ثانی باقی خواهد ماند - و ظاهر آن است که این حکم باعتبار اعم و اغلب
 فرموده اند نه مطلق - بحیث یعم جمیع الافراد و لا یثبت عنه فرد و الله سبحانه
 اعلم - والسلام علی من اتبع الهدی -

مکتوب نودوم

بہ حقیقت آگاہی شیخ عبدالرحمن گجراتی در جواب علفینہ کے مشتمل بر
دقائق بلند و مقامات ارجمند بودہ و تحقیق محبوبیت اعلیٰ و صفائی

ذاتی و ولدان ہر واحد از مینا در مراتب اصل و بچیان ظہور آن در مقامات ظلال۔

بعد الحمد و الصلوٰۃ و تبلیغ الدعوات ببرا در دینی شیخ عبدالرحمن ادام اللہ سبحانہ
توفیقہ و رقاہ فی مراتب القرب و الاوصال می رساند۔ مکتوب شریف رسید مسرت ہا بخشید
الحمد للہ اسچہ منہائے متمنائے دوستان بود کھصول آن مبشر گردید و امید داری فوق میسر
آمد۔ مرقوم بود کہ در حضور حضرت ایشان حرف محبوبیت چند مرتبہ مذکور شدہ بود و بعد ہمال
آنحضرت متیب و در ذرین فکر بودم و گاہے چیزے ظاہری شد اما اطمینان خاطر نمی شد درین
ایام کہ در قصبہ ہائسی بر سر مقد قطب وقت حضرت شیخ جمال قدس سرہ متوجہ شد یک شکر لوند
از جانب مغرب ظاہر شد و آن قدر زنبط گردید کہ از کعبہ مکہ تافہ حضرت شیخ جمیع امتیاز
را محیط شد و در آن وقت از عرض تا فرس، بیچ چیز مخفی نما شد و حضرت شیخ فریاد را آغوش کشید
بوسہ بر سر فقیر دادند فرمودند خوش آمدند درین اثنا حضرت ایشان ظاہر شدند و فرمودند
بیا ترا بدر گاہ رب العزۃ می برم۔ دست فقیر گرفتہ روان شدند و دستہا بہ استقبال آمدند۔
فقیر را در مجلس منور حضرت سرور کائنات مفر موجودات محبوب رب العلمین صلوات اللہ علیہ
و علی آلہ و سلم و بارک بردند و خواہائے خلعتہا نازل شد حضرت ایشان بدست مبارک
خود یک ستارہ سرخ از قسم اعلیٰ بہ احقر دادند کہ بہ تن دید فقیر بر بست۔ بعد ازان فریچے بر
گفت اندا اعتقد و حلیہ از او ہر دم و وارید عنایت کردند و آن سرور علیہ و آلہ الصلوٰۃ والسلام
از مجلس استادہ شدہ بوسہ بر پیشانی فقیر دادند جمیع اصحاب و ادبیارا کہ حاضر بودند چون
حضرت شیخ معین الدین و شیخ فرید گنج شکر قدس سرہا بمصافحہ فقیر امر نمودند و تو نیز در آن مجلس
حاضری۔ حضرت ایشان می فرمایند کہ بہ فلاستہ کہ کنایت ازین باشد مصافحہ نمایند اہل مجلس
از خدمت آن حضرت علیہ الصلوٰۃ والسلام و التحیتہ از تحقیقت من استفسار می نمایند فرمودند
کہ محبوب و مقرب در گاہ رب العلمین است۔ مردم تعجب ما ندند کہ پیر و مرید این قسم می باید۔
بعد ازان حضرت ایشان دست مرا گرفتہ برگشتند و دعا عنایت کردند و فرمودند کہ مرتب

ذوق محبوبیت را امیدوار باشید. در اظهار این احوال متردد بودم. حضرت ایشان امر کردند که البته ظاهر نگینید. محذوماً که احوال بلند و قانع عانی است و در صبح و نفس است و حصول مطالب محتاج تبخیر و تاویل نیست از شما عزیزان که کثرت صحبت حضرت ایشان مشرف گشته اید سلوک را در آن حضرت تمام کرده. امثال این قسم حالات مستبعد نیست. اما بدانند که محبوبیت بر چند قسم است. ذاتی و صفاتی و افعالی. چه حق سبحانه و تعالی چنانچه ذات خود را دوست می دارد صفات خود را در همچنین افعال خود را دوست می دارد. اگر به محبت که متعلق به افعال او است که رادوست دارد محبوبیت افعالی نصیب او خواهد بود. و اگر به محبت که لصفات متعلق است که رادوست دارد در حقیقت او از محبوبیت صفاتی خواهد بود. اگر بنده را بجهت که بذات او متعلق است دوست دارد و نصیب او از محبوبیت ذاتیه است. و این معنی از اولاد است که محمد رسول الله صلی الله تعالی علیه و آله و بارک وسلم گفته اند. نصیب سائر انبیاء علیهم الصلوات و التسلیمات از محبوبیت صفاتی است. و نیز بدانند که محبوبیت چنانچه در مقامات اصل متحقق است در مراتب ظلال نیز متصور است. در ولایت صغری و کبری و کمالات نبوت و ما فوقها ممکن است و نیز این دولت چنانچه ذاتاً و اصالتاً متحقق نمی گردد بطریق عوارض نیز می آید. اما محبوب همان است که به اصالت باشد. و چون سلوک آن برادر عزیز در حضور حضرت ایشان قدسنا الله سبحانه، بسره الاسبغی از مراتب ظلال و منازل ولایات ثلثه گذشته بود پس این کمال در ماوراء آن خواهد بود انشاء الله تعالی. و از آن روز که از زبان آن حضرت علیه الصلوٰة و التحیة لفظ محبوب برآمده امیدواری عظیم عظیم حاصل شد فافهم و آنچه حضور این عاظمی را در آن مجلس عالی مشاهده کرده و عنایت بزرگان دیده با اینهمه ناقابل امیدوار گشت. و اسلام علی من اتبع الهدی.

به محمد عادل و غیره در اشاره حواریت طلب و شوق و مایلانم.
مکتوب دوم - در باب دارنده رقیه مهربانی علی حسب الطاقه مطلوب است. دیگر پیش ازین مکتوب مرغوب اخوی اغری محمد عادل رسیده بود مقدمات شوق آمیز آن ممرور ساخت. الله

تعالیٰ این شوق شمارا از قوۃ یہ فعل آرد تا ثمراتِ حسنہ بران مرتب شود۔ از مکاتیبِ شما کہ گاہ گاہے می رسد بخوے از جذبِ خاص در بر شما مستفاد می شود۔ امید کہ با سلوک جمع آید۔ والسلام

نیز بہ محمد عادل در جوابِ عرفینہ او کہ متضمن بود بر مقدماتِ شوق آمیز
مکتوبِ سوم و برودت ازین دارالغرور۔

مخدہ و ضلی۔ مراسلہ شریفہ شرافت پناہ انوی اغزی میرزا محمد عادل رسیدہ مسرور ساخت۔ چون متضمن مقدماتِ شوق آمیز بود و مشعر از برودت ازین دارالغرور فرحت بر فرحت افزود۔ چہ نعمتے است کہ سوداے مطلوبِ حقیقی در سوداے دل با وجود تعلقاتِ صورتیہ پیدا آید و نگرانی بجنابِ اقدس او سبحانہ با وجود توہماتِ شتی در مساحتِ باطن ہوید اگر در در نہادِ شما این معنی مفہوم می گردد۔ اما بوارضی لاطائل منور گشتہ است شاید در وقتے ظهور فرماید **بِحکِّ اجبَلِّ کِتَاب۔** والسلام۔

بہ سلطانِ وقت مدظلہ در لفظاح ضروریہ کہ بسلاطین تعلق دارند مثل
مکتوبِ چهارم اعلاے کلمۃ اللہ و اجر اے احکام اللہ سبحانہ و غیر ذلک ماینا سبہ
 بسم اللہ الرحمن الرحیم۔ الحمد للہ علی ما سنغ من الفتح الہ والصلوٰۃ علی سید

المسلمین وآلہ ہما یتیمہ سوال السائلین وغایۃ اہل الآملین قال اللہ تبارک و تعظیم
 وَاَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَمَا بَدَّكَ فِي الْأَرْضِ۔ ایصال منافع بخلق اللہ کہ او سبحانہ از غایت
 گرم آہنہا را عیالِ خود فرمودہ است و آن شمر زیادتی لقاہست و مورث تمکن و استقرار است
 برد و قسم است قسمے است کہ تعلق بمواہبِ الغام اموال و عطیاتِ نعم دارد و بجز زوہر است
 ابدان مربوطہ است۔ این قسم منفعت ہم ہر چند محتاج ایما خلق است۔ اما چون قلیل البقاہست
 و از دست ہر کس می آید شمرہ آن ہم بہ اندازہ آن فواید بود۔ و قسمے است کہ مخصوص بہ سلطان
 است و از اہل اقتدار می آید و بس و آن اعلاے کلمۃ اللہ و اجر اے احکام سماوی در عوالم
 ممالک ارضی این قسم منفعت البقی و اشل است ناچار نتیجہ آن را نیز استمرار و استقرار دیگر باشد
 و تمکن و سلطنت دیگر ع بین تفادیت رہ از کجاست تا بکجا نتیجہ نفع ادل حیات چند روز

بمن یوصل الیه است - وثمره احسان ثانی تکمیل ایمان و تمیم اعمال صالحه و شیوع علوم
 دینی است که سبب حیات ابدی است بمن یوصل الیه - اما بعد احقر فقرا بجز من ملازمان
 حضور پر نور می رساند مخلصان اینجانبی با وجود این همه بعبه ابدان از کثرت آرزو مندی
 در عدا حاضران محسوب اند و از فرط دعاها و خیرخواهی در بار یافتگان حضور پر نور مدد و تسلی
مکتوب و تحیم نیز به باد شاه دین پناه حضرت محمد عالمگیر سلمه ربیه در دید تصور اعمال و
 بعضی کلمات و غلط آمیز و ارسال رساله در عدم تمیل کفار کاذب صفت
 حضرت ایشان بود -

الحمد لله ذی الفضل والا نعام والصلوة والسلام علی رسولہ محمد سید
 الا قام والہ وصحبہ العظام الکرام - قال غز من قائل انما یخشی الله من عباده
 العلماء - وعن قیس ابن کثیر قال کنت جالساً مع ابی الدرداء رضی الله تعالی عنه
 فی مسجد دمشق فجاءه رجل فقال یا ابا الدرداء انی جئتک من مدینة رسول
 الله صلی الله علیه وعلی الہ وسلم لحدیث بلغنی انک تحدث عن رسول الله
 صلی الله علیه وعلی الہ وسلم ما جئت لحاجة - قال فانی سمعت رسول الله صلی
 الله تعالی علیه وعلی الہ وسلم - یقول من سلك طریقاً یطلب نبيه علماً سلك
 الله به طریقاً من طرق الجنة وان الملائكة لتضع اجنحتها ضیاً بطالب
 العلم - وان العالم لیستغفر له من فی السموات والارض والحیتان فی جوت
 السماء وان فضل العالم علی العابد کفضل القمر لیلة البدر علی سائر الکواکب
 وان العلماء ورثة الانبیاء وان الانبیاء لم یورثوا دیناراً ولا درهماً وانما
 ورثوا العلم فمن اخذ یحط وافرداه احمد والترمذی وابن ماجه - وفی کتب
 الحدیث ان من العلم کمهیئة المکنون لا یعلمه الا العلماء بالله فاذا اظهروا
 لاینکوه الا اهل العزیه بالله - اما بعد احقر دعا گوایان محمد عبید الله بجز من متریان
 حضور عالی می رساند که حضرت سلامت وقت تراکم ظلمات است و شیوع بدعات و
 هنگام قرب قیامت است و ظهور فتن که اجل مسمی هر ساعت نزدیک ترمی گردد - و بار

عصیان ما غافلان گران تر۔ چون این فقیر در احوال خود تامل می کند آنے نمی باشد که
 در آن مصدر چندین ذلوت نباشد و ساعته نمی آید که در آن مورد انواع عیوب بود
 ع د ا سے نہ یکبار کہ صد بار د ا سے۔ عبادات خود را مستحق طرد می نمود و حسنات خود را
 مثل جوز بے مغز می بیند۔ موافق حال خود این رباعی حضرت شیخ جام قدس سرہ می یابد۔
 رباعی۔ گر طاعت خود ثبت کنم بر نمانے   دان تاں نہ ہم پیش سگے بر خوائے
 آن سگ سگے گر سنے در کہہ د اے   از ننگ بران تاں نہ ہند و نہ اے

لَوْ اَقْبَلَ مَقْبِلَ عَلٰی اللّٰهِ تَعَالٰی مَدَّةَ عُمْرٍ ثُمَّ اَعْرَضَ عَنْهُ سَاعَةً كَانَ مَا فَاقَهُ اَكْثَرَ
 مِمَّا نَالَ۔ لِكُلِّ شَيْءٍ صِدَاةٌ وَصِدَاةُ الْقَلْبِ الشُّبْحُ مِنَ يَزِينُ لِلنَّاسِ بِمَا لَيْسَ فِيهِ
 سَقَطَ عَنْ عَيْنِ اللّٰهِ تَعَالٰی نَقْلُ الْجَبَابِ بِالْاَبْرَةِ الْمَيْسُورِ مِنْ اَخْرَاجِ الْكَبِيرِ مِنَ الْقُلُوبِ
 احذر ان لا يراك الله الا في زمني مسكين ابلغ الاشياء فيما بين الله تعالى و
 بين العبد المحاسبة من يرد الله تعالى به خيرا جعل في قلبه فاجحه ان الله
 تعالى يحب الرفق في الامرك له لو ان محزوننا بكى في امرة لرحم الله تعالى تلك
 الامة ببكائه۔ اين حقير در حفظ مراتب خير خواهي و اداسے لوازم آن مقصر نسيست۔
 و در خلوات و اجتماع اهل دل به دعائے حسن توفيق مشغول ابن معنی به خاطر خاطر آن حضرت
 مكشوف باشد يانہ۔ رسالہ در عدم تعميل كفار نوشته بطريق تحفة كجھور عالی فرستاد امید که
 به تمام نظر مبارک در آید۔ حضرت سلامت حقائق آگاہ شیخ پیر از اصحاب مقبول و منظور پیر
 دستگیر است قدسنا اللہ سبحانہ بسره و از نسیت باطنی ابن اکابر سرہ در معذالک لفضائل صوری
 نیز ارستہ۔ اگر در خلوت طلبیدہ بر حقیقت حال او مطلع گردند از کرم بعید نہ خواهد بود۔ الحمد
 لله اولاً و اخراً ظاهراً و باطناً و الصلوة علی رسولہ محمد و آلہ دائماً و سومداً
 نیز یہ خاقان عصر ادام اللہ سبحانہ ایام معدلتہ در بشارت یافتن
 مکتوب دوششم در اداہ آن عالی منزلت زید عمرہ و احسانہ۔

بسم اللہ الرحمن الرحیم الحمد لولیہ و الصلوة علی نبینا و آلہ۔ از جانب این
 حقیر نا لائق کترین خلائق اعصی عصاة امت حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وسلم

عرض سلام و تحية بحضرت عالی درجات سماوی مقامات سلمه الله سبحانه رسیده به شرف
درجه قبول موصول باد. امر در حیزر باس می شود که اگر در خواب می دید می گفت اصناف احلام
شک نسبت که در زمان قرب قیامت این قسم مقاسدیم رسد و این نوع گلهامی شکند. لکن
الله سبحانه نصودینه و صحیح تعالی فی محکم کتابه فقال عز من قائل 'وَلَنْ يَجْعَلَ
اللهُ لِدُكَا فِرْعَوْنَ عَلٰی الْمُؤْمِنِينَ سَبِيْلًا' دعا گو پیوسته به دعا و لغت و اُهبست ظاهر مقید است
و مبشرات می بیند. در عریفه سابق اشاره به آن نموده بود و همان بشارت کافی است انشاء
الله تعالی. و سبق باطن که از پیر دستگیر به آن حضرت رسیده است چون حصول آن به سعی این حقیر
رسیده بود در دعای ترقی باطن نیز بجان می گوشتد. والسلام.

مکتوب دوم به حقائق و معارف آگاه شیخ یازید سهارپوری در جواب عریفه او که مثل بوقائت
ارجند بوده با شرح احوال او.

بسم الله الرحمن الرحيم. بعد الحمد و الصلوة دار سال التحیات به حقائق و معارف آگاه
میان شیخ یازید رقاہ الله تعالی من مراتب الصوره و المعنی می رساند. مکتوب شریف رسیده
مسر در مسافت. آنچه از حالت باطنیه مرقوم بود که مفهوم می شود که معامله با ذات مرتب بوده
که گرد صفات به گرد او راه نیافته حیرت در حیرت بود و کیفیت آن را به بیچ دهر بر روست
قرطاس نمی تواند جلوه گر ساخت بسیار ذوقین گردانید. الله تعالی بکمال این دولت سرفراز
گرداند. آری چون معامله با ذات بخت می افتد گفتگو را آنجا مجال نمی ماند و همه حیرت و عجز دست
می دهد. خوش گفت ع سخن از لب تو گفتم بلم سخن کرده شد. مرقوم بود که چند روز است که
این نسبت رُو به استتار آورده مضطرب و پریشان است و سر رشته کار را کم ساخته نه در خواب
آرام است نه در بیداری به گم کرده راه نمایند. مخدومانتهی را هر چند قیض و لبط نمی باشد که
آن هر دو از حالات مبتدیان است. اما استتار نسبت و علو آن نسبت به فتهیان نیز است
گاه به عوارض مستتر می شود و گاه به غلبه می کند. و درین معامله عالی هر چند عمل را در آن دخل
نیست بل از فضل و احسان هم گذشته به محبت صرف مر لوط است. اما حضرت ایشان قدس سره
چنین افاده نموده اند که چون معامله بذات صرف افتد بیچ چیز را در آنجا اثر نسبت الا کلام مجید

کہ ہر حرف اس بجا شاہراہ وصول می گردد۔
 اندر سخن دوست نہان خواہم گشتن
 تا بر لب او بوسہ زخم پوش تو انم
 مستشهدان می آرند بدین تقدیر اگر درین طور وقت بتلادت پردازند گنجایش دارد۔ واللہ
 تعالیٰ اعلم بحقائق الامور کلہما۔

بود۔

مکتوب دہم نیز کجالات دستگاہ فضائل پناہ شیخ بایزید در جواب علیہ اد کہ خبر از ہمت
 حمد اللہ سبحانہ اول کل شیء ثم الصلوٰۃ علی النبی وآلہ صحیفہ گرامی کہ
 برادر اغروا کریم نتیجہ الکرام وفقہ اللہ تعالیٰ لمرصناتہ فرستادہ بودند رسید و اخبار سلامتی و
 استقامت آن عزیز مرغوب القلوب رسانیدہ بجمت و مسرت بخشید۔ ع لے وقت تو خوش کہ
 وقت ما خوش کردی۔ بلے دنیا در فراق است۔ بمقام لقاء و مواصلت آخرت است۔ یمن کان
 یزجو لقاء اللہ فان اجل اللہ لا یت۔ اشارتے بر این معنی یہ قطعیت دارد۔ بالجلد اگر درین
 دار ہم صورت لقاء ہم رسد غرض ازین اسباب محصلہ انبساط و مواصلت آن جانی باید طلبید۔
 خاطر دوستان بے اختیار بجا نب شما مائل است۔ والسلام۔

مکتوب نهم بہ ولایت پناہ شیخ بایزید در شرح احوال او کہ بہ نزول و ہبوط تعلق داشت۔
 کتابتے کہ نامزد این سکین ہنودہ بودند رسیدہ خوش وقت ساخت از کریم
 او تعالیٰ امیدوار باشند۔ و فقیر از تو جہ دعا غافل نہ دانند ان مع العسی و لیستوی۔ و از
 دوری ضروری دل تنگ نہ شوند۔ الملاقات مرہونہ یا وقایعہا لکل اجل کتاب۔ و
 واقع کہ نوشتہ بودید از مناسبت تمام بمقام نزول خبر می دہد۔ چون در آخر معلوم شد کہ نزول
 تا آن مقام دارد کہ پایان ترازان جلے نیست۔ امید کہ معاملہ این نزول بہ انجام رسیدہ
 باشند و ما ذلک علی اللہ بعین۔ دہر چند نزول پایان تر واقع شود در مقام دعوت
 و ارشاد قوتے ہم می رسد و وزارتیت در آفاق منتشر تری گردد۔ و نماز منتہی چون متقنم عروج
 و نزول است در بہان حالت منکشف شد۔ والسلام۔

مکتوب صدم نیز بجمع الکلمات شیخ بایزید در شرح احوال او کہ حاوی حالت عجیبہ و شریفہ بود۔
 بعد الحمد و الصلوٰۃ و ارسال التحیات بحقائق پناہ انوی الکریمی میان

شیخ بایزید می رساند مکتوب شریفیت رسیده مسرور ساخت حالت عجیب غریب که درین روزها
 رو سے داده مرقوم بود. بیان آن بیکل لسان نموده آید در مراد اشارت را به آن راه ندیده
 بیرون است از درک و یافت. و یاس حاصل آن است. این همه دلیل اصالت است و مشرف و موصول
 ذات بخت است. قرارت مصحف که فی الجمله آرام می بخشد بر اے آن است که صفت کلام تماشایی از ذات
 بخت است. اگر چه از تماشایی تا مشافرق است لهذا فی الجمله آرام بخشید و صلوة علی التبی صلی اللہ تعالیٰ
 علیه و علی آله و سلم که موجب جمعیت است بحتم که بحقیقت او علیه السلام مناسب است حاصل کار آمده باشد
 به احوال اصلی است و موجب خوش وقتی. و السلام علی من لدیکم.

مکتوب صدیکم نیز بمورد اسرار مجید شیخ بایزید در جواب عرفینہ او که متقن دید تصور بوده.
 بخدمت علی النعمانہ و نصلی علی سید الانبیاء و آلہ صلیفہ شریفه که منی از
 در طلب مبتنی بر مقامات یاس بود رسیده انکاسے بر باطن این درد مند انداخت. یا این
 درد طلب که از راه نایافت مطلوب است پیدای شود و این نعمت است. یا از راه عجز از دراک
 مطلوب که بعد از یافت است ظهور می نماید این خود کمال الکمال است. بهر حال بد آنچه مامور است
 می باید که منتقل باشد و همواره امیدوار باشد انشاء لا ینیس من روح الله الا العوم
 الکفرون. دیگر به سبب ارتباط حتی که شمار را به این اکابر واقع شده است اول دلیل است بر
 الکمال شما. انشاء اللہ سبحانہ. و السلام.

مکتوب صدوم به محمد زاده عالی در حجت تو اجد محمد پارسا در حق اذواق مخصوص آن حضرت
 و شمول عنایات او سبحانہ در حق آن آفتاب مرتبت.

حامداً و مصلياً. و اما بنعمه ربك فحکمت. در ویشے را در ایام صبا و زمسان
 بے شعوری در واقعه حسن عجیب رو نمود و سالها گرفتار آن حسن غیبی داشتند و غیر از حرفت و
 سوختن ازان نصیبی نہ دادند چون اندکے برین تیر رسید و از حضرت قبیلہ ذکر اسم خوات گرفت
 و ہم در واقعه دید که حضرت ایشان را بروے گذرے اقتاده و بزبان الهام ترجمان آن دلش
 فرمودند که ترا مقام عشق خواهم داد. بعد از ساعتی آن درویش را طلبید بر کسی که اطراف آن
 را سرخ کرده اند نشانند حضرت ایشان با جماعه از اهل صفادر حلقه ذکر نشسته به آن دلش

خطاب کرده فرمودند که ترا مقام محبوبیت دادیم۔ آن درویش این واقعه را به عرض اشرف
 اقدس حضرت قبلہ دین و دنیا رسانید و بارہا بر اے تعمیر این معاملہ تقدیر دہ خدمت علیہ
 گردید۔ آن حضرت سکوت می نمودند و خوش وقتی می کردند۔ و بر امرے کہ آن درویش امیدوار
 آن بود لاؤنم نمی فرمودند۔ غیر ازان کہ یک مرتبہ فرمودند کہ عشق بمعنی مستوق باشد تا آنکہ بعد
 از بسیت سال پس از دیدن آن واقعه سفر مبارک حج میسر شد و از سعادتمنای آن درویش کہ
 در آن سفر ممتاز شده آن بود کہ در تمام بر عجب آن درویش بہ آن حضرت ہم مکرک حج و مشاہد
 حالات و سامع امر آن حضرت بود و چون در بر صلی رسید در عین سواری آن حضرت بر آن
 درویش توجه بلیغہ و مراقبہ طولیہ نمودہ فرمودند کہ لباس و زیور محبوبیت را در بر تو یا فتم و ما ذلک
 علی اللہ بجزین۔

اگر باد مشہر در پیرزن بیاید تو اے خواجہ سبقت مکن
 فلنشد الحمد والمنته و علی رسولہ الصلوٰۃ و التحیۃ نیز معلوم آن فرزند یاد کہ حضرت ایشان آن درویش
 را در اعتکاف عشرہ ذی الحج بخلوت طلبیدہ نواز شد در حق آن درویش فرمودند و وصول یافت
 بحت کہ مقرر است از نسبت اعتبارات بیشتر گردانیدند فلنشد الحمد والمنته و علی رسولہ الصلوٰۃ و
 التحیۃ۔ و اسلام علی من اتبع الهدی۔

به این دراز کار محمد بادی در حصول نعمتے عظیم در بارہ خویش۔
مکتوب سوم
 بحمد اللہ سبحانہ در ایام قلیلہ بسببہ چیز از نعمتے بزرگ مقفل یک دیگر
 بیشتر گردید۔ اول حصول نصیبی از مرتبہ مقدسہ کہ حضرت مجدد الف ثانی در مکاتیب جلد ثانی
 در اسرار ذات مہبوب عارف تام المعرفۃ حصول آن را مخصوص بہ عارف صاحبہ اصالت
 داشته اند اذ من فی حکمہ و قلیل ما هم ہر چند بہ وصول ذات بخت قبل ازین بچندین سال
 بیشتر ساخته بودند۔ اما وصول دیگر بہت و حصول چیزے دیگر بہت۔ در حصول سرے بہت خاص کہ
 در وصول اصلاً ازان خبر نیست۔ بعد ازان از کمال بندہ نوازی حرف عنایت کردند کہ این حقیر
 نمی تواند بہ آن برأت نمود فہم من فہم۔ ثانیاً بہ وصول حقیقت صلوٰۃ کہ تحقیق آن در مکاتیب
 شریفہست و در حدیث اشارہ ازان مقام بہ این عبارات آندہ است قف یا محمد فیما

اللَّهُ يُصَلِّيَ مِثْرًا سَأْتَعْتَدُ وَفَرَمُودَنَدَ كَمَا نَزَّارًا اقْتَدَا بِهِ آَنَ نَزَامِي يَا كَمُ كَمَا زَمَرْتَهُ وَجَوَابِ صَادِرِ
 مِي شُدُوْد. دَا زِ حَقِيْقَتِ قَرَأَنِي وَخُصُوْصِيَّةً لِبَعْضِي كَلَامِ وَعَنَابِ حَضْرَتِ كَلِيْمِ عَلِيٍّ عَلِيٍّ عَلِيٍّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ
 وَالسَّلَامُ دَا زِ حَقِيْقَتِ وَجْهِي دَسْ دَا زِ حَقِيْقَتِ فَوْقَانِي آَنَ مِثْرًا سَأْتَعْتَدُ شَا تَا نَشَانِي اَزْ حُبِّي مِثْرًا
 مَرَحْمَتِ كَرْدَنَدِ فَرَمُودَنَدَ كَمَا لَوَا زِمِ اِيْنِ مَقَامِ عَالِيٍّ اَزْ طَرَفِيْنِ مَقْشُوْمِ مِي كَرْدَدِ فَلَمَّا سَجَدَ اِلْحَادِ وَالْمَنْزَةِ
 وَعَلَى رَسُوْلِهِ الصَّلَاةُ وَالْحَمْدُ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ. اَسْ فَرَزَنْدِ دَرِ مَسَالَةِ هَرَا رُوْشْتِ دِي بِسَمْتِ تَحْمِيْنًا مَرَسْمِ
 اَزْ اَسْرَارِ حُبِّتِ مَنكَشَفِ شُدُوْد وَخُودِ رَا بِهٖ آَنَ مَتَحَقِّقِ يَافِتِ چُوْنِ بَعْضِ مَقْدَسِ رَسَانِيْدِ لِبَعْدِ تَوْجِيْهِ فَرَمُودَنَدُ
 كَمَا هَمُ اِيْنِ مَعْنِي رَا دَرِ تُوْمِي يَا كَمُ فَلَمَّا اِلْحَادِ سَجَدَ اِلْحَادِ وَالْمَنْزَةِ عَلَى رَسُوْلِهِ وَذَالْحَمْدُ عَلَى آلِهِ.

بِحَقِّقَانِ اَسْ كَا هِي حَافِظِ مَحْمَدِ صَادِقِ دَرِ حَصُوْلِ لِبَعْضِ اَزْ اَسْرَارِ دَرِ رُوْشِي بَرِي كَرْدَنَدِ
مَكْتُوبِ وَچِهَامِ حَصُوْلِ اِيْنِ مَعْنِي مَعَالِمِ عَالِيٍّ كَمَا بِمَقَالِطِ دَسَا رُوْشْتِ شَاهَا تِ بَعِيْقِ دَا رُوْدِ.
 مَكْرُوْرِ بَعْضِ اَقْدَسِ رَسَانِيْدِهِ دَرِ يُوْزِهِ اِيْنِ مَعْنِي مَنُوْدِ بُوَا صُنْعِي مِي كَرْدَانِيْدَنَدِ وَبِهٖ اِجَابَتِ قَرِيْنِ مِي سَأْتَعْتَدُ
 تَا آَنَكُ مَعَالِمِ بِهٖ يَاسِ رَسِيْدِ. اَسْ خُودِ كَا رَا بِدَرِ مَدِيْدِ دَرِ شَبِّ لَسْتِ وَبِهٖ مَقْتَمِ رِضَا نِ الْمُبَارَكِ بَعْدِ اسْتِمَاعِ
 خَتْمِ دَرِ تَرَاوِيْحِ دَرِ مَكْتَلِفِ آَنَ دَرِ وِلِيْشِ دَرِ آَمْدِهِ اَمُ وَبِ تَوْجِيْهِ بِرُوْدِ اَقْتَدَا بِهٖ آَنَكُ دَرِ مَعَالِمِ مَذْكُوْرِهِ حَرْفِي دَرِ مِيَا
 آِيْدِ لِبَعْدِ تَوْجِيْهِ دَسْ رَا بِهٖ اِيْنِ بِيْشَارَتِ دَلِيْدِ اَزْ اِيْنِ اَسْرَارِ مِثْرًا كَرْدَانِيْدَنَدِ لِبَعْدِ اَزْ اِيْنِ اَزْ رَا هٖ عَلُوْا اِيْنِ مَقَامِ
 اِيْنِ دَرِ وِلِيْشِ بَا زِ دَرِ مَرْتَبَةِ التَّمَا سِ تَوْجِيْهَاتِ دَرِ هِمَا نِ بَابِ مَنُوْدِ تَا آَنَكُ مَسْفِيْحِ تَرِ مَسَا خْتَهٗ مِثْرًا سَأْتَعْتَدُ.
 وَمَا ذَالِكَ عَلَى اللّٰهِ بَعْزِ يَزِ.

حَقِيْقَتِ اَسْ كَا هَا رُوْزِ لِبَعْدِ تَوْجِيْهِ فَرَمُودَنَدَ كَمَا حَقِيْقَتِ كَعِيْمَةً حَسَنَةً اَلْبَسِيْرًا مَنَاسِبَتِ ظَاهِرِ
 شُدُوْد وَحَصُوْلِ آَنَ مَقَامِ عَالِيٍّ بِيْشَارَتِ دَا دَنَدِ فَرَمُودَنَدَ كَمَا اَنَ قَدْرًا بِالِيْدِهِ شُدُوْد كَمَا عَالِمِ رَا فَرُوْدِ
 كَرَفْتَهُ وَنُوْرًا مِيْتِ لَوَ مَسْتَرِ كَرَفْتَهُ فَا فَمُ. كَمَا لَاتِ دَسْتِ كَا هِي شَيْبَةِ دَرِ سَمْرُ كِ يَا طَاهِرَاتِ وَصَفَا يَ اُنَ
 بُوْدِ پِيْخْتَهٗ. سُرْفِي آُوْرْدَهٗ بِدَسْتِ اِيْنِ حَقِيْرِ دَا دَنَدِ. دَرِ اِنِ وَقْتِ مَعْلُوْمِ مِي شُدُوْد كَمَا اِيْنِ تَخْتَهٗ عِبَارَتِ
 اَزْ تَمَامِ عَالِمِ هَسْتِ الْقَا مَنُوْدَنَدِ آَنَ رَا كَمَا بِدَسْتِ تُوْدَا دَهٗ اَنَدُ كَمَا هَرِ چِهٖ نَحْوَاهِي اَزْ حَكِّ وَاِثْبَاتِ
 دَرِ اِيْنِ جَا بِكَارِ بَرِ فِتَا مَلِ فَلَ تَكُنْ مِّنَ الْقَا صُوِيْنِ.

بِهٖ سِيْدِ اَبُو الْمَعَالِي دَرِ ظُوْرِ لِبَعْضِ اَزْ تَعْنِيَاتِ جَنَّتِ.

مَكْتُوبِ صَدُوْجِيْمِ بِدَا نِ اَسْحَدُ كَاللّٰهِ تَعَالَى كَمَا رُوْزِ حَضْرَتِ اَلْبِيْشَانِ دَرِ

باغے کہ نزدیک شہر است رفتہ شب ہماجا گذارند و این ضعیف ہم در خدمت عالی حاضر بود۔ در نماز تہجد ختم قرآن کردہ نماز صبح را در اول وقت ادا نمودند۔ در رکعت اول سورہ الرحمن می خواندند۔ چون بذكر حور و نعیم رسیدند برین ضعیف حورے کہ در کمال لغت و صفائی بود و زیور آراستہ بے پردہ عرصہ کردند و در وقت آوردن اسلام بہ این فردی دل ریش محمد ہادی در حصول قبولیت او سجانہ کہ خصوصتاً با **مکتوب دہشتم** بہ اخص خواص بہت یا شمرہ از تحقیق آن در حصول نسبت زوال عین دائر

و دخول در دائرہ دلالت خاصہ محمدیہ علی صاحبہا السلام و همچنین دخول بہ دائرہ ولایت موسوی علی نبینا و علیہ السلام و حصول منصب محبوبیت ذاتیہ و حصول نصیبی از اصالت و بودن دلالت حضرت ایشان محمدی علیہ و علی آلہ السلام۔

مخندہ و فصل علی حبیبہ وآلہ۔ بدان ارشدک اللہ تعالیٰ کہ حضرت ایشان مدتی در حصول امرے در باب درویشی بجناب قدس بلجی بودند و در آن باب مراقبہا نمودند تا آنکہ مشبہ سوم کہ در زد و شکنجہ بود بعد از نماز ظهر بزیارت روضہ حضرت محمد الدلت ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ رفتہ بودند و آن در دلش نیز در خدمت عالی حاضر بود۔ فرمودند برلے بشارتے کہ حضرت محمد الدلت ثانی بہا و برادر کلان مادر مکتوبات قدسی آیات نوشتہ اند کہ بتد سجانہ الحمد کہ خاطر از جانب ہر دوئی شہا جمع شد کہ قبول کردند اما ازان یا ثالث الخ در باب مکتوبہ بودیم ازان حضرت قدس سرہ القاشد کہ این را قبول کردند و این معنی مثل یقین معلوم شد الحمد بتد ادلا و آخراً و الصلوٰۃ والسلام علی رسولہ وآلہ و سلمہ و استغف نامنہ سلمہ ربہ ان معنی ہذا قبول کہ جمیع در حضور خاص حضرت صمدیت جل جلالہ بے توسط بخدمتے ممتاز اند در ابتدا داخل شدن بہت و اللہ تعالیٰ اعلم۔ و ایضاً آن درویش حصول زوال عین اثر بیشتر گشت و نیز بہ دخول دائرہ دلالت خاصہ محمدیہ علی صاحبہا الصلوٰۃ و النجیہ و اسلام داخل شد۔ و کذا لک بیخول دائرہ ولایت موسوی و کثرت عنایات آن حضرت بجال آن در دلش بیشتر شد و تعمیر آن واقعہ کہ دیدہ بود کہ مشربش محمد الموسوی است بہ ظہور پیوست۔ بعد تحقیق بسیار کہ چندین مرتبہ مذکور می شد آخر ہا فرمودند کہ یہ یقین معلوم شد کہ ولایت تو ولایت محمدی است

علی صاحبها السلام وکان ذلک ظاهراً واولئ ذی الحجۃ کشفه۔ اسے فرزند در معاملہ محبوبیت
 بہ این عبارت افادہ فرمودند در رنگ عودسی کہ در حجرہ محبوبیت خود با مشد مزین و آراستہ
 بنظری در آئی و از مقام محبوبیت نشانی کرامت کردند۔ لبتنو لبتنو روزے قریب یام وصال
 در امر محبوبیت توجہ مینگ کرده فرمودند کہ بہ آرایش تمام وزینت عجیب ظاہر شدی۔ امام ادران
 شک بود کہ آیا مقام محبوبیت ہمین است و یا غیر آن۔ در ان اثناء از جانب دل من آوازے
 بر آمد کہ محبوبیت ہمین است و ما ذلک علی اللہ یعزیز۔ معلوم آن فرزند ی باد کہ روزے
 در خلوتے بعد از مجلس سکوت و توجہ بسیار بہ آن درویش فرمودند کہ لہ نصیب از معاملہ
 عالی کہ بر ترازیان است و اصول در رنگ ظلال ازان دولت دست کوتاہ در تو می یابم
 بعضی از اعضا مخصوصہ اورا معین کرده بشتر گردانیدند بوصول آن معاملہ و نوزائیت تمام
 بہ سبب آن فافهم۔ و السلام۔

بہ محمد و م زادگی حاجی محمد یار ساسلمہ ربہ در بیان بعضی اسرار متحقق شدن
مکتوب و مہتمم بہ آن و وصول بہ تعین حسی کہ کیفیت عجیب و نزول در نقطہ عدم صرت و ظهور
 بعضی مراتب عالیشان۔

روزے در و ہنہ حضرت مجد در ضی الشد عنہ مراقب بودند و این حقیر نیز در خدمت
 عالی حاضر بود۔ بر اسے امرے در باب این درویش متوجہ بودند فرمودند کہ زیورے ہوم رحمت
 شد و عزیز دیگر کہ در پہلوے فقیر بودہ فرمودند کہ ہوسے ہم زیورے عنایت شد اما زیادہ
 از تو۔ در تحریر فتم۔ بعد ازان دیدم کہ بمن از تو ہم کمتر زیورے رحمت کردند خیلے تسلی ازان تحریر
 گردید۔ ہر کہ با جمال مناسب تر است ظہور آن در صورت مثالی نقلت و بساطت می شود از
 آنکہ مناسب تفصیل باشد۔ بعد ازان فرمودند کہ کھیل کہ ازان قبیل باشد کہ حضرت مجد
 الف ثانی یک بارے در ایام حیات خود بر اسے امرے متوجہ بودند فرمودند کہ بیاران خیر با
 عنایت شد و بہ شامہر دو برادر یعنی حضرت ایشان و برادر بزرگ ایشان دود متاثر زین
 دادند و بر من یک لنگ کوتاہ کہ بر بدن من درست نیاید عنایت شد در حل آن متوجہ
 گشتم معلوم شد کہ انوار و برکات ذات تو آن قدر است کہ این برکات در جنب آن محقر

می ماند و از احاطه آن کوتاهی دارد. اے فرزند بعد از آنکه که به یقین جی بیشتر ساختند العا
 کردند که بعضی مردم دیگر ازین یقین نصیب فرموده ایم. و ازین قبیل است این تحقق کیفیت دیگر
 دارد که آن نصیب از آن بے بهره است. شیے این حقیر رفتہ بعرض اشرف رسانید که نزول خود را
 در عدم صرف که از جمیع قیود در آئی است می یایم متوجه شده فرمودند یک قیدے مانده باشد
 که من خود را از آن پایان ترمی بنیم. بعد از آن باز سر بکرا قیہ برده فرمودند که الحال نزول خود
 را و ترا در یک مقام یافتیم یعنی به لفظ عدم صرف. و تحقیق هذالمقام فی الکتاب الشریفه
 مشهودا. و نیز معلوم آن راحت القلوب باد که در مرتبہ اول ظهور مرتبہ و وجوب تمثیل عیب
 که مناسبت بحین ملاحظت داشته باشد واقع شد و در مرتبہ ثانیه تجلی آن معامله بطریقے که مناسبت
 صحن صباحت است بر تو افکند و در مرتبہ سوم انکشاف آن بر خلوات مرتبہ اول تحقق گشت السلام.
 به سید ابوالمعالی در حصول عطیہ صمیمیت و عنایات حضرت پیر دستگیر خود عدم
مکتوب هشتم تخلف از آن و الامقام در مراتب قرب صی اللہ تعالی عنہا و تحقق شدن بمقام
 حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ و رضی عنہ سبحانه۔

بعد الحمد المنته که در بند رفی بعد توجه بسیار فوید عطیہ صمیمیت بیشتر ساختند و فرمودند
 که ترا پروردگبار بس صمیمیت آراسته در کنار ما نشانند و برز اولے من گذاشتند. بعد از آن
 در همان مجلس فرمودند که در مقام قرب از من متخلف نیستی و از کمال بنده پردری فرمودند که
 فلائے تو در بعض خصوصیات از دیگر امتیاز دارید. بعض چیزها فلائے دارد که در تو نیست و
 بعض امور تو داری که فلائے نه دارد. اما محبت من بتو غالبه زیادہ است. هر چند به فلائے ہم
 غایت محبت داریم. اما بتو حالت دیگر داریم در حضرت مدینه منوره بعد توجه بوجه فرمودند که
 در این مقامے از مقامات ترا خود جدا نمی بنیم و از ما تخلف نمی کنی. اے برادر در زے در این
 مراقبه و قرب تو به حضرت ایشان دو کوشک عالی ظاهر شد کیے را از خود یافتیم و کیے را از حضرت
 مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ در میان آن هر دو کوشک مقدار یکیم که تخمیناً فرمودیم
 درین شمار العا نمودند که ترا از کوشک خود به کوشک جدا تو بردند. بر زے چند ان مسأله
 عالی که به تفصیل مر قوم خواهد شد انشاء اللہ تعالی ظهور فرمود. و عاذلک علی اللہ بعزیز۔

به خواجہ ولی در امتیاز یافتن خطاب مروج الشریعہ و ظهور مرتبہ حضرت
دوب و اختصاں خود را به آن مرتبہ علیار دمایا سبب۔

مکتوب صد و نهم

محمد و نسل و سلم محمد ثانیاً بالنعمة تحریر نموده می آید بگوش پوش استماع باید نمود که در
یکشنبه ۱۳ شنبه سبت و چهارم ربیع الاول در قیلوله نیم روزه باین خطاب ممتاز گردید که
مروج الشریعیت۔ بعد از آن در همان تاریخ بیسطه عظیم روداد۔ چنان فهمید که بارگاہ عالی ظاهر
شد و کارخانه ہائے بسیار مفہوم شدند یافتہ می شد کہ بارگاہ خاص مرتبہ و خوب است و خود را
در آنجا آن قدر محرم دید کہ چہ گوید و چہ نوسید۔ بیچ کارخانه و بیچ شخصے نہ رسید کہ اختصاں تمام
بدا نہ داشت۔ عرض در بیچ مقامے خود را تمخلف نہ دید و یک یا سہ را در دہلیز خاص نزدیک
در بان دیدم روزے در حلقہ فجر در روضہ منورہ حضرت مجدد الدلت ثانی القا نمودند کہ حضرت
بیغیر صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وسلم یا رشا است و نیز در حلقہ صبح در مسجد کلان القا نمودند کہ فلان
کہ کنایت از فقیر باشد در خلق و یاد در صفت دیگر شریک رسول خدا صلی اللہ تعالیٰ علیہ و
آلہ وسلم یعنی کاشترکت آن خادم بہ محمد دم و ایھنا بخواندن در دوشنول بودم دیدم کہ شخصے پہلوی
من نشسته است جامہ سفید دوشی و تو کرده یا فریوازداری ہمزدا من جامہ بہ نظر در آمد۔ اما
روزے مبارکش نہ دیدم۔ بعد از آن معلوم شد کہ آن حضرت بود علیہ الصلوٰۃ و التحیۃ۔ و نیز در حلقہ صبح
در مسجد کلان بردیت آن حضرت مشرف گشت۔ اما چنین آن حضرت را نمودند و بس۔ و نیز در ایام
مرض صنف خود شخصے را دیدم کہ با جامہ سفید ہندی نشسته است سرخ و سفید رنگ دارد و حاسن
سیاہ و بینی بلند جمیع بردست راست استادہ و این حقیر در مقابلہ کہ مرادم کرده اند و نفس
مبارک بر من انداختند۔ چون مراجعت نمودم شخصے من گفت می دانی کہ این نشسته کیست حضرت
نبی است صلوات اللہ تعالیٰ علیہ۔ و اسلام۔

به خواجہ محمد صادق بخاری ثم مدنی در علوسگان آن علیا بارگاہ باوصول
مکتوب صد و دہم۔

ملازمان و زمینار وقت بمقامات شکرگت کہ از فرامداند و مایا سبب۔

بسم اللہ الرحمن الرحیم۔ حامداً و مصلياً۔ اللہ تعالیٰ و تقدس ترقیات ظاہر و باطن مستعد

گرداند ایام مفارقت برادر گرامی.....

یہ امتداد کشید و آلام ہجرت از حد افزود۔ اکتساب فیوض و برکات و تحصیل علوم معارف
 آن برادرِ اگرام از ان مقامات عالیہ ہر چند نادر و معتتم و موجب غیظہ دشمنان اما مجوزان این
 دیار سفلی کہ بجز صحت زمینار وقت سلمہ اللہ تعالیٰ امتناز اند نیز بہ قلب توجہ آن حضرت
 از آفاق و انفس گذشتہ بسرا رخصصہ و معاملات مخصوصہ مشرف می کردند و فرایدے یدست
 می آرند کہ دست اکثر خواصان بکار معانی از ادراک آن کوتاہ و پیاے بسیاری از سالکان
 این راہ در راہ شکستہ۔ اللہ تعالیٰ شمارا و ما را یہ حقیقت آن معاملات رساند۔ دیگر برادرِ دینی
 میان معقول کہ خوبیاے او در بیان نہ گنجد ترک منصب نموده زیارت آن اکتہ متبرکہ
 می رسد۔ تجلیل کہ اسجا اقامت کہ اسجا اقامت نماید و تجلیل کہ بعد ادائے مناسک بہ این
 طرف رجوع نماید۔ زیادہ چہ نولیسد۔ از جانب این عاصی روسیہ اسلام در روضہ منور
 معروض بدارند و استمداد توفیق از آن جناب مقدس بخواہند و اسلام اولاد آفراد ظاہر و باطناً
 بہ محمد میرک بخشی صدور یافتہ در جواب عولینہ اذ کہ در اعزائے قطب
مکتوب و یادیم
 العرفان امام البخاری مدار الاصفیاء و غوث الاولیاء سلطان النقیار
 شرف العظما و حضرت عودۃ الوثقی رضی اللہ تعالیٰ عنہ کہ پیر و والد حضرت الشائند در آنچه کہ در حین حیات
 آن حضرت از فیوض بر طالبان وارد می شد۔ بعد از وفات نیز باقی است و در ادائے شکر آنچه از حضرت
 عودۃ الوثقی حضرت مروج الشریعت فالق گشتہ۔

بعد الحمد و الصلوٰۃ و ارسال التحیات بہ جناب برادرِ اگرام محمد میرک سلمہ رسیہ
 می رساند۔ مرسلہ شریفہ در اعزائے حضرت قدوۃ المحققین وارث الانبیاء و المرسلین قدسنا
 اللہ سبحانہ لیسرہ الاسنی رسید و الم ما تم زدگان را تازہ گردانیدہ
 در تمنائے تو اے قافلہ سالار بہار
 گل جدارنگہ ابوسے جد امی گردد
 لہ سبحانہ الحمد کہ برکات و انوار چنانچہ در حین حیات آن حضرت از صحبت کثیر البرکت
 فائقہ گشت۔ الحال از فرار پر انوار آن قبلہ دو جہانی بر طالبان وارد می شود و بہرہا می
 گیرند و از عنایاتے کہ برین ناقابل رو نموده است چہ نولیسد
 گر برین من زبان شود ہر موعے
 یک شکر تو از ہزار نہ تو انم کرد

نیز به میرزا میرک در جواب عرفانه ادب و عیبه عارفانه -
مکتوب دوازدهم حاداً و مصلحاً. سلام و تحیه ازین احقر بریه انخوی اکرمی
 محمد میرک و فقه الله تعالی المرصاته مطالعه نمایند - صحیفه شریفه رسیده مسرور ساخت باید
 که بهیرین منوال اجبه دور افتاده را خوش وقت می ساخته باشند - الله تعالی ما را و شمارا
 بتمام و کمال بجناب قدس خویش بکشد و یک ساعت بماند گذارد - و ان الله علی ما لیشاء قدير
 والسلام اولاً و آخراً -

بلاحدید من اهل العرب فی بیان قطع المنازل للامام
مکتوب و سیزدهم الهمام القطب الاجل العارث الاكمل الاصلی فی
 الوصول الى الله سبحانه الضمینی فی حصول کمالات رسول الله علیه السلام - العالم
 الربانی المجدد للاف الثاني رضی الله تعالی عنه بجذب من جذبات الالهیه
 لقد ستنه المعبر لسیر المادی من مقوله علیه الرضوان -

بسم الله الرحمن الرحيم - محمدی و نصلی - قال الشيخ الامام الاجل
 العالم الربانی المجدد للاف الثاني قطب الاقطاب الشيخ احمد بن عبد الاحد
 الفاروقی النقشبندی قدس الله تعالی اسواره - اعلم ان العناية الالهیه
 جل سلطانه جذب بتنی جذب المرادین اولاً ثم لیبوتنی طی منازل السلوک
 ثانياً فوجدت الله سبحانه اولاً عين الاشیاء كما قال ارباب التوحید الوجودی
 من متأخری الصوفیه ثم وجدت الله تعالی فی الاشیاء من غیر حلول و سواها
 ثم وجدت الله سبحانه مع الاشیاء معیة ذاتیه - ثم رأیت الله تعالی بعد الاشیاء
 ثم قبل الاشیاء - ثم رأیت الله تعالی و ما رأیت شیئاً من الاشیاء وهو المعنی با
 التوحید الشهودی - وهو المعبر بالفناء هو قدم اول توضع فی اطوار الولاية
 و کمال اسبق یحصل فی البدایه و هذیه الرویه فی ای مرتبه كانت
 من المراتب المذكوره تحصل اولاً فی الافاق و ثانياً فی الانفس ثم ترتبت
 الی البقاء الذی هو قدم ثانی فی الولا یته فرأیت الاشیاء ثانياً و وجدت الله

عینہا بل عین نفسی۔ ثم وجدته تعالیٰ فی الاشیاء بل فی نفسی ثم مع الاشیاء
 بل مع نفسی۔ ثم قبل الاشیاء بل قبل نفسی۔ ثم رأیتہ تعالیٰ بعد الاشیاء
 بل بعد نفسی۔ ثم رأیتُ الاشیاء وما رأیتُ الله تعالیٰ اصلاً وهي النهايتہ
 التي هي الرجوع إلى البداية والعود إلى مرتبة العوالم وهذا المقام هو
 اتم المقامات دعوة الخلق إلى الحق سبحانه واكمل منازل التكميل والارشاد
 والالتصية المناسبة إلى الخلق المقضية لكمال الافادة والاستفادة ذلك
 فضل الله يوتي به من يشاء والله ذو الفضل العظيم۔ وكل من الأحوال المذكورة
 والكمالات المسطورة حصل في بل لكل من وصل لطيف افضل الانبياء و
 اكمل الشيوخ عليه وعليهم من الصلوات افضلها ومن التسليمات اكملها اللهم
 ثبتنا على متابعتہ واحشونا في زمرة عليهم الصلوة والسلام وعلى اله الطيبين
 الطاهرين اجمعين برحم الله سبحانه عبد اقل الامناء والسلام على من اتبع الهدى۔
 یہ سعادت الطوار محمد میرک بدخشی در بیان تحسین اعتقاد او و
 حصول ثمره آن کہ رفعتے اہل اللہ باشد وما یناسبہ۔

مکتوب چہارم

الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى۔ اللہ تعالیٰ ولقدس ذاتہ بابرکات
 مرشد پرست برادر بجان برابر میرزا محمد میرک از آنچه نباید و نہ شاید محفوظ داشتہ انواع
 این جهان و صنوف کرامات آن جهان مرحمت فرمایند و حقیقت صفوت منش آن برادر را
 مصداق این آیت کریمہ و التبتنا اجزاً فی الدنیاء و آتہ فی الآخرۃ لمن الصالحین۔
 سازد۔ حقایق اعتقاد و آداب خدمات شما را بحضرت ایشان بر نیجہ معرفت و دانشہ شد کہ
 کہ سبب خوش و قیہرے آن حضرت حاصل گردید۔

نیز بہ محمد میرک بدخشی دل فراع و مواعظ ضروریہ۔

مکتوب و پانزدہم

حامداً و مصلياً۔ سلام و تحية تمام ازین احترام نام بجاناب
 اشفاق پناه میرزا محمد میرک سلمہ ربہ تعالیٰ رسیدہ موجب ترقیات صوری و معنوی باد۔
 صحیفہ شریفہ رسید۔ مترقب کہ برین منوال احبہ را یاد و نشاد می نموده باشند۔ دیگر باید

که اوقات گرامی را بگذراند و مراقبه معمور دارند و وقت سحر را بگریه و استغفار منور سازند و از تذکرات احوال آخرت همواره خائف و ترسان بوند و از مشتهات فضلًا عن المحرمات خود را بمرحله دور دارند که حقیقت درع در ترک معاصی و مشتهات است که آن بر نفس اش است. اعمال خیرانه هر کس بنظرمی آید ایما القار از محارم کار مردان است **ذَقْنَا اللَّهَ سُبْحَانَهُ وَآيَاتِكُمْ الِاسْتِقَامَةَ وَالثَّبَاتَ عَلَى التَّقْوَى**.

نیز به محمد میرک در ازدیاد قوت رابط
مکتوب و شانزدهم **نخده و فلسی** مکتوب محبت اسلوب آن برادر مرغوب
 القلوب رسیده مجرب سلامتی آن دوست بے ریا گردید و باعث فرحت دوستان شدع اے
 وقت تو خوش که وقت ما خوش کردی. همبرین منوال ابواب مرسلات را مفتوح دارند که بسبب
 دعا و توجهات غائبانه است و موجب ازدیاد قوت رابط معنوی. هر چند رابط شما آن قدر
 قوی است که حاجت ترغیب به زیادتی نه دارد. اما مراتب قوت را نهایت نیست و السلام
 علی من اتبع الهدی و التزم متابعة المصطفى علیه و علی آله الصلوات و التسلیات العلی.

نیز به محمد میرک که از فدویان ابن مقدس بارگاه است و در آن که
مکتوب و هفدهم استقامت بر جاده شریعت طاک امر است.

بعده الحمد و الصلوة و تبلیغ الدعوات به برادر گرامی میرزا محمد میرک و فقه الله تعالی
 لما یحب و یرهنی می رساند احوالات این حد و دیر استقامت و خیریت موصوف است. **المسئول**
 منه سبحانه عافیتکم و استقامتکم علی الجاده الشرعیة الحقیة البیضاء و السنة السنیة العلیا. فانهما
 طاک الامر. مراسم شریفه مجرب سلامتی و مشعر استقامت گردید اللهم زدوادم. و السلام.

نیز به محمد میرک در ترغیب بر ترقی از ظلال که وصول حاصل است.
مکتوب و شانزدهم و در آنکه محبت حقائق آگاه خواجه محمد صادق گنج مقصود است
 و آنکه صحبت غزیزان کبریت احمر است.

نخده و فلسی مدتی است که احوال خیرآل آن برادر گرامی اطلاع نه دارد.
 نگران است بهمه حال از تشبدهای ظلال رو تافته متوجه اصل باشند و صحبت حقائق آگاه

خواجہ محمد صادق راسخت غنیمت شمرند۔ ع دادیم تراز گنج مقصود نشان۔ گما ہے از احوال ظاہر
 باطن خود می نوشته باشند و بخدمت کمالات دستگاہ حقائق آسگاہ ہر یک حافظ عبد الکریم و
 آخوند ملا محسن سلام ابن حقیر رسانند و صحبت این عزیزان را کہ بریت احقر شمرند و السلام علی من اتبع الهدی
 و انوی فضیلت پناہ فصیح الدین و مسافر بیگ و شہباز بیگ و کسائر یاران را سلام برسد۔

پہ سلطان وقت بادشاہ عالی جاہ حضرت محمد عالمگیر مدظلہ العالی در
مکتوب و نودم بیان درجات ثلاثہ قرب یعنی قرب نوافل و قرب فرائض و جمع بین القربین
 و مایلائمہ۔

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ۔ الْحَمْدُ لِلّٰهِ وَحْدَهُ وَالصَّلٰوةُ عَلٰی اٰلِیِّنٰبِیْ بَعْدَ
 دَالِهِ وَصَحْبِهِ۔ قَالَ اللّٰهُ سُبْحٰنَهُ وَتَعَالٰی۔ قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُوْنِیْ
 يُحِبِّبْکُمْ اللّٰهُ۔ وَقَالَ عَلَیْهِ وَ عَلٰی الْاٰلِہِ الصَّلٰوةُ وَالتَّسْلِیْمٰتِ۔ حَکَایَۃٌ عَنْ رَبِّہِ
 تَبَارَکَ وَتَعَالٰی۔ لَا یَزَالُ الْعَبْدُ یَتَقَرَّبُ اِلٰی بِالنَّوَافِلِ حَتّٰی اَحْبَبَتْہُ فَاِذَا اَحْبَبَتْہُ
 کُنْتُ لَہٗ سَمْعًا وَبَصْرًا وَیَدًا وَرِجْلًا فَبِیْ یَسْمَعُ وَبِیْ یَبْصُرُ وَبِیْ یَبْطِشُ وَبِیْ یَمْشِی۔
 الحدیث۔ علمے کرام و صوفیائے عظام را در کفایت این حدیث نفیس مقالات بہت آچکہ
 معلوم این مسکین بہت تحقیقا و تعلیدا بہ عرصہ آن جرأت می نماید۔ قرب الہی عزتشانہ کہ
 نصیب سالکان این راہ می گردد بمرتبہ قسم منقسم ساخته اند۔ قرب نوافل و قرب فرائض و
 جمع بین القربین۔ قرب نوافل عبارت ازان است کہ سالک راہ حق سبحانہ را در افعال
 خود آلت فعل یابد و فاعل خود را بیند۔ یعنی چنانچہ پیش از سلوک شتوائی خود را از سامعہ
 و بنیائی را از باصرہ می یافت الحال شتوائی و بنیائی خود را از حق بیند سبحانہ ائی غیر ذلک
 من الاوصاف و الافعال۔ پس راست آمد فبِیْ یبصو و بِنِیْ یسمع الخ۔ گفتہ اند این قرب
 بہر حد فنا نمی رساند۔ چہ درین صورت وجود سالک در میان است و فاعل اوست۔ ہر چند
 فعل او شرافت یافته است۔ بِنِیْ یبصو و بِنِیْ یسمع گواہ آن است۔ یعنی شتوئے نما دست۔ اما بہر
 شتوئے نہ سامعہ خود۔ و قرب فرائض کتابت ازان است کہ سالک در افعال خود فاعل حق را
 یابد و خود را آلت بیش نہ ہند۔ کما و در الحق یبطق علی اللسان عمر ناطق حق است تعالیٰ

ولسان عمر آلت آن - بزرگان فرموده اند که این قریب معنی سالک است چه در صد در افعال
 او در میان نیست - و آلت او جماد محض است که فعل را بکوه نسبت نه کنند - و جمع بین القریب
 آن است که در افعال سالک فاعل و آلت هر دو حق باشد تعالی و سالک را در خطه نماند کما
 قال سبحانه فی حق حبیبہ صلی اللہ تعالیٰ علیہ و آلہ و سلم - وَ لَکِنَّ اللّٰهَ رَحِیْمٌ
 صورت از آن حضرت علیه السلام صادر شد آن را بخود نسبت فرمود و او را علیه الصلوٰۃ و الخیر
 دخل نه داد بطریق فاعلی و نه بطریق آلتی هَذَا هُوَ نَهَایَةُ الْکَمَالِ - شعش

و من بعد هذا ما ینقُ صفاةً و ما کتمةً اخطی لسیه و اجهل
 اما بعد بعرض اقدس منلی می رساند - این حقیر از سفر لپشادر مراجعت نمود و لجنایت الهی عز
 شانه ایه مزایر بزرگان رسید و بیسکنت دعا جزئی با جمیع از صلوات در دعا گوئی آن حضرت مظل
 العالی در رنگ بزرگان خود مشغول گردید - و از عدم لیاقت نمی خواست که احوال پراختلال
 خود را به مباح جلال رساند با آن که باعث قوی در میان آمد - و بر بعضی فقره میباید بر خ
 از مخفیات امور ظاهر ساختند که اکثر آن تعلق بحال خیر مال آن عالی حضرت داشت تفصیل
 آن را بزبان خامه و الهی نمی نماید - این قدر مرصوفی دارد که بعد رسیدن علینہ متاع که محبوب
 آن حضرت باشد آن را الفاق نمایند - کُنْ تَتَّوَلُوا الْاَلْبَیْرُ حَتّٰی تَنْفِقُوْا اَمَّا تَحِبُّوْنَ ، و آن را بطریق
 خفیه به کس مرتبت فرمایند صدقه السخّی تطفی غضب الرب تبادل و تعالی - هر چند این
 قسم حدیث را بعرض عالی رسانیده شد گستاخی محض بود - اما خیر خواهی بر آن آورد امید همان
 است که عافیت و رفرت قرین حال آن حضرت است - و صلی اللہ تعالیٰ علی خیر خلقه محمد و آله
 اجمین حضرت سلامت سیادت پناه میر عارت از صحبت پیر دستگیر فراوان بهر یا یافته بحدی
 که مردم از صحبت او بهره منداند - اگر در خلوت عالیه راه یابد و بخطاب مستطاب ممتاز گردد
 تا در مجالس سکوت بهره در شود نهایت عنایت مندی است -

به مخدوم زادگی نخواهد محمد سالم و فقه الش سبحانه لما یحب و رضی - در
 مکتوب و ستم بیان تفصیل واقعه که در آن مشاهده جمال با صد هزار کمال محبوب رب الارباب
 قطب الاقطاب قبلة العرفاء حضرت عروة الوثقی نمونه اند رضی اللہ تعالیٰ عنه و التماس استفسار بعضی

از واردات نشاء بر زنی از آن حضرت.

نخده و نسلی. در ایام دصال آن قدوه اهل کمال و انماک این و پس ماندگان در
 غصص دالام فراق اکثری در مناسی مشاهده خود این حیرت آمیزی گردانیدند و از
 فرط عنایت و از دیار محبت که نسبت به این مسکین می داشتند در وقایع و مبشرات لشکین دل
 محزون می فرمودند. و عجایب غرائب امور که انهار آن را این درق بر نه تا بد بیان می کردند.
 و از جمله آن واقعات آن بود که روزی ظاهر شده فرمودند که می خواهم بتو ملاقات کنیم
 دیا بتو باز ملاقات خواهم کرد. بعد از افاقت بجا طر رسید که این ملاقات موعوده البته خصیصه
 خواهد داشت و تفصیله خواهد و نمود. و الا ملاقات همواره صورت می بندد. و عده اش معنی
 نه دارد. بعد این گفتگو چون چشم بخواب آشنا شد و مشاهده جمال آن محبوب رب الارباب
 مشرف گشت دید که بالاتر از مرقد منوره در همان صفا دراز کشیده اند و دست مبارک
 آن حضرت در دست این عاصی است. و این فقر گستاخانه بطریق انبساط گفتگو در میان آورد
 درین اثنا پرسیدم که حضرت از واردات آن نشاء و از سرگذشت آن مقام بیان فرماید
 بزبان گوهر فشان می گویند که این قسم چیزها کس به کس می گوید. معروض می دارم که من قسم
 چیزها باید گفت. بعد از آن پرسیدم که حضرت از مشب اول چیزه بگویند چون ما مردم را
 گذارنده رفتند و ازین عالم جدا شدند و حشمت دران تمنائی دیدند. می فرمایند و حشمت
 نه بود. بعد از آن پرسیدم از مخطئه قبر که صلحی را هم ازان خلاصی نیست چون گذشتت.
 بتا کید تمام می فرمایند که بیچ نه شد. بعد از سوال منکر و نیکو پرسیدم می فرمایند که شد تا
 گفتم عجب از بهیبت و خوف آنها تعجب می کنید. گفتند نزد من و یاد خدمت این چنین
 نیامدند. یعنی فی انفسهم همچین اند اما نزد من به ادب آمدند. بعد از مجمل از احوال خود
 پرسیدم الی آخر الفقه.

به سلطان وقت حضرت بادشاه محمد عالمگیر غازی مشید الله تعالی
 ملکه و سلطانه و فاضل علی علیین بره و احسانه دران که مجاوران

مکتوب و سبب و حکم

مرقد حضرت عروه الوثقی رضی الله تعالی عنه از اسرار متبع اند.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ - الحمد لله الذي أخرج من التّون ما ادرج
 في القلم و ابرز الى الوجود ما اكثر في العدم و افنق ما ارتق و اظهر ما كتّم و
 علّم بالقلم ما لم تكن تعلم و صلّى الله تعالى على اسم الاعظم و الرّدء المعلم محمد
 الذي فتح به الكتاب و ختم و ميّز الحق من الباطل و النور من الظلم و على
 اله و صحبه و سلم - قال عز من قائل و ما ارسلناك الا رحمة للعالمين -
 اما بعد كم ترين دعا لوكيان بعرض مقدس معلّى حضرت خليقة اللّهي رساندك اين حقيه
 هر چند از دست رفته و از يا افتاده است اما با مداد شوق گاهه گاهه حركت المذبح
 مي نمايد - يا اين همه تا قابلي خود را فرياد خاطر ملكوت مناظر مي دهد - مهيبيته كه از فراق قبله
 گاهي به اين دل شكستيهارسيده و فقدان صحبت فيض تربيت اليتان كه حادثه سبب نگاه
 است از اعظم مصائب است - اما بئس سجانه الحمد كه زائران روضه و مجاوران مرقد اليتان
 از اسرار و طريقه باطني اليتان بهره در اند و از فيوض معنويه اليتان سيراب و تمتع اند و
 از اين ره گذر تسلي تمام حاصل است و به دعاء استقامت و ترقّي درجات آن حضرت
 مشغول اند ع سايه ات كم مباد از سر ما - آفتاب سلطنت و جهانداري براقب اعلى
 تابان باد - د اسلام اولاد استخرا و ظاهرا و باطنا -

مكتوب و سبت دوم به محمد ميرك بدخشي در تزيين بحصول منامه فنا و حرفه چند در حد
 حقائق آگاه شيخ ابراهيم -

در درياي محبت و گوهر صدق مودت برادر گرامي كه با مراد مستغني از بيان است
 در بوابي عشق بے آرام و بے قرار و در سواحل محبت شيفته و سر اسيمه باشند و از لفظ معني
 و از علم بناداني گرايند

توے ز وجود خویش منانی رفته ز حرور در معانی

اين معنی در نهاد شما مودع است و در حيلت شما مكنون - اما چه توان كرد كه آن را بجوارين
 لا طائل و امور شستی روپوش ساخته اند - اين معنی كنایت از ان حیات است كه عقلا آرزوی
 آن می نمایند و اصلان دلالت به آن می فرمایند آنجا كه می گویند -

دل اندر زلفت بیابی بند کار عقل مجنون
که عاشق را زبان دارد مقال از خود مندی

بشد سبحانه الحمد والمنة که حقائق آگاه میان شیخ ابراهیم که از مقبولان است و سلوک را در خدمت حقائق و معارف آگاه میان شیخ آدم منتقی تمام کرده باز در مواجره روضه منوره حضرت ایشان قدس سره بمجاوران آن بجهة شرفیة نشست و برخاست کرده فواید جدیده بحمل که نصیب روزگار آورده آنجائی رسید یقین که گرمی تمام به مشارالیه می نمایند و در دولت خانه خود یک چندے اقامت می کنند و صحبت او را معتقد شمرند. والسلام

به حضرت سلطان عالی شان وقت سلمه ریه در اظهار لوازم خیر خواهی
مکتوب و سبب و بیوم
دارین و بعضی از اذواق مخصوصه خود و در آنکه حضرت عروۃ الوثقی

از خوردی باز انظار تربیت در حق حضرت ایشان داشتند و امانات تو اهما سپرده اند. اما در اخیر عمر شریف به اسرارے مشرف ساخته اند که مصداق مالا عین رأیت ولا اذن سمعت تو اند بود. و به نیابت خود ممتاز گردانید.

حمد الاله هو بالحمد حقیق
در بحر نوالش همه ذرات غریق

تا کرده ز محض فضل تو فین رفیق
نسپرده طریق شکر ادبیح فریق

پاکایگانه که کثرت و تنوع صفت و موصوف را گرد سر پرده عزت و حدش راه نیست. و قوه رویت محبوب و مکشوف را در امتناع ادراک هومیش دغدغه اشتباه است. و چندان

فرزانه که مفهوم ادیت جوامع الکلم در بیان کمال جامعیتش کلام است جامع و فحوله

کریمه و علمک ما کم تکن تعلم. بر رفعت مقام علم و معرفتش برهان است قاطع. رباعی

شاه عربی قبله ارباب بحاث
کائینه ذات آمد و مرآت صفات

در پیروی ادست علو درجات
لا زال علیه زاکیات لصلوات

و علی آله و صحبه الطیبات و الخیات و صالحات الدعوات و سلم تسلیها کثیرا. اما بعد

احقر دعا گو یان محمد عبید اللہ بجز عرض باریافتگان حضور پر نور مبارک السلطین کعب

العالمین خلیفه اللہ تعالی فی الارضین حضرت امیر المؤمنین انا اللہ تعالی برهان می رساند

که این حقیر هر چند از دست رفته و از پیا افتاده است اما با یاد ادرکم آن حضرت گاه گاهی

حکومت المذبح می نماید و خود را فریاد و خاطر عاظمی دهد. شود که اندکین النفس نفیسه صورت
قبولیت بهم رساند قال عز من قائل هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ. احسانها
که از آن حضرت به این حقیر بلکه به جمہور اسلام می رسد و از حفظ مالک که سبب جمہیت عالمی
است و ترویج اسلام که باعث خلوص عبادت است و افاضت برکات صوری که حیات این
نشأت بدان مربوط است امر است قطعی که شائبه ریب نہ دارد یعنی داند که بکدام منج
مکافات این احسانها نماید الا آنکه بدعا استقامت و ترقی درجات و مرید عمر دولت
آن حضرت رطب اللسان و مشغوف القلب باشد. لیس سبحانہ الحمد کہ این معنی صورت می بندد
و با جمعی کثیر از صلحا و علما به این دعوات مشغول است حضرت قبلہ گاہ سلامت. قبلہ گاہی هر چند
تقریرت بیت بحال این عاصی از خوردی باز داشتند و امانت خواہارا سپرده بودند اما درین روز
خیر عمر اسرارے عنایت کردند کہ صدق مالا عین رأت ولا اذن سمعت تواند بود و با این ہمہ
نا قابلی به نیابت خود مشورت ساختند و نعتهم العریضه بالایة الکرمیة. یَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ لَنْ نَنْظُرَ نَفْسًا مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ. وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا
تَعْمَلُونَ. و صلی اللہ تعالیٰ علی خیر خلقہ محمد وآلہ و صحبہ اجمعین آفتاب سلطنت و عدالت ہموارہ
درخشان و تابان باد۔

به محمد میرک بدخشی در امورے کہ ابلاغ آن ضروری است۔
مکتوب و سبب چهارم
 الحمد لله و سلام علی عبادہ الذین اصطفی۔ امر در سخنان
 می شنوم کہ اگر در خواب می دیدم می گفتم اضغاث باحلام. شک نیست کہ در تحصیل حسین معاش
 صوری و تکمیل سلوک معنوی تو فین نیست۔ بعد تحصیل اسباب یکے موجب قطع علل دیگرے
 می گردد۔ اما قیمت مردان اینجا می شناسند کہ خلق للمحراب رجال و لمحرب رجال و للقصعة رجال
 آنکہ مبارزت را شاید دیگر است و آنکہ کاسه لیسد دیگر۔ هر کار را جمعی مخلوق اند لکن اللہ تعالیٰ
 یحب معالی الهمم منقول است کہ بادشاهے به دیدن درویشے آمد۔ درویش به سلطان گفت
 اسلام علیک یا زاهد پادشاه۔ گفت زاهد توئی یا من۔ درویش گفت زاهد کہے است کہ به قلیل
 قناعت کند و متاع دنیا کہ تو بدین قناعت نموده بس قلیل است و ما به این قلیل قناعت

نه کردیم و طلب فرید نمودیم - پس زاهد تو باشی - مطالب این رقمه کجیل که آن خود ملافتح الدین
بشما بفرماید و مشارالیه از جانب اسلام خوانند - انوی میرزا بیگ اسلام مخصوص است -

به حافظ محمد امین نشین در حصول معامله بزرگ در ماده خوش -
مکتوب و سبب و تخم بسم الله الرحمن الرحيم - الحمد لله على الاحسان والصلوة و

السلام على جنبيه وسيله الفيهتان وعلى آله واصحابه منيع العرفان - اما بعد تحديتاً بالنعمة و
اظهاراً للعظيمة مى نويسد از سر تا قدم گوش باش روز دوشنبه دهم ماه حال در روضه منوره
حضرت محمد دالت ثانی رضی اللہ تعالی عنہ برآه اجتناب که عبارت از سيرمدی
است مبشر گردید - الحمد لله سبحانه على ذلك والصلوة والسلام على نبیه وآله بعد ذلك
الفقيه محمد عبید اللہ عقی عنہ -

به یک از مخلصان عقیدت کیش در تحمیت نعمت الهی جل جلاله
مکتوب و سبب و تخم دیان اعتنائات اصحاب حضرت پیر دستگیر خود و این سبب آنک -

بسم الله الرحمن الرحيم - سبحان من لا یصل حمد حامد الی اجناب قدسه
بل منتهی المحامد و دون سواد قات عز و جلاله فهو سبحاته المحامد والمحمود
و غیره عاجز عن اداء هذا المقصود و کيف وقد عجز عن حمد من هو حاصل لواء
الحمد یوم الموعود - صل علیه اللهم بعد کل شاهد و مشهود و علی آله و صحبه
ینابیع الکریم و الجود و قال عز من قائل وَاَمَّا يَنْعَمُونَ رَبِّكَ فَحَدِّثْ و قال سبحانه
وَاذْكُرْ فَاِنَّ الذِّكْرَىٰ تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ - بنا بر آن به سمع شریف می رساند سبق باطنی که
از حضرت پیر دستگیر قدس سره به ایشان رسیده است - اجناب الهی عز شانة ممکن است که
به صحبت بعض درویشان پیر دستگیر که مشرب شان موافق مشرب پیر دستگیر است آن سبق از
یک درجه به درجات کثیره برسد و از ذکر به مذکور رساند و آنچه صوفیه علیه قرار داده اند
و آن صحبت اولو تماید و ازین سبب که صحبت بعضی عزیزان ظاهر شد است از صحبت که لازم نمی آید که خلاف
مذهب جمیع صوفیه علیه است - هر گاه مرتبه فیض یک با شد پدید منفع نیست - و اگر صحبت
به بعضی اراکان واقع شود که مشرب شان موافق مشرب حضرت پیر دستگیر است معلوم فرمایند

که چه قدر تفاوت فاحش ظاهر گردد و نشان خاطر خاطر شود که این عزیزان که به صحبت رسیده اند
 قطره چند از بحار فیوض حضرت پیر دستگیر بدست آورده اند. انظار این قسم سخنان نه از راه
 تفضیل خود بر دیگران است معرفت خدا بر آن کس حرام است که خود را از احد من الناس
 افضل داند بلکه از راه خیرخواهی ایشان است و حدیث نعمت. امر و چیزهای گذرد که اگر در
 خواب می دید می گفت اغفاث اعلام مشک نیست که حقیقت معامله را کمای کسی به ایشان
 نرسانده. باید دانست که اصحاب حضرت پیر دستگیر که پیوسته در خدمت شریف می بودند
 دو گروه بودند. جمعی به استماع حقائق و معارف نورسند بودند و گروهی به تحقیق معانی و اسرار
 شان بودند و مشرب شان موافق مشرب پیر دستگیر بوده. این جماعتی که معتقدند و صحبت شان
 کبریت احمر نظر شان دافع عمل ممنویه است و توجه شان نشانی امراض قلبیه که از آنها معرفت
 آنگاه شیخ ابوالمظفر بر پانوری نیره شیخ علم اللہ محدث است اولاً در صحبت غفران پناه
 شیخ عبداللطیف قدس سره بوده. بعداً بمیرزا امان بیگ ملحق شده باز در صحبت نفیس تربت
 حضرت پیر دستگیر قدس سره رسیده یافت آنچه یافت. عایجتا با کفره فخره در نظر بصیرت
 بعضی دو و ایشان اهل اللہ مخدول و مقهور اند انتشار اللہ تعالی و کن یجعل الله لک فریق
 علی المؤمنین سببلاً توجه بر آسئله تمیز آنها مبارک است و در وقت فتح انشاء اللہ تعالی اسلام.
 به شاهزاده بلند مکان عالی شان در بیان کمال اول این راه
مکتوب و سبب و مفتی
 ملائک پناه و غیر ذالک بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد لله الذی علا فقد رورق و خفض داعر و اذل و لا مالع لسا اعطی اد
 لا معطى لما منع. قال تعالى شانہ وَاَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَمَا كُنَّا فِي الْأَرْبَابِ. وقال
 الصادق المصدوق صلى الله تعالى عليه واله وسلم خير الناس من يتفعل
 الناس. ابا بعد احقر فقر امی رساند که نشان سعادت عنوان مشتعل بر کمال کرم و احسان
 رسیده مباحی و مفتخر گردانید.

آمد ازان جناب صحیفه لسوے من
 الحمد لله الذی اذھب عنا الحزن
 ازان روزی که رالطه خاص معنوی بعینه علیه مخصوص دارد در تقدیم لوازم خیرخواهی

بدول و جان سماعی است و در ادقابت مر جوه به آن مشغول و آنچه در خاتمه مکتوب عالی رقم
 یافته بمطلب آن پے برده دعاها در ان باب نموده امیدوار میا حاصل که در سیمار و زچهار
 در حلقه فجر در حضور روضه مبارک حضرت قبله گاهی قدس سره یا جمعی از صلی مشغول نشسته
 بهمین معنی مقید شد قفینہ عجیب و روشن نمودار گشت. امیدوار باشند ع از هر چه می رود
 سخن دوست خوش تر است. الی و الہ آباءنی لا تلکنی الی النفسی طرفه عین. خداوند ما را
 یک لحظه بجانب ما گذار و از تعلق ما سوا تمام کیس و کن بحدے که غیر از شهود احدیت مجرده
 بیخ امر متطور بصیرت مانه باشد اگر صد عمرے بی اختیار غیر بسیر بریم بخاطر نه گذرد این زمان
 که گام درین ره زده باشیم و قدم اول طے کرده شروع در منازل سیر و سلوک نمایم چنان
 ماسوی تنظر اول این راه تا این کمال حاصل نه کند در بارگاه غرت راه نه دارد

حیثم دارم که دہی اشک مرا حسن قبول
 اے که در ساختہ قطره بارانی را
 و آنچه از وصل و القال و خروج و نزول و قرب معیت و احاطہ و سریان که اثبات نموده اند
 مترتب برین کمال است. و کل ما فوق ذلك من الاسرار الی تجز فیہا فہام
 الخواص و العوایم مخصوصة یا حاد من اخص الخواص الذین صادر الی لباب
 لودجد فی العالم مثلہم احد بعد قس وین متطاولة لا غنتم وجودہ الشولیت
 لایۃ الوادث الکامل لسیّد المرسلین علیہ و علیہم و آلہ و الی کل الف
 الف صلوة و سلام و من بعد هذا ما ینق صفاتہ

بہ عالی جناب سلطان العارین شرف الکاملین قطب
مکتوب و سبب ہشتم
 الواصلین امام المحققین غوث المدققین فیما فی المرشدین
 قبلہ اہل اللہ اکرم الناس حجۃ اللہ حضرت تواجہ محمد نقشبند سلمہ اللہ سبحانہ برادر کلان حضرت
 ایشانند۔ در بیان بعض امور کہ در محفل سلطانی گذشتہ۔

الحمد للہ و المنۃ و علی رسولہ و آلہ الصلوٰۃ و التحیۃ بعد از عرض نیاز مندی فریاد ان
 معروض می دارد کہ کوفت بدنی بحال سابق است حکیم الملک از مدتے بمعالجہ قیام دارد
 از حیا بوسے جواب نمی دہد۔ و بادشاہ حیوان قدر عقید اند درین معالجہ تفرکہ چہ عرض نماید

ماشاء اللہ مکان و مال لیشاؤ لم یکن۔ روزے کے بملاقات طلبیدند تو اسے بسیار نمودند۔ تمام مسند گذشتہ پائین نشستند و تعظیم نمودند و حرفہائے حضرت ایشان و امام غزالی بسیار مذکور شد عجب فنائے در امام دارند و ماہم در یک حرفے بہ ایشان مذکور داریم تا چہ رُو دہد۔ بعد از یک چند فتاویٰ عالمگیری طلبیدہ دادند کہ مطالعہ مکنند چہ قسم نوشتہ اند۔ مہربانہا و ذراوان کہ بادشاہ جیو نمودند شاید بہ کہ کسے این قسم رعایت کردہ باشند۔ حرفہائے احیاء العلوم و حدیث امام غزالی بسیار مذکور شد و حرف حضرت ایشان ہم در میان آمد و بغیر فرمودند شما بسیار ضعیف اید۔ الشار البند العزیز مستفید کلی خواہم شد۔ دو صد اشرفی و ہزار روپیہ روز دیگر فرستادند فقیر نہ گرفت و واپس فرستاد۔ دو مطلقات ثالث سلطان حوت بزرگیمائے حضرت بسیار مذکور شد بعضے از علماء ایشان نیز در میان آمد و حرف غزلت نیز در اخیر بسیار محفوظ شد چہ کہ موافق مشرب ایشان است قرار دادہ اند کہ مکتوب بہ دست خط خاص بخدمت حضرت بنویسند۔ از بے تعیینہائے میان صبغۃ اللہ جیو بسیار مذکور شد و وجہ تسمیہ ایشان بہ این نام خوش وقت شدند۔ اما بحضرت اعتقاد دیگر دارند۔ تکریم میان شیخ بدر الدین بسیار نمودیم و بعضے از حرار تمہائے دینی ایشان را کہ بہ بادشاہ جیو می خواہند مذکور بکنند۔ مذکور کردیم تسمیم کردند و خوش وقت شدند و فرمودند اگر میان راہنی باشند بطلبند۔ و دیگر صحبتہا بہ تطویل انجامید و حرفہائے دینی بسیار بسیار مذکور شد۔ از کہہائے سلطان اعظم چہ نویسند اعتقاد ہائے ہمت خان را چہ بیان نماید تمام خانہ خود را مرید کنانید بزرگیمائے حضرت نیز بہ خان در میان آمد۔ اعتقاد دیگر ہم رسانیدہ است۔ بعضے از مقرران خاصہ بادشاہی مرید شدہ اند و عجب اخلاص ہم رسانیدہ۔ چون بہ آن زادیہ نامرادی خود تو کردہ است درین صحبت ہا محبوبس طور ہست۔ کہہائے بادشاہ دیدہ آن قدر خفکان و ضعف دل بہم رسید کہ چہ گوید کہ ہمان نامرادی خود می خواہم۔ والحمد للہ سبحانہ علی ذلک۔ والسلام۔

نیز بہ آن آفتاب مرتبت قدس منزلت در ظہور اسرار باطنی دران
مکتوب و سبت ونہم غفلت کردہ۔

نحمدہ و نصلیٰ علیہ و آلیہ و سلم نیاز مخلص سرا یا تقصیر در گرامی خدمت سرا سمر سعادت رسیدہ

به درجه قبول موصول باد فرمان به دست خط خاص بر اے ایشان حاصل کرده فرستاد چون
 سر بهر رسید مضمون آن بجا هم معلوم نیست نقل خواهند فرستاد و جواب رسید را به تائی
 خواهند نوشت. به فقیری فرمودند که معلوم می شود که ایشان سستی بسیار دارند فقیر چیزها
 بسیار مذکور کرد حسن ظن بسیار بهم رسانیدند. قبله گاه با آزارهای فقیر را معالجه می نمایند
 اللہ تعالیٰ اشفا کرامت فرماید. دیگر به عنایت الهی غرضانه، بعض امور غیریه از مقامات
 باطنی که از حضرت ایشان در باب خود استماع نموده بود و خود هم گاهی به اندازه قسم
 قاصر مشاهده می کرد. درین ظلمت که بطهران عجیب نور می فرمایند در حیرت می رود که سبب
 آن چه باشد صحبتها به بادشاه هر چند گرم تری شود باطن از قلعه آنها خشک و پشیمان
 تری گردد. در اینجا خود را محبوس محض می یابد. الحمد لله سبحانه علی ذلک. حقائق آگاهه خواه
 ولی سلام خوانند.

به سلطان عالی شان منبع کرم و احسان بادشاه دین پناه جناب ابوالمظفر
مکتوب دوم محی الدین حضرت محمد عالمگیر فازی مد اللہ سبحانه ایام سلطنته و وقفه
 سبحانه بایقان العدل فی مملکت در جواب فرمان والا نشان.

الحمد لله الحمید فعال لما یرید و الصلوة علی النبی المقرب الشہید وآله و صحبه الذین
 کل منہم ولی و سعید. فرمان عالی شان که از کمال کرم و احسان تا فرزندان کمترین دعاگو یان
 گردیده بود و داد سر به ادب عزت و عظمت رسید. کلمات جامع و فوائد ماخوذه از کتاب
 احیاء العلوم که از قرط کرم و صرف عنایت که به آن مخاطب ساخته بودند رسیده به انواع
 افاده فرمود و بر عیوب نفس و ذرایل اماره آگاه گردانید و سبب رقت دل و چشم گردید
 اگر قائد توفیق امداد فرماید درین ایقان و اتباع آن کوشش بلیغ نموده آید و ما ذلک علی
 اللہ یعنی از کمال لطف اشاره به وصول این عاجز و بجزو پر نور فرموده بودند. قبله گاه
 بالفعل حرکت راه بجزارت و گرد بسرفه مفر است من بعد مشیت الهی هر چه خواهد تقدیر
 فرمود و به آن مامور خواهد گردید لعل خواهد در آرد. والسلام اولاد آخر آثار او باطن
 جعل اللہ سبحانه یونکم خیراً من مسکم و باطنکم الطفت من ظاهرکم و آخر تکم خیراً من دنیاکم.

مکتوب صدیقی مکرم
 یہ جیلۃ الملکی جعفر خان در بیان الہی کے بعد از مفارقت عاجلیناب
 سلطان المحققین الوارث الکامل لسیۃ المسلمین علیہم السلام فیاض معلم
 الہدی شمس افلاک العلی حضرت الوثقی رضی اللہ تعالیٰ عنہ کہ بہ آن عالی حضرت رسیدہ بود با بعضی از
 تحقیقات عالیہ و تدقیقات متعالیہ۔

بعد از اداسے ماوجب علی الفقراء من الدعاء و الثناء بمسابع کریمہ می رساند کہ مصیبتہ کہ
 از فراق حضرت قطب المحققین وارث الانبیاء و المرسلین بہ این صغیبت رسیدہ ددل شکستہ را بہ
 الوازع ہوم و افواج غوم مجروح گردانیدہ۔ معلوم نیست کہ کسے تا حال بہ این قسم مصیبت مبتلا
 گردیدہ باشند و بہ این نوع المہ متاثر گم گردیدہ۔ اما اللہ سبحانہ الحمد کہ چنانکہ مصیبت عظیم و داد
 ہمان قسم صبر نیز از خزانہ خود کرامت فرمودہ پلہ را سرد اند۔ خوش گفت س
 من از تورے نہ بیچم گم بیازاری
 کہ خوش بود ز عزیزان نخل خواری
 دیگرے گوید س

مئے تلخ است و جور گل عذاران
 کہ ہر چندش خوری باشد گواران
 دیگر براسے صحت فراق عصمت و عفت قیاب درین وقتہا نیز مستعدی می باشد و امید تمام
 دارد کہ نغف کلی ظاہر شدہ باشد۔ جامعے کہ ازین جانب بخدمت گرامی می رسند مہربانہ لے
 ایشان را بیان می نمایند باعث مزید ارتباط معنوی و کثرت دعوات خیریت می گردد
 این محبت بہ فقرا کہ نصیب روزگار ایشان است و این ارتباط فقرا کہ نقد وقت آن جناب
 است از اجل نعم الہی است چہ آدمی یا کسے است کہ او را دوست دارد۔ الموعص من احب
 شنیدہ باشند۔ اصحاب کرام آن حضرت علیہ السلام فرمودند کہ البعد از حصول دولت ایمان
 کہ موجب نجات ابدی و شرف فلان سمدی است۔ ہیچ چیز زیادہ ازین کریمہ خوش دل و متین نہ گردیدم
 چہ محبت حق سبحانہ و تعالیٰ و محبت رسول و سے کہ رحمتہ للعالمین است ہمہ وقت کوی باعت افتخار
 پس ناچار بہ ایشان باشیم۔ و الحق کہ زیادہ ازین کدام کرامت در حق آن برگزیدگان متوقع
 خواهد بود کہ محبت بخدا سے غرور و جل و در رسول کریم او علیہ السلام پیدا کنند۔ و چون ہمراہ آن حضرت
 باشند۔ پس از معاملات مخصوصہ آن حضرت مہرہ و ربلوند کما ہوا الواقع۔ چہ اصحاب کرام و صحبت

آنحضرت علیه السلام بکمال نبوت بطریق در اثناء رسیده اند. هر چند منصب نبوت بر آن حضرت ختم شده اما از کمالات آن بهره ممکن بل واقع گمادرد کوان بعدی نبیاً لکان عمر چه کمالات نبوت مرحناب فاروق اعظم را حاصل بود کما اشار الیه رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم اما چون آن منصب بر حضرت خاتم الرسل علیه وعلیم السلام ختم یافت ناچار کمالات در حق آن آن منظر عنایات اکتفا افتاد. و آنچه در حدیث نفیس آمده ما صبت الله فی صدری شیئاً الا و قد صببت فی صدری ابی بکر سر آن آنجا آشکارا می شود چه جمیع کمالات آن حضرت مرصدین اکبر را حاصل شد از ولایت و کمالات نبوت و غیر ذلک مما لا یحصى. لکن چون منصب نبوت بر آن عالی حضرت ختم یافت تا لار آن شمسوار میدان صدیق است. با وجود کمالات نبوت از منصب نبوت تنزل نموده سر دفتر صدیقان دسر آمد عارفان عالیشان گشت. مولوی روم قدس سره ترجمه حدیث نموده می فرماید هندی

من و ابو بکر هر دو شمسواران	بمیدان نبوت اسپ تا زان
همی رفتیم با هم دوش بردوش	که ناگه پیش بشد اسپ مرا گوش
همین مقدار از شمس پیش بودم	نگین سروری را من ربودم

یعنی چون آنحضرت در میدان نبوت بمقدار یک گوش اسپ پیش رفته باشند آن منصب جلیل القدر بر آن تورشید رسالت ختم یافت و کمالات نبوت بطریق در اثناء مرصدین اکبر راثابت شد. سوال - هرگاه آن سرور علیه وعلی اله العت الف صلوة و سلام از صدیق اکبر علیه الرضوان بمقدار یک گوش اسپ پیش رفته باشند پس نسبت انبیای دیگر به صدیق اکبر چه باشد. و حالانکه مقرر است که آنحضرت علیه السلام چنانچه فردا افضل است همچنین از کل من حیث الکل افضل است. پس صدیق اکبر که این مقدار از آن حضرت کم باشند از دیگران افضل بود و حالانکه این مخالفت جمیع علیه است. جواب - فضیلت حضرت صدیق اکبر هرگز بر آن حضرت ثابت نمی شود بلکه مغضوبیت لازم می آید. چه گوش اسپ متضمن چندین نقطه است. و قطع یک نقطه از آن مقام قطع عوالم است که اذکذا و لفظ فوق در آن مقام اصل است مر مقامات پائین را پس آن چندین نقطه که اصل مقام صدیق اند مقام حضرات انبیاء باشند علیهم السلام. و مقام

آن سرور که فوق آن نقطه است و اصل آنها است و اصل را بر اصل خود فضل است. هر چند آن ظل متضمن اذن ظلال باشد که لا ینفخ. پس آنحضرت افضل از کل من حیث الکل گشت و صدیق اکبر اذن حضرات مقصود است. و اینها حصول این کمال مر صدیق اکبر را به تبعیت و وراثت و همنیت است و حصول کمالات نبوت مر حضرات انبیا را علیهم السلام بطریق اصالت است لهذا ایشان صاحب منصب نبوت آمدند که خاتم و افضل ^{تشان} آنحضرت علیه السلام بر صدیق صاحب کمالات نبوت گشت که فیصیه از مقام نبوت فرار گرفته است و لقیب از شیئی دیگر است و حصول آن شیئی دیگر در حصول سوره است خاص که در لقیب اصلاً اذن خبر نیست فافهم سوال مقرر اهل سلسله رحانیت و صحاب طریقه سبحانی است که صحاب کرام را با جمیع کمالات نبوت حاصل است چنانچه بانی این سلسله حضرت محمد الف ثانی امام ربانی محبوب سبحانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ تفریح بدین مدعیه نموده اند. پس خصوصیت آنحضرت شیخین که در حدیث سابقین ثبت یافته از چه رد بود. بواب هر چند جمیع صحاب کرام و اصل این کمال اند اما تفاضل اقدام ثابت بر قولہ تعالیٰ *تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۗ الْآيَةُ ۗ* پس خصوصیت که شیخین را درین مقام حاصل است دیگران را نه. هر چند آن داخل همه کمالات اند. اما شیخین علم اجزای آنحضرت دارند که ما و دد ابو بکر و عمر حتی بمنزلة السمع و البصر من الراس. پس از لقیب ایشان تا لقیب دیگران فرق عظیم ثابت گشت که موجب خصوصیت ایشان آمد. ازین است که حضرت محمد الف رضی اللہ تعالیٰ عنہ حضرات شیخین را حاصل بار نبوت محمدیه علی صاحبها الصلوٰة و السلام یافته اند لیکن معیت که صدیق اکبر را حاصل است دیگرے را نیست که ما و دد اللهم اجعل ابا بکر معی فی قبری حتی القیامة. و مسؤل آنحضرت مستجاب است. پس ثابت شد که ابو بکر همیشه تا قیامت به آنحضرت همراه است بل ای ابن الابد. لهذا الخطاب ابو بکر خیر الناس الا ان ینکون نبیاً ممتازاً گردید. هر چند فاروق اعظم هم از دیگران افضل است. بقوله علیه السلام. ^{بکر} ابو بکر و عمر خیر الادلین و خیر الاخرین و خیر اهل السموات و خیر اهل الارضین الا ان ینبئوا والمرسلین. اما صدیق بر فاروق فائق آمد که ما هو المقدر. سوال توکان لجد می تبییناً لکان عمر مفهوم می شود که معنی نبوت در فاروق غالب تر از دیگران باشد. پس فضل صدیق

از چهره رو بود - جواب بچندین وجوه - گوئیم اولاً آنکه هر چند از راه بعضی خصوصیات فضل مفضول
 بر افضل ثابت بود - اما فضل صدیق که از راه صمیمیت آن سرور علیه السلام باشد حاصل آمده بر همه
 فضائل پیر شده - چه صمیمیت که حضرت صدیق را مست دیگران را نیست - چنانچه ایمائے بدان رفته
 هر چند دیگران هم در صمیمیت مشتاقان داشته باشند - اما نشان صدیق علیحدہ است - چه صمیمیت صدیق در
 هر مقام است بخلاف دیگران فثبت فضل الصدیق - ثانیاً آنکه معارضه می کنم به احادیث دیگر
 که در مآد حضرت صدیق وارد اند کما مرّ النفاذ - ثانیاً آنکه فضیلت صدیق علیه الرضوان قطعی است
 و موردی این احادیث قطعی و دلیلی صوری الظنی القطعی - و اسلام -

بمخندوم زاده عرفان پناه جناب خواجہ سعد الدین محمد صالح مد عمره العالی
مکتوب سی و دوم
 در بیان کمال باطن و ظاہر -

بسم اللہ الرحمن الرحیم - الحمد لله و سلام علی عبادہ الذین اصطفی - حضرت حق سبحانہ و تعالیٰ
 ظاہر و باطن آن عزیز را بکلمات مناسبت هر یک برساند - کمال باطن عبارت از تحقیق است به
 اسرار و دقائق سلوک که صوفیہ علیہ بہ بیان آن ممتاز اند - و کمال ظاہر کنایت از تجلی است به
 احکام شرایع که علمائے کرام به اظهار آن مامور اند - کمال اول که نهایت آن استملاک عالم امر است
 در انظار مطلوب - بحیثیت که نام و نشان ماعداد و محبت و شعور ماسوا را در ساحت سینہ جا نمایند
 هر چند نادر و قلیل الحصول است اما کمال ثانی که نهایت آن انتقال او امر و انتها از منای است
 بحدسے که مصدر رایج مشتبه و مکرده نہ گردد - بلکه یہ ترک اوئی را هنی نباشد امر سیت متقدر حصول
 چرا اختلاف طباہی عناصر که لازمہ حیات این جهانی است بر عقلات است دلوئی بعضی المادقات
 بہ تنہی می آرد - آری عارفی که از تکلف بشریت و ارستہ و جمیع حرکات و سکناات او بندتقائے
 مسلم گشته و از شرک خفی بالکل تنزه نموده و از مقام نفی بیتم برآمده چنگک بہ دامان مرتبہ اثبات
 زده باشند - اور این کمال نیز علی وجه کمال میسر است چه این درجہ مقام مخلصیت است و بر
 مخلص شیطان را سلطان نیست چرا که سلطان مر شیطان را وقتے میسر شود که تزکیہ لطف
 عشرہ کما یسبغی میسر نہ شده باشد و حال آنکه عارف مخلص ازین درطہ خلاصی یافته است و
 لطف عشرہ اش فرکی گردیده و عناصر اربعہ او مظهر شده مخلوصہ عن دقائق الشرب

الحقی مطلقاً۔ ومن كان مخلصاً لا يكون غاوياً ولا يعيىل هذا العادت شيئاً إلا
 بالله عز وجل ويوجب لكل امرئ لانه يحيد كره الله سبحانه نفسه بنفسه ولا يكون
 للعادت مدخل اصلاً في مرتبته من مراتب وجوده و لطائفه فحينئذ يحصل
 النضيب التام لهذه العادت من مقام الاثبات - و ستر كرميه و ما رصيت اذ صميت
 ولكن الله رحى ايخا انكارا مى شود۔ و معامله تخلقوا باخلاق الله ايخا هو يدا مى گردد
 باش که بعد اين کمال اسرارے روے مى دهد که انهار آن را اين نشانه برتابد۔ و السلام۔

به مخدوم زادگی خواجه محمد عالم در احوال بعضی از ايران پير و سنگير
 مکتوب وسى و سوم رضی اللہ تعالیٰ عنہ۔ از وصول دے بمرتبہ کمال بار بار فرموده اند

و چندین بار بزبان الهام ترجمان آورده اند که فلاں پیش ما ميسا شده آمده بود و ما را محنت کم داده -
 غير از القاسه نسبتها دروے به امر ديگر کمتر مشقت کشيده ایم و الايضاً علواً استعداد او را از حضرت
 مجدد الف ثانی نقل می کردند و الايضاً بشارت حصول نصيب از مقام عالی از آنحضرت رضی اللہ
 تعالیٰ عنہ درباره مشارالیه روايت می نمودند تقریبی را در خدمت علیہ از عدم قبولیت
 مشارالیه در خلق و بے مناسبی بدرجه ارشاد مذکور شد فرمودند که قبولیت در خلق اللہ تعالیٰ
 که شهادت اللہ سبحانه اند موافق قنای شیخ است هر قدر که شدت مناسبیت و فناء در شیخ که
 واسطه وصول فویض است از حضرت دهاب جل جلاله در مریده زیادہ باشد همان قدر دلمے مردم
 بوے بائ می گردند۔ چون مشارالیه خود را از ما کناره می کرد
 است قانع است ما هم خود را از او کناره می داریم۔ و السلام۔

به مخدوم زاده عالی مقدار صاحب اسرار و الفواجر جناب خواجه محمد
 مکتوب وسى چهارم پارا سلمه ربه در بعضی معارف سموعه پير و سنگير خود رضی اللہ عنہ۔

الحمد لله رب العالمين و السلام على سيد المرسلين محمد وآله جميعين۔ در دے يارے بعضی
 اشرف رسانيد که امر و در خلقه فخر در در دهنه مقدسه حضرت مجدد الف ثانی را بلباس غريب
 دیدم و تعجب نمودم۔ فرمودند جايے تعجب نسبت چه اين لباس لباس محبوبانه است جماعه که
 از نسبت محبوبیت بهره و راند به اين لباس عجيبه خود را فرزين می يابند و به سبب آن آنها خود را

متعلی می بیند و آن حضرت قام ارشاداً از روی منصب ازین نسبت محبوبیت بهره وراند چنانچه در مکاتیب شریفه ایشان این معنی مصرح است از دریافت این لباس و این زیور در خود نیز می فرمودند آن قدر خود را باین امور متلبس می یابم که زیورے که مخصوص این لباس است در عالم مجاز مثل ما تعلق علی الالف نیز در خود می فهمم - والسلام -

به این قلام کینه محمد هادی عفی عنہ در لحن خصائص حضرت محمد الف ثانی و حضرت عروۃ الوثقی رضی اللہ تعالیٰ عنہم و من خصائصہ سلمہ اللہ تعالیٰ و خصائص شیخہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ موافقتها فی الضمک للمرتبۃ المقدسۃ المتعالیۃ -

و قفۃ آن جنین است که روزے در نماز جمعه میر محمود که از مریدان حضرت محمد الف ثانی بود در نمازین و تشریح حرکات داشت در خطبه و در عین نماز جمعه که دس امام بود اداهاے معجزه مفسحه نمود - حتی که حضرت محمد الف ثانی و حضرت ایشان مابے اختیار در رکعت دویم خندیدند و نماز استیفات کردند - بعد از آن چون بکلوت شدند نماز است و معذرت بسیار خواستند - در همان اثنا ملهم شدند که توجیه معذرت کنی که مانیز برادری ^{دی} فسخ کن فرمودیم - و در آن نماز غیر این دو بزرگ دیگر نه خندید - و این هر دو بزرگ با آنکه در کمال خشوع بودند خندیدند - و نبود این امر مگر از کمال مناسبت بجناب قدس جلالت عظمتہ -

نیز باین فذوی دلریش فقیر محمد هادی عفی عنہ در فریایے پیر **مکتوب دسی و ششم** دستگیر خود علیه الرضوان -

حامد او مصلیاً - روزے از حلقه ذکر یا مدام دیر خواسته فرمودند که معائنہ افتاد که دو شخص از دور دروازه مسجد خوا آنها در دست گرفته پیش آمدند حقیقت یکے از آنها مفهوم نه شد که چه بوده است و در یکے چیزها در چیده چون جواهر آورده پیش ما نهادند و یک تاج مطلق بجا هر بر سر ما گذاشتند - و نیز می فرمودند که در شب جمعه زیارت حضرت پیر دستگیر رفته بودیم تو جمے در باب رساله حسنات الحرمین که چیزهاے عجیب در آن مندرج شده است دانستیم که آیا این همه اسرار و معاملات که مرقوم گشته است صحت دارد و اظهار آن مرضی است

یا نہ۔ حضرت مجدد الف ثانی ظاہر شدہ آن قدر لطافت و عنایات نمودند کہ تا حال بدین خصوصیت کم نمودار شدہ باشند ہر وقت در کنار گرفتند و بوسہ می دادند و از کمال شفقت گردن می گشتند۔ راوی گوید این ہمہ اشارہ است ب صحبت آن حالات و رضایہ اہل آراء و اعلم عند اللہ سبحانہ۔

مکتوب دومی ہفتم بہ ولایت پناہ عرفان دستگاہ مخدوم زادگی جناب خواجہ محمد پارسیا جعلہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم۔ حامداً و مصلياً بر جناب حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ بکرم الہی جل شانہ و بیہ ظلیل حضرت رسالت پناہی صلی اللہ علیہ وآلہ و صحبہ و بارک وسلم جن مرتبہ نزول بارگاہ عظمت اہرت و حلال وارد شد۔ یک مرتبہ در ایام غزایر سی حضرت مخدوم فرادہ کلان علیہ الرحمۃ و العفران بہت تسلیہ یک مرتبہ بر اسے رفع ظلمات خانہ کسبی آن حضرت کہ در بنائے آن خانہ پارہ اہتمام از حکومت شدہ بود و یک مرتبہ دیگر این معاملہ علیہ ظہور فرمودہ بود در آن مرتبہ حضرت ایشان تیر ہمراہ حضرت مجدد الف ثانی آنجا حاضر بودند۔ و مرتبہ دیگر روز عید قربان این معاملہ عظیمہ وارد شد۔ در رفتن بہ مصلی و نماز و گشتن رفاقت واقع شد و در صبح صغیرہ بر پشت دست آن حضرت قبلہ کریمہ واقع شد بعد ازان اختفا شد و در رفتن راہ بہ مصلی ملہم شدند کہ چیز سے بخواہ۔ می فرمودند کہ بخاطر رسید کہ موافقت حملہ عرش نمایم۔ درد عاگردن چنانچہ در قرآن مجید مذکور است **ذَکَيْتُمْ قُرْءَانَ الْاٰیَةِ دَعَا نُوْدِیْمَ وَاثْرَا جَابِتَ مَعْلُوْمَ شَد۔ الْحَمْدُ لِلّٰہِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ وَاِلٰہِ الْاَسْلٰمِ عَلٰی رَسُوْلِهِ مُحَمَّدٍ وَاَلِهِ الْجَمِیْعِیْنَ۔** و بر حضرت ایشان ہم این معاملہ عظیمہ **۴۳۔** اہ قیس، ماہ رمضان مبارک شرف ظہور فرمود و امور عجیب و رموز غریب می فرمودند۔ بہ این وسعت استعداد نزدیک بود کہ بدن دک فک شود بزور تمام خود را نگاہ می داشتیم و گریہ بے اختیار دست داد بچرخ ورقاص می آمدم و تادت این حالت شریفہ ماند بعد ازان بل اختفا آمد۔ و اسلام۔

مکتوب دومی ہشتم بہ احقر سگان در گاہ محمدی صلی اللہ علیہ وسلم فقیر محمد ہادی و قول اللہ سبحانہ لما یحب و یرضی در بیان بعض اسرار مجدد الف ثانی علیہ الرضوان

و پیر دستگیر خود رضی اللہ تعالیٰ عنہ حقیقت ہاے دو چشمی کہ از مقطعات قرآنی است مرئی حضرت مجدد الف ثانی است۔ و خصوصیات و معاملات بسیار ازین راہ بہ آن حضرت و ابست بہت چنانچہ تفصیل آن

در مکتوبات مسطور است و وجود شریف آن حضرت را در ظهور و تجلی آن حقیقت مدخل بود. می فرمودند که چون آن حقیقت عالیه سامیه شرف ظهور فرمود. دیدیم که حضرت سید الاولین و الآخرین علیه و علی آنکه الصلوات و التسلیمات از مقام خاصه خود بر آمده درین مقام داخل شده اند و من از راه او با برودن بر آمدم و آن حضرت علیه التحیه به آن حقیقت شوقاً بسیار نمودند و بوسه‌های دادند و در کنار می گرفتند و مرا از بی اختیاری که از تکلیف خارج است ازین راه حال عجیبی روداد اما به تکلیف مقدور سعادت خود می دانستم و می گفتم اعلیٰک اغار یا رسول الله اعلیٰک اغار یا رسول الله صلی الله علیه و آله و صحبه و سلم کل ذلك بصدقة علیه الصلوة والسلام و التحیه. چنانچه آن سر در علیه الصلوة در شب معراج چون بهشت درآمد در بهشتاے اصحاب کرام می نمودند و در بهشت حضرت عمر رضی الله تعالی عنہ نه در آمدند. چون این قصه را به اصحاب کرام در میان آوردند حضرت عمر فرمودند که چهل او این است که ذکر ت غیرتک و ما دخلت حینتک حضرت عمر رضی الله تعالی عنہ گفتند اعلیٰک اغار یا رسول الله صلی الله علیه و آله و صحبه و بارک و سلم و نیز بدان که حضرت ایشان مای فرمودند که در مسجد جامع بجلقه بفرشته سه بودم. هنوز آفتاب طلوع نه کرده بود. دیدم که مردم نمازی خوانند و از اطراف اربعه بجانب من سجده می کنند و غیر گشتم. چون نیک متوجه شدم تلاطم امواج انوار عظمت و اہمیت ظاهر شد. بعد از آن معلوم گشت که حضرت کویہ و معظمه زادها الله عظمتها و اہمیتا بر اے ملاقات من تشریف از زانی فرموده است و مرا احاطه نموده است ازین رو که حقائق مصلیان که همراه آن ظهور فرموده بجانب من سجده می نمایند. چنانچه حضرت مجددان ثانی رضی الله تعالی عنہ نیز همین قسم معامله در میان آمده بود. انعم الصلوات نعم الخواتم. والسلام.

به محمد دم زادی خواجہ محمد سالم در مرزیاے پیران آفتاب مقام خود.

مکتوب دسی و نهم
حضرت ایشان مای فرمودند که روز عید پیاده بمصلی می رفتم در اثنای راه لطم شد که هر چه می خواہی بخواہ که وقت استجاب دعا است. اندیشیدم که چہ بخواہم. آخر کار در آن وقت چنان بجانب رسیدم که بازین که بر اے جمیع مؤمنین و مومنات مغفرت خواسته شود و بیخ تیر نیست اللهم اغفر لجميع المؤمنین و المؤمنات خواندم مشہود گشت که مغفرت جمیع مؤمنین و مومنات رسید و دعا مستجاب شد بعد از آن فرمودند که از آنکه مغفرت ہمہ برسد لازم نمی آید که بیخ مغذیب

نه شود حتی تناقض ما بفهم من الاحادیث و الآیات من تعدی ب البعض بیه مغفرت رادرجا
 است و عذاب را هم درجات. و چون مستحق عذاب سنین را بعد از یومین مبتلا ساخته باشند تمام مغفرت
 است چنانچه در قرآن مجید از حضرت ابراهیم و حضرت نوح علی نبینا و علیهما الصلوٰة والسلام آمده است که
 دعا مرتجع مؤمنین و مؤمنات را کردند و دعائے انبیاء کرام علیهم السلام البته مقبول است و بتعمیر با علیه
 افضل الصلوٰة مامور شدند و استغفر لک و للمؤمنین و المؤمنات و لبدنہ المشان امر بجا
 آوردند و چون کریم دلالت بر طلب امر سے نماید که نزد سے است بعد از طلب البته بدید از حضرت
 محمد صلی اللہ تعالیٰ علیه و آله نیز بچنین روایت کردند که در وقت طلب مغفرت مرتجع مؤمنین و
 مؤمنات را نموده شد مستجاب گشت. در اثر آن همه رسید نعم السلف و نعم الخلف و الحمد لله
 رب العالمین و الصلوٰة علی رسولہ محمد و آله اجمعین .

بیکترین عقبه بوسان سده سنیه محمد باذی صلوات اللہ سبحانہ ما تہ در بیان عبارت ملتئم
 کتوب و جہلم و بیان رحمت او سبحانہ

شرب ریشہ چہار دم یا سیزدهم ریح الثانی وقت تہجد ششمین این عبارت القا نمودند۔
 ذهب النور من مکة والمدینة من تحت قدم النبی صلی اللہ تعالیٰ علیہ و آله وسلم ان لبيت
 المقدس فاما الان فالبيت المقدس فوق المدینة و اما مکة فجعلنا حرمنا امانا انتهى
 ثم اعلم ان صاحب غایة العمال عینیة ذکر ان الرجل قتل تسعة وتسعين نفسا ثم عرضت
 له التوبة فسأل عن اهل الارض فدل على راهب فاقاه فقال انك قتل تسعة وتسعين
 نفسا فهل له توبة فقال لا فقذله فكمل به مائة. ثم سأل عن اهل الارض فدل
 على رجل فقال انك قتل مائة نفس فهل له من توبة فقال نعم ومن يحل بينه وبين
 التوبة فانطلق الارض من كذا اذ كان بها اناس يعبدون الله فاعيد معهم ولا ترجع
 الى ارضك فانها ارض سوء فانطلق حتى اتى لصف الطير فاقاه الموت فاختصم فيه
 ملائكة الرحمة وملائكة العذاب فقالت ملائكة الرحمة انتم امة جاءنا تابا وقبلا الى الله
 تعالی. وقالت ملائكة العذاب انه لم يعمل خيرا قط فاقاهم ملك الموت في صدرة
 ادمي فجعلوه بيتهم حكما فقال قيسوا ما بين الارضين فقال ايها كان ادنى فقبوله

فقا سوا فوجدوه أدنى الامر عن اتقى ارادة فقبحته ملائكة الرحمة -

مکتوب وپیل دوم
بہ زبندہ السالکین نتیجہ العارفین مخدوم زادگی خواجہ محمد پارسا فی بیان کرامتہ شیخ امام الاولیاء علیہ الرضوان -

بسم الله الرحمن الرحيم - حامداً ومصلياً وكثيراً ما كان يدعو النصفه امير المؤمنين عاليجناب سلطان محمد اودنگ ذيب انار الله برهانه لكونه فاسو الدين ويطلب خذ لان عدوه وعدو الشيع القويم اعنى اخاه الاكبر الما كل عن الملة الباهن وقد اخبرنا سلمه رب سبحانه انه كان قائماً في مواجبه الشريفة متوجهاً لهذا الامير اذ ظهر عليه احب عبادة الله الى الله سبحانه صلى الله تعالى عليه وعلى اله وسلم وفي يد الكريم سعيد قازيق قاسار لسيفته الى قتل الاخ الاكبر فكان كما اشار انه قتل ذلك بعد ذلك باحيات واستاقر الله سبحانه امير المؤمنين بجزيرة بلاد دعباده ونسوة دينه وقهر اعداءه - اتقوا هم اسوة المؤمن فانه ينظر بنور الله سبحانه - والسلام -

مکتوب وپیل دوم
بجناک نشینان عمبه علیہ فقیر محمدا دی فی بیان مزینہ شیخ طلب العارفین و ما بدل علی وجوده الشریف لا یناسب وجودات افراد العالم وانه الکبریت الاحم ما قال شیخه امام الاولیاء رضی الله تعالی عنه علی ما نقل عن بعض خواص اصحابه -

اگر این استقداد که به فلان عنایت شده است نام حضرت ایشان ما بردند من عنایت شود من به آن بنام و مفاخرت تمام حضرت ایشان ما می فرمودند که بحکیم را این فقیر اجازت زداده است بگرا آنکه از جانب حضرت محمد و الفثانی بوسه نسبت دختی رسید است -

مکتوب وپیل سوم
بمخدوم زاده معرفت آگاه جناب حاجه محمد بن سله ربه دیرت خدمت پیر راهبر -

باسم سبحانه و تعالی و نستعین بقدرة العارفین حضرت خواجہ معین الدین چشتی در راه تحریر نموده اند که فوائد بسیار در آن مندرج ساخته از آن جمله است پیغمبر خدمت پیر کردن در

ردے پیر خود دیدن کیے از عبادت است زیرا در معرفت المریدین نمشسته دیده ام بخط پیر خود خوا
 عثمان ہارونی کہ ہر کہ یک روز پیر خود را خدمت کند چنانکہ شرط خدمت است بے حساب در ہشتاد
 و ثواب ہزار سالہ عبادت در دیوان اعمال ادب نویسند . انگاہ چشم پر آب گردان حکایت فرمود کہ
 فرداے قیامت اولیاء و مشائخ در دیشان را کہ بر انگیزند گلیہما سے ایشان بردوش بود در ہر کلیم
 صد ہزار ریشہ یا بیشتر بود . پس در آئند مریدان ایشان دست در ریشہ کلیم در آویزند و ہر کیے
 ریشہ کلیمے بگیرند وہ ایستند چون خلق از حشر قیامت فارغ شوند حق سبحانہ ایشان را آن قوت
 بخشد کہ نزدیک پل صراط رسند آن کلیم را بامریدان برگزیند آن سی ہزار سالہ راہ و از عقبات آن
 بگذرانند و در ہر ہشتاد و بیست و دو سالہ دوران روز پنج ملک مقرب را زہرہ تابا شد کہ با دستار خدا
 خود جل بگویند کہ چرا چنین کردید .

بیشتر بخند اسلام خادم غفرہ اللہ در میان احوال بعضی یاران حضرت پیر
مکتوب و پیل و پنجم دستگیر خود غفر اللہ سبحانہ مرحوم

حمد اللہ کہ بحیب ربنا ویرضی و الصلوٰۃ والسلام علی رسولہ وآلہ کما یلیق بعلو شانہ و یجری
 در حق میرزا انان بیگ بر ہا پوری می فرمودند کہ فلاںے گویا بعینہ خواجہ امت و از فرط محبت کمال
 خواجہ را تمام کشیدہ است و کم چیز سے گذارنستہ ، الا ماشاء اللہ تعالیٰ . و کمالات این عزیز را حضرت
 ایشان خود در مکتوبے از مکتوبات قدسی آیات خود نگارش فرمودہ اند . ش ع ح م س می فرمود
 کہ این ہر سہ دست و گریبان اند . ہر چند اوسط از ہنیا چیز ہا سے بسیار می بیند . اما آنچه بکار آید
 نزدیک بہ اول و آخر است . اما آخر را اندکے ازین ہر دو فرومی گفتند . بعد ازین ماجری از کلام
 آن حضرت چنان استفاد می شد کہ وسط را یک گونہ فضل بر او سے ہم ہست . و اسلام .

بہ این خاکسار بے مقدار محمد ہادی غفر اللہ ذنوبہ فی بیان اعمال المکفرۃ
مکتوب و پیل و پنجم للذنوب المقدمۃ والمؤخرۃ .

الحمد لله ذي المغفرة والغفران والصلوة على رسولہ من الرحمة والاحسان
 و علی الہ واصحابہ ذی الغفرۃ والعرفان و ذرئۃ علومہ ذی الولاية والافتقار .
 اعلم یدک اللہ سبحانہ ان هذا رقیعۃ فی بیان مکفرات ذنوب المتقدمۃ و

والمتأخرة واعمل بها حتى ياتيك اليقين - عن عثمان بن عفان رضي الله تعالى عنه
 قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول لا يبلغ عبد الوضوء إلا غفر له
 ما تقدم من ذنبه وما تأخر - واخرج ابن عوانة في صحيحه عن سعد ابن ابى وقاص
 قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم من قال حين يسمع الاذان اشهد
 ان لا اله الا الله سويت بالذمة رباً وبالاسلام ديناً وبمحمد صلى الله عليه وسلم
 نبياً غفر له ما تقدم من ذنبه وما تأخر - واخرج ابن وهب في تصنيفه عن
 ابى هريرة رضي الله تعالى عنه سمعت رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم قال
 يقول اذا من الامام فامنوا فان المدركة تو من على تامين الامام فمن وافق تامينه
 تامين الملائكة غفر له ما تقدم من ذنبه وما تأخر - وعن علي بن ابى طالب رضي
 الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم من صلى صبيحة الضحى
 ركعتين ايماناً واحتساباً غفرت له ذنوبه كلها ما تقدم منها وما تأخر الا القصاص
 وعن انس رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم اذا
 قرء الامام يوم الجمعة قبل ان يثنى رجله فاتحة الكتاب وقل هو الله احد و
 المعوذتين سبعاً سبعاً غفر له ما تقدم من ذنبه وما تأخر - واخرج احمد عن ابى هريرة
 قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم من صام رمضان ايماناً واحتساباً
 غفر له ما تقدم وما تأخر - وعن ابى بصير قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
 من قام يوم العرفة غفر له ما تقدم وما تأخر - وعن جابر بن عبد الله قال قال
 رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم من تصني لسكك وسلم المسلمون من لسانه
 ويده غفر له ما تقدم من ذنبه وما تأخر - واخرج ابو عبد الله في اماليه عن ابى
 عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم من قاد مكوثاً اربعين خطوة غفر
 له ما تقدم من ذنبه وما تأخر - وعن ابى عباس رضي الله تعالى عنه قال قال
 رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم من سبى لاختيه المسلم في حاجة غفر له
 ما تقدم من ذنبه وما تأخر - واخرج الحسن بن سفيان وابو العلاء في مسنديهما

عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم قال عليه السلام ما من عبد من عبدين يلتقيان
فيصالحان ويصليان على النبي صلى الله عليه وآله وسلم إلا لم يفترا قاتحني يُغفر
لهما ذنوبهما ما تقدم منهما وما تأخر - واخرج ابوداؤد عن معاذ بن عبد الله قال
قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم من أكل طعاماً ثم قال الحمد لله الذي
أطعمني هذا الطعام ورزقنيهِ من غير حولٍ مني ولا قوة غفر له ما تقدم من
ذنبه وما تأخر - ومن ليس ثوباً فقال الحمد لله الذي كساني هذا الثوب ورزقنيهِ
من غير حولٍ مني ولا قوة غفر له ما تقدم من ذنبه وما تأخر - والله أعلم -

بمخردم ناده عالی مقدار شجره دلایت نیمه صغری و کبری هدایت
جناب خواجہ سعد الدین سلمه ربہ در بیان دقائق و دلایت الادبیار و
الانبياء علیهم السلام .

کتاب دہل و ششم

کلمه سبحانہ حمدین و فصلی علی رسولہ مرتین و علی آلہ و صحابہ کرتین - ع الزہرچہ می رود سخن
د دست خوش تر است - اللہ تعالیٰ شاہد معنی ربی رویوش صورت و خیال و سر تحقیق را مبرا از
تکلفات طریقہ و مثال بر باطن منکشف گرداند حصول این معنی ہر چند درین وقت بلکہ درازمنہ
متظار و منتظر است و حکم عقاسے مغرب دارد چہ این معنی بدلیعہ در منتہاسے دلایت اولیاء
کہ امر کرامت است حاصل می شود و یکنہ منتہیان این دلایت عظمی حصول نجات از سلطان خیال
بعد از موت قرار داده اند و درین نشاۃ محال انگاشتہ - چنانچہ مولوی رومی فرماید و در وقت
احتمار یہ آن تکراری فرمودہ

من شوم عریان ز تن او از خیال تا خرامم در نہنایات الوصال

ممنقول است کہ دلی بلند سیر حضرت شیخ ابوسعید ابوالخیر قدس سرہ از پیر خود استفہار فرمود کہ آیا
درین دار از سلطان خیال خلاصی میسر است یا نہ - فرمود نہ - یا ز معروض داشت کہ آیا ازین در لہ درین
نشاۃ نجات میسر آید یا نہ - فرمود نہ - مرتبہ ثالث التماس نمود کہ درین جهان از تلامذہ امواج خیال
عروجے واقع می شود یا نہ - فرمود نہ - اگر شود از نوادر است - حضرت شیخ ابوسعید بر قص بر شوہر مند
و فرمودند کہ این ہم از بہان نوادر است - یعنی این حالے کہ بر من دارد دست میرا از خیال است - ازینجا

دو چیز بدست آید - یکی آنکه معلوم گردید که مقرر عوفیه هست که ترقی از مرتبه خیال درین جهان
 محال است - و اگر هست از نادر است - دوم آنکه از مرتبه فوق که موعود برائے آخرت است حضرت
 شیخ ابوسعید راضییه و کوفی الجملة روزی شده باشد - اما ادایاے که به کمال متابعت حضرات
 انبیاء علیهم السلام رسیده باشند به در اثرت این برگزیدگان از دلالت فوقانی که کالاصل است
 مردلالت تحتانی را حظ دافر و بهره کامل می یابند چنانچه قطب العارفين حضرت خواجہ نقشبند قدس
 سره فرموده که هفت سال همراه مولانا عارف ریوگری در تنگ پوسه آن بودم که از اصل بیگانه
 یا بجم سسه بار سفر حجاز رفتم - اگر مولانا یا مثل ..... مولانا آنجانی می یافتم برگزیده می شدم بالجمله هر چند
 این کمال الکمال نادر و نادر است - اما بعد تجدید التثانی از شرف غیب ظهور فرمود و نسبت
 سابقین بهمان طرادت جلوه فرمود که ما خیر عنین رسول الله صلی الله علیه وسلم حیث قال
 علیه الصلوة والسلام خیر امتی اولها و آخرها و فی وسطه الکدر - تا ویدله خیر امتی ای
 الواصلین الی الاصل و اصل الاصل من الصفات - اولها ای اصحاب قرن الاول - و
 الثاني و الثالث ایضا داخل فی ذلك المحکم لان الصحابة کلهم داخلین فی تلك السعادات
 و اکثر التابعین ایضاً تا الواو بن ذلک المقصود - و آخرها و آخر امت صلی الله علیه و اله
 و سلم من شوع الالف الثاني من الهجرة و لعمری رأیت جماعة من الواصلین الی
 تلك الرتبة العلیاء فوقع کما أخبرت کان معجزة له صلی الله علیه و سلم - و فی وسطه
 الکدر - و المراد من الکدر ههنا ظلال الصفات و ان کانت فی الحقیقة تلك الصفات
 انوار متلا : لآة لکن لما کان الظلال شبيهاً بالکدر و ذی استعیر بهما الظلال فیکون
 اکثر مشاع وسط الامة مستقر و فی مراتب الولاية الظلمة المعنی بالولاية الصغیر
 غیر مترتباً من تلك الولاية الی الولاية الکبری - و دلالت الکبری و دلالت الانبیاء
 علیهم السلام و هذه الرتبة منزّهة عن الظلال و الخیال و المثال و من وصل الی
 تلك الولاية فازدوا فوزاً عظیماً - پس در صحبت اکابر این طریق علیه حصول این معنی دقیقه بحکم فنا
 فی الشیخ سهل الحصول باشد - خوش گفت سه

سخن زین پیش گفتن تا پس که نصرت
 که پابر شعله ماندن کا لخص نیست

پس سخن کوتاه باید و السلام -

کتاب دهم و نهم به مخدوم زادگی خواجہ محمد سالم در ذکر بعض فوائد غریبہ -
 بسم اللہ الرحمن الرحیم - وصلى اللہ تعالیٰ علی خیر خلقہ محمد وآلہ
 بدانکہ ختم اسم ذات بعدد (۴۰۰۰) کہ نصابت بین است ہر مسمی کہ خواندہ شود مجرب است و اسرع
 است در حصول مقصود از خواجگان حضرت چشت منقول است و مہمول - ایضا درین باب ختم
 سورہ یسین کہ در سہ مقام مطلب را بخاطر بیار و بسیار مجرب است - از بعض اکابر منقول است کہ
 اسم اعظم کہ سبب اجابت دعا است درین سہ جا است - ایضا ختم مجرب علی ما معنا من بعض
 الصلحاء یقرء یابدیح العجائب بالخیر اربع مائۃ مرة یمحصل المطلوب انشاء اللہ
 تعالیٰ دعا علی حفظ قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم من اراد ان ینکرہ اللہ تعالیٰ یا
 الفہم والحفظ و رفع الشیطان فلیقرء کل یوم بعد اداء صلوٰۃ الفجر عشر مراتب
 فقہمناھا سلیمان و کلاً ائیناً حکماً و علماً یا حی یا قیوم یا رب یا رب و ہارون
 یا رب ابراہیم و رب محمد علیہ الصلوٰۃ والسلام اکرمنی بالفہم والحفظ یا قاضی
 الحاجات اکرمنی بأنواع الخیرات بحقک من جمیع خلقک یا قریب غیر بعید
 برحمتک یا ارحم الراحمین -

کتاب دهم و نهم به مخدوم زادہ ولایت پناہ پیر زادہ عرفان دستگاہ خواجہ محمد یار سا
 اوصلہ اللہ تعالیٰ الی غایتہ امینہ فی بیان بعض فوائد البحر -

باسم سبحانہ - محمد و وصلى و تسلم - اعلم حفظک اللہ عن البلیات
 باسمہا قال الامام السرخسی قال احمد بن صالح كانت عندی جادیۃ فاصابها طائف
 من الجن فاعتزلتہما ثم اشتريتُ اخرى فاصابها مثل ذلك - فبینما انا قاعد فی
 مصلاًئی اذا بقابل یقول السلام علیک ورحمة اللہ وبرکاتہ فرفعتُ راسی فاذا
 لشیء کخیال الطائر فرددتُ علیہ السلام وقلتُ لہ من انت فقال انا زکریا الجنی
 جئتُ لاعلمک دعاء اذا دعوت بہ علی من اصابہ مثل ما اصابت جادیتک
 عوفی باذن اللہ تعالیٰ فاردتُ اخذ الدوا فلم استطع فقال الدوا تحت السور

فَأَخَذَتْهَا وَاخْتَدَتْ الْقِرطاسَ فَقَالَ الْكُتَيْبُ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاءَ وَوَضَعَ
 الْأَرْضَ وَنَضَبَ الْجِبَالَ وَأَرْسَلَ الرِّيحَ وَأظْلَمَ اللَّيْلَ وَأَضَاءَ النَّهَارَ وَخَلَقَ مَا يُرَى
 وَمَا لَا يُرَى وَلَمْ يَخْتِجْ فِيهِ إِلَى عَمَلٍ أَحَدٍ مِنْ خَلْقِهِ سِجَانَةٌ مَا أَعْظَمَ شَأْنَكَ لَمْ تَفْكَرْ
 فِي قَدْرَتِكَ عَلَوْتُ بَعْلُوكَ وَوَدَّوْتُ بَدَنُوكَ وَقَهَرْتُ خَلْقَكَ بِسُلْطَانِكَ فَالْمَعَادُ
 لَكَ مِنْهُمْ فِي النَّارِ وَالْمَذَلُّ لِنَفْسِهِ فِي الْجَنَّةِ امْرُوتٌ بِالذِّعَاءِ وَتَكَلَّفْتُ بِالْإِجَابَةِ
 رَدَّ قَضَائِكَ دَعَانَا إِذَا اسْتَجِيبَ لَنَا أَنْتَ الْقَوِيُّ فَلَيْسَ أَحَدٌ أَقْوَمُ مِنْكَ أَنْتَ الرَّحِيمُ
 فَلَيْسَ أَحَدٌ أَرْحَمُ مِنْكَ رَحِمْتُ يَعْقُوبَ فَرَدَّوَتْ عَلَيْهِ بَصِيرَهُ وَرَحِمْتُ يُوْسُفَ فَجَبَّيْتَهُ
 عَنِ الْجَبِّ وَرَحِمْتُ أَيُّوبَ فَكَلَّمْتُ عَنْهُ الْبَلَاءَ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَرْغَبُ إِلَيْكَ
 فَإِنَّكَ مَسْئُولٌ لَمْ يَسْأَلْ مِثْلَكَ يَا قَاصِمَ الْجَبَابِرَةِ يَا دَيَّانَ يَوْمَ الدِّينِ حَيِّ عِظَاءُ
 وَهَيَّ رَمِيمٌ لَصَبْتُ لَخَلْقِكَ أَنْ يَمُرَّ وَاعْلَى أَحَدٍ مِنَ السَّيْفِ وَادِقٌ مِنَ الشَّعْرِ عَلَى جَبْرِ
 جَهَنَّمَ أَنْتَ ابْتَلَيْتَ فُلَانًا أَوْ فُلَانَةَ ابْنَ أَوْ بِنْتَ فُلَانٍ أَوْ فُلَانَةَ جَهْدِيهِ الْأَدْبَاعِ
 وَهَذِهِ الرَّيْحُ وَهَذِهِ الْأَمْوَاضُ وَالْأَسْقَابُ وَأَنْتَ الْقَادِرُ عَلَى الذِّهَابِ بِهَا يَا
 أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ. وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى لَا يَعْقِلُونَ. إِنَّ رَبَّكُمْ اللَّهُ الَّذِي إِلَى
 قَوْلِهِ تَعَالَى الْمُحْسِنِينَ. قُلْ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ إِلَىٰ آخِرِ السُّورَةِ. قَالَ
 أَحْمَدُ بْنُ صَالِحٍ قَلْتُ لَغَلَامٍ اقْرَأْ ذَلِكَ عَلَى الْمَاءِ فَيَشْرَبُ مِنْهُ الْعَلِيلُ وَيَتَوَضَّأُ
 وَيَبْرِءُ بِإِذْنِ اللَّهِ تَعَالَى. قَالَ فَعَاجَلْتُ الْجَارِيَتَيْنِ فَمَا اتَى إِلَّا سَبُوعٌ حَتَّىٰ عَوَيْتُنَا
 وَجَعَلْتُ اقْرَأْهُ عَلَىٰ كُلِّ عَلِيلٍ وَمَرِيضٍ فَيَبْرِءُ بِإِذْنِ اللَّهِ تَعَالَى. وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
 وَهَذَا لِقَاءُ الصَّيْحِ نَافِعٌ بِإِذْنِ اللَّهِ تَعَالَى يَقْرَأُ عَلَى مَاءٍ طَاهِرٍ الْفَاتِحَةَ وَآيَةَ الْكُرْسِيِّ
 وَخَمْسَ آيَاتٍ مِنْ أَوَّلِ سُورَةِ الْجِنِّ وَيُرْسِلُ بِهِ عَلَى وَجْهِهِ لِيَفِيقَ بِإِذْنِ اللَّهِ تَعَالَى
 وَإِذَا سُئِلَ عَمَارِيُّ فَقَالَ هُوَ فِي هَذَا الْمَكَانِ وَرَسْتُ مِنْ ذَلِكَ الْمَاءِ فِي ذَلِكَ مَخْرَجٍ
 مِنَ الْبَيْتِ وَلَا يَعُودُ ابْنُ النَّسَاءِ اللَّهُ تَعَالَى. وَالْيَسَاءُ إِذَا كَتَبْتَ فِي أَنْفَاءِ طَاهِرٍ فَاتِحَةَ
 الْكِتَابِ وَقَوْلَهُ تَعَالَى ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ إِلَىٰ قَوْلِهِ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ
 وَقَوْلَهُ تَعَالَى مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ إِنِّي آخِرُ السُّورَةِ وَغَسَلَ لِسَبْطِ وَوَدَّهْنِ بِهِ الْمَصْرُوعَ

افاق باذن الله تعالى ولا يعود اليه ابن الشفاء الله تعالى وقال الالهام الغزالي رحمه
 الله سبحانه في كتابه من خواص القرآن ذكر عن بعض الصالحين انه قال جارية بالليل
 نباتي موضع لا يعتاد فيه البول فصرت. فقال لسبح الله الرحمن الرحيم. المصطفى اطمئن
 كنه يعص يس والقران الحكيم تمتعني قن والقلم وما يسطرون فتبوع عنما ولم يعد
 اليها بعد ذلك وذكر في كتابه عن ابن قتيبة قال حدثني رجل من بني تميم قال كان
 لي غلام فن هب يلعب مع الصبيان عند غروب الشمس فصرت فقلت يا هذا مالك
 مع ولدك فقال بلسان فصيح هذا وقت صلواتنا اولى ليس قد قال رسول الله صلى الله
 عليه وسلم احفظوا صبيا نكم عند غروب الشمس فقلت بلى اخرج عنه بلا حول ولا
 قوة الا بالله العلي العظيم. قال النار النار وخرج عنه فمن قال على مصروع بلا حول
 ولا قوة الا بالله العلي العظيم خرج ولا يعود اليه. وعن الفقيه الكبير ابوالاحمد بن
 موسى بن عجيل انه كان يقرأ على المصروع قوله تعالى قل الله اذن لكم ام على الله
 تقفرون. فيخرج عنه الشيطان ولا يعود اليه ابدا. وعن بعضهم قال صرعت صبينة
 كانت تلعب فرأيت في المنام ملكا تمثل لي باحسن صورة وله عشرة اجنحة فقال ان
 في كتاب الله عن رجل الشفاء لهذه المصروع فقلت وما هو يرحمك الله قال اقل عليهما
 قل آء الله اذن لكم ام على الله تقفرون وقوله عن رجل يرسل عليكما شواظ من نار
 ونحاس فلا تتصران وقوله تعالى يبعثون الجحش والانس ان استطعتم ان تنفذوا الآية
 قال اخسئوا فيها ولا تكلمون هذا في القران الذي لا يشبث مع انس والجان وسا
 استطعت وقد حفظت ذلك فتلوتها عليها فقامت كان لم يكن بهما شيء ولم
 يليها بعد ذلك حجر ب.

مکتوب دھل و نم
 بر این فردی محمد بادی عفی عنہ در بیان بعض فوائد ضروریہ کہ لا بدی است
 باسمہ سبحانہ احمد واصلی و اسلم۔ امام ربانی حضرت مجدد الف ثانی
 در بعض ازرقوات خود اطراف فرمودہ اند بعینہ از دستخط مبارک منقول می گردد ہذا از برلے دفعہ پن
 د دیو این دعا را بخواند فغانہ را کہ در ان دیو باشد این آب پیا شد دعای زرگوار مجرب است

بِسْمِ اللَّهِ اسْمِينَا وَاصْبِرْنَا بِاللَّهِ الَّذِي لَيْسَ مِنْهُ شَيْءٌ يُمْتَنَعُ وَبِعِزَّةِ اللَّهِ الَّتِي لَا تَرَامُ وَلَا تَضَامُ وَبِحَبْلِ اللَّهِ الْعَظِيمِ تَعْتَصِمُ وَيَا سَمَاءَ الْحَسَنَى عَائِنُ مِنَ الْإِبَالِسَةِ وَمِنْ شَرِّ شَيْطَانِ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ وَمِنْ شَرِّ كُلِّ مَعْلُونٍ وَمَسْرُومٍ وَمِنْ شَرِّ مَا يَمْجِجُ بِاللَّيْلِ وَيَكِينُ بِالنَّهَارِ وَيَكِينُ بِاللَّيْلِ وَيَمْجِجُ بِالنَّهَارِ وَمِنْ كُلِّ دَابَّةٍ أَنْتَ أَخَذْتَ بِصَانِعَتِهَا إِنَّ أَوَّلِي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ. اَعُوذُ بِاللَّهِ اَعُوذُ بِمَا اسْتَعَاذَ بِهِ مُوسَى وَعِيسَى وَابْرَاهِيمُ الَّذِي وَدِيَ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ وَدُزْرِعَ وَبِرَّءٍ وَمِنْ شَرِّ مَا يَتَّبِعِي اَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ وَالصَّادَاتِ صَفَاةً كَمَا تَزْجُرَاتِ زَجْرُلٍ فَالْتَّالِيَاتِ ذَكَرًا إِنَّ رَبَّكَ لَهَكُم لَوَاحِدٌ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ الْمَشَارِقِ اِنَّا زَيْنَابُ السَّمَاءِ الَّذِي نِيَا بِزَيْنَتِ الْكَوَاكِبِ وَحَقَّقًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَا رَدَّ لَا يَسْمَعُونَ إِلَى الْمَلَأِ اَلَا عَلَيْهِمْ وَلِيَقْدُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ اِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شَهَابٌ ثَاقِبٌ فَاسْتَفْتِهِمْ اَهُمْ اَشَدُّ خَلْقًا اَمْ مَنْ خَلَقْنَا اِنَّا خَلَقْنَا هُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ.

بِهَجْدِ زَادَهُ عَالِي دَرَجَةٍ سَابِحِ كَمَالَاتِ دَاوُدَ وَنَدْرِ فَوْضِ مَشَاكِرِهِ
مكتوب ونبياهم
 قُدُوةَ السَّاكِنِينَ زُبْدَةَ الْوَالِصِينَ وَاقْتِ الرَّرَارَ اَلْحَقْرَتِ شَرِيحَ خَلِيلِ اللَّهِ
 سَلَّمَ اللَّهُ دَرِيَانِ الْبَطَالِ تَشْكِيكَاتِ مُدَاهِنَتِهِ كَمَا هَمَّتْ دَرَاوُورِ دِينَ فِي تَوْدِيحِ اَلتَّحْقِيكَاتِ وَالتَّوَدِّيَعَاتِ
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ اَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ وَعَمَلٍ لَا يَقْبَلُ مُحَمَّدٌ عَلَى
 نَعْمٍ لَا يَجْمَعُ حَرْفٌ مِنْ حُرُوفِهَا الصُّوَالِطِ الْعَدَّ وَالْاِحْصَاءِ وَلَا يَشْتَمَلُ نَحْوًا مِنْ اِنْحَائِهَا
 تَوَاعِدِ الْاِتْمَاعِ مِنَ الصَّحِيحِ وَالْاِشْرَاقِ وَالْاِيْمَاءِ وَتَلْبِغِ سَلْوَةِ الصَّلَاةِ وَالدَّعَاءِ وَالتَّحْمِيَةِ
 وَالتَّشَاءِ إِلَى الْمَخَاطِبِ فِي كُلِّ حَاجَةٍ وَالْمَوْصُولِ بِهِ إِلَى كُلِّ رَجَاءٍ مُحَمَّدٍ وَالهِ وَاصْحَابِهِ
 الَّذِينَ لَمْ يَنَالُوا السَّاكِنِينَ السَّيْفِ عَلَى مَنْ اِهَانَتُهُ وَغَادَاةُ وَبَعْدَ نَهْزَةٍ فَادْنَةُ
 تَمَلَى مَا دُنُوهُ بِلِ سَيْفٍ مَسْلُورٍ وَرُوحٍ مُدِيدٍ فِي قَتْلِ مَنْ اَهْمَنَ وَمَصِيدٍ وَدَفْعِ حَيْلٍ
 مِنْ اِحْتِمَالِ وَتَحْمَلِ فِي اسْقَاطِ حَقِّ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ لِيَعْلَمَ أَنَّهُ لَمْ يَأْتِ
 بِأَمْرِ سَمِيحٍ اَوْ لِيَعْنَى مِنْ بِنِجْعِ بِلِ مَا هِيَ بَيْنَ عَيْتٍ وَسَمِيحٍ وَإِنْ مَا ذَكَرَهُ لَيْسَتْ بِشَهَادَاتِ

ناشئة عن دليل بل هي لسويولات من النفس الامارة وتخييلات من وساوس
 الخواطر المخوارة وانتهاتماثل الشبهات المنقولة عن مخالف الملة في اصول
 الدين من ان دلالة الالفاظ على معانيها غير قطعية والنقل من الواضع ليس
 بالتواتر واحتمال ارادة المجاز من الشارح غير منتف واهتمال ذلك فلا يفيد
 النصوص القطع وعلما نانا معدوها الا كقريب باب ادكطين ذباب وادعوا
 القطع واليقين في نفي هذه الاحتمالات بالقرائن القطعية هذا ولشعر في
 تزئيفها مفصلا بعون الله وحسن توفيقه قوله ولا يخبرنا ما قاله من مشبه
 بهما تندرد الحد بل فيه دائرة للحد وقوله في اخر لسويولة الى غير ذلك
 من الزايات التي لظقت باندرء الحد بادنى شبهة يفيد انه توهم ان الحد
 كلها متساوية الدرجة في اندرائها بالشبهة وتخييل ان كل شبهة كانت قوية
 اذ ضئيفة كافية في درء الحد، ودوليس واحد منهما يثبت. اما الادل فلانك ترى
 القوم يضيقون في اثبات حد الزنا مالا يضيقون في غيره ويرخون في اثبات حد
 القذف مالا يرخون في غيره فكم من شبهة واحتمال درء وابهما حد الزنا ولم
 يلتفتوا اليها في حد القذف كالتقدم ليقط الحد ود غير حد القذف وكالترجوع
 بعد الاقرار لا يصح فيه تخيلات غيره. قال في البحر وبه تعيين ان حد القذف يجب
 في بعض المسائل مع عدم التصريح به مثل ما تقدم من قوله كما قال انتهى. و
 القارن بينه وبين سائر الحد ود ان فيه حق العبد بخلافها فانها تجب خالصة حتى
 الله تعالى ومن البدعي ان حد السب مجد القذف امثل فلا يختم في اسقاطه
 واما الثاني فلان كثيرا من الشبهات الناسية عن الاشتراك الوضعي الذي هو
 اقوى الشبهات ما اعتبروها في درء الحد في الكنز لوقال زينب في الجبل وعنى الصعود
 حد وفي شرحه هذا عند هرا عند حد لان المفهوم منه حقيقة الصعود وذكر
 الجبل بعينه مراد ولهما انه يستعمل في الفاحشة مهموزا ايضا وحالة الغضب
 تعين الفاحشة مراد وذكر الجبل اما يعين مرادا اذا كان مقرونا بعلی انتهى.

ثم قال فيه وإن قال على الجبل لا يحد وقيل يحد وفيه الضارجل قال لامرأة
اجنبية زنيته بناقية أو ببقوة أو بدرهم فعليه الحد مع أن الباء عند أبي حنيفة
للاعوان والابدال فيجوز أن يكون تعيين كلامه زنيته بدرهم استوجرت عليه
فينبغي أن لا يحد ومع ذلك حكموا بالحد وفي الكثر وشوهد أن اقرب الزنا
بمجهولة حد وإن شهد وأعليه بذلك لا أي شهد وأعليه بأنة زني بامرأة
لا تعرف لا يحد لانها ^{لا تملك} امرأته أو أمته بل هو الظاهر مجلات الاقرار لانه لا يخفى
عليه امرأته أو أمته ولا اعتبار بالاحتمال ان يكون أمته بالميراث ولا يعر فيها
لانه ثابت في المعروفة كالمجهولة واعتبارة يؤدى إلى السند ادباب الحد
في البحر وكن في النفس في بيان حد الزنا ولا يعتبر بالموهوم أي في إسقاط الحد
لانه شبهة المشبهة واعتبارها يؤدى إلى السند ادباب الحد ولأن المقر
يتم ان يرجع فرجوعه محتمل فين رء به الحد وكن البينة يحتمل رجوعها حقيقة
شبهة واحتماله شبهة المشبهة فمن النفس في نفسه وقامل في هذه الروايات
المعتبرة حكم تطعا بان كل شبهة غير وارثة للحسن على اطلاقها وجزم بان ما ذكره
ليست بشبهات مسقط بل توهمات ساقطة وإن اداة الزنديق من
كلامه ^{مليخا} العت القرائن والعرف غير ملتفت اليها فليست قول الوجه يحتمل
انه اراد كن اذانه شبهة المشبهة وهي غير معتبرة على ما حقق قلن قيل
الحد وندوى بالشبهات قضية مسلمة عند الفقهاء يشنون بها اطلاقا
ويقرعون عليها جزئيات وكثيرا ما يقع في الدلائل مواقع الكبرى في الشكل
فيجب ان يكون كلية وإن لم يصح بالسور فيها فنقول اولاً لا نسلم ان
دلائل الفقهاء على طبق القياس العقلي المقيد لليقين بل هي من باب
التمثيل الذي هو اثبات حكم في جزئي قياساً على جزئي الاخر فهمي ظنرات
فلا يشترط في هذه الدلائل ما اشترط في القياس المنطقي وثانياً ان
كلية المقدمه يثبت بتعميم الحد ولا ضرورة في تعميم الشبهات ونحن

لاخصص الحد ووجبل متعنا تساويها في درائها بالشبهات اية شبهة كانت و
 قد تبينناك على ما هو الحق فيها فانهم ولا تكن من القاصرين وعندى ان غرضهم
 من قولهم الساب يقبل حدا للسبالة والاحتياط في عدم سقوط الحد حتى لا
 يسقط بعد التوبة يؤيده قولهم لا كفر ليكون ممتازة عن سائر انواع الردة
 فانها يرتفع بالتوبة. واعلم ان ما ذكره هذا الوجه قبيل هذا انهم قالوا يجوز
 الاستتابة في سائر انواع الردة رواية في المذهب وظاهر المذهب ان الاستتابة
 مندوبة صحح به في البحر والنهر فللقاضي ان يقتل قبل عرض الاسلام وكذا قوله
 ان قتله ثبت حدا الى اخره ليس يجمع عليه بل يجوز ان يقتل كفرا اوان يقتل
 لسببته ثم اعلم ان غرض الوجه من هذه التمثلات تنزيل قول هذا الزنديق
 من السب الى الردة حتى تصح توبة لكنه اخطأ فان توبة الزنديق والمنافق
 مستثناة من انواع الردة في عدم القبول كتوبة الساب صحح به في البحر وغيره
 ولا شك ان هذا المرتد زنديق فانه لا يتدين بدين. قوله اذ لفظ خدا ليس
 شخصيا لذاته تعالى بل كما يطلق عليه يجوز ان يطلق على غيره تعالى انتهى معلوم
 لا ينكره مكشوف لا يستتر على احد ان العجم من اخرهم لا يطلقون لفظ خدا في تقييدهم
 وتحريمهم الاعلى الرب تعالى ولا يذهب ذهن عالمهم وجاهلهم عند اطلاقه
 الا لله سبحانه ولذا صح العلماء بتوحيد من قال خدا كيه است وكفر من قال
 خدا بالا ويايان است. ولولا الاختصاص لما صحت هذه الاحكام سواء قلنا انه
 اسم علم له تعالى على ما هو الحق ويدل عليه كلام العلامة الدواني في شرح العقائد
 فانه قال هناك ما حاصله ان اطلاق خدا وتكرى وامثالهما كائن عليه سبحانه
 بالعلمية لا التوصيف وبه يشع كلام السيد السند في شرح المواظف ويؤيده
 ترجمة لفظ الله بحداني التقاسير قاطبة وغيرها من الكتب او قلنا ان اطلاقه
 عليه سبحانه لصدق مفهومه عليه على ما يدل عليه كلام الفخر الرازي على ما
 نقله الدواني حيث قال مني خدا خود آينه قال الدواني وحينئذ يكون مرادا فالواجب

الوجود انتهى. فيكون أيضاً مختصاً به تعالى كالحمان والرازق فاختلا فهم فيه
لختلا فهم في لفظ الجلالة فان كون لفظ الله علماً جامداً أما هو احد قولى التحليل
وسيبويه وهو المردى عن ابى حنيفة رح والشافعى رح وابى سليمان الخطابى وكثير
من اهل اللغة على خلافه بل عندهم صار علماً بالاستعمال ثم اعلم ان لفظ خدا
ما وقع في كلامه مفرداً بل مصانفاً الى لفظ شما والاضافة من اسباب التعريف
اى التعريف المعهود عنه المخاطب كالعلمية فكان نصفاً الى الواحد المعين. قوله
يطلق على غيره تعالى ممن له رفة وجلالة الى اخره يشعر بمجاز اطلاق اسم
شئ على شئ اخر بسبب ثبوت معنى ذلك الاسم في ذلك الشئ الاخر وهو خطأ
لان لفظ الرحمن والرب مفردا غير مضان لا يجوز ان يطلق على غيره تعالى مع
ثبوت معناها في غيره. قوله فاحتمل قوله رسول خدا في قوم انه مؤسس من
قبل مولاة الى اخره يابى عنه قوله خدا من حاضرنا ظمست. وخدا تمام عالم است
هون ميراند وهون زنده مى گرداند. قوله خدا من خدا شمارا در رسول خدا شمارا
در دوزخ خواهد سوخت احتمل انه اراد به ان مولاى لكونه متغلباً ومجتبراً على
عذاب مولاكم ومن اعانة اختياره ومخندمة انتهى. هذا الكلام في غاية السقوط
ونهاية السفسطة لا يجتوز عليه مسلم ولا يتفوه به احد الاجنث الباطن
والمرين ومع ذلك ليس الامن صوت الجهل او محض الفساد ولم يراثة يستحق به
سخطاً من الرب المتعال وليستوجب به لسان ذم في الآخرين و مردود من وجوه
اما اولاً فلما حققنا ان لفظ خدا علم او فى حكمه فلا يصح ان يطلق على غيره واما ثانياً
فلان التعريف الحاصل من الاضافة يفيد تعيين ما هو المعهود وعند المخاطب
ومن البديهي ان لا معهود عند المخاطبين المسلمين الا للرب تبارك وتقدس
واما ثالثاً فانه لما اضاف الى المسلمين ولهم فى الواقع من ليشى به خدا وجب
حملة عليه كما لو حلف لاضر من غلام زيد وله غلام واحد يتعين حمله عليه
قوله وليس قوله ذلك ايضا قطعياً فى ان المراد بقوله خدا شمارا رسول خدا شمارا

نوابه سوخت هو الله تعالى ورسول صلى الله تعالى عليه وعلى آله وصحبه وسلم
 انتهى. إن أراد أنه ليس قطعياً في الأصل بحسب اللغة وإن تعين المراد منه
 بالقرائن الحالية والمقالية فبعد التسليم لا يضر فإن المدعى يثبت تعين المراد
 وهو الظاهر وإن أراد عدم تعين المراد منه ولو بالقرائن فمفسد وهذا غير محقق
 على قارى المراح والضريرى. قوله أيضاً يحمل أنه لما اعتقد هذا القائل أن
 له الله غير الله تعالى وكما اعتقد أنه رسول الله وكذلك ظن أن لا اله
 إلا الله وسواً لكن الهمة متكبّر متكبّر تسلط مجبر على اله مخاطبيه ومعاونه
 من رسوله واتباعه انتهى عند امثال هذه الشبهة الواهية احتمالات مسقطه
 للمدّ هفوة عظيمة وجوالة جسيمة متكررة لسقوط الحد ودباسوها بل اهدار
 لاحكام الشريعة المحقة من آخرها ورفع الاعتماد عن النصوص وبانفها اذا من
 حكم الالهذه الاحتمالات الباطلة فيه جريان وتوسيع ما ذكره لزوم ان لا يجد
 من سببه عليه وعلى اله الصلوة والسلام باسمه العام مع توصيفه برسول الله
 لأنه لم يلزم في صحة التوجيه بدعاء الحد مطابقة اعتقاده الواقع والعرف فلحمل
 كلامه ذلك على أنه اعتقد ان لفظ الله علم مشترك بينه وبين غيره اذ اعتقد
 ان الله علم لغيره تعالى خاصة وإن اخطأ في ذلك كما في ما نحن فيه ولفظ محمد
 مشترك بين كثيرين والرسول مطلق على كل واحد لا يتعين ذاته المبارك بكلمة
 محمد رسول الله فلا يستوجب حداً هذا ظاهراً لزوماً ونسباً. قوله أيضاً يحمل
 أنه أراد بخدك شئ من يهويه كما قال الله تبارك وتعالى انمّن اتخذ الهه هؤا
 ليس بشئ! أما اولاً فلأن الاله في الآية الكريمة بمعنى المعبود ولا بمعنى الهوى أو
 المهورى والآ بصار المعنى اتخذ هواه هواه. وأما ثانياً فلأن لفظ الاله معان
 كثيرة على ما نقلوه وترادف لفظ الحد اله لا يستلزم صحة جميع المعانى المحتملة
 فيه في لفظ خدا كما في القيام واستادان فان القيام يطلق على هيئة مخصوصة
 وعلى قيام السوق وقيام الحرب وقيام الصلوة بخلاف استادان وكذلك الضرب

وزدك وكذا قال وكلفت - ثم اعلم ان الآية الكريمة ليست كما نقلت - بل
 أفرايت من اتخذنهما آيت - رأيت قوله يحتمل انه أراد برسول شما مرسل
 مخاطبة مردود اذ معني الاضافة في هذه التركيب متعين لا يخفى على البليغ
 والصبيان سيما عند اقتراحه بخداي شما لا يلتفت الذهن الى ما ذكره اصلاً و
 ما ذكره عن قوله اني سمعته يقول رسول شما و چهار ياران شما را اول دليل و
 اعدل شاهد على ما ادعيناك لا على ما توهمه ويا للعجب من هذا الوجه
 كيف يتجاهل عن البد هيأت وهل هو الا كشكيات في صدق تولدنا اسماء
 فوقنا. قوله قد يفيت وقد يعين فلا عبرة لكلامه في البحرنا ولا عن الظهيره
 مجنون قد يفيت ان اقترحالة افاقته اخذ بالحد انتهي. وقد البطل بدعو
 الجنون السابق التوجيهات ولاحقها كما لا يخفى على من ليس به جنون.
 قوله ويدير الحد من الجاني في شبهة قد سبق منا ان ليس المراد كل حد وكل
 شبهة. قوله ويكره قيام البينة على عقوبة الجاني الى اخره في البحر وستر الشهاد
 في الزنا مندوب الا اذا اشتهر بهذه الصفة ولا يتركه فحينئذ يكون الاداء
 مندوباً. قوله ثم كلام واحد من المؤمنيين بمب تصحيحه ما امكن انتهى لا يخفى
 ان ما ذكره انما يدفع السب على زعمه لا لردة والكفر فانه لازم قطعياً لا يقبل
 توجيهها فابن تصحيح كلام المؤمن ولكن هذا اخر الكلام. ربما لا تو اخذ نار ان
 لسينا واخطانا. نفوذ بالله العباداة والغواية والمعنى والصلالة ونسأله
 الكرامة والهداية والاستقامة.

بر ابن خا كسار تباہ كار محمد ہادی بی مقدار دور از اعتبار جعله
 كتب و بیجاہ و حکیم الشہ سجاد من العظمین. فی بیان الغزلة و الخلوۃ و شر الطما. و ما یترک

الغزلة و الخلوۃ معروفان مطلوبان شرعاً قال الله تعالی و اعزکم وما
 تدعون من دون الله الآیة و قال احب المعاش الى الله الفرادون بدینهم
 و قال اهل الحقیقة الخلوۃ صعوا اهل الصعوبة و الغزلة نوعان عزلة العوام

فلا بد المرديد في ابتداء حاله من العزلة عن ابناء جنسه وهي مفارقة مجسد طلباً
 لبسلا متهم من شره لا إسلامه من شرهم. فان العزلة على الوجه الاول صفة الاتقياء
 لا تمرا نتيجة احضار النفس وعلى الوجه الثاني صفة الشيطان لانها الفقة وتكبر
 من خلق الله تعالى معناه اذ اخير منهم. والعزلة الثانية عزلة وهي مفارقة الملكية
 وان كان مجاوراً للناس ولهذا اقالوا العارث كباثن معناه كائن مع الناس بظاهرة بائن
 عنهم بباطنه وسورة في السهولة فوائد السلام من الغيبة والزبائ والسمعة و
 التفقاه والفرغ للتطور في العلم وانبساط الحكمة. ومن اراد العزلة ينبغي ان يجعل
 قلبها من العلم ما يصح عقيدة توحيدية ولكيلا يستولي به بوساوسه وما يصح به
 فرائض الله تعالى عليه فيكون اساسه محكماً بنا اصره على اصل قوي قبله اذا اراد
 سورة ان ينقل العبد من ذل المعصية الى علو الطاعة السنه بالوحدانية واعتياده
 بالقناعة وبصحة عيوب نفسه كذا في حدائق الحقائق.

بمخردوم زاده زجاده صاحب السر الرباطية و متلبس كمالا ظاهرية
 عرفان پناه خواجهم محمد پارسا در بيان انواع مجاهده.

مکتوب و پناه دوم

اعلم انواع المجاهدة كثيرة كل مؤيد ما يليق به نوع لا يليق بغيره
 على قدر قوة المرید نظراً في ضعفه وزمان مجاهدته مثال ذلك رات
 المجاهدة بالصوم والصلوة اشق على الملوك منها بالصدقة والعقود في حق
 التجار الخريصين الامر على العكس والمجاهدة بترك المجادلة والمنازعة و اظهار
 الفضل وترك التنافس في المجالس و طلب التصديق اشق على فقهاء زماننا منها
 بالصوم والصلوة والمطالعة والتكرار والمجاهدة من بعض مشايخ زماننا بترك
 اعطاء يد للناس ليتقبلوها اشق عليه من لبس الصوف الحشفت وملازمة
 السجادة مدة طويلة كذا في حدائق الحقائق.

به ارشاد پناه ولايت وهدايت دستگاه قدوة السالكين زبدة
 العارفين جناب شيخ الامام المظفر به با نيورى در بيان بعض کمالات

مکتوب و پناه سوم

در اوائل محرم الحرام ۱۰۲۳ھ حضرت ایشان با جمعی از درویشان بزیرا رب و قصبہ تبرک
 حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ رفتہ مقابلہ مواجہہ آنحضرت بیرون روغنہ مراقب
 نشستہ بعد ساعتی داخل روغنہ تشریفہ آمدہ مراقبہ نمودند۔ بعد از انفکاک حلقہ بید فقیر فرمودند کہ
 چون بیرون روغنہ مراقبہ نمودیم مرا نمودند کہ در مقامے بزرگہ در مجلسے کہ بچہ مردم ملو است نشستہ
 در پہلوے من محل فرجہ بہت کہ یک کس آنجا تو اند نشستہ دیگر جاے غیر آن خالی نیست۔
 حضرت مجدد الف ثانی امام ربانی و عزیزان دیگر کہ آنجا حاضر اند در فکر اند در آن مقام خالی
 کہ در پہلوے من است کہ اباید نشانند۔ و معلوم می شود کہ آن مقام کنایت از امر عظیمی است
 کہ بزرگان در آن باب مذاکرہ دارند۔ آخر مقرر شد کہ شیخ ابوالمظفر بہانپوری را آنجا باید نشانند
 شیخ مذکور را چون بر اسے نشانند آوردند در آن وقت گویا شخصے دیگرے می خواهد کہ از شیخ
 سبقت کردہ آنجا برسد۔ آخر دے رامنخ کردہ شیخ را نشانند۔ فرمودند بعد ازین معاملہ من داخل
 روغنہ شدم۔ در افاقہ ہم ہمچنان واقع شد چون در روغنہ در آمدیم بر اسے فقیر جاے میآ بود۔
 دیگر مردم آن قدر پُر شدہ بودند کہ گنجائش دیگرے نہ بود۔ غیر از یک نفر جہ کہ در پہلوے من بودہ
 دیدم کہ شیخ ابوالمظفر بر دروازہ استادہ بہت وجہ نشستن نمی یابد اشارہ کردم کہ پہلوے من
 بیا۔ درین ضمن یکے از یاران خواست کہ سبقت نمودہ بیاید آخر دے رامنخ کردہ شیخ را آنجا نشانند
 درین میان کہ متوجہ شدم کہ حضرت مجدد الف ثانی بر شیخ عنایت و لوازشما نمودند و چند خلعت
 مرحمت کردند در همان مجلس میں قسم مہربانی از حضرات بر خود نمید۔ این معاملہ چندین مرتبہ بشوق
 بیان فرمودند۔ بعد از آن حضرت شیخ مذکور را کھجول کمالات نبوت بطریق تمییز و در اثرت
 بیشتر ساختند۔ بعد از آنکہ قبیل این بشارت ولایت کبریٰ فرمودہ بودند۔ الحمد للہ رب العالمین
 والسلامۃ والسلام علی رسولہ محمد وآلہ اجمعین۔

نیربہ آن عرفان دستگاہ در بیان کمالات عظیمہ دے و این ہر دو
 مکتوب و پنجاہ چہارم رقمیہ آن حضرت در بیان مشارک الیہ آغازش فرمودہ اند۔ تذکرہ لاء
 لشد سبحانہ الحمد والمنة کہ اخوی حقائق دستگاہی شیخ ابوالمظفر را درین سفر مہینت اثر نظرات
 عنایات حضرت قبلہ دین و دنیا امتیاز حاصل گردید و معاملہ سلوک نین را در ساعت معدودہ

با انجام رسانید و از انوار خاصه آن حضرت و اسرار محفیه حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه بهره های فراوان نصیب روزگار مشتاز الیه گردید و از حقایق ثلثه و حقیقه که فوق آنهاست و لمیر فطری تعلق دارد و مجعودیت صرف متعلق است بیشتر گردید بلکه از حقیقت الحقائق و تعبیر جمعی که اعلا مقامات است بیشتر و ممتاز گردید ذالک فضل الله یوتیه من یشاء و الله ذو الفضل العظیم - حرره الفقیه محمد عبید الله عفی عنه تذکره اللات الصالح در توجیه رخصت پیشانی قطبیت بیشتر ساختند - اما مقید بهمان بقعه برهانپور و بروی از عنایات حضرت مجدد الف ثانی فرمودند که خود آرائش فرمودند و قلعت زرین جمی و خلعتی بر اے قطبیت مرحمت شد - و اسلام -

مکتوب و پنجاه و پنجم به یک از دوستان حقیقت کیش که از خواجہ زاد با بوده لاعرف امید داریم که سابقه کرم و عطیہ او سبحانه شامل حال ذات بابرکات مشفق و کریم قرار جناب محمد زاده بحد سے گردیده باشد که از آنچه نباید دور داشته به آنچه باید نواخته باشد - مراسله شریفه که از راه مهربانی تا فرود این مسکین نموده بودند رسیده بجهت تمام بخشید - چه نعمت است که از خاندان کرم و اهل حقوق یاد آوری بحال و پس ماندگان به وقوع آید - با وجود نسبت معنوی رابطه صوری ظهور رسد و سبب انوکاس فیوض و اخذ برکات قوی تر گردد - در یوزہ دعا فرموده بودند این درویش را ازین معنی غافل نہ دانند و از راه توجیه دعا که وظیفه قرار است خصوصاً بآن محمد زادگی که با وجود غنوم حقوق خصوصیات دیگر بسیار در میان است با خود دانند و امید واری تمام است که آثار و برکات آن شرف ظهور فرماید اتمه ترویج مجیب - و از استماع غیر وحشت اثر معنی مصیبت جگر گوشه سعادت قرین که از نوشته و کلیل آنجناب معلوم گردیده چه نولید که بر دوستان چه قسم الم و داند و روداد - اما چون این امر جمیل مطلق است جل شانہ و دلالت خاص بر فاعل خود دارد دولت زندان را که سالکان این راه اند شاہراہی به حصول جناب قدس می گردد و از کرامت آخر که برین صبر مرتب می شود امید واری حاصل می نماید و دولت صوری و معنوی در تزیاید باد - و اسلام اولاد آخراً -

مکتوب و پنجاه و هشتم این مکتوب در جواب سوائے است که عرفان پناه ولایت انتباه

افلاک العلی حضرت ایشان ما استفسار نموده بود این احترام بعد از حال آن عالی حضرت بجوابش
استیاز یافت چون بفرقی سفارت از آنجناب پراختش اختصاص یافته بود و داخل مکتوبات
آن حضرت نموده شاید میرکت صاحب نظر سے از گرداب غفلت برآمده به محراب خوش فضا
نثیه افتد و ما ذالک علی اللہ یعنی نیز۔

الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى خصوصاً على سيد الوري امام التقى
محمد بن المصطفى وعلى اخوانه وآله واصحابه وورثته علومه وحواله الصلوة العلى۔ اما بعد
نموده می آید که تشریفات پناه حقائق و معارف دستگاه میر محمد کبلی سلمه ربه چون ابن مرتبه
بزیارت روضه مطهره امام ربانی در مقدمه نور محبوب سبحانی رضی اللہ تعالی عنہ و ملازمت
قطب حقانی مدغمه العالی مشرف شدند علینہ کہ بجناب علیا انتساب محبوب رب الیباب
قطب لاقطاب منبع الاسرار نظر الانوار شرف المحققین سلطان المدققین سراج الوارثین تاج
العارفین دائره مرکز ولایت مرکز دائره هدايت امام اهل حقیقت حضرت مروج الشریعت نورنا
اللہ سبحانه بالوارثه ویکه الامار نموده بود ندیه این احترام نمودند و از اتفاقات غنیه آن مکتوب
به آن عالی حضرت نه رسیده بود۔ چون این حقیر بمطالع آن متوجه گردید در خاتمه آن مکتوب
سوائے اندراج یافته بود آن معرفت انتباه درخواست نمودند که چه باشد۔ اگر در جواب
این کلمه چند نگاری اجابتہ للمامل کلمه چند در حل آن نوشته آمد انها اذا قبض فیہ
معتصماً بالله الصمد المجید ومصلياً علی رسولہ الکریم در بعض عبارات امام ربانی
اوسعی الرحمان شمس افلاک العلی فیاض معالم الهدی بدرمدان العرفان الناسب الکریم کفرقة
المصطفى علیه السلام کاشف اسرار مقطعات قرآنی قبلیتنا حضرت مجدد الف ثانی رضی
اللہ تعالی عنہ واقع شده است که ولایت خاصه محمدیه علی صاحبها الف صلوة والسلام
مخصوص به مجذوبان سالک است که مراد است در میدان رازین دولت خاصه کبیب
استعداد ازان مرتبه نصیب نمیت۔ و مراد از مریدین آنانند که سلوک شان مقدم بر جده

ایشان است مگر آن که تربیت کند مراد محبوب مرید محب را بکمال تقرب و جذب چنانچه حضرت
امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه که آن عالیجناب سالک مجذوب است و ولایت خاصه
به تربیت سید المرسلین علیه و علی اخوانه و آله اشراف انجیبات واصل گردیده کرم الله وجهه
بجلافت مطلقه ثلثه متقدمه چه جذب آنها رضی الله تعالی عنهم بر سلوک نشان مقدم است
چنانچه حال آنحضرت صلی الله علیه و سلم و درجهای دیگر از کلام آن حضرت واقع شده است که
قرب که منوط به فتا و بقا و سلوک و جذب است قرب ولایت است که ادلیای امت بدان مشرف
گشته اند و قربی که اصحاب کرام را در صحبت خیر الانام علیه و علیهم الصلوٰة و السلام میسر می شد
قرب نبوت است که به تعبیرت دور است ایشان را حاصل می گشت. درین قرب نه فنا است نه بقا
نه جذب است نه سلوک. این قرب به مراتب از قرب ولایت اعلی و افضل است چه این ^{قرب} قرب
اصالت است و آن قرب قرب ظلمت است آن اینها انچه کلامه العالی بحسب انظار درین هر دو
عبارت تدافع مفهوم می شود چه در عبارت اول نبوت جذب و سلوک مراکب اصحاب امدارک
می شود و در ثانیه نفی جذب و سلوک از جمیع صحابه منتقل می شود. وجه توفیق درین هر دو عبارت
چسبیت یجاب گویم اول اینکه از عبارات ثانیه آنچه مفهوم می شود این است که حضرات صحابه
علیم الرضوان بر راه قرب نبوت واصل اند که درین کمال از سلوک نماند و نشانی نیست
چه سلوک و جذب در راه است که به قرب ولایت تعلق دارد نه این که جذب و سلوک ایشان را
اصلاً حاصل نه شده است تا منافات پیدا شود. بلکه زبده و خلاصه آنحضرت را حاصل بود.
چنانچه در مکتوب سی صد و یکم از مجلد اول اندراج یافته است. باید دانست که بعد از وصول
براه دویم هر چند کمالات مفصله در مقام ولایت محمول پیوسته است. اما زبده و خلاصه ولایت
بوجه حسن میسر گشته است. توان گفت که اهل ولایت از کمالات ولایت پوست به دست
آورده اند و این اصل مغز آن را حاصل کرده. انچه مکتوبه العالی پس ثابت شد که خلاصه
جذب و سلوک در حق اصحاب کرام ثابت است. چه هر که به شاهراه نبوت رفته است. کمالات
ولایت بطریق اندماج قطع فرموده است. چنانچه درجهای دیگر تحقیق آن نوشته شده است
پس تدافع هرگز واقع نمی شود. چه زبده سلوک در حق امیر مقدم بر خلاصه جذب باشد.

مجلدات حضرت خاندان^{علی} ثلاثه که زبده جذبه برضاهه سلوک در حق ایشان مقدم است چنانچه
 آنحضرت^{علیه} و علی^{علیه} الصلوات و التسلیمات - هر چند کمالات جذبه و سلوک استنجا مفقود بود
 پس آنچه واقع شده است نه جذبه است نه سلوک - مراد از آن کمالات مفصله جذبه و سلوک
 یا شد نه نفس آن بتمامت من عبادته قدس سره - ثانیاً آنکه مقام ولایت نقل
 مقام نبوت است در هر چه در اصل کائن است در نقل نمودار می گردد پس مقامات اصحاب
 کرام که در کمالات نبوت متحقق بودند بطریق مراتب در مقام ولایت جلوه گرفتند و آنچه
 مناسب حال خلفای ثلاثه در اینجا منکسر گشت آن بود که جذب ایشان مقدم بر سلوک ایشان
 است - و آنچه ملائم حال حضرت امیر بود چنانچه بر تو افکنند که سلوک آن جناب مقدم بر جذب
 آنحضرت است و چون در آن آوان کمالات نبوت جلوه نه فرموده بودند بهمان حکم نموده
 آمد و چون معاملات نبوت بعد از آب تاب رود بدو بعد طبل و غیر ظهور فرموده موافق عبارت
 ثانی اخذتار افتاد - لهذا عبارت اولی از معارف سابقه آنحضرت گشت و عبارت ثانی مذکور
 مختار آمد - بالجمله آن حضرت در همین مجلد تفریح کردند با آنکه حضرت خلفای اربعه چنانچه فرقی
 بجهت کمالات و ولایت محمدیه اند علی^{علیه} اصحابها الصلوة و السلام همین طور سرشار کمالات نبوت محمدیه
 اند علی^{علیه} السلام - لکن فرق آن است که حضرات شیعین با وجود حصول ولایت محمدی حامل بار نبوت
 محمدیه اند - و حضرت امیر با وجود حصول کمالات نبوت محمدی حامل بار ولایت محمدیه اند و حضرت
 ذی النورین حامل هر دو بار خوش گوار اند - به این جهت ایشان را ذی النورین می توان گفت
 فلا تن افغ فی العبارتین السابقتین چه حصول هر دو کمال در حق ایشان ثابت گشت -
 لکن کمالات نبوت که اعلی از کمالات و ولایت اند در حق ایشان است - سوال هر گاه حضرت
 امیر حامل بار ولایت خاصه باشند چگونه در حق ایشان توان گفت که جانب نبوت غالب
 است از جانب ولایت - جواب - حضرت امام ربانی در مکاتیب خویش تحقیق فرموده اند
 که قطع یک نقطه مقام نبوت زیاده است از قطع ولایت ثلاثه سواء کانت الولاية
 الصغری او الولاية الکبری او الولاية العلیا - یعنی حضرت امیر در ضمن آنحضرت^{علیه}
 علیه السلام بنقطه آخرین کمالات رسیده باشند هر چند حامل ولایت خاصه بودند حکم
 به رجحان کمالات نبوت در حق ایشان مجوز بود - کمالاً معنی ۱ - قافهم و السلام
 - تمام شد -